

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI
(ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ)**

**HAFİF ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUKLAR ve
EBEVEYNLERİNDE CİNSEL İSTİSMARDAN KORUNMA
KONUSUNDA FARKINDALIK YARATMA**

**Tezi Hazırlayan
Sibel KÜÇÜK**

**Danışmanlar
Prof. Dr. Nurgün PLATİN
Yrd. Doç. Dr. Emine ERDEM**

Doktora Tezi

**Temmuz-2012
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI
(ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ)**

Doktora Tezi

**HAFİF ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUKLAR ve
EBEVEYNLERİNDE CİNSEL İSTİSMARDAN KORUNMA
KONUSUNDA FARKINDALIK YARATMA**

**Tezi Hazırlayan
Sibel KÜÇÜK**

**Danışmanlar
Prof. Dr. Nurgün PLATİN
Yrd. Doç. Dr. Emine ERDEM**

**Bu çalışma; Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi
tarafından TSD-10-3100 nolu proje ile desteklenmiştir.**

**Temmuz-2012
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Adı-Soyadı: Sibel KÜÇÜK

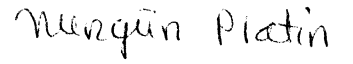
İmza :

YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI

“Hafif Zihinsel Engelli Çocuklar ve Ebeveynlerinde Cinsel İstismardan Korunma Konusunda Farkındalık Yaratma” adlı **Doktora** Tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi’ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
Sibel KÜÇÜK

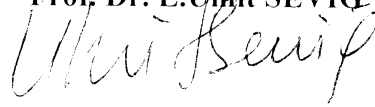
Danışmanlar
Prof. Dr. Nurgün PLATİN

Yrd. Doç. Dr. Emine ERDEM

Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. E.Ümit SEVİĞ

Prof. Dr. Nurgün PLATİN, Yrd. Doç. Dr. Emine ERDEM danışmanlığında **Sibel KÜÇÜK** tarafından hazırlanan “**Hafif Zihinsel Engelli Çocuklar ve Ebeveynlerinde Cinsel İstismardan Korunma Konusunda Farkındalık Yaratma**” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü **Hemşirelik** Anabilim Dalı **Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği** programında **Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

27/07/2012

JÜRİ

İmza

Danışman (I) : Prof.Dr.Nurgün PLATİN (Emekli Öğretim Üyesi)

Nurgün Platin

Danışman (II) : Yrd.Doç.Dr.Emine ERDEM (Çocuk Sağlığı ve Hast.)

[Signature]

Üye : Prof.Dr.Güler CİMETE (Maltepe Ün.Hemşirelik Fak.)

[Signature]

Üye : Doç.Dr:Meral BAYAT (Çocuk Sağlığı ve Hast.)

[Signature]

Üye : Yrd.Doç.Dr.Behice Didem ÖZTOP (Çocuk Ruh Sağ.)

[Signature]

ONAY

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulununtarih ve.....sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../.....

Prof. Dr. Saim ÖZDAMAR
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Her şeyden önce bu çalışmanın ilk basamağı olan konu belirlenmesinde yaşadıkları sorunları dile getirerek yol gösteren zihinsel engelli çocukların aileleri ve kocaman yürekli zihinsel engelli çocuklara, araştırmanın yürütüldüğü rehabilitasyon merkezi Psikologu Semra CEBECİ, Sorumlu Müdür Mehmet YILDIZ ve diğer tüm çalışanlara, çalışmanın planlama ve yürütülmesi aşamasında önerileri ile destek olan Prof. Dr. İsmihan ARTAN, Prof. Dr. Resmiye ORAL, Prof. Dr. Sandy WURTELE, Yrd. Doç. Dr. Didem ÖZTOP, Prof Dr. Veysel SÖNMEZ'e, tez süresince her aşamada yanımda olan danışmanım Prof. Dr. Nurgün PLATİN'e, ikinci danışmanım Yrd. Doç. Dr. Emine ERDEM'e, istatistik çalışmalarda yardımlarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Ferhan ELMALI ve Gökmen ZARARSIZ'a, Erciyes Üniversitesi BAP Birimine, her aşamada desteklerini eksik etmeyen dostlarıma, varlığı ile hayatımın en kolaylaştırıcı unsuru ve çıkış noktası olan başta Annem olmak üzere tüm aileme sonsuz teşekkür ederim.

Sibel KÜÇÜK

KAYSERİ, Temmuz 2012

HAFİF ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUKLAR ve EBEVEYNLERİNDE CİNSEL İSTİSMARDAN KORUNMA KONUSUNDA FARKINDALIK YARATMA

Sibel KÜÇÜK

Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Hemşirelik Anabilim Dalı

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bilim Dalı

Doktora Tezi, Temmuz 2012

Danışman: Prof. Dr. Nurgün PLATİN

Yrd. Doç. Dr. Emine ERDEM

KISA ÖZET

Cinsel istismar toplumun her kesiminde görülebilen bir sorun olmasına karşın çocuklar özellikle de zihinsel engelli çocuklar bu sorun ile daha fazla karşı karşıya kalmaktadırlar. Zihinsel engelli çocuk ve ailelerinin çocuk cinsel istismarı konusunda farkındalıklarının artması çocukların karşılaşabilecekleri olası bir cinsel istismar deneyiminden korunmaları konusunda yardımcı olabilecektir.

Bu araştırma, zihinsel engelli çocuk ve ebeveynlerinde cinsel istismar konusunda farkındalık yaratmak amacıyla öntest-sontest yarı deneysel desende yapılmıştır. Araştırma 15 hafif zihinsel engeli sahip çocuk ve ebeveyni ile gerçekleştirilmiştir. Veriler Çocuk Görüşme Formu, Çocuk Eğitim Değerlendirme Kontrol Listesi, Ebeveyn Görüşme Formu kullanılarak araştırmacı tarafından toplanmıştır. Çocuk eğitimleri Çocuk Eğitim Resimleri ve Hikayeleri ile 4 eğitimde, ebeveyn eğitimleri ise Veliler Eğitimi Kılavuz Kitapçıkları ve Sunuları ile 6 eğitimde gerçekleştirilmiştir. Çocuk Hikaye Kitapçıkları ev ödevi olarak kullanılarak eğitimlerin ev ortamına taşınması ve çocukların unutma olasılıklarının en aza indirilmesi sağlanmıştır. Etik kurul onayı ve ebeveynlerden yazılı bilgilendirilmiş onam formu alınmıştır. Değerlendirmede ortalama, standart sapma ve yüzdelik istatistikleri ve Wilcoxon testi kullanılmıştır.

Zihinsel engelli çocukların tüm eğitim konularında (özel vücut bölgeleri, iyi-kötü dokunma ve hayır deme, yabancılarla güvenlik sınır oluşturma ve istismar olayını bildirme) genel bilgi yönünden eğitim öncesi ve sonrası puanları arasında istatistiksel fark olduğu ($p<0.05$); ebeveynlerin de tüm eğitim konularında (cinsel istismar ve çeşitleri, özel vücut bölgeleri, iyi-kötü dokunma ve hayır deme, yabancılarla güvenli sınır oluşturma, istismar olayını bildirme, olası bir çocuk cinsel istismarının nasıl anlaşılacağı) genel bilgi puanları ve çocuklarına yönelik davranış ve düşünce değişikliği puanları yönünden eğitim öncesi ve sonrası arasında istatistiksel fark olduğu ($p<0.05$) belirlenmiştir.

Araştırma sonucunda; zihinsel engelli çocuklar ve ebeveynlerin verilen cinsel istismardan korunma eğitimleri ile olası bir cinsel istismardan korunmada farkındalıkları istendik yönde artırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Zihinsel engelli çocuk, cinsel istismar, cinsel istismardan korunma, farkındalık

**AWARENESS RAISING ABOUT PROTECTION FROM SEXUAL ABUSE IN MILD
MENTAL DISABLED CHILDREN and THEIR PARENTS**

Sibel KÜÇÜK

Erciyes University, Health Science Institute

Department of Nursing

Department of Child Health and Disease Nursing

Doctorate Thesis, July 2012

Consultants: Prof. Dr. Nurgün PLATİN

Assist. Prof. Emine ERDEM

ABSTRACT

Although sexual abuse a common problem for all regions of a society, children, especially mental disabled children have experienced this problem the mostly. Increasing awareness of the mental disabled children and their families related to sexual abuse could help them in protecting from this experience.

This study was conducted to conceive awareness about sexual abuse in mental disabled children and their families as semi-experimental with pre-post test design. Fifteen mild mental disabled children and their parents were taken to the study. Data were collected with Child Interview Form, The Checklist of Child Education Evaluation and Parent Interview Form by the researcher. Education for children was given with Child Education Pictures and Stories in four sessions. Education for the parents was given with Parents Education Guide Booklets and PowerPoint presentations in 6 sessions. Child Story Books were used as homework and so they were carried to the home environment and the possibility of children's forgetting were decreased. Ethical institute assent and written consents of the parents were taken. For analysis mean, standard deviation, percentage statistics and Wilcoxon tests were used.

It is found that there was a statistical difference ($p<0.05$) between the scores regarding to general knowledge of the mental disabled children before and after the education in all education subjects (private body parts, good-bad touching and saying no, building safety border with foreign and announcement of abuse event). Also, it is determined that there was a statistical difference regarding to the parents' scores of general knowledge about all education subjects (sexual abuse and types, private body parts, good-bad touching and saying no, building safety border with foreign and announcement of abuse event, how to understand a possible sexual abuse in child) and their behavioral and thought changing related to the children between before and after the education ($p<0.05$).

After the study; the awareness of mental disabled children and their parents about protecting from a possible sexual abuse were increased as desired with educations about protecting from sexual abuse.

Key words: Mental disabled child, sexual abuse, protecting from sexual abuse, awareness

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	ii
YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI	iii
ONAY	iv
TEŞEKKÜR	v
KISA ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR.....	x
TABLO VE ŞEKİLER LİSTESİ.....	xi
 1. GİRİŞ ve AMAÇ	 1
2. GENEL BİLGİLER.....	5
2.1. ZİHİNSEL ENGELLİLİK.....	5
2.1.1. Zihinsel Engelliliğin Sınıflandırılması	6
2.1.2. Zihinsel Engelli Çocuk.....	7
2.2. İSTİSMAR VE İHMAL KAVRAMLARI	9
2.2.1. İstismar.....	10
2.2.2. Cinsel İstismar	10
2.2.3. Encest	14
2.2.4. Zihinsel Özürlü Çocuklarda Cinsel İstismar	15
2.2.5. Cinsel İstismardan Koruma ve Hemşirenin Rolü	16
2.2.6. Zihinsel Engelli Çocukları Cinsel İstismardan Koruma.....	18
2.3. ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUĞUN EĞİTİMİ ve AİLE	19
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	20
3.1. ARAŞTIRMANIN ŞEKLİ	22
3.2. ARAŞTIRMANIN YAPILDIĞI YER VE ÖZELLİKLERİ	22
3.3. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	24
3.3.1. Araştırmanın Evreni.....	24
3.3.2. Araştırmanın Örneklemi.....	24
3.4. ARAŞTIRMANIN ETİK BOYUTU	25
3.5. VERİLERİN TOPLANMASI	25
3.5.1. Ebeveyn ve Çocuklarla Yapılan Ön Hazırlıklar	25
3.5.2. Eğitim Materyallerinin Hazırlanması.....	27
3.5.2.1. Çocuk Eğitim Materyallerinin Hazırlanması.....	27
3.5.2.2. Çocuk Eğitim Programının Hazırlanması	36
3.5.2.3. Ebeveyn Eğitim Materyallerinin Hazırlanması	39

3.5.2.4. Ebeveyn Eğitim Programının Hazırlanması.....	40
3.5.3. Veri Toplama Formlarının Hazırlanması	42
3.5.3.1. Çocuk Veri Toplama Formlarının Hazırlanması	42
3.5.3.2. Ebeveyn Veri Toplama Formlarının Hazırlanması.....	43
3.6. ÖN UYGULAMA	44
3.7. ARAŞTIRMANIN UYGULANMASI	45
3.7.1. Ebeveyn ve Çocuk Eğitimlerinin Süresi ve Zamanı	45
3.7.2. Ebeveyn Eğitimi	47
3.7.3. Çocuk Eğitimlerinin Ev Ortamına Taşınması	48
3.7.4. Çocuk Eğitimi	49
3.7.5. Verilerinin Toplanması	51
3.7.5.1. Eğitim Öncesi Ebeveyn ve Çocukların Verilerinin Toplanması.....	51
3.7.5.2. Eğitim Sonrası Ebeveyn ve Çocuk Verilerinin Toplanması	52
3.8. VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	53
4. BULGULAR.....	55
4.1. ÇOCUKLARA İLİŞKİN EĞİTİM ÖNCESİ ve SONRASI BULGULAR	55
4.2. EBEVEYNLERE İLİŞKİN EĞİTİM ÖNCESİ ve SONRASI BULGULAR ...	72
5. TARTIŞMA ve SONUÇ	99
5.1. ÇOCUKLARA İLİŞKİN EĞİTİM SONUÇLARININ TARTIŞMASI.....	99
5.2. EBEVEYNLERE İLİŞKİN EĞİTİM SONUÇLARININ TARTIŞMASI	109
6. KAYNAKLAR	124
EKLER	135
EK-1	135
EK-2	136
EK-3	138
EK-4	142
EK-5	143
EK-6	147
EK-7	153
EK-8	158
EK-9	162
ÖZGEÇMİŞ	

KISALTMALAR

ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
DSÖ:	Dünya Sağlık Örgütü
AAMD:	American Association of Mental Deficiency
AAMR:	American Association of Mental Retardation
SHÇEK:	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
RAM:	Rehberlik Araştırma Merkezi

TABLO VE ŞEKİLER LİSTESİ

Tablo 3.1.	Çocuk ve Ebeveyn Eğitimleri Haftalık ve Saatlik Programı.....	46
Tablo 4.1.1.	Çocukların eğitim öncesi ve sonrası aldıkları toplam bilgi puanları	56
Tablo 4.1.2.	Çocukların özel vücut bölgelerine ilişkin eğitim öncesi ve sonrası yanıtlarına göre dağılımı	57
Tablo 4.1.3.	Çocukların iyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenmeye ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı.	61
Tablo 4.1.4.	Çocukların yabancılarla güvenlik sınırı oluşturmaya ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı	65
Tablo 4.1.5.	Çocukların istismar olayını bildirmeye ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı.....	68
Tablo 4.1.6.	Çocukların özel vücut bölgeleri, iyi, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme, yabancılarla güvenlik sınırı oluşturma ve istismar olayını bildirmeye ilişkin eğitim öncesi ve sonrası bilgi puanları	71
Tablo 4.2.1.	Ebeveynlerin tanıtıcı özelliklerine göre dağılımı	73
Tablo 4.2.2.	Ebeveynlerin eğitim öncesi ve sonrası aldıkları bilgi puanları	74
Tablo 4.2.3.	Ebeveynlerin çocuk istismarı ve çeşitlerine ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı	75
Tablo 4.2.4.	Ebeveynlerin özel vücut bölgelerine ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı	77
Tablo 4.2.5.	Ebeveynlerin iyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenmeye ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı	79
Tablo 4.2.6.	Ebeveynlerin yabancılarla güvenlik sınırı oluşturmaya ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı.....	81
Tablo 4.2.7.	Ebeveynlerin istismar olayını bildirmeye ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı	83
Tablo 4.2.8.	Ebeveynlerin olası bir çocuk cinsel istismarının anlaşılmasına ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı	85
Tablo 4.2.9.	Ebeveynlerin cinsel istismar ve çeşitleri, özel vücut bölgeleri, iyi, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme, yabancılarla güvenlik sınırı oluşturma, istismar olayını bildirme ve olası bir çocuk cinsel istismarı nasıl anlaşılacağına ilişkin eğitim öncesi ve sonrası bilgi puanları	86
Tablo 4.2.10.	Ebeveynlerin çocukları konusundaki davranış değişiklikleri ve çocuklarının tutum/davranışlarını yordamlarına ilişkin eğitim öncesi ve sonrası aldıkları bilgi puanları.....	88

Tablo 4.2.11.	Ebeveynlerin davranış değişikliği ve çocuklarının tutum/davranışlarını yordamalarına ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı	89
Tablo 4.2.12.	Ebeveynlerin çocuklarına ilişkin davranış değişikliği ve tutum/davranışlarını yordamlarına ilişkin eğitim öncesi ve sonrası bilgi puanları.....	95
Şekil 3.1.	Hikaye haritası yöntemine göre iyi dokunma, kötü dokunma, hayır demeyi öğrenme hikayesi metin çözümlemesi.....	31
Şekil 3.2.	Hikaye haritası yöntemine göre yabancılarda güvenlik sınırı oluşturma hikayesi metin çözümlemesi	32
Şekil 3.3.	Hikaye haritası yöntemine göre istismar olayını bildirme hikayesi metin çözümlemesi	33
Şekil 3.4.	Çocuk Eğitim Planı	39
Şekil 3.5.	Çocuk ve Ebeveyn Görüşmelerinin Haftalık Programı	47
Şekil 3.6.	Çocuk Öntest- Sontest Uygulama Şeması	52
Şekil 3.7.	Araştırma Akış Şeması	54
Resim 3.1.	Çocuk eğitim uygulaması	48
Resim 3.2.	Ebeveyn eğitim uygulaması.....	51
Resim 4.1.	Özel Vücut Bölgeleri Eğitim Resimleri	57
Resim 4.2.	İyi Dokunma, Kötü Dokunma ve Hayır Demeyi Öğrenme Eğitim Resimleri	60
Resim 4.3.	Yabancılarla Güvenlik Sınırı Oluşturma Eğitim Resimleri	64
Resim 4.4.	İstismar Olayını Bildirme Eğitim Resimleri	68
Grafik 4.2.1.	Çocuklarının özel vücut bölgeleri ve kimlerin hangi durumlarda bu bölgeleri görebileceklerini bilme, tek başınayken yabancılarla konuşma, tanımadığı kişilerden herhangi bir şey alma ve herhangi bir yere gitme, kendisine yönelen iyi-kötü davranışları ayırt edebilme, istemediği bir davranışla karşılaştıklarında istemediğini belirtip “hayır” diyebilme, istemediği davranışla karşılaştığında karşı koyması gerektiğini bilme ve istenmeyen davranışı ebeveynine bildirmelerine yönelik ebeveynlerin düşünceleri	92
Grafik 4.2.2.	Ebeveynlerin çocuğunun iyi-kötü niyetli insanları ayırt edebilme ve istemediği bir davranışla karşılaştığında oradan uzaklaşması gerektiğini bildiğine yönelik düşünceleri	93
Grafik 4.2.3.	Ebeveynlerin çocuğunun yalnız başına bir yere gitmesine izin verme, yabancılara karşı sürekli olarak koruma/kontrol etme ihtiyacı hissetme ve çocuklarının yabancılarla iletişim kurmasına yönelik davranış ve düşünceleri	94

1. GİRİŞ ve AMAÇ

Zihinsel engellilik genel anlamı ile kişide kalıcı yetersizlikler bırakan ve yaşam boyu gözlem, kontrol, bakım, tedavi ve rehabilitasyon gerektiren önemli bir bozukluktur. Tüm aile üyelerini sosyal, duygusal, davranışsal, bilişsel ve ekonomik yönlerden etkileyen zihinsel engellilik önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (1-3). Zihinsel engellilikten etkilenen bireylerin sayısı ülkelere göre farklılık göstermektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) toplum genelinde %1-3 oranında görüldüğünü belirttiği ve dünya nüfusunun %0.3'ünü etkileyen zihinsel engellilik, Amerika Birleşik Devletleri'nde genel nüfusun %2.5-3'ünü etkilemektedir ki bu yüzde her on Amerikan ailesinden birinde zihinsel engele sahip birey bulunduğunu göstermektedir (4,5). Türkiye nüfusunun ise %0.48'i zihinsel engele sahip bireylerden oluşmaktadır. Ülkemiz için toplam zihinsel özürlü bireylerin %0.58'ini 10-19 yaş grubu oluştururken, İngiltere'de 7-14 yaş arası çocukların %2'si zihinsel engellidir (6,7). Hindistan'da ise 0-18 yaş zihinsel engellilik %17.8'lere kadar yükseldiğinden söz edilmektedir (8).

Toplumdan topluma görülme sıklığı farklılık gösterse de zihinsel engelliliğin beraberinde getirdiği riskler temel olarak aynıdır (3). Gerek çocuk gerek yetişkin olsun zihinsel engelli bireylerin kendilerini korumaları sağlıklı bireylere göre daha zordur ve bu durum onları ihmal ve istismar açısından daha riskli bir grup haline getirmektedir (9). Cinsel taciz ve istismar toplumun her kesiminde görülebilen davranışlardan olmalarına karşın, özellikle kadın ve çocuklar bu tür davranışlara daha fazla maruz kalabilmektedirler. Engelli birey çocuk olduğunda ise bu cinsel taciz ve istismar daha da artabilmektedir (10,11).

Zihinsel engelli çocukların sağlıklı yaşatılardan daha fazla cinsel taciz ve istismar davranışlarıyla karşılaşmaları, bu çocukların bazı özelliklerinden kaynaklanabilmektedir (12). Kendilerine gösterilen ilgi ve sevgiye olumlu yanıt vermeleri, yargılama ve değerlendirme yeteneklerinin yetersizliği gibi nedenler zihinsel engelli çocukların cinsel istismara uğrama olasılıklarını arttırmaktadır (11,13). Özellikle ergenlik döneminde karşı cinse olan ilgileri, çocukların kendilerini ve olayı yeterince ifade edememeleri ve istismarcıların zihinsel özürlü çocukların dezavantajlı konumlarından yararlanma isteği gibi nedenler istismarın daha rahat gerçekleşmesine zemin hazırlamaktadır (13,14).

Yapılan araştırmalar engelli çocukların sağlıklı çocuklardan daha fazla cinsel istismarla karşılaştıkları görüşünü desteklemektedir (15-17). Özellikle zihinsel ve fiziksel engelli, isteklerini dile getiremeyen çocukların, olgusal olarak cinsel istismar açısından daha fazla risk altında olduğu bildirilmektedir (18-19). Amerika için hazırlanan bir rapora göre, tüm özürlü çocukların %5'inin okullarında ya da okullarına giderken cinsel istismara maruz kaldıkları belirtilmektedir (9). Cinsel istismara uğrayan çocukların %42 gibi büyük bir bölümünün IQ puanı 80'in altında (20) ve Norveç'te cinsel istismara uğrayan çocukların %6.4'ü orta ya da ciddi derecede zihinsel engeli sahip (15) olduğu belirtilmektedir.

Ülkemiz için zihinsel engelli çocuklara yönelik cinsel istismarın sıklığına ilişkin sağlıklı istatistiksel verilere ve doyurucu araştırma sonuçlarına ulaşamamış olmasına karşın, adli sicil kayıtları ve dava dosyalarının birkaçında cinsel istismar vakalarına rastlanılmıştır. Örneğin; 2006 yılında Türkiye Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü verilerine göre çocuk cinsel istismarı ile ilgili 2414 dava dosyası açılmıştır (21). Ayrıca Samsun'da 1999-2003 yılları arasında karara bağlanmış dava dosyalarının incelendiği bir araştırmada; cinsel suça maruz kalmış iki mağdurun yaş olarak sanıktan büyük ve zihinsel engelli, 18 yaşından küçük olduğu saptanmıştır (22).

Görüldüğü gibi zihinsel engelli çocuklar açısından önemli bir sorun olan cinsel istismardan çocukların korunmasında, istismarı önleme çalışmaları istismarı önlemek için aranan çözüm yollarının başında gelmektedir. Birincil, ikincil ve üçüncül düzey olarak sürdürülen bu çalışmalar istismarı önleme, istismar riskini belirleme, istismar sonrası girişimler gibi alt basamakları içermektedir (23-24).

Kuşkusuz ki tüm istismar türlerinde olduğu gibi, cinsel istismarda da önemli olan istismarın gerçekleşmemesidir. Bu konuda yapılması gereken ise, risk altında olan çocukların özellikle de zihinsel engelli çocukların eğitilmeleridir. Ancak zihinsel engelli çocuklar cinsel istismardan korunma konusunda gerekli eğitimleri alamamaktadırlar. Ülkemizde, Milli

Eğitim Bakanlığı'nın engelli çocukların eğitimlerini işbirliği ile yürüttüğü rehabilitasyon merkezlerinde kullanılan zihinsel engelli çocukların eğitim modülleri arasında, cinsel eğitim ya da cinsel istismardan korunma konularına ilişkin herhangi bir eğitim programına yer verilmediği görülmüştür (25). Oysa ilkokul yıllarında cinsel istismardan korunma eğitimi alan gençlerin almayan yaşlılarına göre çok daha az cinsel istismara maruz kaldıkları bilinmektedir (26-27). Her ne kadar bu veriler sağlıklı çocuklar için geçerli olsa da bu tür eğitimlerin, zihinsel engelli çocukların zihinsel ve gelişimsel özelliklerine uygun şekilde verildiğinde, bu çocukların da kendilerini koruma ustalıklarını/becerilerini geliştirmelerine yardımcı olacağı söylenebilir.

Zihinsel engelli çocuklara verilecek istismardan korunma eğitimine ailenin de katılması çok önemlidir. Aile tüm çocuklarda olduğu gibi, zihinsel engelli çocukların da yaşamlarında önemli bir yere sahiptir (28). Engelli çocuklar sağlıklı çocuklara göre ailelerine daha bağımlı olduklarından aileleri ile geçirdikleri zaman da daha fazla olmaktadır. Ayrıca ailelerin eğitimlerine katılarak çocukların istenilen davranışları kazanmalarında önemli bir rol oynadıklarını gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (29-31). Bu nedenlerle bu çocuklara cinsel istismardan korunma eğitimi verilirken ailelerin de pay/görev almalarının gerekli olduğu görülmektedir (28).

İster engelli ister sağlıklı olsun cinsel istismardan korunmak için verilen eğitimin amacı, kendilerini koruyabilmeleri için çocukları bilinçlendirmektir. Bilinçlenme sağlığın anlamlandırılma ve korunmasında önemli bir aşamadır. Sağlığın genişleyen bir bilinç olduğu düşünüldüğünde, cinsel istismardan korunma bilincinin oluşturulması tüm bireylerde olduğu gibi, çocuklar ve özellikle de zihinsel engelli çocuklarda cinsel istismarın yaşanması halinde meydana gelebilecek olumsuzlukları en aza indirmeye yardımcı olabilecek bir çabadır (31-33).

Zihinsel engelli çocukların ebeveynleri ile yapılan görüşme ve gözlemlerde çocuklarına ilişkin çeşitli kaygıları olduğu belirlenmiştir. Aileler, çocuklarının ergenlik dönemine girmesi ile, akran istismarı ve cinsel istismar ile ilgili kaygılar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ebeveynlerle yapılan görüşmelerde dile getirilen bu ortak kaygı genellikle "*Ben yanında olmadığımda çocuğum kendisini nasıl koruyacak?*" cümlesini ile anlatılmıştır. Bu sorundan yola çıkarak çocukların en azından yabancılardan gelebilecek olası bir cinsel istismar davranışından kendilerini koruyabilmeleri için, gereksindikleri temel cinsel istismardan korunma eğitiminin verilmesi bu araştırmanın çıkış noktasını oluşturmuştur.

Amaç;

Bu araştırma; hafif zihinsel engelli çocuklara ve ebeveynlerine eğitim uygulamaları ile cinsel istismar konusunda bilinç/farkındalık oluşturmak amacı ile planlanmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1.ZİHİNSEL ENGELLİLİK

Günümüzde kronik hastalığı olan çocuk ve yetişkinlerin sayısı gittikçe artmaktadır. Kronik hastalıklar bütün dünyada görülen en önemli sağlık sorunlarını oluşturmaktadır. Özellikle son 20 yılda 18 yaşın altındaki nüfusta kronik hastalıkların, zihinsel, duysal, öğrenme ve davranışsal sorunların görülme sıklığının %30-40'a yakın olduğu belirtilmektedir (2).

Zihinsel engellilik, diğer kronik hastalıklarda olduğu gibi bireyde kalıcı yetersizlikler bırakan, yaşam boyu gözlem, kontrol, bakım, tedavi ve rehabilitasyon gerektiren önemli bir bozukluk olup, aile üyeleri ve onların yaşamını ekonomik, sosyal, duygusal, davranışsal ve bilişsel yönlerden etkileyen önemli bir sorundur (1-2). Geçmişe göre günümüzde zihinsel engelli bireyler yaşamlarını daha fazla toplum içinde geçirmektedirler. Son yıllarda bu bireylere sağlanan eğitim ve olanakların hem nitelik hem de nicelik olarak artması, toplumla bir arada olma şanslarını arttırmaktadır (37).

Bulundukları özel durumdan dolayı zihinsel engelli bireylere ilişkin pek çok tanımlama yapılmıştır. Zihinsel engelliliğe ilişkin tanımlar 1800'lü yıllara kadar uzandığı halde, daha açıklayıcı tanımlar ancak 1900'lü yıllarda yapılabilmektedir (38). Tredgold'un 1937'de ve Doll'un 1941'de yaptığı tanımlar zihinsel engellik tanımında önemli kilometre taşlarını oluşturmuştur (39). Amerikan Zihinsel Yetersizlik Derneği (American Association of Mental Deficiency (AAMD) 1959'da zeka geriliği alanındaki terim ve tanım karışıklıklarına bir son vermek, daha doğru ve üzerinde çalışılabilecek bir tanım geliştirebilmek amacıyla bir komite oluşturmuştur. Komitenin geliştirdiği ve aynı yıl yayınlanan yönergede yer alan tanım 1961'de ufak değişikliklere gidilerek

yeniden yayınlanmıştır. Bu yönergede “Zeka geriliği, gelişimsel dönem içinde meydana gelen ve uyumsal davranış bozukluğuyla ilişkili genel zihinsel işlevlerde normalin altını göstermektedir” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanım genel olarak daha sonra yapılan tanımlarda da büyük ölçüde korunmuştur (39). Ondokuzuncu yüzyılın sonlarında ise, zihinsel engellilik mental hastalıklardan ayrılmaya başlanmış ve DSM-III-R içinde diğer psikiyatrik hastalıklardan ayrı bir gruba alınmıştır. AAMD tarafından yapılan tanımlamada zihinsel engellilik terimi, zeka geriliği terimi kullanılarak tanımlanmıştır (3).

Zeka geriliğinin tanımı ise şu şekilde yapılmaktadır; “Zeka geriliği; 18 yaşından önce ortaya çıkan, zihinsel işlevde, kavramsal, sosyal ve pratik uyumsal becerilerde (iletişim, özbakım, ev yaşamı, sosyal beceriler, toplumsal yararlılık, kendini yönetme, sağlık ve güvenlik, işlevsel beceriler, boş zaman ve iş) kendini gösteren, iki ya da daha fazla sınırlılık içeren yetersizlik durumudur” (3, 40).

DSÖ engelli bireylerin oranının genel toplum içinde %2-3 olduğunu belirtmiştir (41). Zeka geriliğinin, toplumdaki yaygınlığı ise yaklaşık %1 olarak bildirilmektedir (37). Ülkemizde için 2002 yılı verilerine göre, genel nüfus içinde %12.29 olan özürlü bireylerin %0.48’ini zihinsel engelli bireyler oluşturmaktadır (6).

2.1.1.Zihinsel Engelliliğin Sınıflandırılması

Zihinsel engelli çocuklar homojen bir grup olmadıkları ve kendi içlerinde önemli bireysel farklılıklar gösterdiklerinden sınıflandırma yapılması gereği duyulmuştur (42). Zihinsel engellilik için tıbbi sınıflandırma 19. yüzyılda J. Langdon Down tarafından geliştirilmiştir. AAMR (American Association of Mental Retardation) Committee on Terminology and Classification tarafından 1983’de gelişimsel hastalıklar ve mental retardasyon için bir sınıflandırma sistemi yayınlanmıştır. Bu sistem Uluslararası Hastalık Sınıflandırması 9 (International Classification of Disease 9) ile Amerikan Psikiyatri Derneği Tanı ve İstatistik Kitabı III-R (DSM-III-R) (American Psychiatric Association’s Diagnostic and Statistical Manual III-R (DSM-III-R)’den oluşmaktadır. Bu çalışmalara göre zihinsel engellilik şu şekilde sınıflandırılmaktadır:

- Hafif düzeyde zihinsel gelişme geriliği: IQ düzeyi 50-55 ile yaklaşık 70 arası
- Orta düzeyde zihinse gelişme geriliği: IQ düzeyi 35-40 ile yaklaşık 50-55 arası
- Ağır düzeyde zihinse gelişme geriliği: IQ düzeyi 20-25 ile yaklaşık 34-40 arası

- İleri düzeyde ağır zihinsel gelişme geriliği: IQ düzeyi 20-25'in altında (3, 11, 41, 43-44).

Bu dört alt grup, gruplar arası zeka aralığı ve uyum davranışındaki bozukluğa göre sıralanmaktadır. Bu sıralamanın kendi aralarındaki yüzdesel dağılımı ise zihinsel gelişme geriliği saptanan bireylerin %89'u hafif, %7'si orta, %3'ü ağır ve %1'i ileri derecede zihinsel yetersizliğe sahip olarak verilmektedir (37,41,45).

Bir başka sınıflandırma ise 1992'de AAMR tarafından yapılmıştır. Bu sınıflandırmada zihinsel engelli bireylere sağlanan desteğin yoğunluğu esas alınmış ve dört ana alan oluşturulmuştur (46):

1. Aralıklı Desteğe Gereksinim Duyanlar (İntermittent): Gereksinim duyduklarında geçici destek alan zihinsel engelli çocuklar bu grupta yer almaktadır. İşsizlik ya da hastalık durumlarında destek alan zihinsel engelli bireyleri kapsar.
2. Sınırlı Desteğe Gereksinim Duyanlar (Limited): Belirli bir zaman içinde, iş eğitimi ya da okulda sınırlı sayıda var olan desteklerden yararlanan zihinsel engelli bireyleri kapsar.
3. Yoğun Desteğe Gereksinim Duyanlar (Extensive): Düzenli olarak (günlük), bazı ortamlarda (ev ya da okul) zaman sınırlaması olmaksızın destek alan zihinsel engelli bireyleri kapsar.
4. Yaygın Destek Alanlar (Persasive): Yoğun, farklı çevrelerde, yaşam boyu ve yoğun olarak destek alan zihinsel engelli bireyleri kapsar.

2.1.2. Zihinsel Engelli Çocuk

Zihinsel engelli çocuk, engelli çocuklar arasında en sık karşılaşılan gruptur. Tüm zihinsel engelli çocukların yaklaşık %85-90'ı hafif zihinsel engelli çocuklardan oluşmaktadır (3,38,47).

Hafif Derecede Zihinsel Engelli Çocuk

Hafif zihinsel özürlü bireyler, "eğitilebilir" olarak nitelendirilen grubu oluşturmaktadır. Türkiye Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın zeka bölümünü 50-69 olarak bildirdiği hafif derecede zihinsel engellilik, Sucuoğlu ve Kargın (2006) tarafından 50-75 olarak bildirilmiştir (48-49).

Dünya nüfusunun yaklaşık %0.3'ünü oluşturan eğitilebilir zihinsel engelliler tüm zihinsel engellilerin %85-90'ını oluşturmaktadır ve özürnlük nedenleri genellikle bilinmemektedir (49). Hafif derecede zeka geriliği olanlarla yapılan çalışmalar, sosyoekonomik durum ve zeka geriliği arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Düşük sosyoekonomik duruma sahip çocuklarda yüksek sosyoekonomik duruma sahip olanlara göre hafif derecede zeka geriliği görülme oranının 13 kat daha fazla olduğu belirlenmiş ve bunun asıl nedeninin ileri derecede zeka geriliğinin daha çok organik nedenlere bağlı olması olarak gösterilmiştir (37).

Hafif Zihinsel Engelli Çocukların Genel Özellikleri

Bedensel ve Devinimsel Özellikler

Genel bedensel görünüşleri yaşlılarından farklı değildir. Yaşlıları gibi kendilerini korumayı bilemezler ve sık hasta olurlar. Zihinsel engele görme ve işitme gibi bedensel engeller eşlik edebilir. Büyük ve küçük kaslarını kullanmakta beceriksizlik gösterirler, el-göz eşgüdümünü geç ve zor öğrenirler (45-46,49-50).

Zihinsel Özellikler

Zaman kavramı gibi soyut kavramları, hem geç hem zor öğrenirler ve öğrenmeleri zaman ve tekrar gerektirir. Dikkat süreleri kısa ve dağınıktır, bu nedenle ders konusu ne kadar ilgi çekici olursa olsun, etkinliklere katılımları kısa sürelidir. Konuşmaya geç başlarlar. Kazandıkları bilgileri transfer etmekte zorlanırlar ve genelleme yapamazlar. Yeni durumlara uymakta zorluk çekerler. Bellekleri zayıf olduğundan gördüklerini, duyduklarını ve uyarınları kısa sürede unuturlar. Uyarınlara kalıcı olması için fazla tekrar gerekir. Algı, kavram ve tepkileri basittir. Duygu ve düşüncelerini açık ve bağımsız olarak ifade edemezler. Diğer taraftan somut terimleri kullanma ve öğrenmeleri kolaylaştırılabilir (45-46,49-50).

Sosyal Özellikler

Kendilerinden yaşça küçüklerle iletişim kurarlar. Yakın çevrelerindekiyle kolay dostluk kuramazlar. Kurdukları dostlukları uzun süre devam ettiremezler. Yakın dostluklar daha çok yarar sağlamaya yöneliktir. Sosyal ilişkilerinde, gruptaki diğer kişilere bağlı olma eğilimindedirler. Sorumluluk almaktan çekinirler. Sosyal ilişkilerinde kendilerini gruba kabul ettirebilme becerileri azdır. Oyun ve toplum kurallarına uymakta zorluk çekerler. Yetenekleri sınırlı olduğundan bu etkinliklere

uyum sağlamakta zorlanırlar. Genellikle fiziki görünüş ve giyimlerinde sıra dışılık gösterirler. Uygun şekilde giyinemez ve kendilerine yakıştıramazlar. Nezaket ve görgü kurallarına uymakta zorlanırlar. Hangi davranışın uyumlu olduğunu öğrenmeleri için o davranışa ilişkin sosyal yaşantıyı yaşamış olmaları önemlidir (45-46,49-50).

Kişilik Özellikleri

Kendilerine güvenmezler. Sorumluluk almaktan kaçınırlar. Bağımsız hareket etmekten çekinirler. Başkalarına dayanmayı yeğlerler. Bir amaca ulaşmak için güçlü duygular hissetmezler. Ufak engeller karşısında çözüm yolları aramazlar. Hemen yılgınlık gösterirler. Geç ve zor dostluk kurarlar. Kurdukları dostluklar kısa sürelidir. Birlikte oldukları kişilerin duygu ve düşüncelerine ilgi duymazlar. Kendi kendilerine bir işe başlama isteği göstermezler. Duygu ve düşüncelerini ifade etmede başarılı değildirler (45-46,49-50).

İş ve Çalışma Özellikleri

Yaşlıları gibi pek çok işi yapabilir ve meslek sahibi olabilirler. Bir etkinliği tümüyle öğrenmek için etkinliğin basit parçalara ayrılmasını isterler. Parçadan bütüne doğru öğrenirler. Öğrenmeleri yavaştır. Tekdüze işleri yapmaktan hoşlanırlar, hemen bıkmazlar. Kendilerine öğretilen işleri hilesiz, aynen yaparlar. Tekdüze işlerde normal çocuklardan üstün başarı gösterirler. İşlerine bağlıdırlar. Tam zamanında gelir ve tam zamanında işten ayrılırlar. İş ve iş yerinde uyulması gereken kurallara aynen uyarlar. Güvenlik kurallarına son derece saygılıdırlar. Kendilerine uygun mesleki alanda kolay eğitilirler. Genellikle sakindirler ve işverenin isteklerine uygun davranış gösterirler. Başarılı oldukları işlerle gurur duyarlar. Bedenen çalışmaktan ve bir ürün oluşturmaktan çok hoşlanırlar. Başarısızlık durumlarında güvenlerini hemen yitirirler (45- 46,49-50).

2.2. İSTİSMAR VE İHMAL KAVRAMLARI

Genel olarak 18 yaşın altında bulunan çocuklara karşı aktif olarak girişilen ve onların fiziksel, duygusal, zihinsel ve toplumsal gelişmelerini zedeleyen her türde eylem **çocuk istismarı** olarak tanımlanmaktadır (51-52). DSÖ 1999’da çocuk istismarını “Çocuğun sağlığını, fiziksel ve psikososyal gelişimini olumsuz etkileyen bir yetişkin, toplum ya da devlet tarafından bilerek ya da bilmeyerek yapılan tüm davranışlar” olarak tanımlamıştır (53).

Çocuklar için diğer bir tehlike olan *ihmal* ise, başta ebeveynler olmak üzere bakmakla yükümlü olan kişiler ve diğer yetişkinlerin çocukların bakım, beslenme, barınma, eğitim, sağlık ve sevgi gibi temel gereksinimlerini karşılamaması sonucu çocuğun bedensel, duygusal, ahlaksal ya da sosyal gelişiminin engellenmesidir (51,54). İstismar ve ihmali birbirinden ayıran en temel nokta istismarın aktif, ihmalin ise pasif bir olay olmasıdır. Ayrıca, istismar davranışı zaman zaman olma eğilimi gösterirken, ihmal davranışı kronik olma eğilimi gösterir (55).

2.2.1. İstismar

İstismar, çocuğun doğduğu andan itibaren bulunduğu her ortamda (ev, okul, sokak ve oyun alanlarında) çeşitli şekillerde karşılaşabileceği önemli bir toplumsal sorundur. Çocuk istismar ve ihmal sorunu yıllar boyunca her toplumda farklı şekillerde görülmektedir. Ancak, bu görülme sıklığına karşın, halen istismar konusunda yeterli bir çözüm bulunamamıştır. İstismara karşı çözüm yolları bulabilmek için öncelikle istismarın ne olduğu ve belirtileri bilinmeli ve incelenmelidir. Çocukluk çağı travmaları içinde, tekrarlanabilirliği ve çocuğa en yakınları tarafından yapılması nedeniyle tanımlanma ve tedavisi en zor olan travma şekli istismardır. İstismar; fiziksel, duygusal, cinsel ve psikososyal istismar olarak dörde ayrılmaktadır (56-57).

2.2.2. Cinsel İstismar

Cinsel istismar; psiko-sosyal gelişimini tamamlamamış çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel uyarılma için kullanılması ya da bir çocukla ondan yaşça belirgin şekilde daha büyük bir başka çocuk arasındaki cinsel davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Cinsel istismar toplumca kabul edilmesi zor olduğu için istismar türleri içinde saptanması en zor olandır. Çoğunlukla gizli kalan cinsel istismar, özellikle kısa ve uzun dönemli etkileri açısından önemli bir gerçektir (34-35). Cinsel istismarın gizli kalmasının en önemli nedeni, istismarın genellikle aile içinden ya da aileye yakın olan kişiler tarafından gerçekleştirilmesidir (23). Cinsel istismar vakalarının yalnızca %15'inin bildirildiği düşünülmektedir (34). Ayrıca cinsel istismar ile herhangi bir sosyodemografik grup arasında bir bağlantı bulunmamakta ve her sosyoekonomik düzeyde görülebilmektedir (58).

Ergenlik öncesi kız çocuklarının %25'inin, erkek çocukların ise %15'inin cinsel istismara maruz kaldığı bilinmektedir (59). Romanya'da yapılan bir araştırmada çocukların cinsel istismara maruz kalan sıklığının %9.1 olduğu belirlenmiştir (60).

ABD’nde 1999’da 18 yaşından küçük çocuklarda cinsel istismar sıklığının 1.3/1000 olduğu bildirilmiştir (61). Ayrıca yapılan çeşitli retrospektif araştırmalarda kadınların %27-28’inin erkeklerin ise %16’sının çocukluk çağında cinsel istismara uğradıkları belirlenmiştir (62-63) .

Oral ve arkadaşlarının İzmir’de yaptıkları çalışmada 1996-1998 yıllarında 50 çocuk istismarı ve ihmali saptamışlardır (64). Zoroğlu ve arkadaşlarının yaptıkları bir çalışmada da çocuk cinsel istismarını %10.6 olarak belirlemişler ve bunun %4.4’ünün ensest olduğunu açıklamışlardır (65). Yine ülkemizde yapılan başka bir araştırmada, adli süreçle birlikte hastaneye başvuran vakaların %81.3’ünün cinsel istismar vakası olarak başvurduğu belirlenmiştir (66). Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) 2002 yılı verilerine göre, istismar nedeniyle koruma altına alınan çocukların %2’sini ensest ve aile dışı cinsel istismar vakaları oluşturmuştur (67). Ayrıca, Türkiye Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü verilerine göre, 2006’da çocukların cinsel istismarı ile ilgili 2414 dava dosyası açılmıştır (21). Çocukların bu kadar yüksek sayıda cinsel şiddet eylemine maruz kalmalarını değerlendirdiğimizde, saldırganın bakış açısından çocuklar, kendilerini ideal mağdur konumuna iten belirli özellikler taşırlar (34,68):

Merak: Çocukların meraklarının yoğunlaştığı konuların başında cinsellik gelir. Cinselliğe yönelik merakın yoğunluğu, cinselliğin toplumda halen bir tabu olması ve çocuğun merakını giderecek bilgileri yakın çevresinden öğrenememesidir. Bu iki özellik saldırgan tarafından çocuğun kolayca kullanılmasına zemin hazırlar.

İlgi ve sevgi gereksinimi: Çocukları cinsel saldırı için yüksek risk konumuna iten belki de en önemli özellik, çocuğun ilgi ve sevgiye olan gereksinimidir. Tüm çocuklar ilgi ve sevgiye gereksinimleri olduğu için, cinsel suçlar açısından risk altında olmakla birlikte, bu risk özellikle ailesinden yeterli ilgi ve sevgiyi göremeyen ya da ailelerinden uzakta olan çocuklarda daha belirgindir.

Olayı gizleme eğilimi: Bu duygunun risk oluşturmada etkisi en az olsa da, çocukların çoğu özellikle adölesan döneminde anne ve babalarının yapmamalarını söyledikleri birçok şeyin tam tersini yaparlar. Bu nedenle cinsel istismara maruz kalan çocuklar genellikle olayı saklamaya meyillidirler. Çocukların bu tutumu da, saldırgan tarafından amacına uygun olarak kullanılabilir. Çocukların bu tutumu da, saldırgan tarafından amacına uygun olarak kullanılabilir.

Çocuklar iyi bir şahit değillerdir. Çocuklar cinsel istismar olayında saklama amacı dışında nadiren yalan söylerler, ancak olayları yanlış değerlendirebilirler. Özellikle mağdur küçük çocuklar fiziksel temas ve okşamanın sevgi amaçlı mı, yoksa cinsel amaçlı mı olduğunu ayırt etmede ve olayı anlatabilmede zorluk yaşayacakları beklenmektedir. Bu özellikler yine çocukların bu eylemin mağduru olma riskini artırıcı özelliklerdir (34,68).

Cinsel istismar iki grupta toplanabilir (35):

A) Dokunma olmaksızın yapılan istismarlar:

- Sözel istismar
- Açık-saçık telefon konuşmaları
- Yetişkinlerin çocuklara kendi vücutlarını görsel olarak sergilemeleri
- Tanıklık etme (korku, öfke, suçluluk duyguları kişilik sorunlarına dönüşebilir).

B) Dokunmanın yer aldığı istismar olguları

- Fuhuş
- Ensest
- Tecavüz

Cinsel istismar yüzdesi tüm dünyada giderek yükselmektedir. Her iki cinsiyetteki risk oranı ebeveynlerden birinin ve özellikle annenin ayrı olması ve aile yaşamının mutsuz algılanması koşullarında yükselmektedir. Üvey baba ile yaşayan kız çocukları öz babaları ile yaşayan kız çocuklarına göre daha fazla risk altındadırlar. Pasif, bağımlı, içedönük, kaygılı, korkulu, güçsüz, endişelerini dile getiremeyen, tehlike içeren davranışı tanıyamayan ve ifade edemeyen çocuklar yüksek risk grubundadırlar (69).

Cinsel istismarı gerçekleştiren kişiler hakkında yapılan farklı saptamalar bulunmaktadır. Cinsel istismar konusunda halk arasında, istismarcının genellikle yabancı, sosyoekonomik ve kültürel açıdan zayıf kişilik özelliği gösteren, yaşlı insanlar olduğu, ayrıca istismarın genellikle ıssız yerlerde yapılacağına ilişkin yanlış kanılar bulunmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalar; istismarın %80-95'nin 20-45 yaş arası, evli ve çocuklu erkekler tarafından yapıldığı, olayın genellikle ev ile okul arasındaki bölgede gerçekleştiğini göstermektedir (70-71). İstismarcılar genellikle çocuğun tanıdığı ve daha önce bir şekilde karşılaştığı kişilerdir (23). Aile içi istismarlarda istismarcı

genellikle babadır ve ailede üvey baba olmasının istismar riskini arttırdığı bilinmektedir (69).

Cinsel İstismarın Kısa ve Uzun Dönem Sonuçları

Önemli bir toplumsal sorun olan çocuk cinsel istismarı kısa ve uzun dönemde pek çok olumsuz sonuca yol açabilmektedir. Cinsel istismara uğrayan çocuklarda kaygı bozuklukları kısa sürede ortaya çıkabilmektedir (72). Ayrıca cinsel istismar kurbanlarında dikkat eksikliği, hiperaktivite bozukluğu, ikincil enürezis ve enkoprezis daha sık ortaya çıkmaktadır (73). Çocukluk çağında yaşanan cinsel istismar konulu bir araştırmada cinsel istismara maruz kalmış çocuklarda depresyon, fobi, obsesif kompulsif bozukluk, panik bozukluk travma sonrası stres bozukluğu, cinsel bozukluklar ve intihar girişimi gibi psikiyatrik bozukluk ve sorunların daha sık görüldüğü belirtilmektedir (74).

İstismarın erken döneminde, amnezi, aşırı derecede fanteziler kurma, trans benzeri duruma girme ve uyurgezerlik ortaya çıkabilmektedir. Bu çocuklarda konversiyon tepkilerine de sık rastlanılmaktadır. Cinsel istismar yaşamış çocuklarda sık depresyon tablosu gözlenmekte ve kurbanın benlik saygısı ciddi derecede hasara uğramaktadır (75).

Kısa dönem etkilerinin ardından çocuk cinsel istismarının uzun dönemde gözlemlenen olumsuz sorunları arasında tek bir sendromdan söz edilememekte ancak bir cinsel istismarla karşılaşmak çok çeşitli bozuklukları da beraberinde getirebilmektedir (76). Yine, cinsel istismarın uzun döneme yayılan sonuçlarına bakıldığında, istismara uğramış çocukların kişilerarası ilişki kurma ve sosyal ilişkileri sürdürebilme becerilerinin olumsuz yönde etkilendiği ve istismara maruz kalmış çocukların ya ilişki kurmaktan kaçındıkları ya da aşırı yakınlık gereksinimi içinde olup yüksek beklentili ilişki içine girdikleri gözlenmiştir. Her iki tip ilişki de işlevsellikten uzak olmakta ve genellikle yalnızlıkla sonlanmaktadır (77).

Cinsel istismara uğrayan çocuklarda intihar düşünce ve girişimleri sık görülebilmekte (78) ve erişkin yaşta başlayan majör depresyonun çocukluk cinsel istismarı ile ilişkili olabildiği belirlenmiştir (79). Ayrıca öfke tepkileri, dürtüleri kontrol edememe, karşıt düşünce ve karşı gelme bozukluğu cinsel istismara uğramış çocuklarda gözlenebilmektedir (75,80).

Yüksek riskli cinsel eylemler, cinsel istismara uğramış insanlarda daha sık görülmektedir. Cinsel taciz öyküsü olan kadınlarda; daha erken yaşta başlayan cinsel yaşam, daha yüksek oranda ergenlik çağı gebelikleri, birden fazla cinsel eş, korunmasız cinsel ilişki ve cinsel yolla bulaşan hastalıkların sıklığında artma saptanmıştır (81). Ayrıca, cinsel istismar öyküsü olan çocukların başkalarına karşı daha fazla cinsel saldırıda bulunduğu da bildirilmektedir (82).

2.2.3. Ensest

Cinsel istismarın farklı bir şekli olan ensest, geleneksel olarak biyolojik akrabalığı olan aile bireyleri arasındaki bir ilişki olarak değerlendirilmektedir. Klasik ensest ilişki, yalnız kan bağına dayanmaktadır. Ensest ilişki, uzun yıllar görmezlikten gelinmiştir. Son yıllarda ensestin daha genel bir yaklaşımla, çocukta cinsel istismar olarak değerlendirilmesi ve cinsel ilişki dışında daha geniş anlamda cinsel içerikli davranışları da içermesi gerektiği görüşü ağırlık kazanmıştır.

Konuya ilişkin çeşitli tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlarda iki temel öge ön plana çıkmaktadır. Bazı araştırmacılar yalnız çekirdek aile içindeki aile bireylerini bu kapsama alırken, diğerleri çocuğa bakmakla yükümlü olan tüm kişileri biyolojik bağa bakmaksızın bu kapsama almaktadır (34,83). Bu tür ilişkilerde, çoğu kez fiziksel ve toplumsal anlamda daha güçlü olan taraf (baba, ağabey, amca, dayı) zayıf olan tarafı cinsel ilişkiye zorlar. Türkiye’de 1986-1992’yi kapsayan 31 ensest vakasının incelendiği bir araştırmada, baba-kız ensesti 20, ağabey-kardeş ensesti dört, amca-dayı ensesti beş, amcaoğlu bir ve dede bir olarak belirlenmiştir. Bu vakalarda ensest ilişki mağdurlarının daha çok kız çocukları oldukları görülmüştür (84). Ensest vakalarının yalnız %10’unun bildirildiği düşünülmektedir (83). Cinsel istismar ve ensest arasındaki fark; istismarda suçlunun çocuğun bakımından sorumlu, otorite olması ve istismarın yıllarca sürmesidir.

Ensestin çocuk üzerindeki etkileri; çocuğun saldırganla olan ilişkisine, seksüel eylemlerin şekline, çocuğun işbirliğine, şiddet kullanımına, fiziksel zararın varlığına, çocuğun yaşı ve gelişim basamağına ve travma öncesi psikolojik gelişimine bağlı olarak değişmektedir (34). Enseste yönelik olarak çocukta kendine ve diğerlerine güvensizlik, suçluluk, saldırganlık, cinsel yönden abartılı davranışlar, davranış sorunları, yeme ve uyku bozuklukları, kabus görme, huzursuzluk, içe kapanma, öğrenme bozuklukları gibi tepkiler ortaya çıkabilmektedir (73,85).

2.2.4. Zihinsel Özürlü Çocuklarda Cinsel İstismar

Cinsel taciz ve istismar toplumun her kesiminde görülebilen davranışlar olmalarına karşın, özellikle çocuk ve kadınlar bu davranışa daha çok maruz kalabilmektedirler (86).

Çocuk cinsel istismarının dört ana etmeni olduğu ileri sürülmektedir. Bunlar:

- Ebeveyn etmeni
- Sosyokültürel etmen
- Çevresel etmen
- Çocuk etmeni

olarak sıralanmaktadır (87-89).

Morse ve arkadaşları, yaptıkları çalışmada, cinsel istismara uğrayan çocukların %42'sinin IQ puanının 80'in altında olduğunu belirlemişlerdir (90). Ülkemizde yapılan bir çalışma da ise cinsel istismar şikayeti ile hastaneye başvuran çocukların %5.5'inin hafif zihinsel engeli sahip olduğu saptanmıştır (91).

Cinsel istismar failleri/yapan kişiler genellikle zihinsel engelli bireylerin tanıdığı ve güvendiği kişilerdir. Cinsel istismara uğramış zihinsel engelli bireylerle yapılan bir araştırmada, istismarcıların %28'inin doğrudan bakım veren meslek üyeleri, kişisel yardımcı personeller ve psikiyatristler olduğu belirlenmiştir (17).

Özürlü çocuklar içinde zihinsel özürlü çocukların diğerlerinden daha fazla cinsel, fiziksel ve duygusal istismara uğramasının çeşitli nedenleri vardır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (13,18):

- Toplumun zihinsel özürlü çocuğu tanımaması ve davranışlarını toplumsal açıdan aykırı bulması,
- Başkalarının zihinsel özürlü çocukların dezavantajlı konumlarından yararlanma isteği,
- Zihinsel özürlü çocukların kendini ifade etmede zorluk çekmesi,
- Zihinsel özürlü çocukların fiziksel olarak savunma yeteneğinin düşük olması,
- Zihinsel özürlü çocukların istismarı açıkça ifade edememesi,
- Zihinsel özürlü çocukların bakımları konusunda diğer bireylerin yardımına gereksinim duyması.

Zihinsel özürlü bireylerin cinsel açıdan istismar edilmesi ya da bu bireylerin bir başkasını istismar etmesi, genellikle bütün toplumlarda gizlenen bir durumdur. Aileler, çocuklarının cinsel gelişiminin farkında olmadıkları için cinsel yaşam sorunları ile birden bire karşılaşmakta ve bu sorunu büyük bir gizlilikle yaşamaktadırlar (14).

Diğer taraftan daha önce belirtildiği gibi zihinsel özürlü çocuklar, kendilerine sunulan ilgi ve sevgiyi yargılama ve değerlendirmede yeterli olamadıklarından, cinsel ilişki için yapılacak bir öneriyi ya da bir cinsel yakınlaşmayı, cinsel yönden kullanılabileceklerini bilmeden, sessizce kabul edebilirler. Bu durum onları çevrelerinden gelebilecek tehlikelere karşı daha açık hale getirmektedir (21).

2.2.5. Cinsel İstismardan Korunma ve Hemşirenin Rolü

Çocuk istismarına yaklaşım beraberinde ekip anlayışı ile çalışmayı gerektirmektedir (23,92). Çocuk cinsel istismarı ile ilgilenen sağlık ekibi içinde hemşire, gerek koruyucu, gerekse tedavi ve rehabilite edici aşamalarda çocuk ve aile ile ilk karşılaşan kilit konumdaki meslektir. Bu durum hemşirelere büyük sorumluluklar yüklemektedir (36, 93,94).

Cinsel istismar konusunda sağlık çalışanlarının en önemli rolü, potansiyel kurbanların ve varolan parametrelerin tanımlanması ve önlemeye yönelik girişimlerin ortaya koyulmasıdır. İstismar için aranan çözüm yollarının başında istismarı önleme çalışmaları gelmektedir. Literatürde istismarı önlemek konusunda yer alan araştırmalar özellikle anne ve çocukların bilgilendirilmesi üzere yoğunlaşmaktadır. İstismarı önleme girişimleri genellikle üç basamaklı programlardan oluşmaktadır (23-24).

Birinci düzey çalışmalar ya da primer önleme: Örgün eğitimde risk altındaki çocukların cinsel istismara ilişkin bilgilendirilmesine ve istismara maruz kalma olasılığına karşı çocuğun bilgi ve beceri açısından güçlendirilmesine yöneliktir (23).

Birinci düzey çalışmalar, okullarda öğrencilere, ebeveynlere ve çocuğun okul ortamında etkileşimde bulunduğu okul personeline yönelik olarak düzenlenmektedir. ABD ve Kanada'da 1970'li yılların ortalarından sonra cinsel istismarın sanıldığından daha sıklıkta ortaya çıktığının belirlenmesiyle bu tip önleme çalışmalarına başlanmıştır. Toplumsal farkındalığın ve konuya ilişkin araştırmaların artması ile bu ülkelerde cinsel istismarın önlenmesine yönelik programların oluşturulmasında da artış kaydedilmiştir (95). Ülkemizde kullanılmamakla beraber, gelişmiş ülkelerde küçük yaşlardan başlayarak çocukların cinsel istismardan korunabilmeleri ile ilgili farklı isimler altında (örn; kişisel güvenlik ya da iyi dokunuş kötü dokunuş gibi eğitim programları) okul temelli beceri eğitimi programları uygulanarak, çocukların cinsel istismara karşı uyanık, bilinçli ve donanımlı olmalarının sağlanması hedeflenmektedir (96).

Gibson ve Leitenberg 825 üniversite öğrencisi ile yaptıkları survey tipi araştırmada, ilkokul yıllarında okul temelli cinsel istismardan korunma programına katılan üniversite öğrencilerinin katılmayanlara göre yarı yarıya daha az istismara maruz kaldıklarını rapor etmişlerdir (26). Davis ve Gidyez, çocuklara uygulanan cinsel istismarı önleme programlarının etkisini değerlendirmek üzere yaptıkları büyük ölçekli bir çalışmada çocuklara uygulanan cinsel istismarı önleme becerileri eğitiminin, çocukların cinsel istismardan korunmaya yönelik bilgi ve becerilerinin artırılmasında etkili olduğu sonucuna varılmıştır (27).

Cinsel istismarı önleme eğitiminde öncelikle çocuğa istismarı uygulayabilecek kişilerin tanımı yapılmaktadır. Daha sonra iyi dokunma, kötü dokunma arasındaki farklar anlatılmaktadır (69). Dolayısı ile çocuğu cinsel istismardan korumak için verilecek eğitim şu maddeleri kapsamalıdır (24):

1. Her çocuklar kendi vücudunun sahibidir ve vücudunu kendisi kontrol edebilmelidir. Çocuklara bedenlerinin kendilerine ait olduğu ve kimsenin bedenlerinde hakkı olmadığı öğretilmelidir.
2. Çocuğa iyi ve kötü dokunma arasında fark olduğu ve herhangi bir kötü dokunmada herkese hayır diyebileceği öğretilmelidir.
3. Çocuğa güvenli ve koruyucu bir aile ortamı sağlanmalıdır.
4. Potansiyel tacizcilerin tanıdık kişiler olma olasılığı yabancı olma olasılığından yüksektir. Bu nedenle eğer çocuk bir yakını, bir akrabayı, bir dostu görmemekte direniyorsa, çocuğun bu isteğine kulak verilmelidir.
5. Cinsel istismarla başa çıkmanın temel yollarından biri “hayır” demek ve kaçmaktır. Çocuğa “hayır” demesi öğretilmelidir.
6. Çocuğa cinsel bilgi vermekten kaçınılmamalıdır.
7. Çocuğu öpücük verme ya da kucağa oturmaya yönlendirmek yerine duygularını kendi yöntemleri ile ifade etmelerine olanak sağlanmalıdır.
8. Çocukla çok iyi bir iletişim kurulmalı ve her konu konuşulabilmelidir.
9. Çocuklara bedenlerinin özel yerlerine başkalarının dokunmaması gerektiği öğretilmelidir.
10. Çocuğa izinsiz kimsenin arabasına binmemesi, evine gitmemesi ve yabancılardan bir şey almaması öğretilmelidir.

İkinci düzey çalışmalar ya da sekonder önleme: Toplumda cinsel istismar açısından risk etmenleri ve risk gruplarının belirlenmesi, cinsel istismara uğrayan çocuğun sistem içinde yaşadığı zorlukları ve stres kaynaklarının giderilmesi, güvenliğinin sağlanması, çocuğun korunması ve güçlendirilmesi için gereksinim duyulan yasal düzenlemeleri kapsamaktadır (23,97). İkincil önleme, daha çok cinsel istismar davranışı sonrasında çocuğu ilk gözlemleyen hemşire ve diğer sağlık çalışanlarının girişimlerini içerir (69).

Üçüncü düzey çalışmalar ya da tersiyer önleme: Cinsel olarak istismar edilen çocukta ortaya çıkabilecek kısa ve uzun süreli etkilerin azaltılmasına yönelik daha çok klinik düzeyde iyileştirici çalışmaları içermektedir (23,96).

2.2.6. Zihinsel Engelli Çocukları Cinsel İstismardan Koruma

Özürlü olmayan çocuklara uygulanan eğitim programları pek çok nedenle özürlü çocuklar için uygun olmamaktadır. Bu nedenlerden birincisi, kullanılan kelimelerin bilişsel olarak zihinsel özürlü çocuklar için karmaşık olmasıdır. Bu nedenle birinci düzey önleme amaçlı eğitimde zihinsel engelli çocuklar için materyaller özel olarak düzenlenmeli ve karmaşık kelimeler yerine basit kelimeler kullanılmalıdır. Bununla birlikte zihinsel engelli çocuklar yaşlılarıyla benzer gelişim ve cinsel gereksinimleri gösterebilirler de bu gelişim ve gereksinimlerin gerektirdiği beceriyi gösteremezler. Bu nedenle adölesan ve genç zihinsel engelli bireyler bilgilendirilmekten daha fazla donanıma gereksinim duyarlar. İkincisi; çocuklar için kullanılan bazı cinsel istismarı önleme eğitim içeriklerinde “uygun olan” ve “olmayan” dokunma deneyimlerinden söz edilmektedir. Ancak bu konu ve kullanılan terminoloji, bazı zihinsel engelli çocukların kendi deneyimlerini yansıtmaya ve kendilerine özgü gerçek duygularını tanımlama yönünden uygun olmayabilmektedir (98).

Diğer bir sorun ise, zihinsel engelli çocuklar için hazırlanan bu eğitim programını kullanmadan önce, çocuğa ilişkin bazı bilgilere sahip olunması gerekmektedir. Örneğin; bu çocukların arkadaş, yabancı, genel ya da özel vücut bölümleri gibi kavramları ayırt edip edemediklerinin bilinmesi gibi (98).

Sonuç olarak; zihinsel engelli çocuklara kendilerini cinsel istismardan korumaları öğretilirken, öğrenilmiş ustalıkların/becerilerin potansiyel gerçek yaşam deneyimine genellenmesine yardımcı olmak için gerçek bir yaşam oluşturma tekniğinin kullanılması önemlidir.

Zihinsel engelli çocuklara verilecek eğitimde, aşağıda belirtilen becerilerin öğretilmesi amaçlanmalıdır (98):

1. Arkadaş, aile ve yabancıları ayırt etmek,
2. Yabancılarla sınır koymada dikkatli olmak,
3. Vücut bölümlerini tanımlamak,
4. Uygun olan ve olmayan durumlar arasındaki farkı ayırt etmek,
5. Kendilerine yapılan uygunsuz dokunmalara itiraz etmek,
6. Yabancılarla, kişisel bilgilerini verme konusunda direnmek,
7. Sosyal ortamlarda, evde ve seyahat ederken kendilerini korumalarını öğrenmek/öğretmek,
8. Otorite simgelerinden kaynaklanan cinsel istismara ve değişen rica, ödül ve övgülere direnmek,
9. Cinsel istismar olayını bildirmek.

2.3. ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUĞUN EĞİTİMİ ve AİLE

Aile, zihinsel engelli çocuğun eğitim ve rehabilitasyon çalışmalarının planlanma ve uygulanmasında önemli bir etmendir (99).

Geçmişte zihinsel engelli çocuklara bakım vermede yalnız aileler sorumlu görülürken, son yıllarda ailelerin çocukların eğitimlerine aktif katılımlarının sağlanması ile çocuklar için daha güçlü bir öğrenme temeli oluşturulmuştur (100-101). Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin eğitilmesi, anne babanın çocuk ile daha fazla etkileşim içinde olmasına ve birebir eğitim eksikliklerinin giderilmesine yardımcı olmaktadır (100). Ayrıca, ailelerin çocuğun okulda öğrendiği becerileri evde sürdürmesi, pekiştirmesi ve anne babaların çocuklarının gelişimlerine yardımcı olmalarında duygusal doyum sağlaması, aile eğitiminin önemini arttırmaktadır. Çocuğun okul ve eğitim merkezinde bulunduğu süreden daha uzun süre ailesi ile bir arada olduğu düşünüldüğünde, ebeveynlerin çocukları ile birlikte oldukları bu uzun zaman dilimini en iyi şekilde değerlendirmelerine aile eğitimi ile olanak sağlanmış olur (28). Tüm bu yönleri ile bakıldığında, çocuğun yaşamının ana öğelerinden biri olan ailenin, zihinsel engelli çocuğun eğitiminde yer alması vazgeçilmez etmenlerden biridir. Ailenin çocuklarının eğitimine katılması ve etkili bir rol alması çocuklarının uygun davranışlar kazanmalarına yardımcı olduğu farklı araştırmalarla da belirlenmiştir (29-31).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

ARAŞTIRMANIN TERMİNOLOJİSİ

Araştırmada kullanılan terminoloji aşağıdaki gibi tanımlanmıştır.

Hafif Zihinsel Engelli Çocuk

Kırşehir RAM'den gerekli testler yapıldıktan sonra "hafif zihinsel engel" tanısı alan çocuklar

Ebeveynler

Hafif zihinsel engelli çocuğun bakımından sorumlu erişkin

Cinsel İstismardan Korunma

Çocuklar için; özel vücut bölgeleri, iyi, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme, yabancılarla güvenlik sınırı oluşturma ve olası bir istismar olayını bildirme.

Ebeveynler için; çocuk istismarı ve çeşitleri, özel vücut bölgeleri, iyi kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme, yabancılarla güvenlik sınırı oluşturma, istismar olayını bildirme ve olası bir çocuk cinsel istismarının nasıl anlaşılacağı.

ARAŞTIRMANIN DEĞİŞKENLERİ

Bağımsız değişken: Zihinsel engelli çocuklar ve ebeveynlerine cinsel istismardan korunma eğitiminin verilmesi.

Bağımlı değişken: Eğitim ile zihinsel engelli çocuk ve ebeveynlerinde cinsel istismar konusunda farkındalık yaratma.

ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Araştırmanın Ana Hipotezleri:

H₁ Zihinsel engelli çocuklara kendilerini cinsel istismardan korumaya yönelik verilen eğitim ile çocukların konuya ilişkin farkındalıkları artar.

H₂ Zihinsel engelli çocukların ebeveynlerine verilen eğitim ile ebeveynlerin çocuklarını cinsel istismardan korumaya yönelik farkındalıkları artar.

Araştırmanın Alt Hipotezleri

H_{1.1} Zihinsel engelli çocuğun özel vücut bölümleri konusunda eğitilmesi ile konuya ilişkin farkındalığı eğitim öncesine göre artar.

H_{1.2} Zihinsel engelli çocuğun iyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme konusunda eğitilmesi ile konuya ilişkin farkındalığı eğitim öncesine göre artar.

H_{1.3} Zihinsel engelli çocuğun yabancıları tanıma ve onlara karşı güvenli bir sınır oluşturabilme konusunda eğitilmesi ile konuya ilişkin farkındalığı eğitim öncesine göre artar.

H_{1.4} Zihinsel engelli çocuğun olası bir istismarın yaşanması durumunda kimlere ne şekilde bildireceği konusunda eğitilmesi ile konuya ilişkin farkındalığı eğitim öncesine göre artar.

H_{2.1} Zihinsel engelli çocukların ebeveynlerinin cinsel istismardan korunma konusunda eğitilmesi ile konuya ilişkin farkındalığı eğitim öncesine göre artar.

H_{2.2} Zihinsel engelli çocukların ebeveynlerinin cinsel istismardan korunma konusunda eğitilmesi ile konuya ilişkin bilgileri eğitim öncesine göre artar

H_{2.3} Zihinsel engelli çocukların ebeveynlerinin cinsel istismardan korunma konusunda eğitilmesi ile konuya ilişkin algı ve tanımları eğitim öncesine göre farklılaşır.

ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Bu araştırma;

1. Zihinsel engelli çocukların cinsel istismardan koruma konusundaki bilgilerini arttırılarak ailelerine olan bağımlılıklarının azaltılabileceği,
 2. Zihinsel engelli çocukların cinsel istismardan korunma konusunda bilgilenmeleri ile gelecekteki yaşamlarında olası cinsel istismardan kendilerini koruyabilecekleri,
 3. Zihinsel engelli çocukların cinsel istismardan korunma konusunda eğitilmelerinden sonra bilgilerini “çocuktan çocuğa” anlayışı ile akranları ile paylaşacakları,
 4. Ebeveynlerin çocuklarının cinsel istismardan korunma konusunda eğitilmelerinden sonra bilgilerini “ebeveynden ebeveyne” anlayışı ile akranları ile paylaşacakları,
 5. Ülkemizde zihinsel engelli çocukların ve ebeveynlerinin cinsel istismardan korunma eğitimi ile bilinçlendirilmesi sonucunda konuya ilişkin toplumsal bilincin artmasına önemli bir katkı sağlayacağı,
- varsayımları üzerine kurgulanmıştır.

3.1. ARAŞTIRMANIN ŞEKLİ

Araştırma, rehabilitasyon merkezinde eğitime devam eden 10-14 yaş arası hafif zihinsel engelli çocuklar ve ebeveynleri ile tek gruplu öntest-sontest yarı deneysel desende yapılmıştır.

3.2. ARAŞTIRMANIN YAPILDIĞI YER VE ÖZELLİKLERİ

Araştırma, Kırşehir İl merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB) bağlı iki özel rehabilitasyon merkezinden birinde yapılmıştır. Merkezde 310 zihinsel ve bedensel engelli çocuk ve genç eğitim görmektedir.

Merkeze devam eden çocuk ve gençlerin eğitimlerinde MEB'na bağlı Rehberlik Araştırma Merkezi'nce (RAM) her bir çocuk ve genç için özel olarak hazırlanan eğitim modülleri kullanılmaktadır. Bütün çocuklar için uygulanan bu modüller dil, konuşma, özbakım, iletişim becerileri ve bilişsel gelişim gibi alt konulara yöneliktir. Bu eğitim modülleri doğrultusunda ayda toplam 8 saat eğitim verilmektedir. RAM'nin cinsellik ve

cinsel gelişime ilişkin herhangi bir modülü olmamakla beraber rehabilitasyon merkezinde de konuya ilişkin herhangi bir eğitim verilmemektedir.

Merkezde psikomotor gelişim ve fiziksel engeli bulunan çocuk ve gençlere yönelik yürüme, yemek yeme gibi rehabilitasyon ve fizik tedavi hizmeti de verilmektedir.

Çocuk ve gençler, eğitim programlarına göre belirlenen günlerde merkeze gelmekte ve iki saatlik bir süre içinde eğitim programlarına katılmaktadırlar. Çocukların merkeze ulaşımı servis araçları ile yapılmakta, servis hostesleri gözetiminde evlerinden alınıp tekrar evlerine bırakılmaktadırlar. Çocuklar merkeze ulaştıklarında, eğitmen ve öğretmenler tarafından kapıda karşılanmakta, sınıf ve eğitim odalarına gitmelerine yardım edilmektedir. Eğitim programlarının sonunda yine eğitmen ve öğretmenlerin refakatinde servis araçlarına bindirilmektedirler. Çocukları ile merkeze gelmek ve onlara refakat etmek isteyen ebeveynler de servis hizmetinden yararlanabilmektedirler.

Bodrum katı ile birlikte beş katlı olan merkezde; 24 bireysel, yedi grup sınıfı, üç fizik tedavi salonu, iki iş eğitimi odası, bir uygulama odası, birer konferans, toplantı ve bekleme salonları ve yemekhane bulunmaktadır. Toplantı salonunda 50 kişilik koltuk, bir masa, bilgisayar ve barkovizyon sistemi bulunmaktadır.

Merkezde bulunan bireysel ve grup eğitim odaları, dış kapı girişleri kamera ile izlenmektedir. Özel eğitim ve bireysel sınıflarda bulunan ses sistemli kameralar ile sınıflar sesli olarak da sistemin bağlı olduğu merkez yöneticisinin odasından izlenebilmektedir.

Haftada altı gün hizmet veren merkezde, anaokulu, sınıf ve işitme engelliler özel eğitim öğretmeni ve çocuk gelişim uzmanı ve kız meslek lisesi çocuk gelişimi branşı mezunu eğitimci olmak üzere 25 öğretmen ve eğitmen, iki fizyoterapist ve bir psikolog görev yapmaktadır. Merkezin bir yönetici müdürü ve bir müdür yardımcısı bulunmaktadır.

Merkezin genel temizliği ve çocukların temizlik ve tuvalet gibi gereksinimlerinden sorumlu iki temizlik personeli, çocuklara servis hizmeti vermek için beş şoför, ulaşım sırasında güvenliklerini sağlamak üzere beş servis hostesi görev yapmaktadır. Servis hizmetinden il merkezi, ilçe ve köyde oturan çocuk ve gençler yararlanabilmektedir.

3.3. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

3.3.1. Araştırmanın Evreni

Ergenlikle birlikte çocukların cinselliğe olan merak ve ilgileri cinsel istismara uğrama olasılıklarını arttırabilmektedir (34,35,69). Literatürde çocukların cinsel istismarla karşılaşmalarının 8-15 yaşları arasında yoğunlaştığı ve bu yaş grubunun özellikle risk altında oldukları bildirilmektedir (71,102-105).

Diğer taraftan zihinsel engelli çocuklar genel özellikleri nedeni ile cinsel istismara uğrama olasılıkları yüksek bir grubu oluşturmaktadırlar. Ancak zihinsel engelli çocuklar arasında hafif zihinsel engelli çocukların somut terimleri öğrenebilme özellikleri dikkate alınarak araştırmanın 10-14 yaş arası hafif zihinsel engelli çocuklarla yapılmasına karar verilmiştir.

Kırşehir RAM'i kayıtlarından il genelinde 10-14 yaş arası, "hafif düzeyde zihinsel yetersizlik" tanısı alan 35'i kız, 40'ı erkek olmak üzere, 75 çocuk olduğu belirlenmiştir. Bu 75 çocuk araştırmanın evrenini oluşturmuştur.

Araştırmanın yapılacağı tarihte araştırmanın kendi merkezlerinde yapılmasını kabul eden ve fizik koşulları en uygun olan tek bir merkezin olduğu görülmüştür. Araştırmanın planlandığı tarihte söz konusu merkezde eğitim gören 10-14 yaşları arasında ve hafif zihinsel engel tanısı alan 32 çocuk olduğu saptanmıştır. Bu 32 çocuk araştırmanın araştırma evrenini oluşturmuştur.

3.3.2. Araştırmanın Örneklemi

Örneklem seçiminde çocukların eğitim uygulamalarına uyum sağlamalarını kolaylaştıracığı nedeni ile en az bir yıldır rehabilitasyon merkezi ve özel alt sınıf ya da kaynaştırma eğitimine devam eden çocuklar araştırma kapsamına alınması uygun görülmüştür. Belirlenen 32 çocuğun tamamı bu özelliğe sahip olduğunun belirlenmesi üzerine, 32 çocuğun tamamı araştırmaya alınmış ve dolayısı ile araştırmada örneklem seçimi yapılmamıştır.

Ancak bu çocuklardan 10'unun ebeveyni eğitime katılmayı kabul etmemiştir. Böylece 22 çocuk ve ebeveyni ile araştırmaya başlanmıştır. Daha sonra araştırmaya katılmaktan vazgeçme, başka merkeze geçme, il değiştirme gibi nedenlerle ayrılan altı ebeveyn olmuştur ve araştırma 16 çocuk ve ebeveyni ile yürütülmüştür.

On altı çocuktan yalnız biri yetiştirme yurdunda yaşamaktadır ve bu çocuğun ilgili eğitimlere yasal vasi olarak yurt öğretmeni katılırken, öğretmenin eğitimlere devam edememesi sonucu değerlendirme dışında bırakılmıştır. Sonuç olarak araştırma 15 çocuk ve 15 ebeveyni ile tamamlanmıştır. Bu örneklem genişliği ile Kırşehir İli genelinde 10-14 yaş arası, “hafif düzeyde zihinsel yetersizlik” tanısı alan 75 çocuğun %21.3’ü araştırmaya alınmıştır.

3.4. ARAŞTIRMANIN ETİK BOYUTU

Araştırmanın yapılabilmesi için sırası ile Rehabilitasyon Merkezi Müdürlüğü (Gülen Çocuk Rehabilitasyon ve Özel Eğitim Kurumları/24.06.09) (Ek 1) Erciyes Üniversitesi Etik Kurulu (Kayseri 1 No’lu Etik Kurulu 03.09.2009, 2009/43) (Ek 2), Kırşehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü (26.10.2009/013021) (Ek 3) gibi resmi kuruluşlardan gerekli izinler alınmıştır.

Araştırmanın eğitim ve veri toplama aşamalarına yönelik olarak çocukların yasal vasilerinden bilgilendirilmiş onam formu ile yazılı onam alınmıştır (Ek 4). Eğitim sırasında çocuk ve ebeveyn görüşmelerinin ses kaydı yapılmasına yönelik izin ebeveynlerden sözlü olarak alınmıştır.

3.5. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmanın eğitim ve veri toplama aşamalarında kullanılmak üzere Çocuk Eğitim Kontrol Listeleri (Ek 6), Çocuk Görüşme Formu (Ek 7), Ebeveyn Görüşme Formu (Ek 9), Çocuk Hikaye Kitapçıkları (Ek 5), Veliler İçin Çocuk Cinsel İstismarı Eğitim Kitapçıkları (Ek 8) hazırlanmıştır.

3.5.1. Ebeveyn ve Çocuklarla Yapılan Ön Hazırlıklar

Araştırmanın gerçekliliğini ve güvenilirliğini sağlamak için iki aşamada ebeveyn ve çocuklarla görüşmeler yapılmıştır. Zihinsel engelli çocukların ebeveynlerinin yaşadıkları sıkıntıların, çocuklarına ilişkin kaygı ve gereksinimlerinin, araştırma konusunun ve araştırmanın odak noktasının belirlenmesi için araştırmaya başlamadan önce ebeveynlerle belirli aralıklarla görüşmeler yapılmıştır. Benzer şekilde çocuklarla tanışmak, konuya ilişkin bilgi düzeylerini anlamak ve güven ilişkisi kurmak için ebeveyn görüşmeleriyle beraber ya da farklı zamanlarda çocuklarla da belirli aralıklarla görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmanın güvenilirliğini etkilememesi için bu görüşmeler araştırmanın yapılacağı rehabilitasyon merkezinden başka Kırşehir il merkezinde bulunan iki rehabilitasyon merkezinde yapılmıştır. Bu merkezlere devam eden çocukların ebeveynlerine telefonla ulaşılmış, konuya ilişkin açıklama yapılmış ve görüşmeler için çocuklarının devam ettiği merkeze davet edilmişlerdir. Çocukları rehabilitasyon merkezine devam eden ebeveynlerin bir kısmı kendilerinin tanıdıkları diğer çocukların ebeveynlerine ulaşabileceklerini ve onların da bu toplantılara katılabileceklerini belirtmişlerdir. Böylece bu iki rehabilitasyon merkezine devam eden ve hiç bir merkeze devam etmeyen çocukların ebeveynlerine ulaşılmıştır.

Rehabilitasyon merkezine devam etmeyen çocukların ebeveynleri ile ev ortamında, diğerleri ile ev ve rehabilitasyon merkezinde görüşmeler yapılmıştır. Genel bir sohbet biçiminde yapılan bu toplantılarda ebeveynlerin çocuklarına ilişkin kaygıları ve hangi konularda çocuklarının eğitim eksikleri olduğunu düşündükleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bir yıl boyunca dördü ev ortamında, üçü rehabilitasyon merkezinde olmak üzere toplam yedi toplantı 28 ebeveynle gerçekleştirilmiştir. Bu toplantılar sonucunda ebeveynlerin kaygılarının sırasıyla;

- Ergenlikle ilgili sıkıntılar (çocuklarına ergenlik dönemi ile ilgili yeterince bilgi verememe)
- Akran istismarı (okul ya da sokakta diğer çocukların zihinsel engelli çocuklarla alay etme, şiddet içeren davranışta bulunma, cinsel istismar girişiminde bulunma)
- Cinsel istismar (cinsel istismardan çocuklarını nasıl koruyacakları, cinsel istismara karşı neler yapabilecekleri, yabancılardan çocuklarını nasıl koruyacakları, çocuklarının yanında olmadıkları zaman çocuklarının kendilerini nasıl koruyacakları)

konularında yoğunlaştığı görülmüştür.

Ebeveynlerin çocuklarının güvenliği, cinsel yönden istismar edilmeleri ve çocuklarının yanlarında olmadıklarında onların kendi güvenliklerini nasıl sağlayacakları konularında endişelerinden ve ebeveynlerin kendi ifadeleriyle **“Benden sonra, ben yanında olmadığımda çocuğum kendini nasıl koruyacak?”** sorusundan yola çıkılarak araştırma konusunun boyutları netleştirilmiştir.

Diğer ebeveyn ve çocuk görüşmeleri araştırmanın yapılacağı rehabilitasyon merkezinde ve araştırmaya katılmayı kabul eden ebeveyn ve çocukları ile yapılmıştır. Ebeveyn ve özellikle çocukların kişisel özelliklerinin belirlenmesi, araştırmacıyı tanımaları ve güven oluşturulması amacıyla çocukların rehabilitasyon merkezine devam ettiği tarih ve saatler belirlenmiş ve çocukların grup eğitimlerine katılarak çocuklara ilişkin gözlemler yapılmıştır. Ayrıca çocuklarla iletişim kurulmuş, sohbet edilmiş, ödevlerini yapmalarına yardım edilmiştir. Çocukların kişisel özelliklerine ilişkin ailelerin, merkez öğretmenlerinin ve merkez psikologun görüşleri alınmıştır. Çocuklara ilişkin bu gibi gözlemler araştırmanın uygulaması başlamadan önceki iki yıl boyunca çeşitli zamanlarda yapılmıştır.

3.5.2. Eğitim Materyallerinin Hazırlanması

Araştırmanın eğitim materyalleri çocuklar ve ebeveynler için olmak üzere iki gruba yönelik hazırlanmıştır. Materyallerin hazırlanmasında literatürden ve çocuk gelişimi (Prof. Dr. İsmihan Artan), çocuk psikiyatrisi (Yrd. Doç. Dr. Didem Öztıp) ve çocuk psikolojisi (Psk. Semra Cebeci) alanlarında konunun uzmanlarından görüş alınmıştır.

3.5.2.1. Çocuk Eğitim Materyallerinin Hazırlanması

Çocukların eğitiminde çocukların zeka ve bilişsel düzeyleri (3,49-50) dikkate alınarak cinsel istismardan korunma konusuna uygun olarak Hikaye Haritası Yöntemi'ne göre hikayeler yazılmış, hikayelere uygun resimler çizilmiş ve hikaye kitapçıkları hazırlanmıştır.

Çocuk eğitim hikayeleri ve kullanılan Hikaye Haritası Yöntemi

Özel eğitim sınıflarında klasik yöntemle yapılan eğitimde bir metin okutulup, anlama, soruları yanıtlama ve okunan metnin anlatılması yöntemi kullanılmaktadır (106). Cinsel istismardan korunma eğitiminde klasik yöntemle beraber, zihinsel engelli çocuklarla çalışan psikolog ve çocuk psikiyatristinin önerisiyle hikayeler kullanılmıştır.

Çocukların eğitiminde kullanılan hikayelerin hazırlanmasında “*Hikaye Haritası Yöntemi*” kullanılmıştır. Hikaye “belirli bir zaman ve yerde birkaç kişinin başından geçen, gerçeğe uygun bir olayı anlatan ya da bazı kimselerin karakterlerini çizen, çoğu kez birkaç sayfa tutan kısa yazılar” olarak tanımlanmaktadır (107).

Çocukların hikâyelerden hoşlanmalarının yanında soyut düşünememe özellikleri nedeni ile bilgi verici metinlere göre gerçeklik değeri olan hikâye metinleriyle daha kolay

bütünleşebilmektedirler (108). Ayrıca hikâye metnindeki neden-sonuç ilişkisi yapısının, karakterleri, olayı, sorunu ya da çatışmayı, olayın sonuçlanmaya başlayacağı doruk noktasını; olaylar dizisini, çözümü ya da sonucu, nedenini ve zaman boyutunu dikkate alma özelliği de bulunmaktadır (109-111).

Öğrenme ve öğretme sürecine yardımcı olan Hikaye Haritası Yönteminde, hikaye elemanlarının bir kısmı ya da tamamının kendi aralarındaki ilişkinin grafiksel olarak sunumu yapılmaktadır (112). Bu yöntemle bir hikayenin öğeleri arasındaki ilişki sunulur, öğrencinin dikkati hikayede bulunan ortak temele çekmek üzere bir çerçeve oluşturulur (113).

Öğrenme zorluğu olan ve zihinsel engelli çocuklarla hikaye haritası yöntemi kullanılarak yapılmış çalışmalarda, çocukların öğrenmelerinin diğer yöntemlerden daha etkili olduğu belirlenmiştir (113-115). Bu verilere dayanarak araştırmada kullanılan hikayelerin oluşturulmasında, Stein ve Glen Hikaye Haritası Yöntemi kullanılmıştır (116). Stein ve Glen Hikaye Haritası Yöntemi'ne göre hikayelerde dekor, giriş, gelişme ve sonuç bölümleri yer almaktadır.

Dekor bölümü; hikayedeki karakterlere, hikayedeki olayın geçtiği yere ve zamana yer verildiği bölümdür.

Giriş bölümü; karakteri etkileyen başlatıcı olay ve başlatıcı olay karşısında hikayedeki kişi ya da kişilerin içsel yanıtına yer verildiği bölümdür.

Gelişme bölümü; hikayedeki kişi ya da kişilerin başlatıcı olayla ilgili yaptığı girişime yer verilen bölümdür.

Sonuç bölümü; yapılan girişimin sonucuna ve hikayedeki olayla ilgili kişi ya da kişilerin tepkisine yer verilen bölümdür (117).

Diğer bir deyişle hikâye türü metinlerde genel olarak aşağıdaki özellikler yer alır (118):

1. *Sahne ve Zaman*: Olay nerede ve ne zaman oluyor?
2. *Ana ve yardımcı karakterler*: Hikâyedeki insanlar, hayvanlar vb.
3. *Başlangıç olayı*: Olayın, sorunun başlangıcı
4. *Sorun*: Hakkında hikâyenin yazıldığı durum
5. *Sorunu çözme girişimleri*

6. Sonuç

7. Ana fikir

8. Tepki

Hikayelerin Yazılması

Stein ve Glen Hikaye Haritası Yöntemi'ne göre hikayelerin şematik çözümlemeleri yapılmıştır (Şekil 3.1, Şekil 3.2, Şekil 3.3). Bu çözümlemelere göre hikayeler için bir kız ve erkek çocuk, anne, baba, annanne, dede ana karakterleri ve üç farklı istismarcı karakteri oluşturulmuştur. Kız ve erkek çocuk karakterleri, araştırmanın 10-14 yaş grubu ile uyumlu olarak 12 yaşlarında iki kardeş olarak tasarlanmış ve hikayeler bu iki karakter üzerinden anlatılmıştır. Anne, baba, dede ve annanne karakterleri için de karakter çalışması yapılmıştır. Literatür doğrultusunda istismarcıların genel özellikleri olan 25-40 yaşları arasında, düzgün giyimli karakterlerden istismarcı karakterleri oluşturulmuştur (71-119). Literatürde cinsel istismarcıların hemen hepsinin erkek olduğu bildirildiğinden, istismarcı karakterleri erkek olarak kurgulanmıştır (119-121). Her hikaye için farklı istismarcı karakterleri kullanılmıştır. Böylece çocukların farklı istismarcı karakterleri olduğu fikrini anlamaları sağlanmaya çalışılmıştır.

İlk eğitim başlığı olan “özel vücut bölgeleri”nin anlatımında belirli bir hikaye yerine tek olaylar üzerinden gidildiği için bir hikaye kullanılmamıştır. Diğer üç hikaye “iyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme”, “yabancıları tanıma” ve “olası bir istismar olayını bildirme” hikaye haritası yöntemine göre şematik çözümlemesi yapılarak oluşturulmuştur.

Hikayelerdeki çocuk kahramanlarına isim verilmiş diğer ana kahramanlar anne, baba, annanne, dede ve yabancı olarak adlandırılmıştır. Hikayedeki kız ve erkek çocuk kahramanlar iki kardeş olarak oluşturulmuş ve hikayeler onların başından geçen olaylar şeklinde yazılmıştır. Araştırmaya alınan çocukların hikayedeki isimleri daha kolay anlama ve anımsamaları için kız ve erkek çocuk karakterlerine Nurcan ve Ercan adı verilmiştir. Bu isimler seçilirken, araştırmada yer alan çocuklarla aynı isimde olamamalarına dikkat edilmiştir. Böylelikle örnekleme alınan çocukların hikaye kahramanları ile doğrudan özdeşleşmeleri engellenmeye çalışılmıştır.

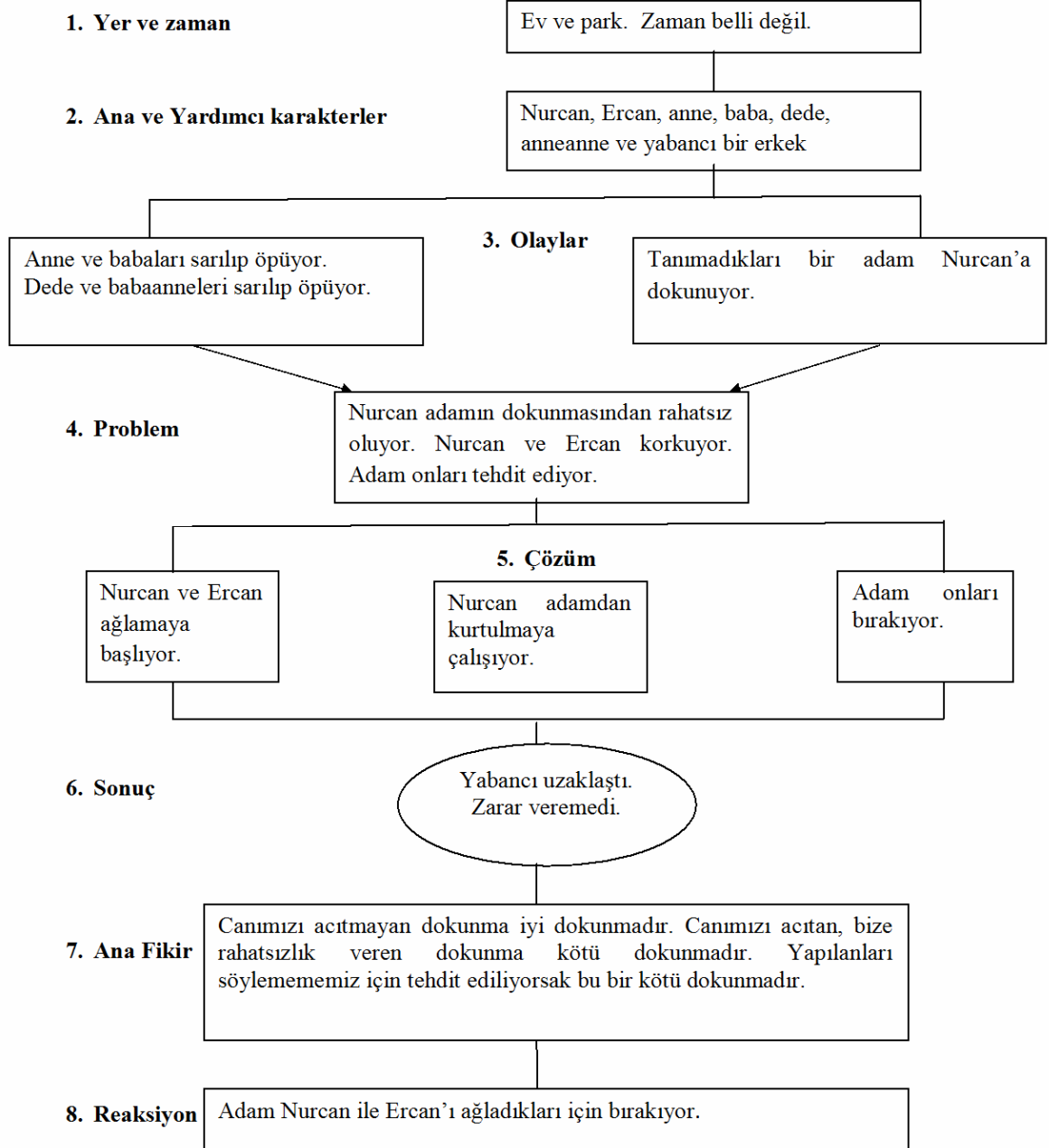
Hikayeler zihinsel engelli çocukların anlama ve kavrama yetenekleri göz önünde bulundurularak 250±25 kelime olacak şekilde yazılmıştır. Böylelikle çocukların sıkılma

ve dikkatlerinin dağılma olasılıkları en aza indirilerek çocuklara olabildiğince kısa anlatımla ana fikir verilmeye çalışılmıştır.

Her bir hikayeye anlatılan konu ile uyumlu bir hikaye adı verilmiştir. İlk eğitim başlığı olan “özel vücut bölümleri” için belirli bir hikaye içermediğinden, eğitim kitabı oluşturulurken, bu bölüm “Nurcan ve Ercan Özel Vücut Bölgelerini Tanıyor” şeklinde isimlendirilmiştir. Benzer şekilde ikinci hikaye “Nurcan ile Ercan İyi Dokunma, Kötü Dokunmayı ve Hayır Demeyi Öğreniyor”, üçüncü hikaye “Nurcan ile Ercan Yabancıları Tanıyor”, dördüncü hikaye “Nurcan ile Ercan Annesine Anlatıyor” olarak isimlendirilmiştir.

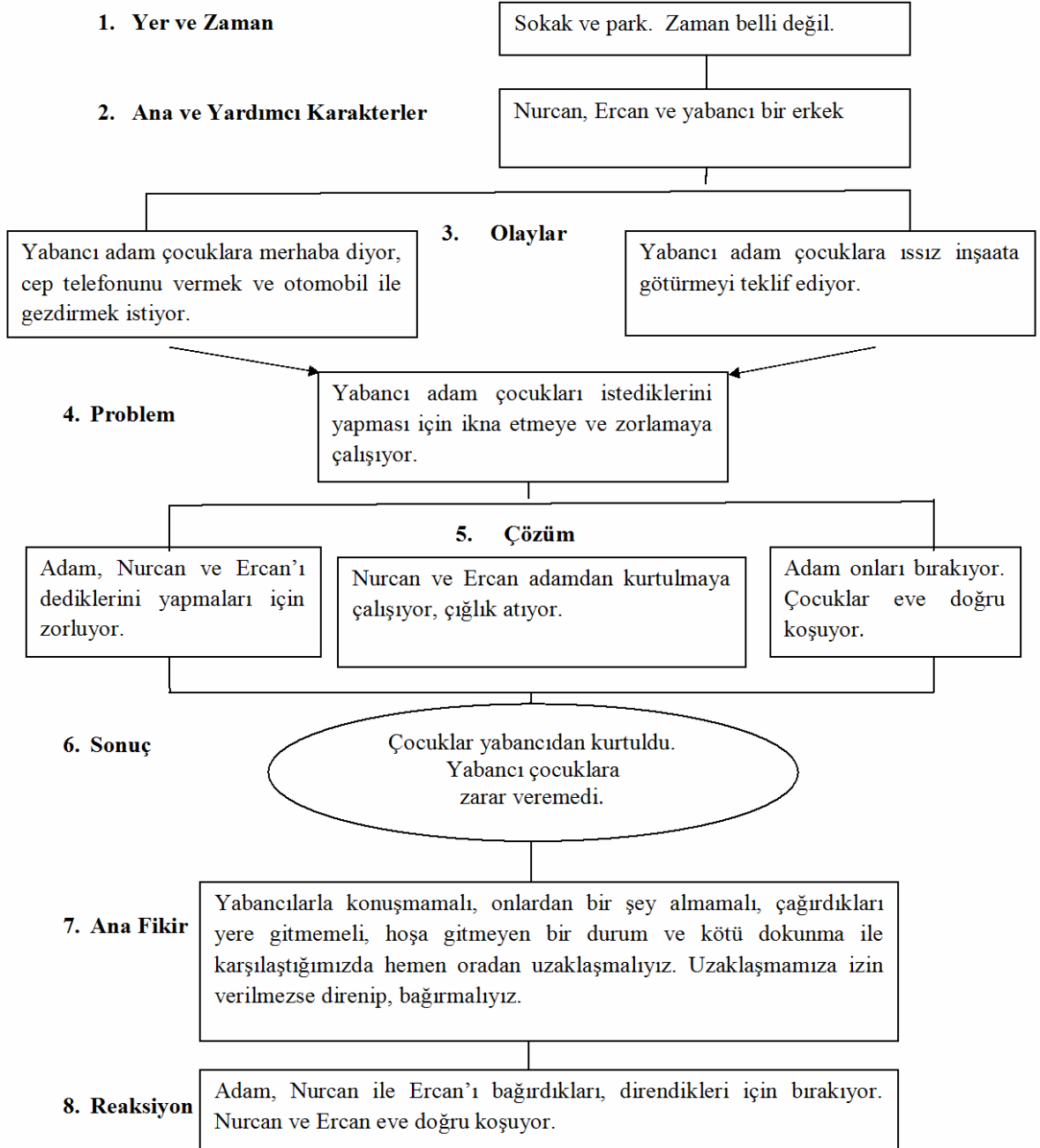
Eğitim hikayelerinin oluşturulmasında ve zihinsel engelli çocuklara uygunluğu yönünden bir çocuk psikiyatristi ve zihinsel engelli çocuklarla çalışan bir psikoloğun görüş ve onayı alınmıştır. Daha sonra, hikayelere uygun resimler çizdirilmiştir.

HİKAYE HARİTASI YÖNTEMİNE GÖRE METİN ÇÖZÜMLEMESİ
(İyi Dokunma- Kötü Dokunma, Hayır Demeyi Öğrenme)

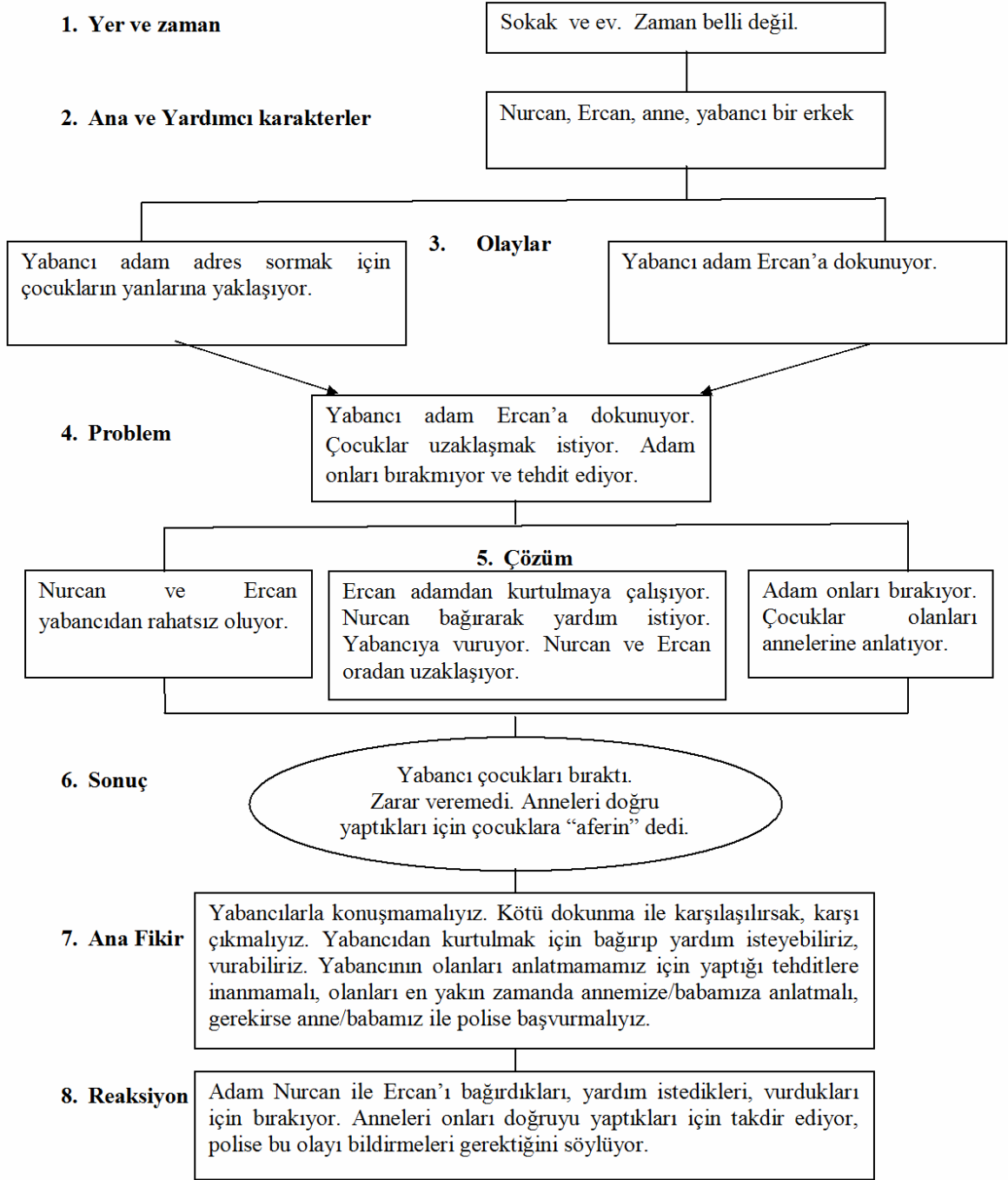
Şekil 3.1. Hikaye haritası yöntemine göre iyi dokunma, kötü dokunma, hayır demeyi öğrenme hikayesi metin çözümlemesi

HİKAYE HARİTASI YÖNTEMİNE GÖRE METİN ÇÖZÜMLEMESİ
(Yabancılarla Güvenlik Sınırı Oluşturma)

Şekil 3.2. Hikaye haritası yöntemine göre yabancılarla güvenlik sınırı oluşturma hikayesi metin çözümlemesi

HİKAYE HARİTASI YÖNTEMİNE GÖRE METİN ÇÖZÜMLEMESİ
(İstismar Olayını Bildirme)

Şekil 3.3. Hikaye haritası yöntemine göre istismar olayını bildirme hikayesi metin çözümlemesi

Resimlerinin Çizilmesi

Zihinsel engelli çocukların öğrenme düzeyleri ve zihinsel özellikleri göz önüne alınarak hikayelerin somutlaştırılması ve ilgi çekici hale getirilmesi için resimler kullanılmıştır.

Dolayısı ile çocukların eğitim programının içeriğinde yer alan dört (özel vücut bölgeleri, iyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme, yabancıları tanıma ve güvenlik sınırı oluşturma ve olası bir istismar olayını bildirme) başlık için renkli resimler kullanılmıştır.

Resimler pedagojik formasyona sahip bir ressam tarafından çizilmiştir. Ressama çizimlerde yardımcı olabilmek için araştırmanın konusu, amacı, kullanılacak yöntem, istismar ve istismarcı konularında gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Resimler her eğitim başlığına uygun olarak kişi, yer ve zaman sürekliliğine dikkat edilerek çizilmiştir. Hikaye karakterlerinin, hikayenin ana kavramını en iyi şekilde yansıtabilmeleri için, üzerlerinde mimik ve beden dili çalışması yapılmıştır. Yine hikayenin ana kavramını en iyi şekilde yansıtabilmesi için, dikkat çekilmesi istenen simgelerin (örneğin; yabancıların verdiği telefon gibi) resimlerde net bir biçimde vurgulanmasına özen gösterilmiştir. Bu şekilde çocukların resimlerdeki anlatımları daha kolay anlamlandırmalarına çalışılmıştır.

Birinci hikayeye ilişkin resimler; bu grup resimlerde özel vücut bölgeleri, özel vücut bölgelerini kim ne zaman görebilir ve özel vücut bölgelerini boyama resimlerine yer verilmiştir. Bu amaçla altı resim çizilmiştir.

İkinci hikayeye ilişkin resimler; bu grup resimlerde ev ortamı ve parkta istismarcı ile karşılaşma, istismarcının çocuklara dokunmaya çalışması ve yaptıklarını anlatmamaları için tehdit etmesi resimlerine yer verilmiştir. Bu amaçla yedi resim çizilmiştir.

Üçüncü hikayeye ilişkin resimler; bu grup resimlerde parkta istismarcı ile karşılaşma ve istismarcının çocuklara yaptığı teklifler, çocukları, istediklerini yapması için zorlaması ve çocukların yabancından uzaklaşmasına ilişkin resimlere yer verilmiştir. Bu amaçla sekiz resim çizilmiştir.

Dördüncü hikayeye ilişkin resimler; bu grup resimlerde okuldan çıkan çocukların istismarcı ile karşılaşmaları, istismarcının çocuklarla konuşmaya ve dokunmaya çalışması, çocukların istismarcıya direnmeleri, çocukların eve dönerek olanları

annelerine anlatmaları ve annenin tepkisine ilişkin resimlere yer verilmiştir. Bu amaçla sekiz resim çizilmiştir.

Resimler çizildikten sonra bir çocuk psikiyatristi ve zihinsel engelli çocuklarla çalışan bir psikolog tarafından değerlendirilmiştir. Her bir hikayeye ilişkin resim ve verilmek istenen mesaj, mimikler ve işaret dili çocuk psikologu ile beraber değerlendirilmiş ve öneriler doğrultusunda resimlere son şekli verilmiştir. Resimlerin tamamlanmasından sonra hikaye kitapçıkları oluşturulmuştur.

Hikaye Kitapçıklarının Hazırlanması

Yazılan hikayeler ve çizilen resimler çocukların eğitiminde kullanılmak üzere, özellikle eğitimin ev ortamına taşınması amacıyla hikaye kitapçığına dönüştürülmüştür (Ek 5).

Kitapçıklar oluşturulurken, yapı ve düzenlerinin oldukça basit, anlaşılır ve yalın olmasına dikkat edilmiştir. Yazılar 22 punto büyüklüğünde, Arial kalın yazı karakterinde yazılmıştır. Böylece çocukların ve ebeveynlerin görsel olarak yazılanları algılamaları kolaylaştırılmaya çalışılmıştır. Hikayelerin toplam kelime sayısı 250 ± 25 'dir.

Kitapçıkların dış kapağında; hikayeyi özetleyen, hikayedeki resimlerden seçilen uygun bir resim, hikayenin adı ve araştırmacının adı yer almıştır. Ön iç kapak ve arka dış kapakta, kitapçığın hazırlanma amacı yazılmıştır.

Kitapçıkların iç düzenlemesinde; hikaye sağ, hikaye resimleri sol sayfaya yerleştirilmiştir. Böylece hikaye okunurken, resimle görsel olarak desteklenmesi sağlanmıştır. Hikayelerin sonunda sırasıyla "Hikaye Sonu Kuralları", "Değerlendirme Soruları", "Sen Nurcan ve Ercan'ın Yerinde Olsaydın Ne Yapardın? Anlat.", "Değerlendirme Sorularının Doğru Cevapları" ve "Ev Eğitimi Değerlendirme Formu" bölümleri yer almıştır.

Hikaye Sonu Kuralları; her bir hikayenin ana fikrinin maddeler halinde verilmesi ile oluşturulmuştur. Çocukların eğitim sonrası ve evde hikayeleri okuduktan sonra tekrarlamaları ile konunun kısa bir özetini yapmaları sağlanmıştır.

Değerlendirme Soruları; her hikayeye ilişkin konunun çocuk tarafından anlaşılıp anlaşılmadığının değerlendirilmesi ve yanlış yanıtları varsa, düzeltilmesi amacıyla oluşturulmuştur.

Sen Nurcan ve Ercan'ın Yerinde Olsaydın Ne Yapardın? Anlat; hikayeler eğitim sonrası ve evde okunduktan sonra, çocukların hikayeyi kendilerinin anlatmaları istenmektedir. Aynı zamanda hikayedeki durum ve olaylarla karşılaştıklarında verecekleri tepkileri değerlendirmek ve yanlış yanıtlara hemen düzeltmek amacı ile yer verilmiştir.

Değerlendirme Sorularının Doğru Yanıtları; hikaye ile ilgili değerlendirme sorularının doğru yanıtları kitapçığın sonunda verilmiştir. Böylece çocukların yanlış yanıt verilmesini önlenmiş, ebeveynlerin doğru yanıtları görmeleri ve çocuğu bu yönde yönlendirmeleri sağlanmaya çalışılmıştır.

Ev Eğitimi Değerlendirme Formu; kitapçıkların sonunda yer alan bu form ile ebeveynlerin hikaye kitaplarını istenilen düzende okumaları, okudukları zamanların kontrol edilebilmesi ve her ebeveynin çocuğuna eşit sayıda okumasının sağlanması amaçlanmıştır.

Hikayeler hazırlandıktan sonra örnekleme alınması düşünülen yaş grubunun bilişsel ve zihinsel özellikleri ile denk yaş grubu sayılarak 7-8 yaşlarında üç sağlıklı çocuğa okunmuş ve hikaye kahramanlarına ilişkin tepkileri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede çocukların hikayedeki çocuk isimlerini, cinsiyetlerini anlayabildikleri görülmüştür.

3.5.2.2. Çocuk Eğitim Programının Hazırlanması

Çocuk eğitimi için hazırlanan eğitim programının amaç ve hedefleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

Çocuk Eğitiminin Amacı

Zihinsel engelli çocukların cinsel istismardan korunma eğitimiyle konuya ilişkin bilgi ve farkındalıkları arttırmaktır. Bu amaçla ele alınan konular sırası ile özel vücut bölgeleri, iyi dokunma, kötü dokunma, hayır demeyi öğrenme, yabancılarla güvenli sınır oluşturabilme ve olası bir istismar olayını bildirme konularını içermiştir.

Eğitimin Hedefleri

Eğitim sonrası çocukların:

1. Özel vücut bölgelerini tanımlayabilmesi ve gösterebilmesi,
2. Özel vücut bölgelerini kimlerin hangi durumlarda görebileceğini bilmesi,

3. İyi dokunma, kötü dokunma kavramlarını bilmesi ve ayırt edebilmesi,
4. İstemediği dokunmalara karşı koyabilmesi ve hayır demesi gerektiğini bilmesi,
5. Yabancılarla güvenli sınır oluşturması gerektiğini bilmesi,
6. Yabancılardan bir şey almama, arabasına binmeme, çağırdığı yere gitmemeyi bilmesi,
7. Rahatsızlık duyduğunda ortamdan uzaklaşması gerektiğini bilmesi,
8. İstemediği dokunmayla karşılaştığında, karşı koyması gerektiğini bilmesi,
9. Uzaklaşmasına izin verilmezse yardım istemeyi bilmesi,
10. İstemediği bir durumla ve davranışla karşılaştığında, bir başka erişkine bildirmesi gerektiğini bilmesi.

Eğitim yöntemi: Resim gösterme, birebir anlatım, anlatımın tekrarı, soru-yanıt

Araç gereç ve materyal: Büyük boy renkli eğitim resimleri, eğitim hikayeleri

Eğitimin yeri: Bireysel eğitim odası

Eğitimin süresi: 15-25 dakika

Çocuk Eğitim Planı

a. Özel Vücut Bölgeleri Eğitimi

1. Hikaye kahramanlarını tanıtır
2. Resimlere ilişkin açıklama yapar
3. Resimleri tek tek göstererek resimle ilgili hikayeyi okur
4. Resimleri tek tek göstererek “Sen Nurcan ve Ercan’ın yerinde olsaydın ne yapardın. Anlat” sorusunu sor. Yanlış ve eksikleri varsa, düzeltir
5. Hikaye sonu kurallarını okur ve tekrar etmesini ister
6. Hikaye sonu sorularını sor ve yanıtlamasını ister
7. Özel vücut bölgeleri resmini boyamalarını sağlar
 - Boya kalemlerini vererek istediği rengi seçmesine izin verir
 - Resimdeki özel vücut bölgelerini göstermesini sağlar. Yanlış varsa, düzeltir

- Resmi boyadıktan sonra okuma yazma biliyorsa, resmin altına adını yazmasını ve imzasını atmasını iste.

b. İyi Dokunma, Kötü Dokunma ve Hayır Demeyi Öğrenme Eğitimi

1. Hikaye kahramanlarını hatırlat
2. Hikayeye ilişkin açıklama yap
3. Resimleri tek tek göstererek resimle ilgili hikayeyi oku
4. Resimleri tek tek göstererek “Sen Nurcan ve Ercan’ın yerinde olsaydın ne yapardın. Anlat” sorusunu sor. Yanlış ve eksikleri varsa, düzelt
5. Hikaye sonu kurallarını oku ve tekrar etmesini iste
6. Hikaye sonu sorularını sor ve yanıtlamasını iste

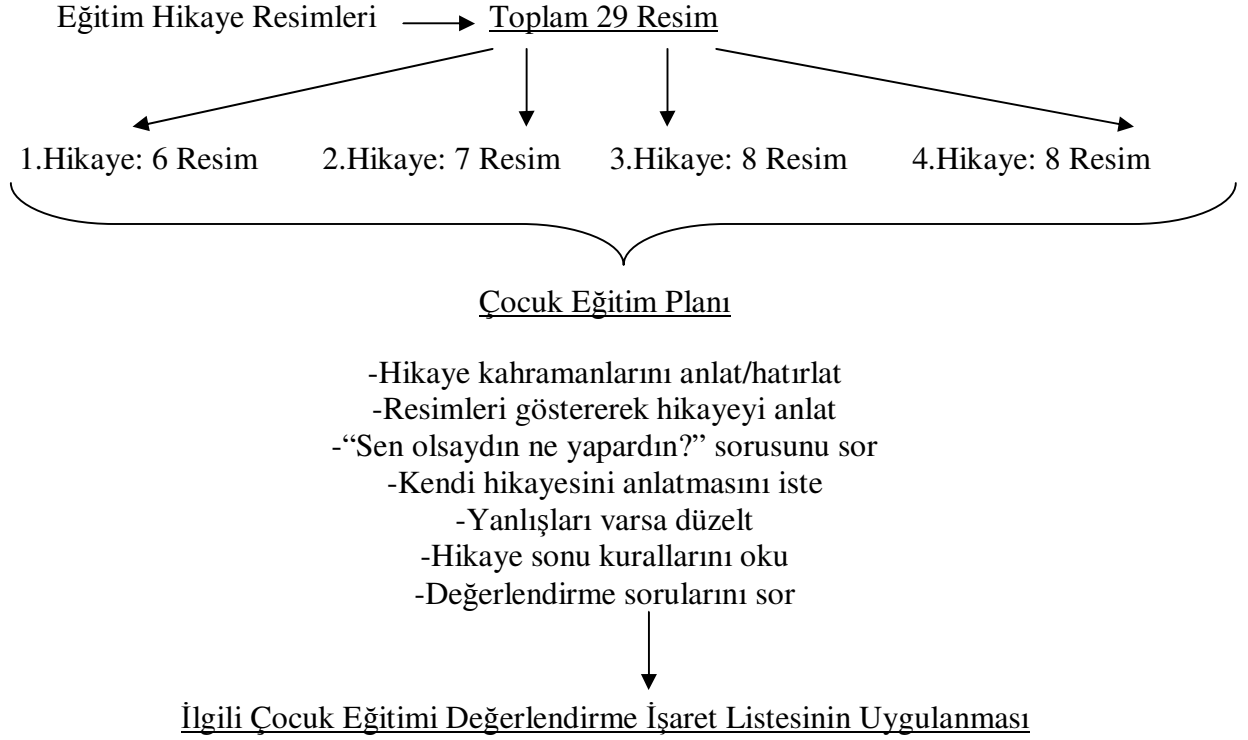
c. Yabancılarla Güvenlik Sınırı Oluşturma

1. Hikaye kahramanlarını hatırlat
2. Hikayeye ilişkin açıklama yap
3. Resimleri tek tek göstererek resimle ilgili hikayeyi oku
4. Resimleri tek tek göstererek “Sen Nurcan ve Ercan’ın yerinde olsaydın ne yapardın., Anlat” sorusunu sor. Yanlış ve eksikleri varsa, düzelt
5. Hikaye sonu kurallarını oku ve tekrar etmesini iste
6. Hikaye sonu sorularını sor ve cevaplamasını iste

d. İstismar Olayını Bildirme

1. Hikaye kahramanlarını hatırlat
2. Hikayeye ilişkin açıklama yap
3. Resimleri tek tek göstererek resimle ilgili hikayeyi oku
4. Resimleri tek tek göstererek “Sen Nurcan ve Ercan’ın yerinde olsaydın ne yapardın. Anlat” sorusunu sor. Yanlış ve eksikleri varsa düzelt
5. Hikaye sonu kurallarını oku ve tekrar etmesini iste
6. Hikaye sonu sorularını sor ve yanıtlamasını iste

Çocuk eğitim planı Şekil 3.4’de özetlenmektedir.

Şekil 3.4. Çocuk Eğitim Planı

3.5.2.3. Ebeveyn Eğitim Materyallerinin Hazırlanması

Ebeveynlerin eğitimi için görsel ve yazılı materyaller hazırlanmıştır.

Veli Eğitimi Kılavuz Kitapçıklarının Hazırlanması

Ebeveynlere cinsel istismardan korunma eğitiminden sonra okuyabilmeleri, eğitim sırasında üzerinde notlar alabilmeleri ve ileriki dönemlerde kullanabilmeleri için yazılı materyal kullanılmıştır. Çocuk istismarı ve çeşitleri, özel vücut bölgeleri, iyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme, yabancılarla güvenlik sınırı oluşturma, istismar olayını bildirme ve olası bir çocuk istismarının nasıl anlaşılacağı konularında toplam altı tane “Veliler için Çocuk Cinsel İstismarı Eğitim Kılavuz Kitapçığı” hazırlanmıştır (Ek 6).

Kitapçıklarda, literatür doğrultusunda istismarın tanımı ve çeşitleri; cinsel istismar; istismarcı; cinsel istismar risk grupları; özel vücut bölgeleri ve çocuklara anlatım şekli; iyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğretme; yabancılarla iletişim; olası bir

istismar olayını bildirmede çocukların yaşadıkları sorunları ve nasıl bildirebilecekleri; olası bir çocuk istismarının fiziksel ve psikolojik bulguları ve nasıl anlaşılacağı konularına yer verilmiştir. Kitapçıklar sırasıyla; “çocuk istismarı ve çeşitleri”, “özel vücut bölgeleri”, “iyi dokunma, kötü dokunma, hayır demeyi öğrenme”, “yabancılarla güvenlik sınır oluşturma”, “istismar olayını bildirme” ve “olası bir çocuk cinsel istismarı nasıl anlaşılır?” şeklinde adlandırılmıştır.

Kılavuz kitapçıklarda, konuya uygun küçük vurgulayıcı resimler ve ana fikri içeren cümlelere yer verilmiştir. Kitapçıkların anlatımında kısa, öz ve konuyu özetleyen bir anlatım kullanılmıştır. Ana fikirler ayrıca verilmiş ve dikkat çekmesi için renkli ve farklı yazı karakteri kullanılmıştır. Kitapçıkların dış ön kapağında kitapçığın numarası ve ait olduğu eğitim başlığı, dış arka kapağında ise ebeveynlerin gerekli görmeleri halinde not alma kısmı ve kitapçığın hazırlanma amacı yazılmıştır.

Eğitimlerde yer alan her bir konular için kılavuz kitapçıklar hazırlanmıştır. Kitapçıkların hazırlanmasında broşür hazırlama kuralları esas alınmıştır.

Ebeveyn Eğitimi Slayt Sunumlarının Hazırlanması

Ebeveyn eğitimlerine kullanılan Veliler İçin Çocuk Cinsel İstismarı Eğitim Kılavuz Kitapçıkları doğrultusunda slayt sunumları hazırlanmıştır. Slaytlarda kitapçıklarda yer alan bilgi ve anlatımlara yer verilmiştir.

3.5.2.4. Ebeveyn Eğitim Programının Hazırlanması

Ebeveyn eğitimi için hazırlanan eğitim programının amaç ve hedefleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

Ebeveyn Eğitiminin Amacı

Zihinsel engelli çocukların ebeveynlerinin çocuk cinsel istismarından korunmaya ilişkin bilgi ve farkındalıklarını arttırmaktır. Bu amaçla ele alınan konular sırası ile çocuk istismarı ve çeşitleri, özel vücut bölgeleri, iyi dokunma, kötü dokunma, hayır demeyi öğrenme, yabancılarla güvenli sınır oluşturabilme, olası bir istismar olayını bildirme ve olası bir çocuk cinsel istismarının anlaşılmasıdır.

Eğitim Hedefleri

Eğitim sonrası ebeveynlerin:

1. Çocuk istismarı ve çeşitlerini bilmesi,

2. Özel vücut bölgelerini ve çocuklarına nasıl anlatacaklarını bilmesi,
3. İyi dokunma, kötü dokunmayı ve hayır deme kavramını ve çocuklarına nasıl anlatacaklarını bilmesi,
4. Kötü dokunma ile karşılaştığında çocuğunun ne yapması gerektiğini çocuğuna nasıl anlatacaklarını bilmesi,
5. Yabancıların olumsuz davranış ve hareketlerine karşı ne yapacaklarını çocuklarına nasıl anlatacaklarını bilmesi,
6. İstismarcı ve özelliklerini bilmesi,
7. Yabancılar karşı kendisini koruması için çocuğuna ne öğreteceğini bilmesi,
8. Çocukların neden cinsel istismara maruz kaldıklarını bilmesi,
9. Taciz ve istismarla karşılaştıklarında, çocuklarına neler yapmaları gerektiğini öğretmeyi bilmesi,
10. Cinsel istismarın belirtilerini bilmesi,
11. Cinsel istismarla karşılaştıklarında, nasıl davranacaklarını ve ne yapmaları gerektiğini bilmesi

hedeflenmiştir.

Eğitim yöntemi: Birebir anlatım ve soru-yanıt

Araç gereç ve materyal: Projektör, eğitim slayt sunuları ve Veliler için Çocuk Cinsel İstismarı Eğitim Kılavuz Kitapçığı

Eğitim yeri: Konferans salonu

Eğitim süresi: 15-20 dakika

Ebeveyn Eğitim Planı:

1. Anlatılacak konuyu açıkla
2. Bir önceki hafta ile ilgili soru olup olmadığını sor
3. Ev ödevi olarak verilen bir önceki hafta çocuk hikaye kitabının nasıl, ne zaman, kim tarafından, kaç kez okunduğunu ve izlenimlerini sor

4. Anlatılacak konunun ebeveyn eğitim kitapçığını ve çocuk hikaye kitabını ver ve gerekli açıklamaları yap
5. Slayt sunuları ile konuyu anlat
6. Sorusu olup olmadığını sor
7. Bir sonraki hafta ne yapılacağını anlat

3.5.3. Veri Toplama Formlarının Hazırlanması

Araştırmada çocuklar ve ebeveynler için veri toplama formları hazırlanmıştır. Çocuklar için iki (Çocuk Görüşme Formu, Çocuk Eğitimi Değerlendirme Kontrol Listeleri) ve ebeveynler için bir (Ebeveyn Görüşme Formu) veri toplama formu hazırlanmıştır.

3.5.3.1. Çocuk Veri Toplama Formlarının Hazırlanması

Çocuk Görüşme Formu

Bu form çocukların eğitiminde kullanılan özel vücut bölgeleri, iyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme, yabancılarla güvenlik sınırı oluşturma ve istismar olayını bildirme başlıklarına ait dört ana bölümden oluşmuştur (Ek 7). Formda kısa demografik verilerin ardından, sırasıyla özel vücut bölgeleri, iyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme, yabancılarla güvenlik sınırı oluşturma ve istismar olayını bildirme konularına ilişkin sorulara yer verilmiştir.

Eğitim hikayelerinde kullanılan toplam 29 resimden 15'i Çocuk Görüşme Formu eşliğinde kullanılmak üzere seçilmiştir. Seçimde cinsel istismardan korunma eğitiminde verilmesi istenen ana fikirlerin sırası ile kapsanmasına dikkat edilmiştir. Buna göre seçilen 15 resimde; özel vücut bölgeleri, hangi durumlarda kimler özel vücut bölgelerini görebilir, iyi dokunma ve kötü dokunma, kötü dokunma ile karşılaşma ve kimseye anlatmamak için tehdit edilme, yabancılardan bir şey almama, yabancıların çağırdığı yere gitmeme, otomobillerine binmeme, yabancıların istediklerini yapmaları için zorlamaları, yabancılarla konuşmama, yabancıların dokunmalarına izin vermeme, yabancılara karşı koyma, yabancıdan uzaklaşma ve olanları anlatma/bildirme ana başlıkları özetlenmiştir.

Görüşme formunda ilk olarak, kullanılan resmi çocuğun anlamlandırmasını değerlendirmek için “çocuğun resmi tanımlaması” bölümü; ardından “resmi doğru tanımladı” ve “resmi doğru tanımlayamadı” bölümü ile çocuğun resmi

anlamlandırmasının değerlendirilmesi yer almıştır. Daha sonra, ilgili resmin açıklanmasına ve çocuğun resmi “doğru” açıklamasına göre, resimle ilgili sorulacak diğer sorulara yer verilmiştir. Resimlerle ilgili soruların 4’ü açık ve 23’ü kapalı uçlu olarak düzenlenmiştir. Bu şekilde çocukların eğitiminde yer alan ana başlıkları özetleyen resimlere ilişkin çocukların görüşleri değerlendirilmiştir. Form eğitim öncesi ve sonrası değerlendirmede kullanılmıştır.

Çocuk Eğitimi Değerlendirme Kontrol Listeleri

İşaret listeleri her eğitim konusunun bitiminde çocuğun konuya ilişkin aldığı bilgileri değerlendirmek amacı ile hazırlanmıştır. Listenin başında çocuğun adı soyadı ve görüşmenin yapıldığı tarih ile ilgili bilgiler yer alırken, eğitim sonrası çocuğun değerlendirilmesi ile ilgili içerik, formun esas kısmını oluşturmuştur (Ek 8). Bu kısımda çocuk eğitiminde ele alınan her bir konu ve hikayenin ana fikirlerini içeren ve eğitimlerin değerlendirilmesini amaçlayan alt başlıklar bulunmaktadır.

Değerlendirmede çocuğun ilgili eğitim başlığını doğru yanıtlaması halinde “evet”, yanlış yanıtlaması halinde “hayır”; araştırmacı/eğitmen yardımı ile doğru yanıtlaması halinde “eğitmen yardımıyla evet” ve araştırmacı/eğitmen yardımı olduğu halde yanlış yanıtlama halinde “araştırmacı/eğitmen yardımı ile “hayır” bölümleri yer almıştır.

3.5.3.2. Ebeveyn Veri Toplama Formlarının Hazırlanması

Ebeveyn Görüşme Formu

Ebeveynlerin cinsel istismara ilişkin genel bilgilerini ve çocuklarına ilişkin davranış ve düşüncelerini değerlendirmek ve sosyo demografik özelliklerini belirlemek amacı ile hazırlanmıştır (Ek 9). Bu bağlamda form üç bölümden oluşmuştur.

Bölüm 1. Genel bilgi soruları; bu bölümde ebeveyn eğitiminde ele alınan altı konu başlığına ilişkin 28 soru yer almıştır. Konu başlıkları; “cinsel istismar ve çeşitleri”, “özel vücut bölgeleri, iyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme”, “yabancılarla güvenlik sınırı oluşturma”, “istismar olayını bildirme” ve “olası bir çocuk cinsel istismarı nasıl anlaşılır?” olarak alınmıştır.

Altı konunun her birinin başında sorulacak sorular ile ilgili açıklama yapılmıştır. Bu açıklamada konu ile ilgili sorular sorulacağı ve bunlardan kendilerine en doğru geleni belirtmeleri istenmiştir. Böylece ebeveynlerden en doğru yanıt vermeleri istendiğinde, ebeveynlerin yanıtlarında bir öncelik sırası oluşturulmaya çalışılmıştır. Her bir bölümde

ilk soru öncü bir soru olmuş ve olumlu yanıtta bir sonraki soruya geçilmiş, yanıtın olumsuz olma durumunda ise, daha sonra hangi soruya geçileceği ile ilgili bir açıklama yer almıştır. Birinci bölüm ile ilgili soruların 17'si açık ve 11'i kapalı uçlu soru türündedir.

Bölüm 2. Davranış ve düşünce değişikliğinin değerlendirilme soruları; ebeveynlerin çocuklarına ilişkin bilgi, izlenim ve davranışlarını değerlendirmek için toplam 15 kapalı uçlu soru yer almıştır. Önce, sorulacak sorular ile ilgili açıklama yapılmıştır. Bu açıklamada ebeveynlere konu ile ilgili sorular sorulacağı ve bunlardan kendilerine en doğru geleni belirtmeleri istenmiştir. Böylece ebeveynlerden en doğru yanıtı vermeleri istendiğinde yanıtlarda bir öncelik sırası oluşturulmaya çalışılmıştır.

Bölüm 3. Sosyo demografik özellikler; görüşme yapılan ebeveynlere ilişkin sosyo demografik özellikler ve engelli çocuğun engellilik özelliğine ilişkin sorular yer almıştır.

3.6. ÖN UYGULAMA

Araştırma kriterlerine uyan üç çocuk ve ebeveynleri ile araştırmanın ön uygulaması yapılmıştır. İki çocuk ve ebeveyn araştırmanın yapılacağı merkezden, diğer çocuk ve ebeveyni il merkezinde bulunan diğer rehabilitasyon merkezden seçilmiştir.

Araştırmanın yapıldığı merkezden alınan iki çocuk ve ebeveynlerinin araştırma örnekleme alınması düşünülen diğer çocuk ve ebeveynlerle etkileşimlerini kontrol edebilmek amacı ile merkeze, ilçelerden gelen çocuk ve ebeveynler seçilmiştir. İlçelerden gelen çocukların daha çok Cumartesi günü programlarına alınma eğilimleri olmaktadır. Ön uygulamaya İl merkezindeki diğer bir rehabilitasyon merkezinden alınan üçüncü ve tek çocuğun da aynı nedenle, merkeze ilçeden katılıyor olmasına dikkat edilmiştir.

Ön uygulama çocuk ve ebeveyn eğitimlerinin konuları arasında birer hafta ara verilerek yapılmıştır. Böylece ön uygulama yedi hafta sürmüştür.

Ön uygulamada araştırma için hazırlanan materyal ve yöntem ile ilgili bir düzenleme yapılmasına gerek duyulmamıştır. Eğitim süresi 15-20 dakika olarak belirlenmiştir.

3.7. ARAŞTIRMANIN UYGULANMASI

Araştırmanın uygulaması yalnız araştırmacının kendisi tarafından ve bire bir eğitim yöntemi ile yürütülmüştür. Araştırmanın tüm aşamalarında dikkat çeken noktalar, izlenimler ve süreç ile ilgili notların alındığı bir günlük tutulmuştur.

3.7.1. Ebeveyn ve Çocuk Eğitimlerinin Süresi ve Zamanı

Eğitimlerde önce ebeveyn eğitimi hemen ardından çocuk eğitimi gerçekleştirilmiştir. Ebeveyn ve çocukların merkeze ulaşımı merkezin kullandığı servis araçları ile sağlanmıştır. Eğitim günü dışında merkeze gelen ebeveyn ve çocuklar için istemeleri halinde çocuk ve ebeveyni evlerinden alıp tekrar bırakmak üzere servis aracı düzenlemesi yapılmıştır.

Ebeveyn ve çocuk eğitimleri, her ikisi için en uygun olan zamanda yapılmıştır. Bu amaçla öncelikle çocukların merkeze devam ettikleri gün ve saatler ve bireysel ve grup eğitim saatleri belirlenmiş ve bireysel eğitim saatleri dışındaki grup eğitim saatleri ya da teneffüs arasında eğitimler gerçekleştirilmiştir. Böylelikle çocukların bireysel eğitim programlarının etkilenmemesi sağlanmıştır.

Ebeveyn ve çocukların merkeze ulaşımı merkezin kullandığı servis araçları ile sağlanmıştır. Eğitim günü dışında merkeze gelen ebeveyn ve çocuklar için isteyenlere servis aracı ayarlanmış, çocuk ve ebeveyni evlerinden alınıp evlerine bırakılmıştır.

Ebeveynler ile de ortak bir çalışma günü belirlenmiştir. Her hafta Perşembe, Cuma ve Cumartesi günleri ebeveynlerin eğitimi için ayrılmış ve bir eğitim planı oluşturulmuştur. Perşembe günü beş çocuk ve ebeveyn; Cuma günü altı çocuk ve ebeveyn; Cumartesi günü beş çocuk ve ebeveyn ile eğitimler gerçekleştirilmiştir. Böylece her bir eğitim günü için eşit sayıda eğitim görüşmesi planlanarak araştırmacının eğitimlerdeki tutarlılığı korunmaya çalışılmıştır. Her bir ebeveyn ve çocuk eğitimi için toplam bir saatlik bir süre ayrılmıştır. Araştırmacının dinlenebilmesi için, görüşmeler arasında en az 15 dakika ara verilmiştir.

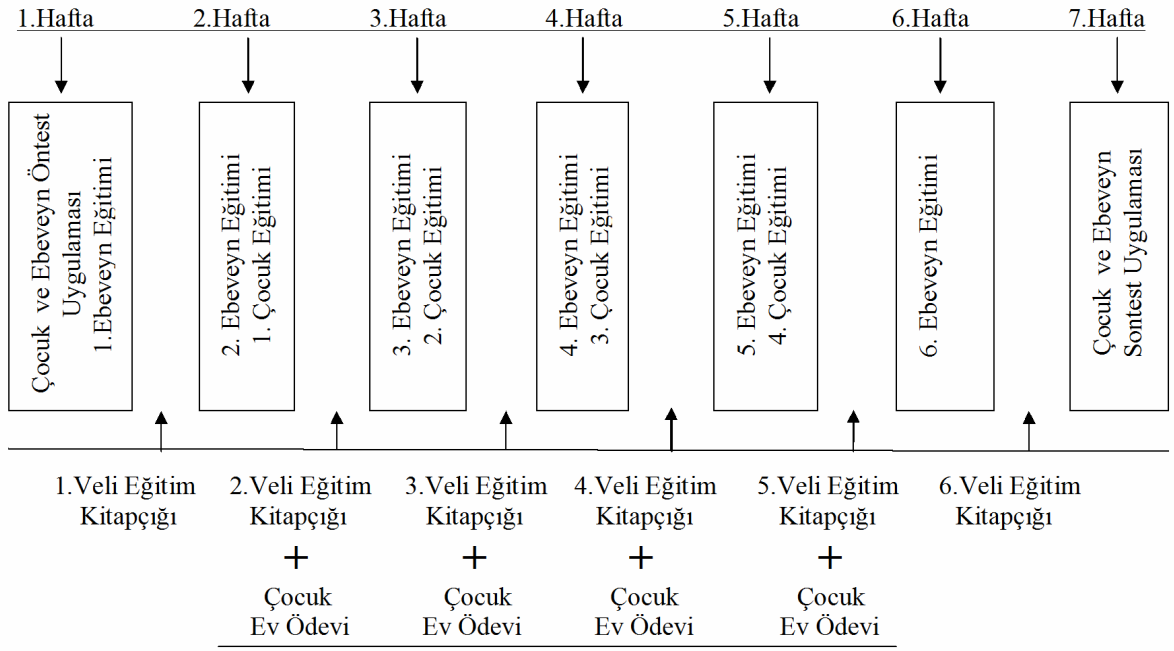
Her bir eğitim konusu arasındaki süre, uzman görüşü (Prof. Dr. Veysel Sönmez) alınarak bir hafta olarak belirlenmiştir. Herhangi bir nedenle o haftaki eğitime gelemeyen çocuk ve ebeveynin eğitimi, eğitim gününün bir gün öncesi ya da sonrası günde gerçekleştirilmiştir. Böylece eğitimler arası bir haftalık süre aralığı bozulmadan

korunmaya çalışılmıştır. Yapılan bu yeni gün uyarlaması o güne programlı eğitimler başlamadığı ya da bittikten sonra yapılmıştır.

Ebeveyn ve çocuk eğitimleri yaklaşık 15-25 dakika sürmüştür. Araştırma takvimine uygun şekilde eğitim öncesi değerlendirme, eğitimler ve eğitim sonrası değerlendirmeler toplam yedi haftada tamamlanmıştır. Ebeveyn ve çocuk eğitimleri Tablo 3.1 ve Şekil 3.5’de gösterildiği gibi yürütülmüştür.

Tablo 3.1. Ebeveyn ve Çocuk Eğitimleri Haftalık ve Saatlik Programı

Eğitim Günleri					
Saat	Perşembe	Saat	Cuma	Saat	Cumartesi
11:00	1. Ebeveyn ve Çocuk Eğitimi	09:00	1. Ebeveyn ve Çocuk Eğitimi	10:00	1. Ebeveyn ve Çocuk Eğitimi
12:00	2. Ebeveyn ve Çocuk Eğitimi	10:00	2. Ebeveyn ve Çocuk Eğitimi	11:00	2. Ebeveyn ve Çocuk Eğitimi
14:00	3. Ebeveyn ve Çocuk Eğitimi	11:00	3. Ebeveyn ve Çocuk Eğitimi	12:00	3. Ebeveyn ve Çocuk Eğitimi
15:00	4. Ebeveyn ve Çocuk Eğitimi	15:00	4. Ebeveyn ve Çocuk Eğitimi	14:00	4. Ebeveyn ve Çocuk Eğitimi
16:00	5. Ebeveyn ve Çocuk Eğitimi	16:00	5. Ebeveyn ve Çocuk Eğitimi	15:00	5. Ebeveyn ve Çocuk Eğitimi
		17:00	6. Ebeveyn ve Çocuk Eğitimi		

Şekil 3.5. Ebeveyn ve Çocuk Görüşmelerinin Haftalık Programı

3.7.2. Ebeveyn Eğitimi

Ebeveynlerin eğitimi, eğitim planına göre uygulanmıştır. Buna göre önce anlatılacak konu açıklanmış, o hafta anlatılacak ve ev ödevi olarak verilecek konuya ilişkin Veliler için Çocuk Cinsel İstismarı Eğitim Kılavuz Kitapçığı ve Çocuk Hikaye Kitabı ebeveynlere “ev ödevi” olarak çocuklarıyla okumaları için verilmiştir. Çocuk hikaye kitaplarını nasıl okuyacakları ve nelere dikkat edecekleri ayrıntılı şekilde açıklanmış, o hafta anlatılacak konu slayt sunuları ile anlatılmış, varsa sorular yanıtlanmış, ebeveynlere teşekkür edilerek eğitim sonlandırılmış, bir sonraki hafta hangi konunun anlatılacağı söylenmiştir. Ardından ebeveynin çocuğunun eğitimine geçilmiştir. Ebeveyn eğitimleri yaklaşık 15-20 dakika sürmüş ve eğitimler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir.

Resim 3.1. Ebeveyn eğitim uygulaması

Ebeveynlerin kendi çocuklarının görüşmelerini izlemeleri için, merkezde iki kamera sistemi bağlantısı bulunan odadan biri olan yönetici odası kullanılmıştır. Buradaki bilgisayarda ebeveynlerin kapalı devre kamera ile çocuklarını izleme ve dinlemeleri sağlanmıştır. Böylece aynı zamanda ebeveynlerin çocuklara hikayelerin hangi düzende anlatıldığı, hangi noktalar üzerinde durulduğu, çocuklarının ders ortamında nasıl davrandıklarını izlemeleri de sağlanmıştır. Bu uygulama ile evde çocuk hikayelerini nasıl okumaları ve nelere dikkat etmeleri gerektiğini görmeleri amaçlanmıştır.

Ebeveynlere görüşmeleri izlediklerini çocukları ile paylaşmamaları uyarısı yapılmıştır. Böylece çocukların doğal davranışları ve bu uygulamadan etkilenmemeleri sağlanmaya çalışılmıştır.

Ebeveynlerden izin alınarak eğitimlerinde ses kaydı yapılmıştır.

3.7.3. Çocuk Eğitimlerinin Ev Ortamına Taşınması

Hikaye kitapçıklarının eğitimden bir sonraki gün başlayarak gün aşırı okunması istenmiştir. Böylece her bir hikayenin ev eğitimi olarak, belirli aralıklarla toplam üç kez

okunarak, unutma olasılığı en aza indirilmeye çalışılmıştır. Bu uygulamaya “Ev ödevi” denilmiş ve ebeveynleri çocukları ile ortak bir etkinlikte bulunmaları da sağlanmıştır.

Ev ödevi olarak verilen kitapçıkların sonuna, haftanın hangi günü, kim tarafından ve saat kaçta okunduğu ile ilgili bir kayıt formu koyulmuştur. Formda ebeveynlerin kitapçıkları okuyacakları günler renkli kalemle belirtilmiştir.

Çocukları okuma yazma biliyor olsa da çocukları ile beraber hikayeleri ve hikaye sonu kurallarını okumaları, değerlendirme sorularını sormaları ve sen olsaydın ne yapardın anlat bölümü ile hikayeyi anlattırmaları istenmiştir. Okuma yazması olan çocukların hikayeleri diğer çocuklardan daha fazla okumalarını önlemek için, ebeveynlerden kitapları çocuklara vermemeleri, yalnız okuyacakları zaman vermeleri istenmiştir. Böylece her bir çocuğun eşit sayıda “ev ödevi” yapması sağlanmaya çalışılmıştır.

3.7.4. Çocuk Eğitimi

Çocukların eğitimleri merkezin ses ve gürültüden uzak olan ve bireysel eğitim için kullanılan odalarından birinde gerçekleştirilmiştir. Tüm çocuk eğitimleri için aynı oda kullanılmıştır. Böylece çocukların eğitimi alıştıkları ortam ve düzende yapılmıştır. Bireysel eğitim odasında çocukların dikkatini dağıtmayacak şekilde, çocuk ve eğitiminin birebir görüşmesine uygun küçük bir masa ve karşılıklı iki sandalye ve bir eşya dolabı yer almıştır. Bireysel görüşme odaları kapalı devre kamera sistemi ile izlenmiştir. Ebeveynlerden izin alınarak çocuk eğitimlerinin ses kaydı yapılmıştır. Çocukların dikkatlerinin dağılmaması ve yanıtlarının etkilenmemesi için kayıt yapıldığını anlamamaları sağlanmıştır.

Çocukların eğitiminde, büyük boy (30x42 cm) eğitim resimleri kullanılmıştır. Eğitime başlanmadan önce, resimlerin ilgili olduğu konu çocuğa anlatılmıştır. Hikaye kahramanları çocuğa hatırlatılmış ve eğitime başlanmıştır.

Çocukla bireysel eğitim masasında karşılıklı oturularak eğitim yapılmıştır. Çocuğa resme bakması ve anlatılan hikayeyi dinlemesi söylenmiştir. Tüm çocuklara aynı düzende eğitim verilebilmesi için eğitimlerde kullanılan dört hikayeye uygun ayrı eğitim planları hazırlanmış ve eğitimde bu plan sıralamasına uyulmuştur.

Çocuk eğitimleri gerçekleştirilirken, her bir çocuğun kişisel özellikleri göz önünde bulundurulmuştur. Dikkatini toplamakta zorlanan çocuklara belirli aralıklarla “Resme bakar mısın?”, “Burası neresiydi?”, “Hangi çocuk kız çocuktur?” gibi yönlendirici ve

dikkatlerini toplamayı sağlayıcı uyarılar verilmiştir. Hikayeler çocuğa okunurken, dikkat çekilmesi istenen bölümler daha vurgulayıcı bir ses tonuyla okunmuş ve resim üzerinde gösterilerek anlatılmıştır. Örneğin; “Bunun üzerine adam “O zaman benim arabamla bir tur atmaya ne dersiniz? Sizi başka bir parka götürürüm isterseniz ya da benim evime.” dedi parkın yanındaki otomobilini göstererek.” resim hikayesi okunurken, resim üzerinde adam ve binmeyi teklif ettiği otomobil gösterilmiştir. Diğer tüm resim hikayeleri bu düzende okunmuş ve dikkat çekilmesi istenen yer resim üzerinde gösterilmiştir.

Eğitim sonunda çocuğun motivasyonunu arttırmak için olumlu geri bildirimler verilmiştir. Örneğin; “Çok güzeldi.”, “Süper anlattın.”, “Aferin soruların hepsini bildin.” gibi.

Birinci ve üçüncü çocuk eğitimleri sonunda pekiştireç ve ödül olarak çocuklara kurşun kalem, silgi gibi küçük armağanlar verilmiştir. Bu ödüllendirme işlemi, çocukların sürekli bir ödül beklentisi içine girmemeleri için her eğitimden sonra yapılmamış ve iki eğitim uygulaması ile sınırlı tutulmuştur.

Eğitim tamamlandıktan sonra çocuğa, ebeveynine anlatılan konu ile ilgili hikaye kitapçığı verilmiş ve bir sonraki hafta ne yapılacağı açıklanmıştır. Çocuğa teşekkür edilerek eğitim sonlandırılmıştır. Çocuk eğitimleri yaklaşık 15-25 dakika sürmüş ve ses kaydı yapılmıştır.

Resim 3.2. Çocuk Eğitim Uygulaması

3.7.5. Verilerinin Toplanması

Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından toplanmıştır.

3.7.5.1. Eğitim Öncesi Ebeveyn ve Çocukların Verilerinin Toplanması

Ebeveynlerin eğitim öncesi verilerinin toplanması birinci ebeveynin eğitiminden hemen önce yapılmıştır. Ebeveyn Görüşme Formu'ndaki (Ek 9) açıklamalar okunarak, sorular sorulmuş ve verdikleri yanıtlar araştırmacı tarafından forma yazılmış ve görüşme ses kaydına alınmıştır. Her bir ebeveynin eğitim öncesi verilerinin toplanması yaklaşık 20 dakika sürmüştür.

Çocukların eğitim öncesi verilerinin toplanması ilk çocuğun eğitiminden bir hafta önce, ebeveynlerin eğitim öncesi verilerinin toplanması ile aynı zamanda yapılmıştır. Çocukların eğitim öncesi verilerinin toplanmasında, çocukların eğitiminde kullanılan 29 resimden 15'i seçilmiş ve cinsel istismardan korunma eğitimi basamaklarına ve konu bütünlüğüne uygun olarak sıralanarak kullanılmıştır. Resimler çocuklara tek tek

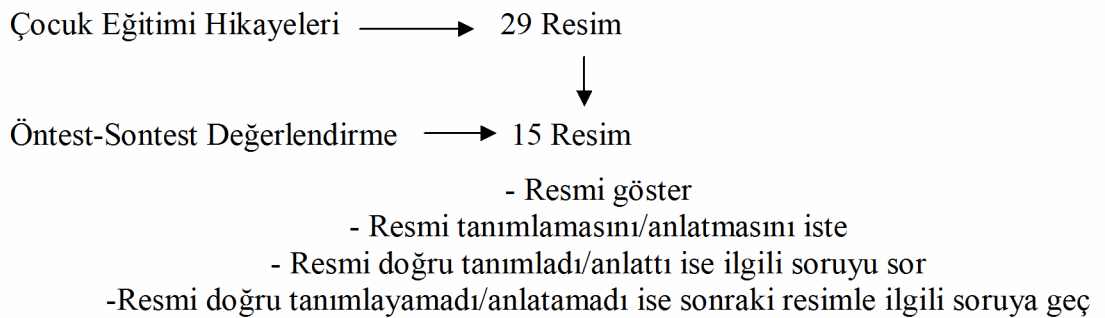
gösterilmiş ve önce resimde ne gördüklerini anlatmaları istenmiş ve çocuğun resmi doğru tanımlayıp tanımlayamadığına bakılmıştır. Çocuğun resmi doğru tanımlaması durumunda ilgili sorunun açıklaması yapılmış ve sorular sorulmuştur. Çocuğun resmi doğru tanımlayamadığı durumda resimle ilgili sorular sorulmadan diğer resme ve ilgili sorulara geçilmiştir (Şekil 3.6). Çocuğun verdiği yanıtlar araştırmacı tarafından Çocuk Görüşme Formu'na yazılmış (Ek 7) ve görüşmeler ses kaydına alınmıştır. Çocuk eğitim öncesi veri toplaması yaklaşık 20 dakika sürmüştür.

Ebeveynlerin eğitim sonrası verilerinin toplanmasından önceki, bir haftalık boş sürede çocuk hikaye kitaplarını okumayı durdurmaları istenmiş ve böylece çocukların konuları tekrar etmemekle unutma olasılıkları da değerlendirilmeye çalışılmıştır.

3.7.5.2. Eğitim Sonrası Ebeveyn ve Çocuk Verilerinin Toplanması

Ebeveynlerin eğitim sonrası verilerinin toplanması her bir ebeveynin eğitiminin tamamlanmasından bir hafta sonra gerçekleştirilmiştir. Bu süre uzman görüşüne göre (Prof. Dr. Veysel Sönmez) belirlenmiştir. Eğitim sonrası verileri, eğitim öncesi verilerinin toplanması ile aynı düzende yapılmış, verilen yanıtlar Ebeveyn Görüşme Formuna (Ek 9) kaydedilmiş ve görüşmeler ses kaydına alınmıştır. Verilerin toplanması yaklaşık 20 dakika sürmüştür.

Çocukların eğitim sonrası verilerinin toplanması ise çocuk eğitimleri tamamlandıktan iki hafta sonra gerçekleştirilmiştir. Bu süre uzman görüşüne göre (Prof. Dr. Veysel Sönmez) belirlenmiştir. Eğitim sonrası verileri, eğitim öncesi verilerinin toplanması ile aynı düzende yapılmış (Şekil 3.6), çocuklardan alınan yanıtlar Çocuk Görüşme Formu'na kaydedilmiş (Ek 7) ve görüşme ses kaydına alınmıştır. Verilerin toplanması yaklaşık 20 dakika sürmüştür.

Şekil 3. 6. Çocuk Eğitim Öncesi ve Sonrası Veri Toplama Şeması

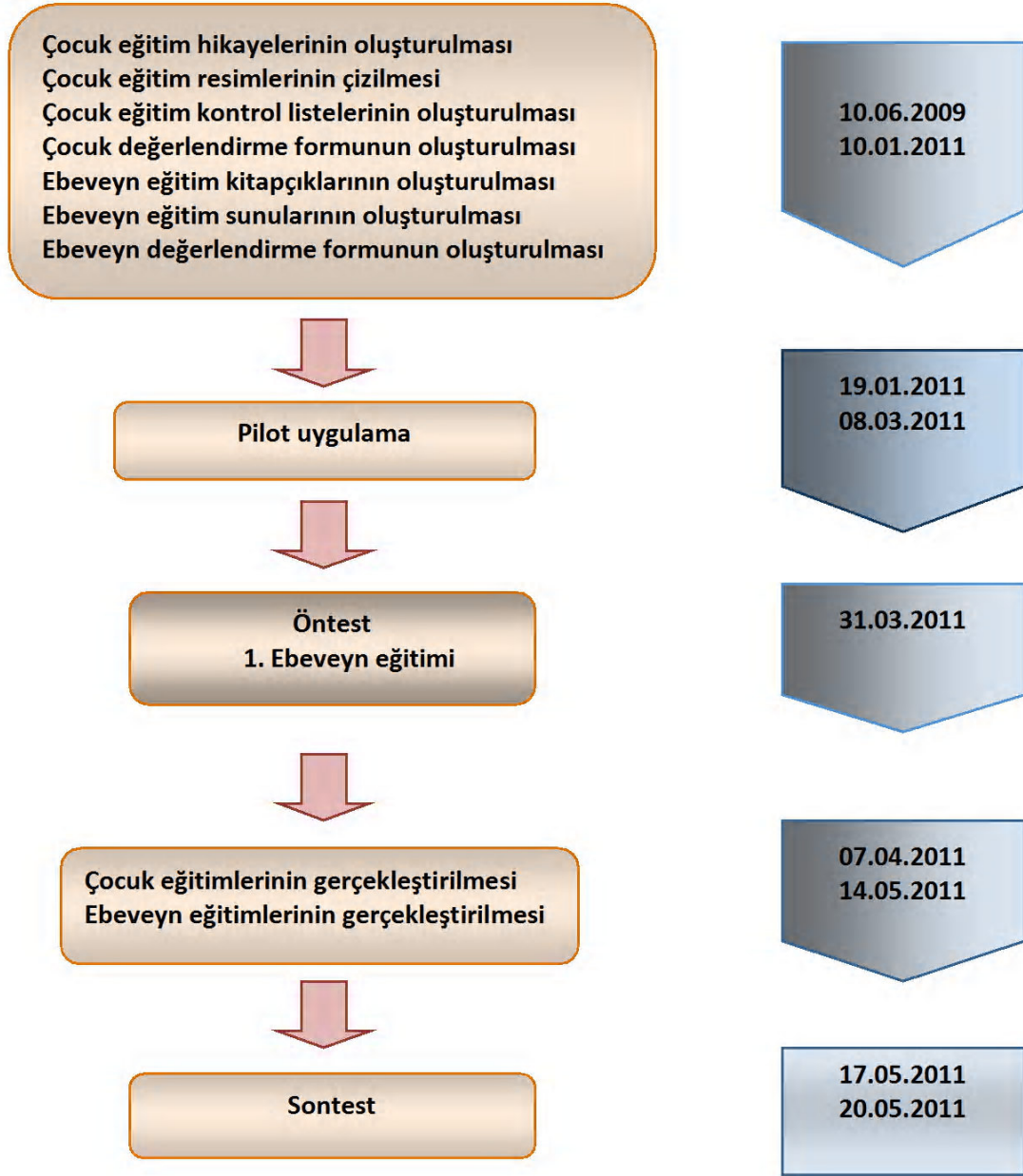
Eğitim sonrası verilerinin toplanmasından iki hafta sonra araştırmanın değerlendirilmesi ve ebeveynlere geribildirimde bulunulması için Merkez’de bir toplantı düzenlenmiştir. Toplantıya 14 ebeveyn (bir ebeveyn toplantıya katılmayı kabul etmemiştir), Merkez müdürü, psikologu, araştırmacı, tez danışmanı ve üç çocuk katılmıştır. Ebeveynlerin eğitim programına ve sonuçlarına ilişkin görüşleri ve düşünceleri tartışılmıştır.

3.8. VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Verilerin değerlendirilmesinde bilgisayar (Erciyes Üniversitesi SPSS for Windows 20.0) programları kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistik olarak ortalama, standart sapma ve yüzdelik istatistikleri kullanılmıştır. Eğitim öncesi ve sonrası verilerin arasındaki farkı belirlemek için karar verdirici istatistiklerden ortalamalar arası fark önem testi olarak Wilcoxon testi kullanılmıştır. Her iki istatistikler tablo ve grafiklerle sunulmuştur.

Eğitim öncesi ve sonrası ebeveynler ve çocukların yanıtlarına puan verilerek değerlendirilmiştir. Puanlamada beklenen ve doğru yanıtlara iki, istenmeyen ve konu ile ilgili olmayan yanıtlara bir puan verilerek kodlanmış ve her bir çocuk ve ebeveyn için bilgi puanı oluşturulmuştur. Eğitim öncesi ve sonrası bilgi puanları farkı önem kontrolü Wilcoxon testi ile yapılmıştır.

Eğitim öncesi, eğitim sırasında ve eğitim sonrası çocukların ses kayıtları herhangi bir değerlendirmede kullanılmamış. Ebeveyn ses kayıtlarından yalnız eğitim sonrası kayıtları kullanılmıştır.

Şekil 3.7. Araştırma Akış Şeması

4. BULGULAR

Araştırmanın bulguları iki bölümde sunulmaktadır. İlk bölümde çocuklara ilişkin eğitim öncesi ve eğitim sonrası bulgular, ikinci bölümde ebeveynlere ilişkin eğitim öncesi ve eğitim sonrası bulgular yer almaktadır.

4.1. ÇOCUKLARA İLİŞKİN EĞİTİM ÖNCESİ ve SONRASI BULGULAR

Bu bölümde yer alan bulgular sırası ile çocukların sosyo-demografik özellikler, çocuklara ilişkin eğitim öncesi ve sonrası toplam bilgi puanları ve ardından eğitim programında ele alınan dört ana konu başlığı doğrultusunda sunulmaktadır. Bu ana konu başlıkları sırası ile; özel vücut bölgeleri, iyi dokunma kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme, yabancılarla güvenli sınır oluşturma ve olası bir istismar olayını bildirmeye ilişkin başlıklardır.

Araştırmaya alınan çocukların sosyo-demografik özellikleri; %20.0'si 10-11yaş, %33.3'ü 12-13yaş, %46.7'si 14 yaşında ve %60.0'ı kız ve %40.0'ı erkek olarak belirlenmiştir.

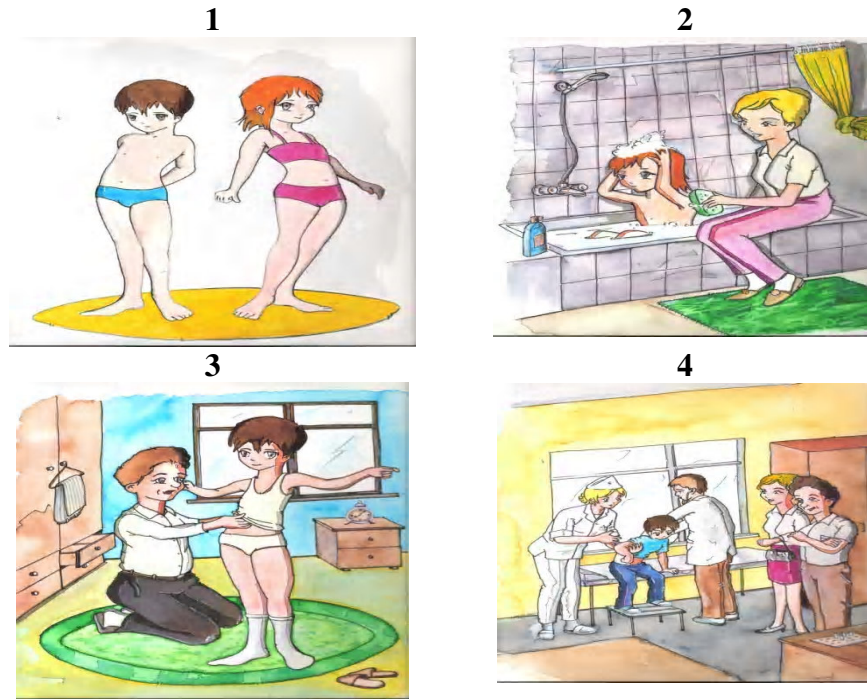
Özel vücut bölgeleri, iyi dokunma kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme, yabancılarla güvenli sınır oluşturma ve olası bir istismar olayını bildirmeye ilişkin ayrıntılı eğitim öncesi ve sonrası bulguları verilmeden önce Tablo 4.1.1'de çocukların eğitim öncesi ve sonrası aldıkları toplam bilgi puanları sunulmaktadır.

Tablo 4.1.1. Çocukların eğitim öncesi ve sonrası aldıkları toplam bilgi puanları

Eğitim Konuları (n=15)	Puanlar	
	Eğitim öncesi	Eğitim sonrası
Özel vücut bölgeleri eğitimi		
Özel vücut bölgeleri resmini bilme durumu	30	30
Annenin banyo yapmaya yardım etme resminin konusunu bilme durumu	30	30
Babanın giyinmeye yardım etme resminin konusunu bilme durumu	26	29
Doktor/hemşire muayenesi resminin konusunu bilme durumu	29	30
Toplam	115	119
İyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme eğitimi		
Çocukların anne ve babaya sarılma resmini bilme durumu	28	30
Yabancınn çocuklara dokunmaya çalışma resmini bilme durumu	22	30
Yabancınn çocukları tehdit etme resmini bilme durumu	25	30
Toplam	75	90
Yabancılarla güvenlik sınır oluşturma eğitimi		
Yabancınn telefonunu gösterip inşaata gitmeyi teklif etme durumu	23	30
Yabancınn arabasına binmeyi teklif etme durumu	29	30
Yabancınn çocukları istediklerini yapması için zorlama durumu	27	29
Toplam	79	89
Olası bir istismar olayını bildirme		
Yabancınn çocuklarla konuşmaya çalışma durumu	26	30
Yabancınn erkek çocuğuna dokunmaya çalışma durumu	22	30
Yabancınn çocuklara dokunmaya çalışmasına çocukların karşı koyma durumu	30	30
Çocukların yabancıdan kaçma durumu	27	30
Çocukların olanları annelerine anlatma durumu	24	29
Toplam	129	149
TOPLAM	398	447

4.1.1. Özel Vücut Bölgelerine İlişkin Bulgular

Eğitim programının ilk başlığı altında kız ve erkek çocukların giyinme, banyo yapma ve sağlık muayenesine gitme gibi durumlar ile ilgilidir. Bu başlık altında yer alan toplam dört resmin çocuklar tarafından algılanmaları ve verdikleri yanıtlar Tablo 4.1.2’de sunulmaktadır.

Resim 4.1. Özel Vücut Bölgeleri Eğitim Resimleri

Tablo 4.1.2. Çocukların özel vücut bölgelerine ilişkin eğitim öncesi ve sonrası yanıtlarına göre dağılımı

Yanıtlar	Eğitim öncesi		Eğitim sonrası	
	n	%	n	%
Özel vücut bölgeleri resminin konusunu bilme durumu¹				
Bildi	15	100.0	15	100.0
Bilemedi	0	0	0	0
Toplam	15	100.0	15	100.0
Özel vücut bölgelerini ifade etme durumu¹				
Bilmiyor	10	66.7	0	0
Yanıt veremedi	3	20.0	8	53.3
İç çamaşırı	1	6.7	0	0
Kemik	1	6.7	0	0
Özel vücut bölgesi	0	0	6	40.0
Unuttu	0	0	1	6.7
Toplam	15	100.0	15	100.0
Özel vücut bölgelerini diğer insanların görüp dokunabilme durumu¹				
Görüp dokunabilir	1	6.7	1	6.7
Görüp dokunamaz	14	93.3	14	93.3
Toplam	15	100.0	15	100.0

Tablo 4.1.2. Çocukların özel vücut bölgelerine ilişkin eğitim öncesi ve sonrası yanıtlarına göre dağılımı (Devamı)

Yanıtlar	Eğitim öncesi		Eğitim sonrası	
	n	%	n	%
Annenin banyo yapmaya yardım etme resminin konusunu bilme durumu²				
Bildi	15	100.0	15	100.0
Bilemedi	0	0	0	0
Toplam	15	100.0	15	100.0
Çocuk banyo yaparken anne/babasının yardım etme durumu²				
Edebilir	15	100.0	15	100.0
Edemez	0	0	0	0
Toplam	15	100.0	15	100.0
Banyo yaptırmak için anne/babanın çocuktan izin alma durumu²				
İzin almalı	6	40.0	9	60.0
İzin almamalı	9	60.0	6	40.0
Toplam	15	100.0	15	100.0
Babanın giyinmeye yardım etmesi resminin konusunu bilme durumu³				
Bildi	11	73.3	14	93.3
Bilemedi	4	26.7	1	6.7
Toplam	15	100.0	15	100.0
Anne/babasının giyinirken çocuğa yardım etme durumu³				
Edebilir	7	63.6	12	85.7
Edemez	4	36.4	2	14.3
Toplam*	11	100.0	14	100.0
Anne/babasının giyinmesine yardım etmek için çocuktan izin alma durumu³				
Almalı	4	36.4	9	64.3
Almamalı	7	63.6	5	35.7
Toplam*	11	100.0	14	100.0
Doktor/Hemşire muayenesini resmini bilme durumu⁴				
Bildi	14	93.3	15	100.0
Bilemedi	1	6.7	0	0
Toplam	15	100.0	15	100.0

Tablo 4.1.2. Çocukların özel vücut bölgelerine ilişkin eğitim öncesi ve sonrası yanıtlarına göre dağılımı (Devamı)

Çocuğu doktor ya da hemşirenin muayene ederken çıplak olarak görebilme durumu⁴				
Görebilir	5	35.7	7	46.7
Göremez	9	64.3	8	53.3
Toplam*	14	100.0	15	100.0
Çocuk doktor ya da hemşireye muayene olurken yanında anne ya da babası bulunma durumu⁴				
Bulunmalı	6	42.9	14	93.3
Bulunmamalı	8	57.1	1	6.7
Toplam*	14	100.0	15	100.0

* Yüzdelere ana başlığa ait resmi doğru algılayan çocukların sayısına göre alınmıştır.

¹ 1. Resimle ilgili sorular

² 2. Resimle ilgili sorular

³ 3. Resimle ilgili sorular

⁴ 4. Resimle ilgili sorular

Özel vücut bölgeleri ana başlığı altında kullanılan dört resimden ilki, özel vücut bölgeleri resminin doğru algılanması, boyalı olan özel vücut bölgelerini doğru ifade etmesi ve hangi durumlarda kimlerin bu bölgeleri görüp dokunabileceklerine yöneliktir. Eğitim öncesi çocukların tamamı (%100.0) resmin özel vücut bölgeleri ile ilgili olduğunu doğru algılayarak, çocukların hiç biri boyalı olan özel vücut bölgelerinin adını söyleyememiş ancak %93.3'ü bu bölgelerin başkaları tarafından görülmemesi ve dokunulmaması gerektiğini belirtmiştir (Tablo 4.1.2).

Çocukların eğitim sonrası özel vücut bölgeleri resminin doğru algılanması ve başkalarının bu bölgeleri görmemesi ve dokunulmaması gerektiği yanıtları eğitim öncesi ile aynı değerde kalmıştır (%100.0 ve %93.3). Eğitim öncesi boyalı olan özel vücut bölgelerinin nereleri olduğunu çocukların hiçbiri “özel vücut bölgeleri” diye yanıtlayamazken, eğitim sonrası %40.0'ı doğru yanıtlayabilmişlerdir (Tablo 4.1.2).

Bu ana başlık altında kullanılan ikinci resim çocuğun banyo yapmasına yöneliktir. Eğitim öncesi ve sonrası çocukların tamamı resmi doğru algılamışlar (%100.0) ve anne/babanın banyo yapmaya yardım etmesini kabul etmişlerdir (%100.0). Eğitim öncesinde %40.0 olan anne/babanın banyo yaptırmak için çocuktan izin alması gerektiğini söyleyenler eğitim sonrası %60.0'a yükselmiştir (Tablo 4.1.2).

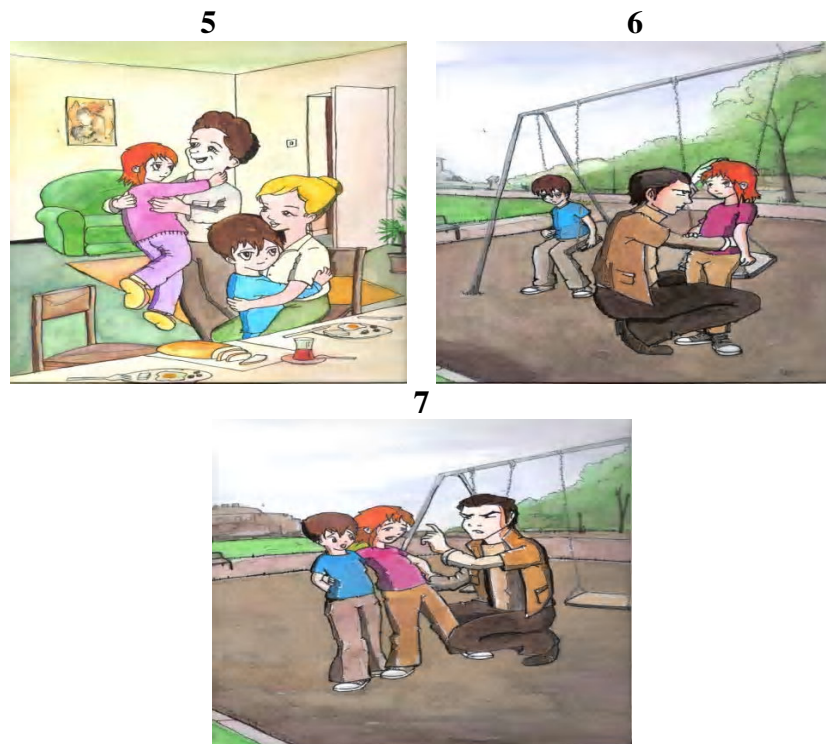
Bu başlık altında kullanılan üçüncü resim çocuğun giyinmesine yöneliktir. Eğitim öncesi çocukların %73.3'ü resmi doğru algılamışlar, %63.6'sı anne/babanın giyinmeye

yardım edebileceğini ve %36.4'ü anne/babanın giyinmek için çocuktan izin alması gerektiğini söylemişlerdir. Eğitim sonrası ise, resmi doğru algılayan, anne/babanın giyinmeye yardım edebileceğini söyleyen ve giyinmeye yardım etmek için anne/babanın çocuktan izin alması gerektiğini söyleyen çocukların yüzdesi (sırasıyla %93.3, %85.7, %64.3) artmıştır (Tablo 4.1.2).

Özel vücut bölgeleri başlığı altında kullanılan son/dördüncü resim çocuğun doktor/hemşire tarafından muayene edilmesine yöneliktir. Eğitim öncesinde çocukların %93.3'ü muayene ortamı resmini doğru algıarken, eğitim sonrasında bu %100.0'e çıkmıştır. Eğitim öncesinde çocukların %35.7'si doktor/hemşirenin çocuğu muayene ederken çıplak olarak görebileceğini ve %42.9'u doktor/hemşire muayene ederken, anne/babanın yanlarında bulunması gerektiğini ifade ederken, eğitim sonrasında bu ifadelerde artma gözlenmiştir (sırasıyla %46.7, %93.3) (Tablo 4.1.2).

4.1.2. İyi Dokunma, Kötü Dokunma ve Hayır Demeyi Öğrenmeye İlişkin Bulgular

Eğitim programının ikinci ana başlığı kız ve erkek çocukların anne ve babaya sarılması, yabancı bir adamın çocuklara dokunmaya çalışması ve çocukları tehdit etmesi gibi durumlar ile ilgilidir. Bu başlık altında yer alan toplam üç resmin çocuklar tarafından algılanmaları ve verdikleri yanıtlar Tablo 4.1.3'de yer almaktadır.

Resim 4.2. İyi Dokunma, Kötü Dokunma ve Hayır Demeyi Öğrenme Eğitim Resimleri

Tablo 4.1.3. Çocukların iyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenmeye ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı

Yanıtlar	Eğitim öncesi		Eğitim sonrası	
	n	%	n	%
Çocukların anne ve babaya sarılma resmini bilme durumu⁵				
Bildi	13	86.7	15	100.0
Bilemedi	2	13.3	0	0
Toplam	15	100.0	15	100.0
Anne ve babalarının çocuklarına sarılıp yanaklarından öpme durumu⁵				
Öper	12	92.2	15	100.0
Öpmez	1	7.7	0	0
Toplam	13	100.0	15	100.0
Anne ve babalarının sarılma ve dokunması çocukların canını acıtma, çocuklara zarar verme durumu⁵				
Verir	5	38.5	0	0
Vermez	8	61.5	15	100.0
Toplam	13	100.0	15	100.0
Yabancınn çocuklara dokunmaya çalışma resmini bilme durumu⁶				
Bildi	7	46.7	15	100.0
Bilemedi	8	53.3	0	0
Toplam	15	100.0	15	100.0
Yabancı adamın çocuğa dokunmasının doğru olma durumu⁶				
Doğru	2	28.6	0	0
Yanlış	5	71.4	15	100.0
Toplam	7	100.0	15	100.0
Yabancı adamın çocuğa dokunmasının çocuğu rahatsız etme durumu⁶				
Eder	7	100.0	13	86.7
Etmez	0	0	2	13.3
Toplam	7	100.0	15	100.0
Yabancınn çocukları tehdit etme resmini bilme durumu⁷				
Bildi	10	66.7	15	100.0
Bilemedi	5	33.3	0	0
Toplam	15	100.0	15	100.0

Tablo 4.1.3. Çocukların iyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenmeye ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı (**Devamı**)

Yanıtlar	Eğitim öncesi		Eğitim sonrası	
	n	%	n	%
Yabancı adamın çocuklara ne yaptığı⁷				
Kızıyor/korkutuyor/kötü davranıyor	10	100.0	10	66.6
Tembih ve tehdit ediyor (kimseye söylemeyin yoksa daha kötü yaparım)	0	0	5	33.4
Toplam	10	100.0	15	100.0
Yabancı adamın çocuklara yaptığıının doğru olma durumu⁷				
Doğru	3	30.0	1	6.7
Yanlış	7	70.0	14	93.3
Toplam	10	100.0	15	100.0
Çocukların yabancıların dokunması durumunda ne yapması gerektiği⁷				
Bilmiyorum	3	33.4	0	0
Karşı koysun (vurma, ısırma, “git” “bırak” demek, anneyi-babayı çağırmak)	2	22.2	2	13.4
Cevap yok (soruya cevap veremedi)	1	11.1	0	0
Uzaklaşsın, bir erişkine (anne, polis) anlatsın	1	11.1	4	26.8
Annesine/ailesine haber versin	1	11.1	2	13.4
Özür dilesin	1	11.1	0	0
Karşı koysun (itsin, tekme vursun, bağırsın) bir erişkine (anne, baba, polis) haber versin	0	0	2	13.4
Eve gitsin/kaçsın	0	0	5	33.0
Toplam	9	100.0	15	100.0

*Yüzdelere ana başlığa ait resmi doğru algılayan çocukların sayısına göre alınmıştır.

⁵ 5. Resimle ilgili sorular

⁶ 6. Resimle ilgili sorular

⁷ 7. Resimle ilgili sorular

İyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme ana başlığı altında kullanılan üç resmin ilk ikisi “iyi dokunma ve kötü dokunma” davranışlarına yöneliktir. Eğitim öncesinde çocukların %86.7’sinin, eğitim sonrasında ise tamamı (%100.0) çocukların anne ve babasına sarıldığını gösteren birinci resmi doğru tanımlamışlardır. Çocukların %92.2’si eğitim öncesinde anne ve babaların çocuklarına sarılıp yanaklarından öpebileceğini, belirtirken, eğitim sonrasında bu %100.0 olmuştur. Eğitim öncesinde anne babalarının sarılma ve dokunmasının çocuklarının canlarını acıtmayacağını düşünen (%61.5) çocukların yüzdesi eğitim sonrasında %100.0’e ulaşmıştır (Tablo 4.1.3).

Bu ana başlık altında kullanılan ikinci resim, yabancı bir adamın çocuklara dokunmaya çalışmasını anlatmaktadır. Eğitim öncesinde çocukların %46.7'si resmi doğru tanımlayıp ifade edebilirken, eğitim sonrasında çocukların tamamı resmi doğru tanımlamışlardır. Çocukların %28.6'sı eğitime başlamadan önce resimdeki adamın çocuklara dokunmasını doğru bulurken, eğitim sonrası çocukların tamamı bu davranışı doğru bulmadıklarını belirtmişlerdir. Yabancı adamın dokunmasının çocukları rahatsız edeceğini söyleyen çocukların sayısı eğitim sonunda (n=13) eğitim öncesine (n=7) göre artmıştır (Tablo 4.1.3).

4.1.3. İyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme başlığı altında kullanılan üçüncü ve son resim yabancı bir adamın çocukları tehdit etmesine yöneliktir. Eğitim öncesinde çocukların %66.7'si eğitim sonrasında ise tamamı (%100.0) resmi doğru tanımlamıştır. Çocuklara adamın ne yaptığı sorulduğunda, eğitim öncesinde bu resmi doğru tanımlayan 10 çocuğun hepsi “kızıyor/korkutuyor/kötü davranıyor” derken, eğitim sonrası çocukların %66.6'sı “kızıyor/korkutuyor/kötü davranıyor” ve %33.4'ü “tembih ve tehdit ediyor” yanıtını vermişlerdir. Aynı resim için eğitim öncesi çocukların %70.0'i, eğitim sonrası ise %93.3'ü yabancı adamın yaptığının yanlış olduğunu söylemişlerdir. Eğitim öncesinde çocukların %33.4'ü böyle bir durumda çocukların ne yapması gerektiğini bilmediklerini ifade etmişlerdir. Çocukların adama karşı koyma davranışında bulunmaları gerektiğine eğitim öncesi ve sonrasında eşit sayıda (n=2) yanıt gelirken, eğitim öncesinde bir çocuk (%11.1) “özür dilesinler” yanıtını vermiştir. Eğitim öncesinde çocukların hiç biri eve gitme ve kaçma davranışını bildirmezken, eğitim sonrasında çocukların %33.0'ü çocukların kaçmaları ve eve gitmeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Benzer şekilde çocukların hiç biri eğitim öncesinde karşı koyması (itme, vurma, bağırma) ve bir erişkine (anne, baba, polis) haber vermesi gerektiğini dile getirmezken, eğitim sonunda %13.4'ü bu şekilde hareket etmeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Eğitim öncesinde “oradan uzaklaşmalı, bir erişkine (anne, polis) anlatmalı (%11.1)” ve “annesine/ailesine haber vermeli (%11.1)” diyen çocukların yüzdesi eğitim sonrasında sırasıyla %26.8 ve %13.4 olmuştur (Tablo 4.1.3).

4.1.3. Yabancılarla Güvenlik Sınırı Oluşturmaya İlişkin Bulgular

Bu ana başlık altında yabancı bir adamın çocuklara telefon vererek inşaata gitmeyi ve arabasına binmeyi teklif etmesi, istediklerini yapması için kız ve erkek çocukları zorlaması gibi durumlar ele alınmıştır. Aşağıda bulunan toplam 3 resim sırasıyla çocuklara eğitim öncesi ve sonrası gösterilerek resmi algılamaları ve resmi doğru algıladıklarında resimle ilgili sorulara yanıt vermeleri istenmiştir. Alınan yanıtlar Tablo 4.1.4’de sunulmuştur.

8

9

10

Resim 4.3. Yabancılarla Güvenlik Sınırı Oluşturma Eğitim Resimleri

Tablo 4.1.4. Çocukların yabancılarla güvenlik sınırı oluşturmaya ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı

Yanıtlar*	Eğitim öncesi		Eğitim sonrası	
	n	%	n	%
Yabancınnn telefonunu gösterip inşaata gitmeyi teklif etme durumu⁸				
Doğru tanımladı	8	53.3	15	100.0
Doğru tanımlayamadı	7	46.7	0	0
Toplam	15	100.0	15	100.0
Çocuklar tanımadıkları adamın verdiği telefonu alma durumu⁸				
Alsın	2	25.0	0	0
Almasın	6	75.0	15	100.0
Toplam	8	100.0	15	100.0
Çocukların tanımadıkları adamla birlikte inşaata gitme durumu⁸				
Gitsin	1	12.5	0	0
Gitmesin	7	87.5	15	100.0
Toplam	8	100.0	15	100.0
Yabancınnn arabasına binmeyi teklif etme durumu⁹				
Doğru tanımladı	14	93.3	15	100.0
Doğru tanımlayamadı	1	6.7	0	0
Toplam	15	100.0	15	100.0
Çocukların tanımadıkları adamın arabasına binme durumu⁹				
Binsin	2	14.3	0	0
Binmesin	12	85.7	15	100.0
Toplam	14	100.0	15	100.0
Yabancınnn çocukları istediklerini yapması için zorlama durumu¹⁰				
Doğru tanımladı	12	80.0	14	93.3
Doğru tanımlayamadı	3	20.0	1	6.7
Toplam	15	100.0	15	100.0
Çocukların tanımadıkları adamın istediğini yapma durumu¹⁰				
Yapsın	1	8.3	0	0
Yapmasın	11	91.7	14	100.0
Toplam	12	100.0	14	100.0

Tablo 4.1.4. Çocukların yabancılarla güvenlik sınırı oluşturmaya ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı (Devamı)

Yanıtlar	Eğitim öncesi		Eğitim sonrası	
	n	%	n	%
Tanımadıkları adamdan kurtulmak için çocuklar ne yapması gerektiği¹⁰				
Bilmiyorum	1	8.3	0	0
Kaçsın, oradan gitsin	3	25.0	0	0
Dövsün	2	16.7	0	0
Polise şikayet etsin, polise haber versin	2	16.7	0	0
Oradan gitsin	1	8.3	0	0
Dirensin (ısıрма, bağırma, “bırak” elleme” demek, itmek, ağlamak)	2	16.6	4	28.6
Polise/ailesine haber versin	1	8.3	0	0
Dirensin ve kaçsın	0	0	5	35.6
Dirensin, kaçsın, yardım istesin	0	0	2	14.3
Eve gitsin	0	0	2	14.3
Kaçsın, eve/polise gitsin	0	0	1	7.2
Toplam	12	100.0	14	100.0

* Ana başlığa ait resmi doğru tanımlayamayan çocuklara başlıkla ilgili sorular sorulmamıştır. Yüzdelere resmi doğru tanımlayan çocuklar üzerinden alınmıştır.

⁸ 8. Resimle ilgili sorular

⁹ 9. Resimle ilgili sorular

¹⁰ 10. Resimle ilgili sorular

Yabancınn çocuklara telefonu göstererek inşaata gitmeyi teklif ettiği resmi (ilk resim), eğitim öncesinde çocukların %53.3’ü eğitim sonrasında tamamı doğru tanımlamışlardır. Eğitim öncesinde yanıt veren sekiz çocuğun 6’sı (%75.0) adamın verdiği telefonu almamaları gerektiğini, %87.5’i adamla birlikte inşaata gitmemesini söylerken, eğitim sonrasında her iki durum için çocuklardan %100.0 doğru yanıt alınmıştır (Tablo 4.1.4).

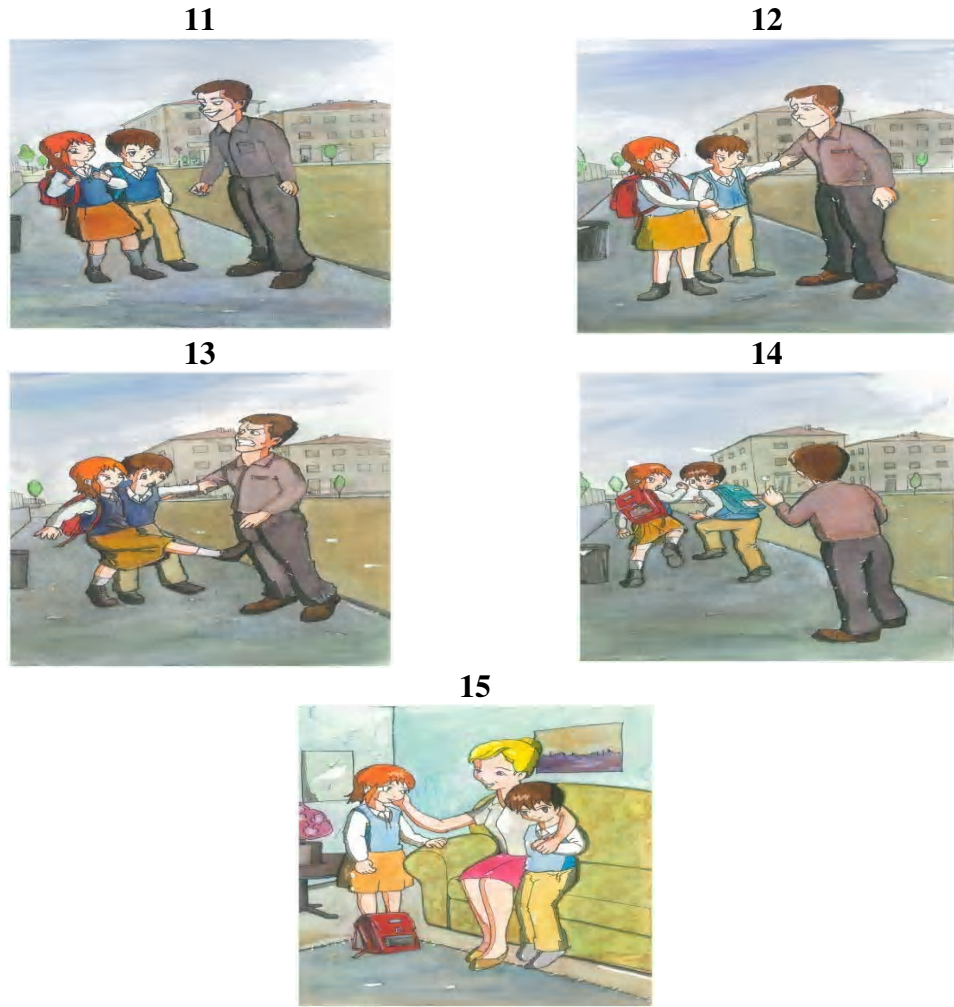
Yabancınn arabayla gezmeyi teklif ettiği ikinci resmi, eğitim öncesinde çocukların %93.3’ü eğitim sonrasında ise tamamı doğru tanımlamışlardır. Eğitim öncesi %85.7 olan ve çocukların arabaya binip gezmemeleri gerektiğini söyleyen çocuk yüzdesi eğitim sonrası %100.0’e çıkmıştır (Tablo 4.1.4).

Yabancılarla güvenlik sınırı oluşturma ana başlığı altında yer alan üçüncü ve son resimde yabancı adamın çocuklara istediklerini zorla yaptırmaya çalışması yer almıştır ve eğitim öncesinde çocukların %80.0’i (n=12) resmi doğru tanımlarken, eğitim

sonrasında sadece biri (%6.7) resmi doğru tanımlayamamıştır. Eğitim öncesi çocukların %91.7'si resimdeki çocukların tanımadıkları adamın istediklerini yapmasını istemezken eğitim sonrasında bu %100.0 olmuştur. “Resimdeki çocuklar tanımadıkları adamdan kurtulmak için ne yapsınlar?” sorusuna eğitim öncesinde çocuklar bilmiyorum, kaçsın/oradan gitsin, dövsün, polise şikayet etsin/polise haber versin, oradan gitsin yanıtlarını verirlerken, eğitim sonrasında bu yanıtların hiç biri verilmemiştir. Bunların yerine eğitim sonrasında dirensin ve kaçsın, dirensi- kaçsın-yardım istesin, eve gitsin, kaçsın, eve/polise gitsin şeklinde eğitim öncesinde çocukların değinmediği yanıtlar verilmiştir. Eğitim öncesinde dirensin, ısırsın, bağırsın, bırak, elleme desin, itsin ve ağlasın diyen çocukların yüzdesi (%16.6), eğitim sonrasında artmıştır (%28.6) (Tablo 4.1.4).

4.1.4. İstismar Olayını Bildirmeye İlişkin Bulgular

Bu ana başlık altında yabancı bir adamın kız ve erkek çocuklarla konuşmaya, onlara dokunmaya çalışması, çocukların adama karşı koyması, adamdan uzaklaşmaları ve olanları annelerine anlatması gibi konular ele alınmıştır. Eğitim öncesi ve sonrası aşağıda bulunan toplam beş resim sırasıyla çocuklara gösterilerek resmi algılamaları ve resmi doğru algıladıklarında resimle ilgili sorulara yanıt vermeleri istenmiştir. Alınan yanıtlar Tablo 4.1.5’de sunulmuştur.

Resim 4.4. İstismar Olayını Bildirme Eğitim Resimleri

Tablo 4.1.5. Çocukların istismar olayını bildirmeye ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı

Yanıtlar*	Eğitim öncesi		Eğitim sonrası	
	n	%	n	%
Yabancınn çocuklarla konuşmaya çalışma durumu¹¹				
Doğru tanımladı	11	73.3	15	100.0
Doğru tanımlayamadı	4	26.7	0	0
Toplam	15	100.0	15	100.0
Çocukların yabancı adamla konuşma durumu¹¹				
Konuşsun	1	9.1	0	0
Konuşmasın	10	90.9	15	100.0
Toplam	11	100.0	15	100.0
Yabancınn erkek çocuğuna dokunmaya çalışma durumu¹²				
Doğru tanımladı	7	46.7	15	100.0
Doğru tanımlayamadı	8	53.3	0	0
Toplam	15	100.0	15	100.0

Tablo 4.1.5. Çocukların istismar olayını bildirmeye ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı (Devamı)

Yanıtlar*	Eğitim öncesi		Eğitim sonrası	
	n	%	n	%
Yabancınn çocuklarla konuşmaya çalışma durumu¹¹				
İzin versin	2	28.6	0	0
İzin vermesin	5	71.4	15	100.0
Toplam	7	100.0	15	100.0
Yabancınn çocuklara dokunmaya çalışmasına çocukların karşı koyma durumu¹³				
Doğru tanımladı	15	100.0	15	100.0
Doğru tanımlayamadı	0	0	0	0
Toplam	15	100.0	15	100.0
Çocukların yabancı adamın dokunmasından kurtulmak için bağırma durumu¹³				
Bağırın	7	46.7	15	100.0
Bağırmasın	8	53.3	0	0
Toplam	15	100.0	15	100.0
Çocukların yabancı adama karşı koymak için tekme atma durumu¹³				
Tekme atsın	12	80.0	14	93.3
Tekme atmasın	3	20.0	1	6.7
Toplam	15	100.0	15	100.0
Çocukların yabancından kaçma durumu¹⁴				
Doğru tanımladı	12	80.0	15	100.0
Doğru tanımlayamadı	3	20.0	0	0
Toplam	15	100.0	15	100.0
Çocukların yabancı adamdan kaçma durumu¹⁴				
Kaçsın	8	66.7	15	100.0
Kaçmasın	4	33.3	0	0
Toplam	12	100.0	15	100.0
Çocukların yabancı adamdan kaçarak hemen eve gitme durumu¹⁴				
Gitsin	10	83.3	15	100.0
Gitmesin	2	16.7	0	0
Toplam	12	100.0	15	100.0
Çocukların olanları annelerine anlatma durumu¹⁵				
Doğru tanımladı	9	60.0	14	93.3
Doğru tanımlayamadı	6	40.0	1	6.7
Toplam	15	100.0	15	100.0
Yabancı adamın konuşmaya, dokunmaya çalıştığını çocukların ilk kime anlatacağı¹⁵				
Anne	8	88.9	13	92.7
Polis	1	11.1	1	7.1
Toplam	9	100.0	14	100.0

*Ana başlığa ait resmi doğru tanımlayamayan çocuklara başlıkla ilgili sorular sorulmamıştır. Yüzdelere resmi doğru tanımlayan çocuklar üzerinden alınmıştır.

¹¹ 11. Resimle ilgili sorular

¹² 12. Resimle ilgili sorular

¹³ 13. Resimle ilgili sorular

¹⁴ 14. Resimle ilgili sorular

¹⁵ 15. Resimle ilgili sorular

İstismar olayını bildirme ana başlığı altında kullanılan resimlerden ilk dördü yabancı bir adamın çocuklarla konuşmaya, dokunmaya çalışması, çocukların adama karşı koymaları ve adamdan uzaklaşmalarına yöneliktir. Adamın çocuklarla konuşmaya çalıştığı ilk resmi eğitim öncesi çocukların %73.3'ü, eğitim sonrasında tamamı doğru tanımlamışlardır. Çocukların adamla konuşmamasının doğru olduğunu eğitim öncesinde 10 çocuk söylerken eğitim sonrasında çocukların tamamı (n=15) bunu söylemişlerdir doğru bulanların sayısı (n=15) eğitim öncesine göre (n=10) artış göstermiştir (Tablo 4.1.5).

Adamın çocuklara dokunduğunu betimleyen ikinci resmi eğitim öncesinde çocukların %53.3'ü doğru tanımlayamazken, eğitim sonrasında çocukların tamamı resmi doğru tanımlamışlardır. Eğitim öncesinde çocukların adamın dokunmasına izin vermelerini yanlış bulan çocuklar %71.4 iken, eğitim sonunda çocukların tamamı bunun yanlış olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 4.1.5).

Yabancı adamın çocuklara dokunmaya çalışmasına çocukların karşı koyduklarını gösteren üçüncü resmi eğitim öncesi ve sonrasında çocukların tamamı doğru tanımlamışlardır. Eğitim öncesinde çocukların %46.0'ı tanımadığı adamdan kurtulmak için bağırmayı, %80.0'ı tekme atmayı uygun görmüşler, eğitim sonrasında bu davranışları uygun bulan çocukların oranı (sırasıyla %100.0 ve %93.3) artmıştır (Tablo 4.1.5).

Bu bölümde çocukların yabancından kaçmalarını anlatan dördüncü resmi eğitim öncesinde çocukların %80.0'ı, eğitim sonrasında ise tamamı doğru olarak tanımlamışlardır. Yine eğitim öncesinde 8 olan çocukların tanımadıkları adamdan kaçmalarını doğru bulan çocuk sayısı eğitim sonunda 15'e çıkmıştır. Eğitim öncesinde çocukların %83.3'ü, eğitim sonrasında ise tamamı çocukların kaçarak hemen eve gitmesi gerektiğini söylemişlerdir (Tablo 4.1.5).

Bu bölümün son resminin konusu, çocukların başlarından geçenleri annelerine anlatmalarına yöneliktir. Çocukların eve gelerek olanları annelerine anlattıkları resmi, eğitim öncesinde çocukların %60.0'ı eğitim sonrasında ise %93.3'ü doğru tanımlamışlardır. Eğitim öncesinde resme doğru cevap vererek soruyu yanıtlayan çocukların %88.9'u anne, %11.1'i polisi başından geçenleri ilk bildirecekleri kişi olarak tanımlarken, eğitim sonrasında %92.7'si anne, %7.1'i polis yanıtını vermişlerdir (Tablo 4.1.5).

Tablo 4.1.6. Çocukların özel vücut bölgeleri, iyi, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme, yabancılarla güvenlik sınırı oluşturma ve istismar olayını bildirmeye ilişkin eğitim öncesi ve sonrası bilgi puanları

Eğitim konusu	Eğitim Öncesi		Eğitim sonrası		Z*	p
	$\bar{X} \pm sd$	Median (Min-Max)	$\bar{X} \pm sd$	Median (Min-Max)		
Özel vücut bölgeleri	18.80 $\pm$ 3.05	19.0 (12-23)	21.53 $\pm$ 1.80	22.0 (17-24)	-3.133	0.002
İyi, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme	18.53 $\pm$ 1.35	18.0 (16-21)	20.60 $\pm$ 1.50	20.0 (19-24)	-3.089	0.002
Yabancılarla güvenlik sınırı oluşturma	12.13 $\pm$ 3.31	11.0 (6-16)	15.66 $\pm$ 1.58	15.0 (12-19)	-2.835	0.005
İstismar olayını bildirme	18.00 $\pm$ 4.37	19.0 (11-24)	23.73 $\pm$ 0.79	24.0 (21-24)	-3.302	0.001
TOPLAM	67.46 $\pm$ 8.29	70.0 (50-77)	81.53 $\pm$ 3.96	83.0 (70-87)	-3.411	0.001

*Z=Wilcoxon testi

Çocukların özel vücut bölgeleri, iyi, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme, yabancılarla güvenlik sınırı oluşturma ve istismar olayını bildirmeye ilişkin eğitim öncesi ve sonrası bilgi puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu ($p<0.05$) belirlenmiştir (Tablo 4.1.6).

4.2. EBEVEYNLERE İLİŞKİN EĞİTİM ÖNCESİ ve SONRASI BULGULAR

Bu bölümde yer alan tablolar ebeveyn eğitim programında yer alan üç ana başlık doğrultusunda verilmektedir. Birinci ana başlık, ebeveynlerin sosyodemografik özelliklerini içermektedir. İkinci ana başlık, genel bilgilere yönelik olarak; çocuk istismarı ve çeşitleri, özel vücut bölgeleri, iyi dokunma- kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme, yabancılarla güvenlik sınırı oluşturma, istismar olayını bildirme ve olası bir çocuk cinsel istismarının nasıl anlaşılabilceğine ilişkin alt bölümlerini ve bilgi puanlarını içermektedir. Üçüncü ana başlık, ebeveynlerin davranış değişikliği ve çocuklarının tutum/davranışlarını yordamalarına yönelik olarak; özel vücut bölgeleri, yabancılar, iyi-kötü davranışlar ve bu davranışlara ilişkin tepkiler, istismar olayını bildirme ile ilgili çocukları hakkındaki değerlendirmelerini içermektedir.

4.2.1. Sosyo-Demografik Özellikler

Çalışmaya katılan zihinsel engelli çocukların ebeveynlerinin tanıtıcı özellikleri Tablo 4.2.1’de sunulmuştur. Ebeveynlerin %66.5’inin 41-50 yaşları arasında (orta erişkinlik gelişimsel döneminin başlarında), %93.3’ünün kadın, ilkokul mezunu ve evli, %73.3’ünün ev hanımı, %46.7’sinin iki çocuk sahibi olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.2.1. Ebeveynlerin tanıtıcı özelliklerine göre dağılımı

Ebeveynlerin sosyo demografik özellikleri	n	%
Yaş		
29-40	5	33.5
41-50	10	66.5
Cinsiyet		
Kadın	14	93.3
Erkek	1	6.7
Eğitim Durumu		
İlkokul	14	93.3
Lise	1	6.7
Medeni durum		
Evli	14	93.3
Bekar/dul/boşanmış	1	6.7
Meslek		
Ev hanımı	11	73.3
Esnaf	1	6.7
Emekli	1	6.7
Memur/işçi	2	13.3
Çocuk sayısı		
1	2	13.3
2	7	46.7
3	5	33.3
4	1	6.7
Engelli çocuk sayısı		
1	15	100
Çocuğun engellilik özelliği		
Zihinsel	14	93.3
Zihinsel ve bedensel	1	6.7
TOPLAM	15	100

4.2.2. GENEL BİLGİ BULGULARI

Ebeveynlerin çocuk istismarı konusundaki genel bilgilerinin değerlendirildiği bu ikinci bölümde sırası ile çocuk istismarı ve çeşitleri, özel vücut bölgeleri, iyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme, yabancılarla güvenlik sınırı oluşturma, istismar olayını bildirme, olası bir çocuk cinsel istismarının anlaşılmasına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çocuk istismarı ve çeşitleri, özel vücut bölgeleri, iyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme, yabancılarla güvenlik sınırı oluşturma, istismar olayını bildirme, olası bir çocuk cinsel istismarının anlaşılmasına ilişkin ayrıntılı eğitim öncesi ve sonrası bulguları verilmeden önce Tablo 4.2.2.'de ebeveynlerin eğitim öncesi ve sonrası aldıkları toplam bilgi puanları sunulmaktadır.

Tablo 4.2.2. Ebeveynlerin eğitim öncesi ve sonrası aldıkları bilgi puanları

Eğitim Konuları (n=15)	Puanlar	
	Eğitim öncesi	Eğitim sonrası
Çocuk istismarı ve çeşitleri eğitimi		
Çocuk istismarı ifadesini duyma durumu	26	30
Çocuk istismarının ne olduğunu bilme durumu	20	30
Bilinen çocuk istismarı türleri*	13	45
Cinsel istismar yönünden risk altında olduğu düşünülen çocuklar*	25	32
Çocukların cinsel istismar yönünden risk altında olma nedenleri*	26	35
Toplam	110	172
Özel vücut bölgeleri eğitimi		
Özel vücut bölgeleri ifadesini duyma durumu	25	30
Özel vücut bölgelerini ifade etme durumu	19	29
Özel vücut bölgeleri konusunda çocuğuyla konuşma durumu	17	30
Özel vücut bölgeleri konusunda konuşulanlar*	11	51
Özel vücut bölgelerini çocuğuyla konuşma nedenleri	10	29
Toplam	82	169
İyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme eğitimi		
İyi, kötü dokunma ifadesini duyma durumu	24	30
İyi dokunma ifadeleri	18	36
Kötü dokunma ifadeleri	11	26
Çocuğu ile iyi, kötü dokunma konusunda konuşma durumu	16	30
Çocuğu ile iyi, kötü dokunma konularında konuşulanlar*	10	31
Çocuğu ile iyi, kötü dokunma konusunda konuşma nedenleri*	10	32
Toplam	89	185
Yabancılarla güvenlik sınır oluşturma		
İstismarcı ifadesini duyma durumu	25	30
İstismarcı ifadesi	17	30
Tanımadığı insanlarla ilişkileri konusunda çocuğuyla konuşma durumu	30	29
Tanımadığı insanlarla ilişkileri konusunda konuşulanlar *	38	53
Tanımadığı insanlarla ilişkileri konusunda çocuğuyla konuşma nedenleri*	29	35
Toplam	139	177
İstismar olayını bildirme		
Çocuğun her konuda ebeveyniyle rahatlıkla konuşma durumu	26	28
Çocuğun başına bir olay geldiğinde ilk kime anlattığı	28	30
Çocuğu bir istismar davranışı ile karşılaştığını anlattığında ebeveynin vereceği ilk tepki	17	30
Tepki verme nedenleri	21	23
Toplam	92	111
Olası bir çocuk cinsel istismarının anlaşılması		
Çocuğuna yönelik bir istismar davranışı ile karşılaştığında ne yapması gerektiğini bilme durumu	18	29
Çocuğuna yönelik bir istismar davranışı ile karşılaştığında yapacakları*	5	43
Toplam	23	72
TOPLAM	535	886

* Soruya birden fazla yanıt verilmiştir. Puanlar verilen yanıtlar üzerinden hesaplanmıştır.

4.2.2.1. Çocuk İstismarı ve Çeşitleri

Bu bölümde ebeveynlerin eğitim öncesi ve sonrası çocuk istismarı, istismar türleri, cinsel istismar, cinsel istismar açısından risk altında olan çocuklar ve neden risk altında olduklarına ilişkin yanıtları yer almaktadır. Tablo 4.2.3’de ebeveynlerin istismar ve çeşitlerine ilişkin bulgular sunulmaktadır.

Tablo 4.2.3. Ebeveynlerin çocuk istismarı ve çeşitlerine ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı

Yanıtlar		Eğitim öncesi		Eğitim sonrası	
Ebeveynlerin çocuk istismarı ifadesini duyma durumu		n=15	%	n=15	%
Duydu		11	73.3	15	100.0
Duymadı		4	26.7	0	0
Çocuk istismarı ifadesini duyanların istismarın ne olduğunu bilme durumu		n=11	%	n=15	%
Biliyor		9	81.8	15	100.0
Bilmiyor		2	18.2	0	0
Çocuk istismarının ne olduğunu bilenlerin türlerini bilme durumu		n=9	%	n=15*	%
Doğru yanıt	Cinsel istismar	3	33.3	12	80.0
	Fiziksel istismar	1	11.1	5	33.4
	Duygusal istismar	0	0.0	3	20.0
Konu ile ilgili olmayan yanıt (taciz, tecavüz, kötü davranış, çocuklara yönelik hareket)		5	66.6	5	33.4
Cinsel istismar ifadesini duyma durumu		n=15	%	n=15	%
Duydu		15	100.0	15	100.0
Cinsel istismar yönünden risk altında olduğu düşünülen çocuklar		n=15	%	n=15*	%
Doğru yanıt	Engelli, kendini ifade edemeyen çocuklar	6	40.0	13	86.7
	Pasif, bağımlı, tehlike davranışını fark ve ifade edemeyen çocuklar	3	20.0	0	0
	Daha çok kız çocuklar	1	6.7	1	6.7
	Kız ve erkek tüm çocuklar	0	0	2	13.4
	Bilmeyen	1	6.7	0	0
Konu ile ilgili olmayan yanıt (14 yaşına yakın, ailesi ilgisiz, başıboş çocuklar)		4	26.6	0	0
Çocukların cinsel istismar yönünden risk altında olma nedenleri		n=15*	%	n=15*	%
Doğru yanıt	Tehlikeli davranışı sezemedikleri, iyi ve kötü davranışları ayırt edemedikleri için	5	33.4	7	46.7
	Kendini ifade edemedikleri için	2	13.4	5	33.4
	Konu hakkında eğitim almadıkları, bilgisiz oldukları için	2	13.4	3	20.0
	Kız çocuğu oldukları için	1	6.7	0	0
	Engelli oldukları için	0	0	1	6.7
	Çocuk oldukları için	0	0	1	6.7
Bilmeyen		2	13.4	0	0
Konu ile ilgili olmayan yanıt (ergenlik çağında, aileleri ilgisiz, yaşı küçük oldukları için)		4	26.7	1	6.7

* Birden fazla yanıt verilmiştir, n sayısı üzerinden yüzde alınmıştır.

Eğitim öncesinde ebeveynlerin %73.3'ünün çocuk istismarı ifadesini duydukları ve duyanların %81.8'inin bu ifadenin ne olduğunu bildikleri, ancak bildikleri çocuk istismarı türlerinin %66.6'sının konu ile ilgili olmadıkları belirlenmiştir. Eğitim öncesinde ebeveynlerin çocuk istismarı türlerinden yalnızca cinsel ve fiziksel istismarı (sırasıyla %33.3, %11.1) doğru bildikleri saptanmıştır. Eğitim sonrasında çocuk istismarı ifadesi ve istismarın ne olduğunu ebeveynlerin tamamı tarafında bilindiği ve en çok da cinsel istismarın bilinir hale geldiği (%80.0) görülmüştür. Ayrıca eğitim sonrasında ebeveynlerin %20.0'ının ilk kez duygusal çocuk istismarından bahsettiği belirlenmiştir (Tablo 4.2.3).

Eğitim öncesinde ebeveynlerin tamamının cinsel istismar ifadesini duyduğu, %66.7'sinin cinsel istismar açısından risk altında olan çocukları ve %66.9'unun risk altında olma nedenlerini doğru tanımladıkları saptanmıştır. Eğitim sonrasında ebeveynlerin cinsel istismar açısından risk altında olan çocukları ve risk altında olma nedenlerine ilişkin doğru yanıtları artmış ve bu yanıtlara eğitim öncesinde risk altında olma nedeni olarak görmedikleri “engelli oldukları için” ve “çocuk oldukları için” gibi yeni başlıklar eklenmiştir (Tablo 4.2.3).

4.2.2.2. Özel Vücut Bölgeleri

Bu bölümde ebeveynlerin özel vücut bölgeleri, çocukları ile özel vücut bölgeleri konusunda konuşup konuşmadıkları, konuştular ise ne anlattıkları ve neden konuşma gereği duyduklarına ilişkin yanıtları yer almaktadır. Tablo 4.2.4'de ebeveynlerin özel vücut bölgelerine ilişkin eğitim öncesi ve sonrası yanıtları yer almaktadır.

Tablo 4.2.4. Ebeveynlerin özel vücut bölgelerine ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı

Yanıtlar		Eğitim öncesi		Eğitim sonrası	
Özel vücut bölgeleri ifadesini duyma durumu		n=15	%	n=15	%
Duydu		10	66.7	15	100.0
Duymadı		5	33.3	0	0
Özel vücut bölgelerini ifade etme durumu		n=10	%	n=15	%
Doğru yanıt	<i>Mayo ya da iç çamaşırı giyilen bölgeler</i>	9	90.0	14	93.4
Konu ile ilgili olmayan yanıt (bacak, kol hariç tüm vücut, diz kapak ve dirsekten yukarısı)		1	10.0	1	6.6
Özel vücut bölgeleri konusunda çocuğuyla konuşma durumu		n=10	%	n=15	%
Konuştu		7	70.0	15	100.0
Konuşmadı		3	30.0	0	0
Özel vücut bölgeleri konusunda konuşulanlar		n=7	%	n=15*	%
Doğru yanıt	<i>Biz istemeden ve bir sebep yokken hiç kimse özel vücut bölgelerimize bakamaz, dokunamaz</i>	3	42.9	10	66.7
	<i>Mayo ya da iç çamaşırı giyilen bölgeler özel vücut bölgelerimizdir</i>	1	14.2	3	20.0
	<i>Her insanın vücudu kendine ait ve özeldir</i>	0	0	1	6.7
	<i>Vücudumuzun bazı kısımları yalnızca bize özeldir, anne babamızda dahil kimseye göstermek zorunda değiliz</i>	0	0	2	13.4
	<i>Yalnız başına giyinemediğin ve banyo yapamadığında sen izin verirsene anne ve baban giyinmene ve banyo yapmana yardım edebilir</i>	0	0	4	26.7
	<i>Doktor ya da hemşire muayene ederken ve anne, baban yanındaiken gerekirse özel vücut bölgelerini görebilir</i>	0	0	4	26.7
Konu ile ilgili olmayan yanıt (cinsel gelişmeyle ilgili eğitim verme)		3	42.9	3	20.0
Çocuğu ile özel vücut bölgelerini konuşma nedenleri		n=7	%	n=15	%
Doğru yanıt	<i>Özel vücut bölgelerini çocuğuma öğretmek için</i>	2	28.6	5	33.4
	<i>Her anne babanın bu konuda çocuğunu bilinçlendirmesi gerektiği için</i>	1	14.2	6	40.0
	<i>Zihinsel engelli çocukların bu eğitime sağlıklı çocuklardan daha çok ihtiyacı olduğu için</i>	0	0	3	20.0
Konu ile ilgili olmayan yanıt (adetle ilgili soru sorduğu, kız çocuğu olduğu, vücudunda tüylenme olduğu için)		4	57.2	1	6.6

* Birden fazla yanıt verilmiştir, yüzdeler n sayısı üzerinden alınmıştır.

Eğitim öncesinde ebeveynlerin %66.7'si özel vücut bölgeleri ifadesini duydukları ve duyanların %90.0'nının özel vücut bölgesini doğru ifade ettiği belirlenmiştir. Eğitim sonrasında özel vücut bölgeleri ifadesini ebeveynlerin hepsi duymuş ve doğru ifade edenlerin yüzdesi artmıştır (%93.4) (Tablo 4.2.4).

Yine aynı tabloda eğitim öncesi ebeveynlerin çoğunun (%70.0) çocukları ile özel vücut bölgelerini konuştukları, konuştukları konuların %57.1'inin doğru konular oldukları ve %42.8'inin bu konuları geçerli nedenlerle konuştukları görülmüştür (Tablo 4.2.4).

Eğitim sonrası ebeveynlerin tamamı çocukları ile özel vücut bölgelerini konuştuklarını (%100), konuştukları konuların yüzdesinin arttığı ve içeriğinin çeşitlendiği (dört yeni konu eklenmiştir), konuşma nedenlerinde de eğitim öncesine göre kabul edilebilir nedenlerde bir artma gözlenmiştir (%93.4) (Tablo 4.2.4).

Eğitim öncesinde dile getirilmeyen “zihinsel engelli çocukların bu eğitime sağlıklı çocuklardan daha çok ihtiyacı olduğu” gerekçesinin eğitim sonrasında gerekçeler arasında yer aldığı (%20.0), ayrıca eğitim öncesi “konu ile ilgili olmayan yanıtlar” yeren ebeveynlerin yüzdesinin eğitim sonrasında belirgin şekilde azaldığı (eğitim öncesi % 57.2, eğitim sonrası % 6.6) görülmüştür (Tablo 4.2.4).

4.2.2.3. İyi Dokunma, Kötü Dokunma ve Hayır Demeyi Öğrenme

Bu bölümde ebeveynlerin iyi dokunma, kötü dokunma, iyi ve kötü dokunma konusunda çocukları ile konuşmaları ve konuştularsa ne anlattıkları ve neden bu konuda çocukları ile konuşma gereği hissettiklerine ilişkin yanıtlar yer almaktadır. Tablo 4.2.5’de iyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenmeye ilişkin ebeveynlerin eğitim öncesi ve sonrası yanıtlarının dağılımı sunulmaktadır.

Tablo 4.2.5. Ebeveynlerin iyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenmeye ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı

Yanıtlar		Eğitim öncesi		Eğitim sonrası	
İyi, kötü dokunma ifadesini duyma durumu		n	%	n	%
Duydu		9	60.0	15	100.0
Duymadı		6	40.0	0	0
İyi dokunma ifadeleri		n=9*	%	n=15*	%
Doğru yanıt	<i>Kişinin güvende ve iyi hissettiği dokunmalar</i>	5	55.5	4	26.7
	<i>Sevdiği insanların acıtmayan, rahatsız etmeyen, zararsız dokunmaları</i>	1	11.1	5	33.4
	<i>Anne babanın sarılıp yanağından öpmesi gibi dokunmalar</i>	1	11.1	6	40.0
	<i>Anneanne ve dedenin sarılıp yanağından öpmesi gibi dokunmalar</i>	1	11.1	3	20.0
Konu ile ilgili olmayan yanıt (iyi dokunma yok, elle temas)		2	22.2	0	0
Kötü dokunma ifadeleri		n=9	%	n=15	%
Doğru yanıt	<i>Dokunan kişinin istenmeyen, acıtan, rahatsızlık veren, korkutan, sinirlendiren dokunmaları</i>	2	22.2	11	73.3
Konu ile ilgili olmayan yanıt (el hareketleri, göğüslerin, cinsel organların ellenmesi, tanımadığı kişinin sürtünmesi)		7	77.8	4	26.7
Çocuğu ile iyi, kötü dokunma konusunda konuşma durumu		n=9	%	n=15	%
Konuştu		7	77.8	15	100.0
Konuşmadı		2	22.2	0	0
İyi, kötü dokunma konularında konuşulanlar		n=7*	%	n=15*	%
Doğru yanıt	<i>Sevdiğin kişinin acıtmayan, rahatsız etmeyen, sinirlendirmeyen dokunması iyi dokunmadır</i>	1	14.3	5	33.4
	<i>Herhangi bir sebep yokken özel vücut bölgelerine dokundurma</i>	1	14.3	2	13.4
	<i>Dokunan kişinin sinirlendiren, korkutan, acıtan, istemediğin dokunması kötü dokunmadır</i>	0	0	3	20.0
	<i>Kötü dokunma ile karşılaşırsan hayır yapma de, karşı koy, it, bağır, yardım iste, oradan uzaklaş ve bana anlat</i>	0	0	1	6.7
Konu ile ilgili olmayan yanıt (bazı hareketler kötüdür, kendine dikkat et, tanımadıklarının yanına gitme, tanımadığın kişilerin dokunması kötü dokunmadır)		6	85.7	9	60.0
Çocuğu ile iyi, kötü dokunma konusunda konuşma nedenleri		n=7	%	n=15*	%
Doğru yanıt	Zihinsel engelli çocukların iyi, kötü dokunmaları öğrenmesi önemli olduğu için	2	28.6	5	33.4
	Kendini kötü dokunmalardan koruyabilmesi için	1	14.3	7	46.7
	İyi, kötü dokunmaları ayırt edebilmesi için	0	0	4	26.7
Konu ile ilgili olmayan yanıt (anlatmak istediğim, kız çocuğu olduğu, çevremde, TV’de gördüğüm olaylardan dolayı)		4	57.1	0	0

* Birden fazla yanıt verilmiştir, n sayısı üzerinden yüzde alınmıştır.

Eğitim öncesinde, ebeveynlerin ancak %60.0'nın iyi ve kötü dokunma ifadesini duyduğu, duyan ebeveynlerin %88.8'inin "iyi dokunmayı" doğru bildiği, %77.8'inin "kötü dokunma" için konu ile ilgili olmayan yanıtlar verdikleri, dolayısı ise yanlış ya da eksik yanıt verdikleri belirlenmiştir. Eğitim sonrası ebeveynlerin tamamının "iyi dokunma-kötü dokunma" ifadesini duymuş oldukları, iyi dokunmayı doğru bildikleri ve %73.3'ünün "kötü dokunmayı" doğru yanıtladıkları saptanmıştır (Tablo 4.2.5).

Eğitim öncesi iyi dokunma-kötü dokunma ifadesini duyduklarını belirten 9 ebeveyne; çocukları ile bu konuyu konuşup konuşmadıkları, konuştularsa hangi konularda konuştukları ve neden konuştukları sorulduğunda, %77.8'inin konuştuklarını ve %85.7'sinin "konu ile ilgili olmayan" konuları konuştukları ve yine "konu ile ilgili olmayan" nedenlerle konuştukları (%57.1) saptanmıştır. Eğitim sonrası ebeveynlerin tamamı çocukları ile iyi ve kötü dokunma konusunu konuştukları, çoğunun bu konuşmada doğru ya da gerekli konuları ele aldıkları ve tamamının doğru ve gerekli nedenlerle bunu yaptıkları görülmüştür (Tablo 4.2.5).

4.2.2.4. Yabancılarla Güvenlik Sınırı Oluşturma

Bu bölümde ebeveynlerin istismarcı ifadesini duyup duymadıkları, istismarcı ifadeleri, tanımadığı insanlarla ilişkileri konusunda çocukları ile konuşup konuşmadıkları ve konuştularsa ne anlattıkları ve neden bu konuda konuşma gereği duyduklarına ilişkin yanıtları yer almaktadır. Ebeveynlerin eğitim öncesi ve sonrası konuya ilişkin yanıtlar Tablo 4.2.6’da sunulmuştur.

Tablo 4.2.6. Ebeveynlerin yabancılarla güvenlik sınırı oluşturmaya ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı

Yanıtlar		Eğitim öncesi		Eğitim sonrası	
İstismarcı ifadesini duyma durumu		n=15	%	n=15	%
Duydu		10	66.7	15	100.0
Duymadı		5	33.3	0	0
İstismarcı ifadesi		n=10	%	n=15	%
Doğru yanıt	<i>Sömüren, kötüye kullanan kişi</i>	4	40.0	11	73.3
	<i>Çocuklara yönelik kötü davranışlarda (fiziksel, cinsel) bulunan kişi</i>	3	30.0	4	26.7
Bilmeyen		2	20.0	0	0.0
Konu ile ilgili olmayan yanıt (tecavüz)		1	10.0	0	0.0
Tanımadığı insanlarla ilişkileri konusunda çocuğuyla konuşma durumu		n=15	%	n=15	%
Konuştu		15	100	14	96.7
Konuşmadı		0	0	1	6.7
Tanımadığı insanlarla ilişkileri konusunda konuşulanlar		n=15*	%	n=14*	%
Doğru yanıt	<i>Yabancılarla konuşma</i>	7	46.7	7	50.0
	<i>Yabancılarından bir şey alma, çağırdıkları yere gitme, arabasına binme</i>	6	40.0	10	71.4
	<i>Yabancıların yanına fazla yaklaşmasına izin verme</i>	4	26.7	6	42.8
	<i>Uzaklaşmana izin verilmezse diren, cıglık at, yardım iste, vur, birine anlat (anne, öğretmen, polis)</i>	1	6.7	1	7.1
	<i>Yabancılarla yalnız kalma</i>	0	0	1	7.1
	<i>Hoşuna gitmeyen bir davranışla karşılaştığında oradan uzaklaş</i>	0	0	1	7.1
Konu ile ilgili olmayan yanıt (insanlara hiç güvenmiyorum, tanımadıklarımızdan zarar gelir)		2	13.4	1	7.1

Tablo 4.2.6. Ebeveynlerin yabancılarla güvenlik sınırı oluşturmaya ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı (Devamı)

Yanıtlar		Eğitim öncesi		Eğitim sonrası	
Tanımadığı insanlarla ilişkileri konusunda çocuğuyla konuşma nedenleri		n=15*	%	n=14	%
Doğru Yanıt	<i>Zihinsel engelli olduğu için</i>	5	33.4	6	42.8
	<i>Yalnız olduğu zamanlarda kendini koruyabilmesi için</i>	4	26.7	5	35.7
	<i>Yabancıları tanıması ve güvenli bir sınır oluşturabilmesi için</i>	3	20.0	2	14.2
	<i>İyi ve kötü davranışları ayırt edebilmesi için</i>	1	6.7	4	28.5
Konu ile ilgili olmayan yanıt (korkuyorum, küçük, kız çocuğu olduğu için)		3	20.0	1	7.1

* Birden fazla yanıt verilmiştir, n sayısı üzerinden yüzde alınmıştır.

Eğitim öncesinde ebeveynlerin %66.7'sinin istismarcı ifadesini duyduğu, duyanların %70.0'inin istismarcıyı doğru ifade ettiği, eğitim sonrasında ise, ebeveynlerin tamamının istismarcı ifadesini duyduğu ve doğru olarak ifade ettiği görülmüştür (Tablo 4.2.6).

Eğitim öncesinde ebeveynlerin tamamının çocukları ile tanımadığı insanlarla ilişkileri konusunda konuştukları belirlenmiştir. Eğitim sonrası ebeveynlerin tanımadıkları insanlar konusunda çocukları ile konuşmaları ve konuşma nedenlerinin yüzdeleri artmış ve ebeveynlerin eğitim öncesi konuştukları içeriğe iki yeni konu ekledikleri görülmüştür. Bunlar “yabancılarla yalnız kalma” ve “hoşuna gitmeyen bir davranışla karşılaştığında oradan uzaklaş” konuları olmuştur (Tablo 4.2.6).

4.2.2.5. İstismar Olayını Bildirme

Bu bölümde ebeveynlerin çocuklarının her konuda kendileri ile konuşup konuşamadıkları, başlarına herhangi bir şey gelince ilk kime anlattıkları, çocuklarının bir istismar davranışı ile karşılaştıklarını anlatması halinde ilk tepkileri ve neden bu tepkileri verdiklerine ilişkin yanıtları yer almaktadır. Ebeveynlere eğitim öncesinde ve sonrasında bu konulara ilişkin sorular sorulmuş ve yanıt vermeleri istenmiştir. Alınan yanıtlar Tablo 4.2.7’de sunulmuştur.

Tablo 4.2.7. Ebeveynlerin istismar olayını bildirmeye ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı

Yanıtlar		Eğitim öncesi		Eğitim sonrası	
Çocuğun her konuda ebeveyniyle rahatlıkla konuşma durumu		n=15	%	n=15	%
Konuşur		11	73.3	13	86.7
Konuşmaz		4	26.7	2	13.3
Çocuğun başına bir olay geldiğinde ilk kime anlattığı		n=15	%	n=15	%
Annesi		13	86.6	15	100.0
Rehabilitasyon merkezindeki öğretmenleri		1	6.7	0	0
Anlatmaz		1	6.7	0	0
Çocuğu bir istismar davranışı ile karşılaştığını anlattığında ebeveynin vereceği ilk tepki		n=15*	%	n=15*	%
Doğru yanıt	İstismarı gerekli yerlere bildiririm	1	6.7	1	6.7
	Çocuğumla konuşurum, iyi davranırım	5	33.4	7	46.7
	Soğukkanlı olurum	0	0	2	13.4
Konu ile ilgili olmayan yanıt (tepki gösteririm, istismarın doğru olup olmadığını istismarcının kim olduğunu, araştırırım, cezalandırmak isterim, çocuğuma kızarım)		11	73.4	10	66.7
Tepki verme nedenleri		n=15	%	n=15	%
Doğru yanıt	İstismar çocuğumun istediği dışında olduğu ve suçu olmadığı için	3	20.0	1	6.7
	Çocuğumun korkmadan benimle konuşabilmesi gerektiği için	2	13.3	5	33.3
	İstismarın tekrarlamaması için	1	6.7	1	6.7
Bilmeyen		0	0.0	1	6.7
Konu ile ilgili olmayan yanıt (çevremizdeki olayları gördüğümüz, annesi olduğum, kim ve ne olduğunu anlamak, istismarcıyı cezalandırmak, çocuğum bu hareketleri yapmaya başlayabileceği için)		9	60.0	7	46.6

*Birden fazla yanıt verilmiştir, n sayısı üzerinden yüzde alınmıştır.

Eğitim öncesinde ebeveynlerin %73.3'ü çocuğunun her konuda kendisiyle rahatlıkla konuşabileceğini ve %86.6'sı çocuğunun başına bir olay gelmesi durumunda bildireceği ilk kişinin annesi olduğunu söylemiştir (Tablo 4.2.7).

Eğitim sonrasında ise, çocuğunun rahatlıkla kendisiyle konuşacağını düşünen ebeveynlerin oranı artmış (%86.7) ve tamamı çocuğunun başına bir olay gelmesi durumunda ilk annesi ile konuşacağını söylemiştir (Tablo 4.2.7).

Ebeveynlere çocuğu bir istismar davranışı ile karşılaştığında vereceği ilk tepki ve neden bu tepkiyi vereceği sorulduğunda, eğitim öncesinde ebeveynlerden alınan yanıtların çoğunun konu ile ilgili olmayan yanıtlar olduğu görülmüştür. Eğitim sonrasında ise, hem ilk tepki (%66.8) hem de verilecek tepki konusunda (%46.7) doğru yanıtların sayısında artış belirlenmiştir (Tablo 4.2.7).

4.2.2.6. Olası bir çocuk cinsel istismarının anlaşılması

Bu bölümde ebeveynlerin çocuklarına yönelik herhangi bir istismar davranışı ile karşılaştıklarında neler yapmaları gerektiğini bilme durumları ve böyle bir durumda neler yapmaları gerektiğine ilişkin yanıtları yer almaktadır. Ebeveynlere eğitim öncesi ve sonrasında bu konulara ilişkin sorular sorulmuş ve yanıt vermeleri istenmiştir. Alınan yanıtlar Tablo 4.2.8’de sunulmuştur.

Tablo 4.2.8. Ebeveynlerin olası bir çocuk cinsel istismarının anlaşılmasına ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı

Yanıtlar		Eğitim öncesi		Eğitim sonrası	
Çocuğuna yönelik bir istismar davranışı ile karşılaştığında ne yapması gerektiğini bilme durumu		n=15	%	n=15	%
Biliyor		3	20.0	14	93.3
Bilmiyor		12	80.0	1	6.7
Çocuğuna yönelik bir istismar davranışı ile karşılaştığında yapacakları		n=3	%	n=14*	%
Doğru yanıt	En yakın sağlık kuruluşuna ve adli makamlara başvururum	2	66.7	13	92.8
	Soğukkanlı olurum	0	0	2	14.2
	Uzman kişilerden yardım alırım	0	0	2	14.2
Konu ile ilgili olmayan yanıt (istismarcıyla karşı karşıya gelirim, ailemle, eşimle, çocuğumla konuşurum)		1	33.3	9	64.2

* Birden fazla yanıt verilmiştir, n sayısı üzerinden yüzde alınmıştır.

Eğitim öncesinde ebeveynlerin %80.0’i çocuğuna yönelik herhangi bir istismar davranışı ile karşılaştığında ne yapacağını bilmediğini belirtmiştir. Bildiğini belirten 2 ebeveyn (%66.7), en yakın sağlık kuruluşuna ve adli makamlara başvuracağını söylemiştir. Eğitim sonrasında çocuğu böyle bir durum ile karşılaştığında ebeveynlerin %93.3’ünün (14 ebeveyn) ne yapacağını bildiği ve bilenlerin de %93.3’ünün doğru yanıt verdiği belirlenmiştir. Eğitim sonrası “soğukkanlı olurum” ve “uzman kişilerden yardım alırım” gibi iki yeni yanıtın doğru yanıtlara eklendiği görülmüştür. Ancak eğitim sonrası konu ile ilgili olmayan yanıt veren ebeveynlerin sayı ve yüzdesinde artış olduğu görülmüştür (Tablo 4.2.8).

Tablo 4.2.9. Ebeveynlerin cinsel istismar ve çeşitleri, özel vücut bölgeleri, iyi, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme, yabancılarla güvenlik sınırı oluşturma, istismar olayını bildirme ve olası bir çocuk cinsel istismarı nasıl anlaşılacağına ilişkin eğitim öncesi ve sonrası bilgi puanları

Eğitim konusu	Eğitim Öncesi		Eğitim sonrası		Z*	p
	$\bar{X} \pm sd$	Median (Min-Max)	$\bar{X} \pm sd$	Median (Min-Max)		
Cinsel istismar ve çeşitleri	9.53 ± 3.04	10.0 (5-16)	13.60 ± 3.01	12.0 (11-22)	-3.194	0.001
Özel vücut bölgeleri	5.46 ± 3.62	5.0 (1-10)	11.26 ± 2.52	10.0 (9-16)	-3.301	0.001
İyi, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme	6.00 ± 4.58	6.0 (1-15)	11.00 ± 1.55	10.0 (9-14)	-3.162	0.002
Yabancılarla güvenlik sınırı oluşturma	8.46 ± 2.58	8.0 (6-16)	11.00 ± 2.26	11.0 (12-19)	-2.365	0.018
İstismar olayını bildirme	6.71 ± 1.20	7.0 (5-9)	6.13 ± 1.76	6.0 (3-10)	-1.195	0.232
Olası bir çocuk cinsel istismarı nasıl anlaşılır	1.53 ± 1.12	1.0 (1-4)	4.86 ± 1.24	5.0 (2-7)	-3.426	0.001
TOPLAM	38.7 ± 11.9	35.0 (20-57)	57.8 ± 5.05	57.0 (48-67)	-3.409	0.001

*Z= Wilcoxon testi

Ebeveynlerin istismar olayını bildirmeye ilişkin eğitim öncesi ve sonrası bilgi puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı ($p>0.05$), diğer tüm eğitim konularında ise eğitim öncesi ve sonrası bilgi puanı farkının istatistiksel olarak önemli olduğu ($p<0.05$) belirlenmiştir (Tablo 4.2.9).

4.2.3. EBEVEYNLERİN DAVRANIŞ DEĞİŞİKLİKLERİ ve ÇOCUKLARININ TUTUM / DAVRANIŞLARINI YORDAMALARINA İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde ebeveynlerin çocukları konusundaki davranış değişiklikleri ve çocuklarının tutum/davranışlarını yordamaları; özel vücut bölgeleri, yabancılar, iyi kötü davranışlar ve bu davranışlara ait tepkiler, istismar olayını bildirme gibi boyutlarda değerlendirilmiştir. Ebeveynlerden eğitim öncesi ve sonrası konuya ilişkin alınan yanıtlar Tablo 4.2.11’de sunulmuştur.

Ebeveynlerin çocukları konusundaki davranış değişiklikleri ve çocuklarının tutum/davranışlarını yordamlarına ilişkin ayrıntılı eğitim öncesi ve sonrası bulguları verilmeden önce Tablo 4.2.10.’da ebeveynlerin eğitim öncesi ve sonrası aldıkları toplam bilgi puanları sunulmaktadır.

Tablo 4.2.10. Ebeveynlerin çocukları konusundaki davranış değişiklikleri ve çocuklarının tutum/davranışlarını yordamlarına ilişkin eğitim öncesi ve sonrası aldıkları bilgi puanları

Düşünce, Tutum ve Davranışlar (n=15)	Puanlar	
	Eğitim öncesi	Eğitim sonrası
Çocuğun özel vücut bölgelerinin nereleri olduğunu bilme durumu	28	20
Çocuğun özel vücut bölgelerini hangi durumlarda kimlerin görebileceğini bilme durumu	23	30
Çocuğun yalnız başına bir yere gitmesine izin verme durumu	19	19
Çocuğun yabancılarla iletişim durumu	21	21
Çocuğu sürekli olarak yabancılarla karşı koruma/kontrol etme ihtiyacı hissetme durumu	28	29
Çocuğun iyi ve kötü niyetli insanları ayırt edebilme durumu	18	24
Çocuğun tek başınayken yabancılarla konuşmaması gerektiğini bilme durumu	22	27
Çocuğun tanımadığı kişilerden herhangi bir şey alma durumu	26	29
Çocuğun tanımadığı kişilerle herhangi bir yere gitme durumu	25	28
Çocuğun kendisine yönelen iyi ve kötü davranışları ayırt edebilme durumu	24	27
Çocuğun istemediği bir davranışla karşılaştığında istemediğini belirtip “hayır” diyebilme durumu	22	25
Çocuğun istemediği bir davranışla karşılaştığında hemen oradan uzaklaşması gerektiğini bilme durumu	19	28
Çocuğun kendisine yönelen istemediği bir davranış karşısında karşı koyması gerektiğini bilme durumu	23	27
Çocuğun kendisine yapılan herhangi bir istenmeyen davranışı ebeveynine anlatma durumu	26	27
Çocuğun kendisine yapılan herhangi bir istenmeyen davranışı bildirdiğinde ebeveynin ilk yapacağı davranış	20	29
TOPLAM	344	390

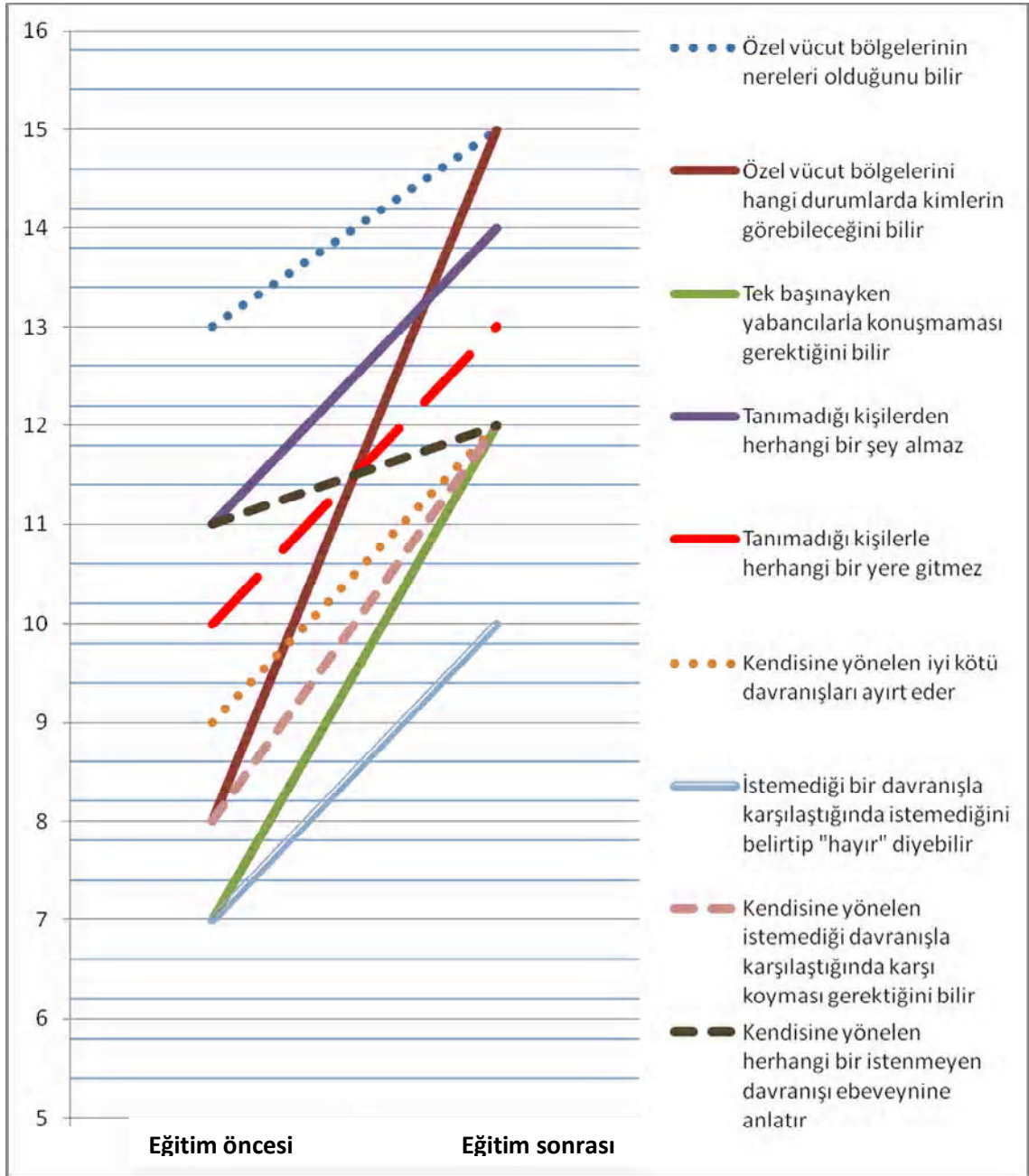
Tablo 4.2.11. Ebeveynlerin davranış değişikliği ve çocuklarının tutum/davranışlarını yordamalarına ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı

Yanıtlar	Eğitim öncesi		Eğitim sonrası	
	n	%	n	%
Çocuğun özel vücut bölgelerinin nereleri olduğunu bilme durumu				
Bilir	13	86.6	15	100.0
Bilmez	1	6.7	0	0
Fikrim yok	1	6.7	0	0
Çocuğun özel vücut bölgelerini hangi durumlarda kimlerin görebileceğini bilme durumu				
Bilir	8	53.3	15	100.0
Bilmez	5	33.3	0	0
Fikrim yok	2	13.3	0	0
Çocuğun yalnız başına bir yere gitmesine izin verme durumu				
Veririm	4	26.7	4	26.7
Vermem	11	73.3	11	73.3
Çocuğun yabancılarla iletişim durumu				
Cana yakın	6	40.0	6	40.0
Mesafeli	9	60.0	9	60.0
Çocuğu sürekli olarak yabancılarla karşı koruma/kontrol etme ihtiyacı hissetme durumu				
Duyarım	13	86.7	14	93.3
Duymam	2	13.3	1	6.7
Çocuğun iyi ve kötü niyetli insanları ayırt edebilme durumu				
Eder	3	20.0	9	60.0
Edemez	11	73.3	6	40.0
Fikrim yok	1	6.7	0	0
Çocuğun tek başınayken yabancılarla konuşmaması gerektiğini bilme durumu				
Bilir	7	46.7	12	80.0
Bilmez	5	33.3	3	20.0
Fikrim yok	3	20.0	0	0
Çocuğun tanımadığı kişilerden herhangi bir şey alma durumu				
Alır	3	20.0	1	6.7
Almaz	11	73.3	14	93.3
Fikrim yok	1	6.7	0	0
Çocuğun tanımadığı kişilerle herhangi bir yere gitme durumu				
Gider	4	26.7	1	6.7
Gitmez	10	66.7	13	86.7

Tablo 4.2.11. Ebeveynlerin davranış değişikliği ve çocuklarının tutum/davranışlarını yordamalarına ilişkin eğitim öncesi ve sonrası verdikleri yanıtlarına göre dağılımı (**Devamı**)

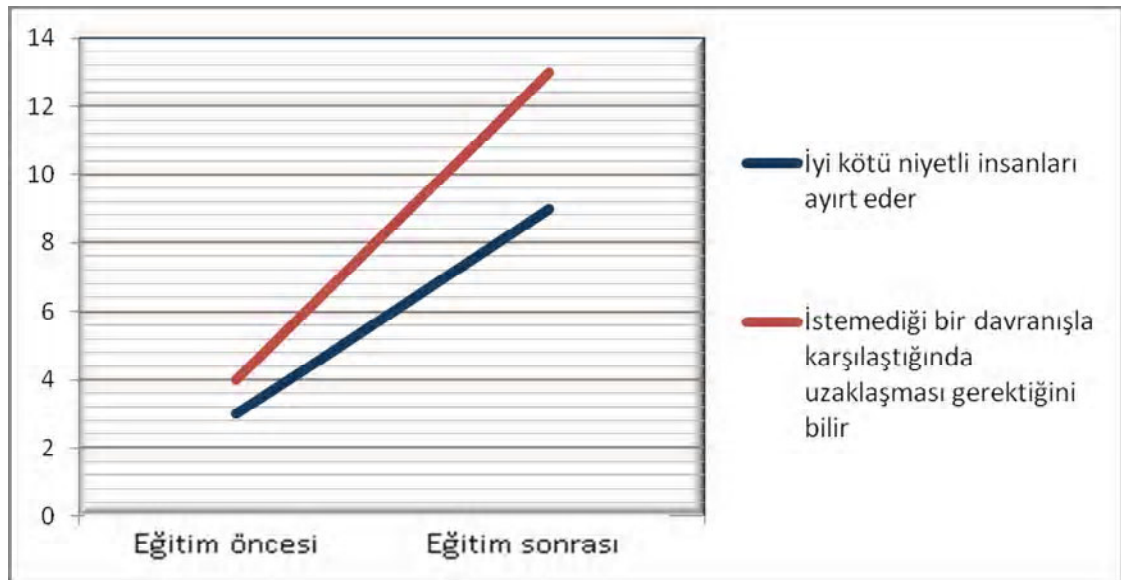
Yanıtlar	Eğitim öncesi		Eğitim sonrası	
	n	%	n	%
Fikrim yok	1	6.7	1	6.7
Çocuğun kendisine yönelen iyi ve kötü davranışları ayırt edebilme durumu				
Eder	9	60.0	12	80.0
Edemez	5	33.3	2	13.3
Fikrim yok	1	6.7	1	6.7
Çocuğun istemediği bir davranışla karşılaştığında istemediğini belirtip “hayır” diyebilme durumu				
Diyebilir	7	46.7	10	66.7
Diyeemez	3	20.0	3	20.0
Fikrim yok	5	33.3	2	13.3
Çocuğun istemediği bir davranışla karşılaştığında hemen oradan uzaklaşması gerektiğini bilme durumu				
Bilir	4	26.7	13	86.7
Bilmez	5	33.3	1	6.7
Fikrim yok	6	40.0	1	6.7
Çocuğun kendisine yönelen istemediği bir davranış karşısında karşı koyması gerektiğini bilme durumu				
Bilir	8	53.3	12	80.0
Bilmez	3	20.0	2	13.3
Fikrim yok	4	26.7	1	6.7
Çocuğun kendisine yapılan herhangi bir istenmeyen davranışı ebeveynine anlatma durumu				
Anlatır	11	73.4	12	80.0
Anlatmaz	2	13.3	2	13.3
Fikrim yok	2	13.3	1	6.7
Çocuğun kendisine yapılan herhangi bir istenmeyen davranışı bildirdiğinde ebeveynin ilk yapacağı davranış				
Davranışı yapan kişi ile konuşmak	8	53.3	1	6.7
Polise bildirmek	4	26.7	6	40.0
Hastaneye başvurmak	1	6.7	8	53.3
Hiç bir şey yapmamak/gizlemek	1	6.7	0	0
Aileye bildirmek	1	6.7	0	0
TOPLAM	15	100	15	100

Ebeveynlerin çeşitli durumlarda kendi tutum ve davranışlarını belirtmeleri ve çocuklarının çeşitli durumlarda nasıl davranacaklarını yordamalarına ilişkin bulguları içeren Tablo 4.2.10'a göre, eğitim öncesi ebeveynlerin çocuklarının bildiğini ifade ettiği dokuz durumun hepsinde eğitim sonrası artış belirlenmiştir. Bunlar, annelerin çocuklarının özel vücut bölgelerini (%86.6, %100.0), bu bölgeleri kimlere hangi durumlarda gösterebileceklerini (%53.3, %100.0), tek başınayken yabancılarla konuşmaması gerektiğini (%46.7, %80.0), tanımadığı kişilerden bir şey almayacağını (%73.3, %100.0), tanımadığı kişilerle bir yere gitmeyeceğini (%66.7, %86.7), iyi ve kötü davranışları ayırt edebileceğini (%60.0, %80.0), istemediği bir davranışla karşılaştığında "hayır" diyebileceğini (%46.7, %66.7), istemediği bir davranış karşısında karşı koyabileceğini (%53.3, %80.0) ve istemediği bir davranış ile karşılaştığını ebeveynine anlatacağını (%73.4, %80.0) bildiğini ifade etmişlerdir (Tablo 4.2.11, Grafik 4.2.1).

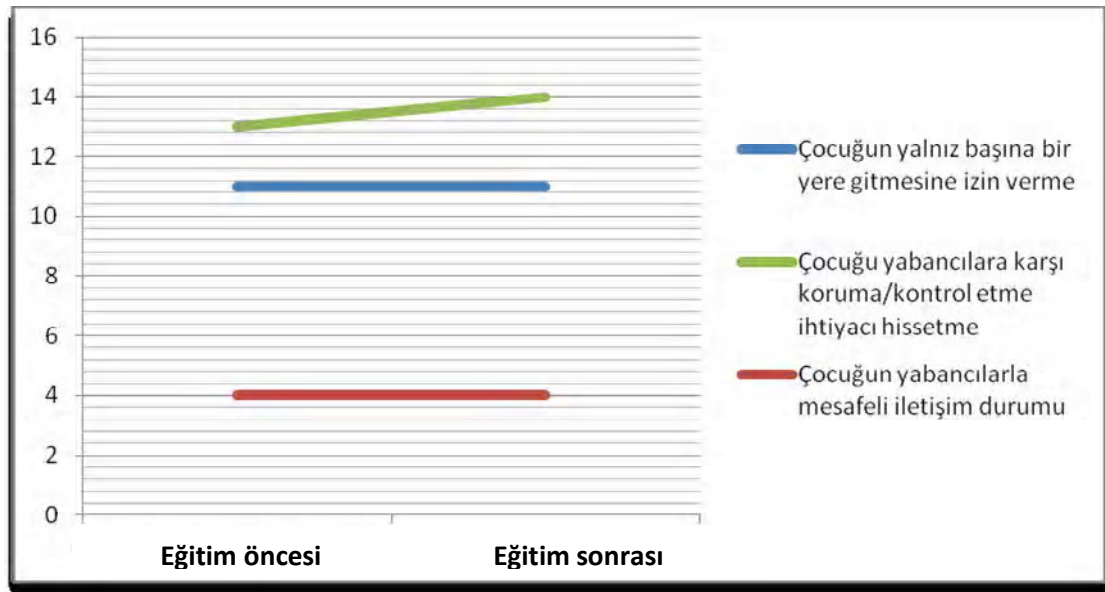
Grafik 4.2.1. Çocuklarının özel vücut bölgeleri ve kimlerin hangi durumlarda bu bölgeleri görebileceklerini bilme, tek başınayken yabancılarla konuşma, tanımadığı kişilerden herhangi bir şey alma ve herhangi bir yere gitme, kendisine yönelen iyi-kötü davranışları ayırt edebilme, istemediği bir davranışla karşılaştıklarında istemediğini belirtip "hayır" diyebilme, istemediği davranışla karşılaştığında karşı koyması gerektiğini bilme ve istenmeyen davranışı ebeveynine bildirmelerine yönelik ebeveynlerin düşünceleri

Yine eğitim öncesi ebeveynler çocuklarının tutum ve davranışlarını yeterli görmediklerini ya da kendilerinin konuya ilişkin bir “fikirlere” olmadığını belirttikleri iki durumun ikisi de eğitim sonrası olumlu yönde gelişme göstermiştir. Bunlar, çocuklarının iyi-kötü niyetli insanları ayırt edemeyecekleri ve istenmeyen bir davranışla karşılaştığında hemen oradan uzaklaşması gerektiğini bilmeleridir. İyi-kötü davranışı ayırt etme eğitim öncesi %73.3 “ayırt edemez” iken, eğitim sonrası bu yüzde %60 “ayırt edebilir” ve istenmeyen bir davranışta hemen oradan uzaklaşması gerektiği eğitim öncesi %40.0 “fikrim yok” iken, eğitim sonrası %86.7 “bilir” yanıtına ulaşmıştır. (Tablo 4.2.11, Grafik 4.2.2)

Grafik 4.2.2. Ebeveynlerin çocuğunun iyi-kötü niyetli insanları ayırt edebilme ve istemediği bir davranışla karşılaştığında oradan uzaklaşması gerektiğini bildiğine yönelik düşünceleri

Üç durumda ebeveynlerin tutumları eğitim öncesi ve sonrası bir farklılık göstermemiş ya da çok az bir fark göstermiştir. Bunlar; ebeveynlerin çocuklarının yalnız bir yere gitmesine izin verme durumu (eğitim öncesi %73.3, eğitim sonrası %73.3), çocuğun yabancılarla iletişim kurma durumu (eğitim öncesi %60.0 “mesafeli” , eğitim sonrası %60.0 “mesafeli”) ve yabancılara karşı çocuğunu kontrol etme hissi yaşamasıdır (eğitim öncesi %86.7, eğitim sonrası %93.3) (Tablo 4.2.11, Grafik 4.2.3).

Grafik 4.2.3. Ebeveynlerin çocuğunun yalnız başına bir yere gitmesine izin verme, yabancılara karşı sürekli olarak koruma/kontrol etme ihtiyacı hissetme ve çocuklarının yabancılarla iletişim kurmasına yönelik davranış ve düşünceleri

Annelerin davranışlarını yansıtan ve eğitim öncesi ve sonrası bir değişim gösteren bir konu da, çocuklarının istenmeyen bir davranış ile karşılaştıklarını öğrendiklerinde ilk davranışlarının ne olacağı konusu olmuştur. Eğitim öncesi ebeveynlerin yarısı “davranışı yapan kişi ile konuşmayı” ifade ederlerken (%53.3), eğitim sonrası “hastaneye başvurmayı” (%53.3), ardından “polise bildirmeyi” (%40) ifade etmişlerdir. (Tablo 4.2.11).

Tablo 4.2.12. Ebeveynlerin çocuklarına ilişkin davranış değişikliği ve tutum/davranışlarını yordamlarına ilişkin eğitim öncesi ve sonrası bilgi puanları

Ebeveynlerin davranış değişikliği ve çocukların tutum/davranışlarını yordama durumları	Eğitim Öncesi		Eğitim sonrası		Z*	p
	$\bar{X} \pm sd$	Median (Min-Max)	$\bar{X} \pm sd$	Median (Min-Max)		
Çocuğun özel vücut bölgelerinin nereleri olduğunu bilme durumu	1.86 ± 0.35	2.0 (1-2)	2.00 ± 0.00	2.0 (1-2)	-1.414	0.157
Çocuğun özel vücut bölgelerini hangi durumlarda kimlerin görebileceğini bilme durumu	1.53 ± 0.51	2.0 (1-2)	2.00 ± 0.00	2.0 (1-2)	-2.646	0.008
Çocuğun yalnız başına herhangi bir yere gitmesine izin verme durumu	1.26 ± 0.45	1.0 (1-2)	1.26 ± 0.45	1.0 (1-2)	.000	1.000
Çocuğun yabancılarla iletişim durumu	1.60 ± 0.50	2.0 (1-2)	1.60 ± 0.50	2.0 (1-2)	.000	1.000
Çocuğu sürekli olarak yabancılarla karşı koruma/kontrol etme durumu	1.13 ± 0.50	2.0 (1-2)	1.06 ± 0.25	2.0 (1-2)	-1.000	0.317
Çocuğun iyi ve kötü niyetli insanları ayırt edebilme durumu	1.20 ± 0.50	1.0 (1-2)	1.60 ± 0.50	2.0 (1-2)	-2.449	0.014
Çocuğun tek başınayken yabancılarla konuşmaması gerektiğini bilme durumu	1.46 ± 0.51	1.0 (1-2)	1.80 ± 0.41	2.0 (1-2)	-1.890	0.059
Çocuğun tanımadığı kişilerden herhangi bir şey alma durumu	1.73 ± 0.25	2.0 (1-2)	1.93 ± 0.48	2.0 (1-2)	-1.732	0.083
Çocuğun tanımadığı kişilerden herhangi bir yere gitme durumu	1.66 ± 0.48	2.0 (1-2)	2.00 ± 0.37	2.0 (1-2)	-2.236	0.025
Çocuğun kendisine yönelen iyi ve kötü davranışları ayırt etme durumu	1.60 ± 0.50	2.0 (1-2)	1.80 ± 0.41	2.0 (1-2)	-1.732	0.083
Çocuğun istemediği bir davranışla karşılaştığında istemediğini belirtip “hayır” diyebilme durumu	1.46 ± 0.51	1.0 (1-2)	1.66 ± 0.48	2.0 (1-2)	-1.732	0.083
Çocuğun istemediği bir davranışla karşılaştığında hemen oradan uzaklaşması gerektiğini bilme durumu	1.26 ± 0.45	1.0 (1-2)	1.86 ± 0.35	2.0 (1-2)	-3.000	0.003
Çocuğun kendisine yönelen istemediği bir davranışla karşısında karşı koyması gerektiğini bilme durumu	1.53 ± 0.51	2.0 (1-2)	1.80 ± 0.41	2.0 (1-2)	-1.633	0.102
Çocuğun yapılan herhangi bir istenmeyen davranışı ebeveynine anlatma durumu	1.73 ± 0.45	2.0 (1-2)	1.80 ± 0.41	2.0 (1-2)	-.577	0.564
Çocuğun kendisine yapılan herhangi bir istismar davranışını bildirdiğinde ebeveynin ilk yapacağı davranış	1.33 ± 0.48	1.0 (1-2)	1.93 ± 0.25	2.0 (1-2)	-2.714	0.007
TOPLAM	22.4 ± 2.92	23.0 (18-28)	25.8 ± 2.23	26.0 (21-30)	-3.409	0.001

*Z= Wilcoxon test

Ebeveynlerin eğitim öncesi ve sonrası çocuklarına ilişkin davranış değişikliği ve tutum/davranışlarını yordamlarında aldıkları bilgi puanları değerlendirildiğinde; özel vücut bölgelerini hangi durumlarda kimlerin görebileceğini bilme, iyi ve kötü niyetli insanları ayırt edebilme, tanımadığı kişilerden herhangi bir yere gitme, istemediği bir davranışla karşılaştığında hemen oradan uzaklaşması gerektiğini bilme ve çocuğun kendisine yapılan herhangi bir istismar davranışını bildirdiğinde ebeveynin ilk yapacağı davranış durumlarında eğitim öncesi ve sonrası farkın önemli olduğu ($p<0.05$) belirlenmiştir. Diğer konu başlıklarındaki istatistiksel fark ise önemli bulunmamıştır ($p>0.05$) (Tablo 4.2.12).

Ebeveynlerin Çocuklarına İlişkin Düşünce ve Davranış Değişikliği İfadeleri

Ebeveynlerin çocukları hakkındaki düşünce ve davranışlarını değerlendirmek amacı ile eğitimden iki hafta sonra ulaşılabilen 14 ebeveyn ile yapılan görüşmedeki ifadeleri şu şekildedir:

Özel Vücut Bölgeleri

“....Bornoza salona babasının, abisinin yanına gelirdi. Gelme derdim dinlemezdi, şimdi geliyor ama hemen utanıp kaçıyor. Oralarını öğrendi çünkü...” (3. Çocuğun ebeveyni)

*“.....Önceden külotunu bana giydirdirdi. Şimdi “**değme**” diyor asla deydirtmiyor. Göğüslerini falan bana elletmiyor.”* (8. çocuğun ebeveyni)

*“....Siz bu özel vücut bölgelerinizi anlattıktan sonra kalktı sabah okula gitmek için giyinecekti. Ben giydireyim diye geldim. “Anne” dedi “**ben kendi üstümü kendim giyerim. Öğretmenim anlattı. Üstümüzü kendimiz giyinecekmışız. Buralarımızı kimse göremezmiş**” dedi..”* (10. çocuğun ebeveyni)

*“.....Abisi orasına dokunmak istediğinde “**ayıp ayıp dokunma**” diyor. Ben abiyim bana ayıp olmaz diyor oğlum. “**Olsun**” diyor “**dokunma**” diyor. Şimdi şu dersi alalı dayısı dahi gelse başını bile sıvazlatmaz hele diğer yerlerine hiç dokundurtmaz.”* (9. çocuğun ebeveyni)

“.....Artık özel vücut bölgelerini biliyor. Cevap verirken zorlanmıyor. Nereleri olduğunu sorduğumda biliyor söylüyor.” (13. çocuğun ebeveyni)

İyi, Kötü Dokunma ve Hayır Demeyi Öğrenme

“....Bu eğitimlerden çok şey öğrendi. Eminim çok işe yarayacak... Bir şey olursa karşı koyar eminim.” (4. çocuğun ebeveyni)

“....Şimdiye kadar çok açık bir şeye rastlamadım ama bir şey olursa karşı koyar eminim.” (5. çocuğun ebeveyni)

“...Babasının bir kötü huyu var, gel bakayım orana büyümüş mü der, hep eller. Artık istemiyor oğlan kaçıyor...” (7. çocuğun ebeveyni)

“....Az önce Hocası başını okşamak istedi. Hemen elini çekti. İstemedi başını geri çekti...” (9. çocuğun ebeveyni)

“....Sanıyorum istemediği bir şey olunca kaçır ordan. Gerçi görmedim ama şimdiye kadar böyle bir durum ama artık kaçır....” (11. çocuğun ebeveyni)

“....Bakıyorum işine gelmezse istemezse kafasına bile kimseyi dokundurtmuyor. Belki konuşup anlatamıyor ama kafasını çekiyor dokunandan....” (13. çocuğun ebeveyni)

Yabancılarla Güvenlik Sınırı Oluşturma

*“...Bir adam bir şey sormak istemiş okuldan gelirken. Adamla konuşmamış bile, abisi anlattı bana. “**Konuşmak istemiyorum, git**” demiş....”* (1. çocuğun ebeveyni)

“...Önceleri tanımadıklarına bile çok yaklaşır, yakınlık gösterirdi. Tanısın tanımasın yanına gider, sarılırdı. Bu eğitimlere başladığınızdan beri eve gelen misafirlere bile fazla yaklaşmıyor....” (2. çocuğun ebeveyni)

“....Eskiden de tanımadıkları ile konuşmazdı ama şimdi asla konuşmuyor, yanlarına bile yaklaşmıyor....” (14. çocuğun ebeveyni)

*“...Bizim evinden yanından yol geçiyor ya adamın biri durmuş adres soruyordu. “**Yok yok git**” diyor, konuşmuyor. Çok güzel bu.”* (6. çocuğun ebeveyni)

“...Sizin anlattığınız her şeyi sordum. Yabancıların dokunmasını, telefon vermeyi, ellemeye çalışmayı, sonra annesine gidip şikayet etmeyi. Vallahi hepsini bildi...” (8. çocuğun ebeveyni)

“.....Geçen hafta bizim komşulardan biri çocuğumun arabaya ilgisi olduğunu biliyor. Gerçi tüm tanıdıklar onun araba sevdasını bilir. Bu tanıdık gel sana arabamı

göstereyim dedi. Bende uzaktan bakıyorum. Durdu düşündü. Çok gitmek istediği belliydi. Ama gitmedi “yok istemem” dedi....” (12. çocuğun ebeveyni)

Olası Bir İstismar Olayını Bildirme

“...Geçen sene karşımıza bir aile taşındı. 10 yaşında bir oğulları vardı. Geçen geldi “anne” dedi “Ali popomuza dokunuyor” dedi. Neye uğradığımı şaşırdım. Baktım kız olsun erkek olsun herkese yapıyormuş. Gittim ailesi ile konuştum. Çocuğum bana söyledi bunları.” (5. çocuğun ebeveyni)

“...Geçen hafta servisten ağlayarak indi. Ne olduğunu sordum “arkadaşım bacağıma dokundu” dedi..” (6. çocuğun annesi)

“.....Kaynaştırmadan Ömer isimli arkadaşı önce bacaklarını okşamış, sonra ondan kendi özel bölgesini okşamasını istemiş. Çocuk geldi okuldan, bana anlattı....” (10. çocuğun ebeveyni)

5. TARTIŞMA ve SONUÇ

Zihinsel engelli çocuklar ve ebeveynlerinde istismar konusunda farkındalık yaratmak amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen bulgular, çocuklara ilişkin eğitim sonuçlarının ve ebeveynlerine ilişkin eğitim sonuçlarının tartışılması olarak iki başlıkta verilmiştir.

5.1. ÇOCUKLARA İLİŞKİN EĞİTİM SONUÇLARININ TARTIŞMASI

Cinsel istismar toplumun her kesiminde görülebilmesine karşın, özellikle çocuklar bu davranışa daha fazla maruz kalabilmektedirler (86). Çocuğun zihinsel engelli olması durumunda ise, cinsel istismara uğrama olasılığının arttığı (88,89,122,123) ve çocuklara verilen cinsel istismardan korunma eğitimlerinin ilerleyen yaşlarda çocukların kendilerini koruma becerilerini arttırdığı da bilinmektedir (26,27). Bunların yanında zihinsel engelli çocukların ailelerinin de bakım verici rollerinin yanında, çocuklarının eğitimlerine aktif olarak katılmalarıyla, çocuklarının uygun davranışlar kazanmalarına yardım edebilmektedirler (28-31,100).

Cinsel istismardan korunmanın ilk basamağı, çocuğun özel vücut bölgelerini ve bu bölgelerini hangi durumlarda kimlerin görebileceğini öğrenmesi ile başlamaktadır. Çocuğun yaşına uygun cinsel bilgi alması, bedenini tanıması, özel bölgelerini öğrenmesi ve bedenine dokundurtmama hakkı olduğunu bilmesi (124) özel vücut bölgeleri eğitiminin temelini oluşturur.

Bu çalışmada zihinsel engelli çocuklara eğitimde kullanılan ilk resim gösterildiğinde; eğitim öncesi ve sonrası çocukların tamamının özel vücut bölgeleri resminin konusunu bildikleri görülmüştür (Bkz. Tablo 4.1.2). Bu yanıtlama ile çocukların daha önceden resmin konusuna ilişkin bilgi sahibi oldukları düşünülmüştür. Çocuklara eğitim öncesi resim üzerinde özel vücut bölgeleri tek tek gösterilip bu bölgelerin ne olduğu sorulduğunda, çocukların %66.7'si “bilmediğini” ifade ederken, eğitimi sonrası “bilmediğini” söyleyen çocuk olmamıştır. Yine eğitim öncesinde doğru terminoloji olan “özel vücut bölgeleri” ifadesini çocukların hiçbiri kullanmazken, eğitim sonrasında çocukların %40.0'ı özel vücut bölgelerini doğru terminoloji kullanarak ifade etmişlerdir (Bkz. Tablo 4.1.2).

Çocuklara cinsel bölge isimleri öğretilirken, doğru terminolojinin kullanılmasının önemli olduğu ve çocukların cinsel organların isimlerini doğru öğrenmelerinin, uygun olmayan dokunma eylemleriyle karşılaştıklarında, dokunmaları anlamlandırmalarını ve bildirmelerini kolaylaştırdığı bilinmektedir (125). Ayrıca cinsel istismar suçlularının cinsel bölge isimlerini bilmeyen çocukları daha çok istismar ettikleri bildirilmektedir (126). Bu bağlamda eğitim sonrası çocukların yarıya yakınının da olsa (%40.0) “özel vücut bölgelerini” doğru terminoloji ile ifade etmeleri, çocukların böyle bir durumla karşılaştıklarında, uygun olan ve olmayan dokunma eylemini ayırt edebilecekleri, doğru ifadeler kullanarak bildirebilecekleri ve cinsel istismara uğrama olasılıklarını azaltabileceği anlamına gelmektedir.

Simons ve Dedroog yaptıkları araştırmada, vücut bölümlerini isimlendirme ve gösterme becerilerinin zihinsel engelli çocuklarda, ortalama zeka düzeyindeki çocuklara göre daha az olduğunu belirlemiş ve zihinsel engelli çocukların, vücut bölgelerini kelime hazineleri oranında tanımladıkları ve gösterebildikleri görmüştür (127). Bunun yanı sıra, Abbeduto ve arkadaşları normal gelişme gösteren çocuklara göre zihinsel engelli çocukların alıcı dil yeterliliğinin ciddi oranda yetersiz olduğunu (128) Simons ve Lemmens ise zihinsel engelli çocuklarda alıcı ve verici kelime yeterliliklerinin daha zayıf olduğunu belirtmişlerdir (127). Bu çalışmada çocukların yarısından fazlasının (%53.3) “özel vücut bölgelerini” doğru bilmelerine karşın, kelime olarak ifade edememeleri diğer çalışmaların bulguları ile benzerlik göstermektedir. Yine eğitim öncesi ve sonrası çocukların tamamının özel vücut bölgeleri resminin konusunu doğru bilmeleri, çocukların bu konuda daha önce bilgi sahibi olduklarını, “özel vücut bölgesi”

adıylı ifadelendirmelerindeki eksikliğin ise çocukların verici dil beceri düzeylerindeki yetersizlik ile ilişkili olabileceğini göstermektedir.

Çalışmada, zel vücut bölgelerini hangi durumlarda kimlerin görebileceğini değerlendirmek için çocuklara banyo yapma, giyinme ve muayene olma durumlarına ilişkin resimler gösterilerek ilgili sorular sorulduğunda, eğitim öncesi ve sonrası çocukların tamamı annenin banyo yapmaya yardım etme resmini doğru tanımlamışlardır. Anne ve babanın banyo yaparken yardım etmesini kabul edenlerin yüzdesi, eğitim sonrasında iki kat artış göstermiştir (Bkz. Tablo 4.1.2). Ardından ocuklara, anne/babanın banyo yaptırmak için çocuktan izin alması gerektiğini belirten çocukların yüzdesi de eğitim sonrası artmıştır (Bkz. Tablo 4.1.2).

Çocuğun giyinmesine yönelik resmi doğru tanımlayan ve çocuğun giyinirken anne ve babası çocuğa yardım edebilir diyen ve giyinmesine yardım etmek için ebeveynlerin çocuktan izin alması gerektiğini belirten çocukların yüzdesi, eğitim sonrası artmıştır (Bkz. Tablo 4.1.2). Johnson-Reid ve arkadaşları çeşitli eğitim birimlerindeki öğrenme yetersizliği, zihinsel engeli ve duygusal bozukluğa olan çocukların, ebeveynleri tarafından daha fazla istismar edildiğini bildirmişlerdir (129). Gölge ve arkadaşlarının (71) yaptıkları araştırmada, ocuk cinsel istismarcılarının %23.7'sinin aile içinden oldukları, benzer şekilde Haffejee'nin (130) yaptığı çalışmada cinsel istismarcıların %23.6'sının baba, amca gibi çocuğun çok yakından tanıdığı bir aile yesi olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada çocukların giyinme ve banyo yapma gibi işlemler sırasında özel vücut bölgelerinin ebeveynler tarafından görülebilmesi için kendilerinden izin alınması gerektiğine ilişkin yanıtları eğitim sonrası artmıştır. Çocukların bu yanıtları yalnız yabancıardan değil, en yakınlarından bile gelebilecek istenmeyen bir yaklaşımı anlamlandırmalarında yararlı olabileceği ve bu konuda farkındalıklarının artığı şeklinde yorumlanmıştır.

Doktor/hemşire muayenesinin konu edildiği resmi, eğitim sonrasında çocukların tamamı doğru tanımlamış ve "muayene olurken doktor/hemşirenin çocuğu çıplak olarak görebileceğini, muayene sırasında anne ve babanın çocuğun yanında bulunması gerektiğini ifade edenlerin yüzdesi eğitim sonrasında artmıştır (Bkz. Tablo 4.1.2). Özellikle anne/babasının muayene sırasında yanında bulunması gerektiğini söyleyen çocukların yüzdesi eğitim sonrasında belirgin bir artış göstermiştir. Bu sonuç çocukların özel vücut bölgelerinin görülebileceği özel durumları ve bu durumlarda yalnız olmayıp,

anne ve babalarının yanlarında olmalarının, daha güvenli olacağını öğrendiklerini düşündürmüştür.

Çocukların özel vücut bölgelerine ilişkin eğitim öncesi ve sonrası bilgi puanları arasındaki fark istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($p<0.05$) (Bkz. Tablo 4.1.6).

Bu bölümde; özel vücut bölgesini doğru olarak ifade eden, anne/babanın banyo ve giyinmeye yardım etmesine izin veren, doktor muayenesi sırasında anne ve babanın çocuğun yanında bulunması gerektiğini belirten, çocukların eğitim öncesine göre eğitim sonrası sayı ve yanıt puanlarındaki artışa (Bkz. Tablo 4.1.2 ve Tablo 4.1.1) dayanarak, araştırmanın **“Zihinsel engelli çocuğun özel vücut bölümleri konusunda eğitilmesi ile konuya ilişkin farkındalığı eğitim öncesine göre artar”** $H_{1.1}$ alt hipotezi araştırmanın sınırlılıkları içinde kabul edilmiştir.

Vücut bölümlerinin doğru isimlerinin öğrenilmesi vücudumuza saygının bir parçasıdır (131). Zihinsel engelli çocukların vücutlarının farkına varmaları ve doğru terminoloji ile özel vücut bölgelerini öğrenmelerinin, kendi vücutlarını daha doğru ve iyi tanımalarına ve dolayısıyla kendilerinin farkına varmalarına yardımcı olacağı söylenebilir. Cinsel istismardan korunma eğitiminde, özel vücut bölgelerini öğrenmeden sonraki aşama, iyi ve kötü dokunma, hayır demenin öğrenilmesidir. Ayrıca bu konu, cinsel istismardan korunma eğitiminin temel basamaklarındandır (132-134).

Bu çalışmada eğitim sonrasında çocukların tamamı anne babaya sarılma resmini doğru bilmişler ve anne babaların çocuklarına sarılıp yanaklarından öpebileceklerini ve bu sarılma ve öpmenin çocuğun canını acıtıp zarar vermeyeceğini ifade etmişlerdir (Bkz. Tablo 4.1.3). Hayward ve Pehrsson yaptıkları çalışmada, cinsel istismardan korunma eğitiminin aynı zamanda çocukların, anne baba da dahil, otorite figürlerinin farklı dokunmaları olduğu konusunda daha bilinçlendiklerini görmüşlerdir (135). Bu çalışmada da Hayward ve Pehrsson'ın çalışmasıyla uyumlu olarak zihinsel engelli çocukların anne ve baba gibi otorite figürlerinin dokunma ve öpme gibi davranışları hakkında farkındalıklarının eğitim sonrasında arttığı görülmüştür.

Çalışmada eğitim sonrası çocukların tamamı yabancı bir adamın çocuklara dokunmaya çalıştığını gösteren resmi doğru bilmişler ve bu dokunmanın doğru olmadığını belirtmişlerdir (Bkz. Tablo 4.1.3). Eğitim sonrası yabancı adamın dokunmasının çocukları rahatsız edeceğini söyleyen çocukların sayısı 7'den 13'e çıkmıştır. Berrick ve Barth cinsel istismarı önleme eğitimi alan çocukların iyi ve kötü dokunma ayırımını

yapabildiklerini ve kötü dokunma ile istismar arasında ilişki kurabilmelerinde artış olduğunu bildirmişlerdir (136). Çocukların iyi ve kötü dokunmayı ayırt edilebilmelerinin olası istismar olayını önleyebileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada eğitim sonrası yabancı adamın dokunmasının rahatsız edici olduğunu söyleyen çocukların sayısının artması, bu konudaki farkındalıklarının arttığını göstermektedir.

Eğitim sonrasında çocukların tamamı yabancı adamın çocukları tehdit ettiğini gösteren resmi doğru bilmişlerdir. Eğitim öncesi çocukların tamamı yabancı adamın çocuklara “kızıyor, korkutuyor ve kötü davranıyor” yanıtını verirken, eğitim sonrası bu yanıtı “tembih ve tehdit ediyor” yanıtını eklenmişlerdir. Eğitim sonrası çocukların bu yanıtı vermeleri çocukların olası istismar durumunda yabancıların tehdit ve dolayısıyla zorla olayı gizleme eğilimleri olabileceğini (18,34) eğitimde öğrenmiş olmaları ile bağdaştırılmıştır. Çocukların bu davranışı öğrenmeleri, onların olası bir istismar davranışı ile karşılaştıklarında ve tehdit edildiklerinde, tehdit ve korkutma davranışını daha kolay anlayabileceklerini düşündürmüştür.

Yabancı adamın dokunması durumunda, eğitim öncesi çocukların yaklaşık yarısı, karşı koyması, uzaklaşması ve bir yetiškine (annesi, ailesi....) anlatması gerektiğini söylerken, diğer yarısı “bilmiyorum” ve “özür dilesin” yanıtını vermişlerdir. Eğitim sonrası “bilmiyorum” ve “özür dilesin” yanıtlarını veren olmamış, çocukların tamamı karşı koyması, uzaklaşması ve bir yetiškine (annesi, ailesi....) anlatması gerektiğini ifade etmişlerdir (Bkz. Tablo 4.1.3) Literatürde, cinsel istismardan korunma eğitimi alan çocukların, aynı zamanda cinsel istismardan korunmaya yönelik bilgi ve beceri kazandıkları da belirtilmektedir (137,138). Bu çalışmada çocukların uygun olmayan dokunmalarla karşılaştıklarında karşı koyma, haber verme, olay ve kişiden uzaklaşma yanıtlarını vermeleri, olası bir cinsel istismardan korunmaları için dokunma aşamasında bile olsa uygun tepkileri öğrendiklerini ve çocukların bu konuda kazanımlarının olduğunu göstermektedir.

Çocukların iyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenmeye ilişkin eğitim öncesi ve sonrası bilgi puanları arasındaki fark istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($p<0.05$) (Bkz. Tablo 4.1.6).

Bu bölümde; çocukların iyi dokunma, kötü dokunma ifadeleri ve kötü dokunma ile karşılaştığında “hayır” deme ve karşı koyma davranışlarındaki eğitim sonrası sayı ve

bilgi puan artışı dikkate alındığında, (Bkz Tablo 4.1.3 ve Tablo 4.1.1) araştırmanın **“Zihinsel engelli çocuğun iyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme konusunda eğitilmesi ile konuya ilişkin farkındalığı eğitim öncesine göre artar.”** H_{1.2} alt hipotezi araştırmanın sınırlılıkları içinde kabul edilmiştir.

Cinsel istismardan korunma eğitiminin temel kavramlarından biri de, yabancıların tutumları kavramıdır (132-134). Çocuğun güvenliği ile ilgili programlarda aile, yabancılar, yabancıların gerçekleştirdiği istismar, bu istismardan korunma becerileri ve istismarın gerçekleşebileceği ortamlar yer almaktadır (139).

Çocuk cinsel istismarını önlemek için üzerinde durulması gereken kavramlardan biri yabancılarla güvenlik sınırı oluşturma kavramıdır. Her ne kadar çoğu çalışmada çocuk cinsel istismarı için yabancılardan çok aile bireylerinin risk oluşturduğu ve çoğu cinsel istismar olayında istismarcının çocuğun tanıdığı biri olduğu belirtilse de (23), yabancı istismarcı sayısı da önemlidir. Örneğin Gölge ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada, yetişkinlere göre çocuklar yabancılar tarafından daha çok istismar edilmekte ve belirlenen istismar olaylarının %32.1’inde çocuk ile istismarcısının bir tanışıklığı bulunmamaktadır (71).

Bu çalışmada yabancı adamın telefonunu göstererek inşaata gitmeyi teklif etme resmini eğitim sonrasında çocukların tamamı doğru bilmişler ve resimdeki çocukların telefonu almamaları ve inşaata gitmemeleri gerektiğini söylemişlerdir (Bkz. Tablo 4.1.4). İstismara maruz kalan çocukların %15’inin para ve hediye verilerek kandırıldığı bilinmektedir (140). Gölge ve arkadaşları yaptıkları çalışmada, çocuğa yönelik cinsel saldırıların %6.8’inin hile ve kandırma yoluyla olduğunu ve özellikle küçük çocuklarda istismarın en fazla saldırganın evinde ve ıssız yerlerde gerçekleştirildiğini ve %15.3’ünde araba, okul, inşaat gibi ortamların kullanıldığını saptamışlardır (71). Dube ve Hebert ise yaş büyüdükçe, istismar yerinin ev dışı, açık alan gibi yerlere kaydığını belirlemişlerdir (141). Çocukların otorite figürlerinden gelen ödül, rica ve övgü gibi davranışlara direnmeyi öğrenebilmeleri olası bir istismardan korunmalarını kolaylaştırmaktadır (98). Bu çalışmada, resimdeki çocukların yabancından herhangi bir şey almamaları ve inşaat gibi ıssız yerlere gitmemeleri gerektiğini söyleyen çocukların sayısının eğitim sonrası artması ile zihinsel engelli çocukların bu tür eylemlerle kandırılarak olası bir istismar davranışına maruz kalma olasılıklarının azalmasında aldıkları eğitimin yardımcı olabileceği söylenebilir.

Yabancı adamın arabaya binmeyi teklif ettiği resmi eğitim sonrası çocukların tamamı doğru bilmiş ve “çocuklar yabancıнын arabasına binmesin” demişlerdir (Bkz. Tablo 4.1.4). Yapılan bir araştırmada, çocuğa yönelik cinsel istismarların %57.6’sının planlanarak gerçekleştirildiği belirtilmiştir (71). Salter’ın da (142) belirttiğine göre Guljonsson ve Sigurdsson çocuğa yönelik cinsel saldırıların daha çok planlanarak gerçekleştirildiğini bildirmişlerdir. İstismarın gerçekleştirilmesi için çocukların istismarcının uygun gördüğü bir ortama götürüleceği düşünüldüğünde, çocukların tanımadıkları insanların arabalarına binmemeleri yönündeki yanıtlarının artması, konu ile ilgili farkındalıklarının arttığını ve dolayısıyla bulundukları güvenli ortamlardan uzaklaştırılma ve planlı ya da plansız gerçekleştirilen bir istismara uğrama olasılıklarının azalacağını göstermektedir.

Yabancı adamın çocukları istediklerini yapması için zorladığı resmi eğitim sonrasında çocukların tamamı doğru bilmiş ve adamın istediklerini çocukların yapmaması gerektiğini söylemişlerdir (Bkz. Tablo 4.1.4). Çocuklar tanımadıkları adamdan kurtulmak için eğitim öncesinde “kaçsın, oradan gitsin”, “dövsün”, “polise şikayet etsin”, “dirensin”, “polise, ailesine haber versin” gibi tek eylemli yanıtlar verirlerken, eğitim sonrasında bu yanıtların hiç biri tek başına ifade edilmemiştir. Eğitim sonrası çocuklar “dirensin ve kaçsın”, “dirensin, kaçsın, yardım istesin”, “kaçsın, eve, polise gitsin” şeklinde birden fazla eylemden oluşan yanıtlar vermişlerdir.

Gölge ve arkadaşları yaptıkları çalışmada, cinsel istismarların %67.8’inin şiddet kullanılarak gerçekleştiğini, mağdurların %81.4’ünün cinsel saldırıya hiçbir şekilde direnç göstermediğini ve direnç gösterenlerin %15.4’ünün sözel, %3.4’ünün fiziksel direnç gösterdiğini belirlemişlerdir (71). Oysa olası bir çocuk cinsel istismarının önlenmesinde, çocukların uygun olmayan davranışlara direnç göstermeleri ve mümkünse oradan ve saldırgandan uzaklaşmaları önemlidir (98). Bu çalışmada çocukların özellikle direnme, ortamdan uzaklaşma ve en güvenilir yer kabul edilen evlerine gitmeleri şeklindeki yanıtlarının eğitim sonrasında artması çocuklarda konu ile ilgili farkındalığın arttığını göstermektedir. Ayrıca eğitim sonrası çocukların verdikleri yanıtların çoğu birden fazla eylem içermiştir. Örneğin “dirensin, kaçsın, eve gitsin” gibi çocukların gösterebilecekleri farklı tepkileri bir arada ve istenilen sırada kullanabileceklerini öğrendikleri düşünülmüştür.

Çocukların yabancılarla güvenlik sınırı oluşturmaya ilişkin eğitim öncesi ve sonrası bilgi puanları arasındaki fark istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($p<0.05$) (Bkz. Tablo 4.1.6).

Cinsel istismardan korunma eğitimlerinin bir kısmı çocukların özsaygı geliştirmeleri ile ilgili kavramlar, “hayır” deme, vücudu koruma becerilerini kazanma ve uygun olan ve olmayan dokunmalar arasındaki ayrımı öğrenmeleri ile ilgilidir (143). Bu becerilerin kapsamında cinsel organların adlarını öğrenmenin yanında cinsel istismar davranışına “hayır” demeyi öğrenmek, oradan uzaklaşmak ve güvenilir bir erişkine bildirmek yer almaktadır (125).

Eğitim sonrası çocukların tamamı, yabancı bir adamın çocuklarla konuşmaya çalıştığı resmi doğru bilmiş ve resimdeki çocukların tanımadıkları bu yabancıyla konuşmamaları gerektiğini söylemişlerdir (Bkz. Tablo 4.1.5). Cinsel istismarı önleme eğitimlerinin eskiden beri bir simgesi haline gelen “yabancılarla konuşmama” söylemi, çocukların kendi duygularında daha güçlü olmalarını gerektiren bir yaklaşımdır (144). Ayrıca yabancılarla konuşmamak ve özel bilgilerini vermemek, yabancıların neden olduğu istismarlardan korunmada önemli bir yere sahiptir (98). Bu açıdan bakıldığında, çalışmada eğitim sonrası çocukların tamamının yabancı adamla çocukların konuşmamaları gerektiğini ifade etmeleri, yabancılarla güvenli bir sınır oluşturarak istismar davranışı ile karşılaşma olasılığını azaltabileceği söylenebilir.

İstismarcılara ilişkin bilinen gerçeklerden biri genellikle çocuğun tanıdığı ve daha önce bir şekilde karşılaştığı kişiler olduğudur (23). Ülkemizde yapılan iki farklı araştırmada, cinsel istismara uğrayan çocukların %40.7- 66.7’sinin herhangi bir şekilde istismarcıyı tanıdıkları bildirilmiştir (145,146). Ancak burada değinilmesi gereken konu zihinsel engelli çocukların, tanıdık ve yabancı ayrımını sağlıklı bir biçimde yapamadıkları ve kendilerine gösterilen sevgi ve ilgiye kolaylıkla yanıt verme özellikleridir (45,49,50,147). Bu nedenle, zihinsel engelli çocukların yabancılarla karşı güvenli bir sınır oluşturmalarının onların yabancıardan kaynaklanan istismar davranışı ile karşılaşma olasılıklarını azalttığı düşünülebilir. Çalışmada zihinsel engelli çocukların yabancı adamla konuşulmaması gerektiğini söylemeleri ile istismara karşı farkındalıklarının arttığı ve karşı koyma davranışını gösterebilecekleri söylenebilir.

Eğitim sonrası, yabancı bir adamın erkek çocuğuna dokunmaya çalıştığı resmi çocukların tamamı doğru tanımlamışlar ve tanımadıkları adamın kendisine

dokunmasına çocuğun izin vermemesi gerektiğini belirtmişlerdir (Bkz. Tablo 4.1.5). Çocukların bu yanıtları yabancılara karşı dokunma sınırı koymayı öğrenmiş olmaları ile ilişkili olabilir.

Yabancı adamın çocuklara dokunmaya çalışmasına resimdeki çocukların karşı koymasının gösterildiği resmi, eğitim sonrası çocukların tamamı doğru bilmişlerdir (Bkz. Tablo 4.1.5). Resimdeki çocukların yabancı adamdan kurtulmak ve karşı koymak için “bağırma” “tekme atma” davranışlarını değerlendirdiklerinde, eğitim sonrasında zihinsel engelli çocukların tamamı “bağırma” ve “tekme atma” davranışını onaylamışlardır (Bkz. Tablo 4.1.5). Çocukların iyi ve kötü dokunmaları ayırt edebilmesi ve kötü bir dokunma ile karşılaştıklarında “hayır” diyebilmeleri önemlidir (124). Çalışmada eğitim sonrasında çocukların tamamının bağırma ve tekme atma davranışlarını onaylamaları sözel tepki olan “hayır demeyi” ve davranışsal tepki olan tekme atmayı öğrenmiş olmaları ile ilişkili olduğu düşünülmüştür.

Resimdeki çocukların yabancı adamdan kaçtıklarını gösteren resmi eğitim sonrası çocukların tamamı doğru bilmişler ve yabancı adamdan çocukların kaçarak hemen eve gitmesini onaylamışlardır (Bkz. Tablo 4.1.5). Çocukların yabancılara tanıma ve onlara karşı güvenli bir sınır oluşturmaya ilişkin eğitim öncesi ve sonrası puanları arasındaki fark istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($p<0.05$) (Bkz. Tablo 4.1.6).

Sosyal becerilerinin zayıf olması nedeni ile çocuk cinsel istismarcılarının genellikle psikolojik olarak zayıf, manipüle edilmesi kolay ve bağımlı çocukları seçtikleri bilinmektedir (13,18,148). Bu özellikler dikkate alındığında, zihinsel engelli çocuklar önemli bir risk grubunu oluşturmaktadır. Sağlıklı çocuklarda olduğu gibi, olası bir cinsel istismardan korunabilmeleri için zihinsel engelli çocukların aile bireyleri ve yabancılara ayırt etmeleri, yabancılar ile ilişkilerinde dikkatli olmaları, özel vücut bölümlerini tanımlayabilmeleri ve uygun olan/olmayan dokunmaları fark edip ayırt edebilmeleri ve uygun olmayan dokunmalara itiraz edebilmeleri gerekmektedir. Sokak ve evde kendilerini koruyabilmeleri ve cinsel istismar olayını bildirebilmeleri de önemlidir (98). Bu konuda eğitim alan çocukların cinsel istismar kurbanı olmaktan korunmalarına yardımcı olan bilgi ve beceri kazandıkları bilinmektedir (136-137). Bu çalışmada, eğitim sonrası çocukların tamamının kaçma ve olay yerinden uzaklaşarak eve gitme davranışını onaylamaları, kendilerinden beklenen istismardan korunma davranışlarını öğrendiklerini göstermektedir.

Bu bölümde; çocukların yabancılar ile güvenli bir sınır oluşturmaya ilişkin yanıtlarındaki eğitim öncesine göre sonrasındaki sayı ve bilgi puan artışı (Bkz. Tablo 4.1.5 ve Tablo 4.1.1) dikkate alındığında, araştırmanın **“Zihinsel engelli çocuğun yabancıları tanıma ve onlara karşı güvenli bir sınır oluşturabilme konusunda eğitilmesi ile konuya ilişkin farkındalığı eğitim öncesine göre artar”** H_{1.3} alt hipotezi araştırmanın sınırlılıkları içinde kabul edilmiştir.

Çocukların eve giderek olanları annelerine anlattığını gösteren resmi doğru bilen ve tanımadıkları yabancı adamın kendileri ile konuşmaya, dokunmaya çalıştığını ilk olarak annelerine anlatmaları gerektiğini ifade eden çocukların sayısı eğitim sonrasında artmıştır (Bkz. Tablo 4.1.5).

İstismarın tekrarlamaması, getireceği olumsuz sorunların artırmaması ve risk oluşturmaması için istismar olayının gizli kalmaması önemlidir (149-151). Yapılan araştırmalarda, cinsel istismarcıların istismar ettikleri çocuğa birden fazla cinsel saldırıda bulunduğunu ortaya koymuştur (71,152-154). İstismarın tekrarlamaması için çocukların istismarı güvenilebilecekleri bir yetişkine bildirmeleri son derece önemlidir. Bu çalışmada eğitim sonrası çocukların olası bir istismarı bildirme yüzdelerinin artması ile çocukların böyle bir istismar ile karşılaşmaları halinde, durumu bildirerek istismarın tekrarlanma olasılığını azaltabilecekleri söylenilebilir. Yine, çocukların büyük çoğunluğunun eğitim öncesi ve sonrası olayı bildirmek için en uygun yetişkinin “anne” olduğunu belirtmeleri dikkat çekicidir. Özellikle aile içi cinsel istismarlarda birincil suçluların baba ve üvey baba gibi bir erkek otorite figürü olması nedeniyle (71,155-157), çocuklarla daha çok zaman geçiren annelerin çocuklar tarafından istismarın bildirilebileceği en güvenilir aile bireyi olarak görüldüğü söylenilebilir.

Bu bölümde; çocukların olası bir istismar olayını bildirmeye ilişkin yanıtlarındaki eğitim öncesine göre sonrasındaki sayı ve bilgi puan artışı (Bkz. Tablo 4.1.5 ve Tablo 4.1.1) dikkate alındığında, araştırmanın **“Zihinsel engelli çocuğun olası bir istismarın yaşanması durumunda kimlere ne şekilde bildireceği konusunda eğitilmesi ile konuya ilişkin farkındalığı eğitim öncesine göre artar”** H_{1.4} alt hipotezi araştırmanın sınırlılıkları içinde kabul edilmiştir.

Çocukların cinsel istismardan korunmaya ilişkin eğitim öncesi ve sonrası puanları arasındaki fark istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($p < 0.05$) (Bkz. Tablo 4.1.6) Bu

sonuç zihinsel engelli çocukların cinsel istismardan korunma eğitiminin olası bir cinsel istismar durumundan korunmada farkındalığının arttırdığını göstermektedir.

5.2. EBEVEYNLERE İLİŞKİN EĞİTİM SONUÇLARININ TARTIŞMASI

Bu çalışmada, zihinsel engelli çocukların ebeveynlerinin tamamının eğitim sonrası çocuk istismarını duydukları ve çocuk istismarının ne olduğunu bildikleri belirlenmiştir. Eğitim sonrasında, ebeveynlerin çoğu bildikleri istismar türü olarak sırasıyla cinsel istismar, fiziksel istismar ve duygusal istismarı belirtmişlerdir (Bkz. Tablo 4.2.3).

Eğitim öncesi ve sonrası beş ebeveynin istismar türlerine ilişkin konu ile ilgili olmayan yanıtlar (taciz, tecavüz, kötü davranış, çocuklara yönelen hareket) verdikleri görülmüştür. Elrod ve Rubin yaptıkları çalışmada, ebeveynlerin cinsel istismardan korunma eğitimlerinde birincil kişi olmak istediklerini ancak %75-86'sının cinsel istismar konusunda uygun olmayan yanıtlar verdiklerini saptamışlardır (158). Bu çalışmada da ebeveynlerin "taciz, tecavüz, kötü davranış, çocuklara yönelen hareket" gibi cinsel istismar tanımına yakın yanıtlar vermeleri Elrod ve Rubin'in çalışma sonuçları ile uyumludur. Yine, Elrod ve Rubin (158) çocuk cinsel istismarında ebeveynlerin %99'unun bilgi kaynağının medya olduğunu bildirmişlerdir. Bu çalışmada da, ebeveynlerin konu ile ilgili olmayan ve yanlış bildikleri bilgileri daha çok çevrelerinden ve medyadan öğrenmiş olabilecekleri düşünülmüştür. Ayrıca toplum genelinde cinsel istismara karşı seçici bir algının olması da ebeveynlerin cinsel istismarı daha çok bilmelerine neden olduğu düşünülebilir.

Çalışmaya katılan ebeveynlerin, çocuklarına uyguladıkları fiziksel ceza ve şiddetin, fiziksel istismar olduğunu bilmedikleri ve buna bağlı olarak da büyük çoğunluğunun özellikle eğitim öncesi, fiziksel istismarı, istismar türleri arasında görmediklerini düşündürmüştür. Ateah ve Durrant (159) annelerin fiziksel cezayı bir ceza yöntemi olarak kullandıklarını, Kozcu ve Zeytinoğlu (160) ise ailelerin %15'inin çocuklarını dövme hakkı olduğunu ifade ettiklerini belirtmişlerdir. Bu çalışmada eğitim öncesinde ebeveynlerin istismar çeşitleri içinde duygusal istismar yanıtını vermemeleri, medya ve diğer bilgi kaynaklarında bu istismar türüne çok fazla yer verilmemesi ile ilgili olabileceği düşünülmüştür.

Çalışmada eğitim öncesi ebeveynler, engelli, pasif, bağımlı, kendini ve tehlikeli davranışları fark ve ifade edemeyen çocukları cinsel istismar açısından risk altında olduklarını düşünürken, eğitim sonrası ebeveynlerin büyük çoğunluğu engelli, kendini

ifade edemeyen çocukların risk altında olduklarını ifade etmişlerdir (Bkz. Tablo 4.2.3). Engelli çocukların cinsel istismar açısından risk altında olduğu bilinen bir gerçektir. Eğitim sonrasında ebeveynlerin büyük çoğunluğunun engelli ve kendini ifade etmekte zorlanan çocukların risk altında olduğunu düşünmeleri konu ile ilgili farkındalık düzeylerinin arttığını gösterirken, “pasif, bağımlı, tehlike davranışını fark ve ifade edemeyen çocuklar” yanıtının gelmemesi dikkat çekicidir. Cinsel istismar açısından özellikle kız çocukları daha fazla risk altında olmaları yanında, erkek çocuklarının da risk potansiyeli oldukları yapılan araştırmalarla belirlenmiştir (84,161). Bu açıdan ebeveynlerin eğitim sonrasında her iki cinsiyetteki çocukların risk altında olduğunu söylemeleri önemlidir. Ebeveynlerin tamamının eğitim sonrası cinsel istismar açısından risk altında olan çocuklara ilişkin istedik ve doğru bilgiler veriyor olmaları verilen eğitimin etkili olduğunu göstermektedir.

Ebeveynler bu çocukların risk altında olma nedenlerini eğitim sonrası, ağırlıklı olarak “tehlike davranışını sezemedikleri, iyi ve kötü davranışları ayırt edemedikleri”, “kendini ifade edemedikleri” ve “konu hakkında eğitim almadıkları, bilgisiz oldukları” gerekçeleri ile açıklamışlardır (Bkz. Tablo 4.2.3). Ebeveynlerin konuya ilişkin eğitim öncesi ve sonrası bilgi puanları arasındaki artışın istatistiksel olarak önemli olduğu ($p<0.05$) belirlenmiştir (Bkz. Tablo 4.2.9).

İyi ve kötü davranışları ayırt edememek zihinsel engelli çocuklar için önemli bir risk oluşturmaktadır (2,3). Yapılan araştırmalar, istismardan korunma eğitimi alan çocukların, istismara maruz kalma olasılıklarını azalttığını bildirmektedir (26,27,136,137). Bu çalışmada da ebeveynlerin verdikleri yanıtlar ile literatür bilgilerinin uyumlu oldukları görülmüştür. Yine, eğitim sonrasında “engelli” ve “çocuk olmak” istismar açısından risk altında olma nedeni olarak ifade edilmiştir. Çocuklar yetişkinlerden daha fazla cinsel istismara uğradıkları için, ebeveynlerin de yanıtlarında belirttikleri gibi sadece çocuk olmanın, cinsel istismar için başlı başına bir risk olduğu söylenebilir (20). Eğitim sonrasında sayısal artışın istedik yönde olması, ebeveynlerin konuya ilişkin bilgilerinin dolayısıyla farkındalıklarının arttığını ve verilen eğitimin etkili olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada, eğitim sonrası ebeveynlerin tamamı özel vücut bölgelerini duyduğunu belirtmişlerdir. Eğitim öncesi ve sonrası ebeveynlerin büyük çoğunluğu “mayo ya da iç

Çamaşırı giyilen bölgelerin” özel vücut bölgeleri olduğunu söyleyerek istendik doğru yanıtı vermişlerdir (Bkz. Tablo 4.2.4).

Eğitim sonrası ebeveynlerin tamamı özel vücut bölgeleri konusunda çocukları ile konuştuklarını belirtmişlerdir. Eğitim sonrasında ebeveynlerin çoğunlukla “biz istemeden ve bir sebep yokken hiç kimse özel vücut bölgelerimize bakamaz, dokunamaz”, “mayo ya da iç çamaşırı giydiğimiz bölgeler özel vücut bölgelerimizdir”, “yalnız başına giyinemediğin ve banyo yapamadığın da sen izin verirsen anne ve baban giyinmene ve banyo yapmana yardım edebilir” ve “doktor ve hemşire muayene ederken ve anne, baban yanıdayken gerekirse özel vücut bölgelerini görebilir” başlıklarını çocukları ile konuştukları belirlenmiş (Bkz. Tablo 4.2.4).

Eğitim sonrası ebeveynlerin özel vücut bölgelerini çocukları ile konuştuklarını söylemeleri, kendi eğitimlerinde verilmek istenen doğru bilgileri edindiklerini göstermektedir. Bu durum, ebeveynlere verilen eğitim ve çocukları ile yapmaları istenilen ev ödevleri ile sağlamış olabilmektedir. Ebeveynler özel vücut bölgelerine ilişkin eğitim öncesi ve sonrası “cinsel gelişme ile ilgili bilgi verdim” yanıtını da belirtmişlerdir. Kuşkusuz bu iki konunun bir arada anlatılması önemlidir (124). Ancak, cinsel istismar konusunda eğitim verirken odaklanılması gereken ana konu, özel vücut bölgelerinin nereleri olduğu ve hangi durumlarda kimlerin görebileceğine ilişkindir.

Çalışmada, çocukları ile özel vücut bölgeleri konuşma nedenleri olarak “özel vücut bölgelerini çocuğuma öğretmek” ve “her anne babanın bu konuda çocuğu ile konuşması gerektiği için” gibi doğru yanıtlarını veren ebeveynlerin sayısı eğitim sonrasında artmıştır (Bkz. Tablo 4.2.4). Eğitim öncesi ve sonrası ebeveynlerin bu yanıtlarındaki artış, özel vücut bölgelerine ilişkin çocuklarına eğitim vermeleri gerektiğine ilişkin bilgi ve farkındalıklarının arttığını ve bu konuda ebeveynlere verilen eğitimin etkili olduğunu göstermektedir.

Eğitim öncesi ebeveynlerin yarısından fazlası adet görme, kız çocuğu olma, vücudunda tüylenme gibi konu ile ilgili olmayan nedenlerle özel vücut bölgeleri konusunda çocukları ile konuştuklarını belirtirken, eğitim sonrası bu sayı oldukça düşmüştür (Bkz. Tablo 4.2.4). Eğitim öncesi verdikleri bu yanıtlarından da anlaşıldığı gibi ebeveynlerin büyük çoğunluğunun çocukları ile özel vücut bölgeleri konusunda konuşmalarını tetikleyen ana nokta, çocuklarının ergenlik dönemine girmesi ve özellikle kız çocuğu olmalarıdır. Araştırmaların gösterdiği gibi engelli çocukların da cinsel eğitime ihtiyacı

olmaktadır (27,162-163). Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta, eğitim öncesinde ebeveynlerin çocukları ile özel vücut bölgeleri konusunda konuştuklarını düşünürken, aslında cinsel gelişme ile ilgili eğitim vermiş olmalarıdır. Eğitim sonrası bu yanıtları veren ebeveyn sayısının azalması, verilen eğitimin etkisi ve ebeveynlerin bu konuda farkındalıklarının artması ile ilişkili olduğu düşünülmüştür.

Yine, eğitim öncesi ebeveynlerden hiçbirinin “zihinsel engelli çocukların bu eğitime sağlıklı çocuklardan daha çok ihtiyacı olduğu için” yanıtı vermezken, eğitim sonrası ebeveynlerin 1/5’inin bu yanıtı vermiş olmaları önemli bir farklılık olarak değerlendirilmiştir (Bkz. Tablo 4.2.4). Ebeveynlerin eğitim sonrası bu yanıt vermelerinin nedeni, zihinsel engelli bireylerin daha çok cinsel istismara uğrayabileceği konusunun eğitimde ele alınması olduğu düşünülmüştür.

Eğitim sonrası ebeveynlerin tamamı iyi dokunma ve kötü dokunmayı duyduklarını belirtmişler ve iyi dokunmayı tanımlamaları istendiğinde doğru tanımladıkları; kötü dokunmayı doğru tanımlayan ebeveyn sayısında ise eğitim öncesine göre artış olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 4.2.5).

Eğitim sonrası ebeveynlerin iyi ve kötü dokunmaya ilişkin yanıtlarında doğru ve istedik yöndeki bu değişimde verilen eğitimin ve çocukları ile birlikte yaptıkları ev ödevi çalışmalarının etkili olabildiği düşünülmüştür.

Eğitim sonrası ebeveynlerin tamamı, çocukları ile iyi ve kötü dokunmalar konusunda konuştuklarını belirtmişler, konuştukları konulara ilişkin ve verdikleri yanıtların çoğunun doğru yanıtlar olduğu ve konu ile ilgili olmayan yanıtların azaldığı belirlenmiştir (Bkz. Tablo 4.2.5). Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta, ebeveynlerin hiç birinin eğitim öncesi kötü dokunma ve çocuklarının bu dokunmalara vermesi gereken tepkileri, çocukları ile konuşmazken, eğitim sonrası ebeveynlerin tamamının bu konuyu konuştuklarını belirtmiş olmalarıdır. Eğitim sonrası ebeveynler çocukları ile bu konuları konuşurken, kötü dokunmanın ne olduğu ve çocukların böyle bir dokunma ile karşılaştıklarında ne yapmaları gerektiğine de yer vermektedirler.

Eğitim sonrası ebeveynlerin tamamının çocukları ile iyi ve kötü dokunmaları konuşma nedenlerinin doğru nedenler olduğu (Bkz. Tablo 4.2.5) ve ebeveynlerin konuya ilişkin eğitim öncesi ve sonrası bilgi puanları arasındaki artışın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$) (Bkz. Tablo 4.2.9). Ebeveynler, çocukları ile bu konuyu konuşma nedenleri olarak çocukların; iyi ve kötü dokunmaları öğrenmesi, kendini kötü

dokunmalardan koruyabilmesi ve iyi ve kötü dokunmaları ayırt edebilmesini belirtmişlerdir. Ebeveynlerin tamamının eğitim sonrası istedik yanıtları vermeleri konu ile ilgili farkındalıklarının arttığını ve verilen eğitimin etkili olduğunu düşündürmektedir.

Ebeveynlere verilen eğitimin ana konularından biri, yabancılarla güvenlik sınırı oluşturmaktır. Çalışmada eğitim sonrası ebeveynlerin tamamı istismarcı tanımını duyduklarını belirtmişler ve istismarcıyı “sömüren kötüye kullanan kişi”, “çocuklara yönelik kötü davranışlarda (fiziksel, cinsel) bulunan kişi” olarak tanımlamışlardır. Eğitim sonrası istismarcı tanımını “bilmeyen” ve konu ile ilgili olmayan yanıt veren ebeveyn olmamıştır (Bkz. Tablo 4.2.6). İstismarcı tanımını bildiğini ve bunun “çocuklara yönelik kötü davranışlarda (fiziksel, cinsel) bulunan kişi” olduğunu söyleyen ebeveynler, kötü davranış olarak da cinsel ve fiziksel istismarı belirtmişlerdir. Ebeveynlerin duygusal istismar ve istismarcı ifadesini kullanmamaları, duygusal istismara ilişkin herhangi bir fikirleri olmadığını düşündürmüştür.

Eğitim öncesi ebeveynlerin tamamı, eğitim sonrası ise %96.7’si tanımadığı insanlarla ilişkileri konusunda çocuklarıyla konuştuklarını ifade etmişlerdir. Ebeveynler çocuklarıyla konuştukları konuları, “yabancılarla konuşma”, “yabacılardan bir şey alma, çağırdıkları yere gitme, arabasına binme”, “yabancıların yanına fazla yaklaşmasına izin verme” olarak belirtmişlerdir (Bkz. Tablo 4.2.6). Cinsel istismarı önleme eğitimlerinde eskiden beri bir slogan haline gelen “yabancılarla konuşma” söylemi, çocukların olası bir yabancı cinsel istismarından korunmalarına yardımcı olan bir ifadedir (98,143). Wurtele ve arkadaşları da yaptıkları çalışmada, ebeveynlerin % 90’ının çocuklarını yabancılara karşı uyardıklarını belirlemişlerdir (164). Bu çalışmada, ebeveynlerin eğitim öncesi ve sonrası “yabancılarla konuşma” sloganını kullanarak yabancılara karşı çocuklarını uarmaya çalıştıkları görülmektedir.

Roberts ve Miltenberger, çocuklarıyla yabancılarla ilişkilerini konuşurken, çocukları kandırmak için istismarcıların kullandıkları hile ve tehdit gibi davranışları ebeveynlerin göz ardı ettiklerini belirtmişlerdir (142). Oysa bu araştırmada ebeveynlerin eğitim öncesi (%40.0) ve sonrası (%66.7) yabancıların çağırdıkları yere gitme ve arabasına binme demelerinden başka değindikleri bir nokta da yabancılardan bir şey almama konusu olmuştur (Tablo 4.2.6). Bu da, ebeveynlerin çocuklarını yabancıların hilelerine karşı uyardıklarını göstermektedir. Ebeveynlerin cinsel istismarcıların kullandıkları

taktikleri bilmeleri çok önemlidir (165). Ebeveynlerin çocuklarına cinsel istismarcıların kullandıkları taktikleri özellikle ödül ve tehdit davranışlarını anlatmaları, çocukların olası bir cinsel istismardan korunmalarında önemlidir.

Ebeveynlerin çoğu eğitim öncesi ve sonrası çocukları ile tanımadıkları insanlarla ilişkiler konusunu konuşma nedenlerini “zihinsel engelli olduğu” “yalnız olduğu zamanlarda kendini koruyabilmesi” “yabancıları tanıması ve güvenli bir sınır oluşturabilmesi” ve “iyi ve kötü davranışları ayırt edebilmesi için” gibi gerekçelerle açıklamışlardır (Bkz. Tablo 4.2.6). Ebeveynlerin eğitim öncesi ve sonrası bilgi puanları arasındaki artışın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$) (Bkz. Tablo 4.2.9). Bu sonuçlar ebeveynlerin zihinsel engelliliğin cinsel istismar açısından başlı başına bir risk olduğunun (166) farkında olduklarını ve çocuklarının kendilerinden uzakta yalnız olduğu zamanlarda kendilerini nasıl korumaları gerektiğini, yabancılarla güvenlik sınırının ne olduğunu ve iyi/kötü davranışları ayırt etmeyi öğrenmelerinin önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Bu bölümde; ebeveynlerin cinsel istismar, cinsel istismar açısından risk altında olan çocuklar, özel vücut bölgeleri, iyi dokunma ve kötü dokunma ve yabancılarla ilişkiler ile ilgili yanıtlarında eğitim öncesine göre sonrası sayı ve bilgi puan artışının istatistiksel olarak önemli olduğu ($p<0.05$) (Bkz. Tablo 4.2.3, Tablo 4.2.4, Tablo 4.2.5, Tablo 4.2.6, Tablo 4.2.2 ve Tablo 4.2.9) dikkate alındığında, araştırmanın **“Zihinsel engelli çocukların ebeveynlerinin cinsel istismardan korunma konusunda eğitilmesi ile konuya ilişkin farkındalığı eğitim öncesine göre artar”** H_{2.1} alt hipotezi araştırmanın sınırlılıkları içinde kabul edilmiştir.

Ebeveynlere verilen eğitimin ana başlıklarından biri de, istismar olayını bildirmektir. Çocuklarının her konuda kendileri ile rahatlıkla konuşabildiğini belirten ebeveynlerin sayısı eğitim öncesine göre sonrasında artmıştır (Bkz. Tablo 4.2.7). Ebeveynlerin büyük çoğunluğu çocuklarının her konuda kendileri ile rahatlıkla konuşabileceklerini ifade etmişlerdir.

Eğitim sonrası ebeveynlerin tamamı çocuklarının başına herhangi bir olay geldiğinde ilk olarak annesine anlatacağını ifade etmişlerdir (Bkz. Tablo 4.2.7). Ebeveynlerin çocukları ile konuşabilmelerinin cinsel istismar riskini azaltacağı ve her hangi bir olayla karşılaştıklarını anlamada ipucu niteliğinde olduğu bilinmektedir. Ebeveynlerin bilgilendirilmesi, çocukları ile iletişim becerilerinin geliştirilmesi, hem istismardan

korunmada hem de istismarı erken fark etmede etkili olduğu kadar, çocukların sır saklamadan güvendikleri ebeveynleri ile iletişime geçmeleri açısından da önemlidir (14). Ayrıca, zihinsel engelli çocuklarda ebeveynlerle olan iletişim eksikliğinin bu çocukları cinsel istismar açısından daha da savunmasız hale getireceği (15) göz önüne alındığında, eğitim sonrası ebeveynlerin hepsinin, bir olay olduğunda çocuklarının ilk kendileri ile konuşacaklarını söylemeleri önemli bulunmuştur.

Ebeveynler çocuklarının bir istismar davranışı ile karşılaşmalarında verecekleri ilk tepkiyi, eğitim sonrası “çocuğumla konuşurum, iyi davranırım” “soğukkanlı olurum” ve “istismarı gerekli yerlere bildirim” gibi doğru yanıtlarla ifade etmişlerdir (Tablo 4.2.7). Ebeveynlerin çocuklarını cinsel istismar konusunda suçlamamaları gerektiği kabul edilmektedir (167). Ebeveynlerin eğitim sonrası yanıtlarının “soğukkanlı olma” ve “çocukla konuşup iyi davranma” yaklaşımlarına yönelmesi bu konudaki farkındalıklarının arttığını göstermektedir. Gerek eğitim öncesi (%73.4) gerekse eğitim sonrası (%66.7) konu ile ilgili olmayan yanıt (çıldırırım, tepki gösteririm, üzülürüm, kızarım, istismarcının kim olduğunu araştırırım, cezalandırmak isterim, istismarın doğru olup olmadığını araştırırım, çocuğuma kızarım) veren ebeveynlerin sayısı oldukça fazladır (Tablo 4.2.7). Ebeveynlerin bu yanıtları onların böyle bir durumda duygusal davranabileceklerini düşündürmüştür (hem yapını cezalandırmak istedikleri hem de çocuğu suçlayıcı biçimde).

Ebeveynlere çocuklarının bir istismar davranışı ile karşılaşmalarında verecekleri ilk tepkilerin nedenleri sorulduğunda, eğitim sonrası “çocuğumun korkmadan benimle konuşabilmesi için” diyerek doğru yanıt verenlerin sayısı artmıştır (Tablo 4.2.7). Ebeveynlerin çocuk cinsel istismarı konusunda bilgilendirilmelerinin yanında, istismar sonrası yaklaşımları da önemlidir. Aile eğitiminde ebeveynlerin özellikle çocuğun suçlanmaması gerektiği konusunda bilgilendirilmelerinin önemi bilinmektedir (167). Eğitim sonrası “çocuğumun korkmadan benimle konuşabilmesi için” diyenlerin oranının eğitim sonunda artması, ebeveynlerin çocuk istismarından korunmada çocukla olan iletişimin önemli olduğunu anladıklarını göstermektedir. Ebeveynlerin çocukları ile iletişim halinde olmaları önemli olduğu kadar, bu iletişimin sağlıklı ve doğru kurulabilmesi istismar olasılığını azaltıcı bir etmendir. Ebeveyn ve engelli çocuğun iletişim eksikliğinin özellikle cinsel istismar konusunda çocuğu savunmasız bırakabileceği de unutulmamalıdır (15). Eğitim sonrası konu ile ilgili olmayan

yanıtlarda (çevremizdeki olayları gördüğümüz, annesi olduğum, çocuğumda bu hareketleri yapmaya başlayabileceği, kim ve ne olduğunu anlamak, istismarcıyı cezalandırmak için) azalma olmasına karşın, çocuklarının karşılaşılabileceği olası bir istismar karşısında uygun olmayan tepkiler verme eğiliminde oldukları, hem çocuğuna bunu yapanı cezalandırmak istekleri hem de çocuklarını suçlayacakları ebeveyn yanıtlarında görülmektedir.

Çocuklarına yönelen herhangi bir istismar davranışı karşısında, ne yapması gerektiğini bildiğini ifade eden ebeveynlerin sayısı eğitim sonrası artmıştır (Bkz. Tablo 4.2.8). Ebeveynlere böyle bir durumda ne yapacakları sorulduğunda, eğitim sonrası “en yakın sağlık kuruluşuna ve adli makamlara başvururum” diyen ebeveynlerin sayısı belirgin artış göstermiştir (Bkz. Tablo 4.2.8). Eğitim öncesinde bu soruya yanıt veren ebeveyn sayısı üç kişi iken, eğitim sonrası 14 kişiye yükselmiş ve “soğukkanlı olurum” ve “uzman kişilerden yardım alırım” yanıtları eklenmiştir.

İstismar olayının gerçekleşmesinden sonra izlenecek adımlar istismarın istenmeyen sonuçlarını önlemek açısından önemlidir. Çeşitli çalışmalarda özellikle çocuklara yönelik cinsel saldırıların aynı istismarcı tarafından aynı çocuğa birden fazla ve özellikle (yarıdan fazlasına) iki ve daha fazla sayıda yapıldığı bildirilmiştir (151,152). Davis (148), çocuğun engelli olması nedeniyle istismarın bildirilmesinde ikilem yaşanabildiğini ve bu durumun istismarın devam etmesine yol açtığını belirtmektedir. Tüm cinsel saldırıların yalnız %15’inin polise bildirildiği (149) ve çocuk ve ergenlerin cinsel istismarında mahkemeye başvurma sayılarının da düşük olduğu bilinmektedir (150). Bu çalışmalara dayanarak, zihinsel engelli çocukların karşılaşılabileceği olası bir istismar davranışının tekrarlanmaması için, ailenin çocuğu dinlemesi ve sağlık kuruluşları ve adli makamlar gibi gerekli yerlere olayı bildirmesinin önemi görülmektedir. Eğitim sonrası istismarın gerekli yerlere bildireceğini ve soğukkanlı olarak uzman kişilerden yardım alacağını söyleyenlerin olması, verilen eğitim sonrasında ebeveynlerin istedik tepkileri öğrendiğini göstermektedir. Literatürde cinsel istismardan korunma eğitimlerinde ebeveynlere önemli görevler düştüğüne değinilse de (138,164,167), bu konuda yapılan çalışmaların oldukça sınırlı olduğu fark edilmiştir. Ebeveynlere ilişkin çalışmaların sınırlı sayıda olması ise, elde edilen verilerin karşılaştırılmasını zorlaştırmıştır.

Bu bölümde; ebeveynlerin cinsel istismarı bildirme, olası bir istismar davranışı ile karşılaştıklarında verecekleri tepkiler ve yapacakları ile ilgili yanıtlarında eğitim öncesine göre sonrası sayı (Bkz Tablo 4.2.8) ve bilgi puan artışının istatistiksel olarak önemli olduğu ($p<0.05$) (Bkz. Tablo 4.2.9) dikkate alındığında **“Zihinsel engelli çocukların ebeveynlerinin çocuklarını cinsel istismardan koruma konusunda eğitilmesi ile konuya ilişkin bilgileri eğitim öncesine göre artar”** ve **“Zihinsel engelli çocukların ebeveynlerinin cinsel istismardan korunma konusunda eğitilmesi ile konuya ilişkin algı ve tanımları eğitim öncesine göre farklılaşır”** H_{2.2} ve H_{2.3} alt hipotezleri araştırmanın sınırlılıkları içinde kabul edilmiştir.

Ebeveynlerin eğitim öncesi ve sonrası yanıtları arasındaki sayı ve bilgi puanları arasındaki fark istatistiksel olarak önemli bulunmuş ($p<0.05$) (Bkz. Tablo 4.2.9) ve zihinsel engelli çocukların ebeveynlerinin olası bir cinsel istismardan korunma konusunda farkındalıklarının arttığı sonucuna varılmıştır.

Ebeveynlerin Çocuklarına İlişkin Düşünce ve Davranış Değişikliklerinin Tartışılması

Ebeveynlerin çocuklarına ilişkin düşünce ve davranışlarını değerlendirmek amacı ile eğitimden iki hafta sonra araştırmada yer alan 15 ebeveynden 14'üne ulaşılmış ve görüşme için Merkez'e çağırılmışlardır. Bu bölümde görüşmede geçen ebeveyn ifadelerine yer verilmiştir.

Zihinsel engelli çocukların cinsel istismardan korunmasına yönelik eğitim programının ardından iki hafta sonra yapılan eğitim sonrası değerlendirmede; ebeveynlerin tamamı çocuklarının özel vücut bölgelerini ve hangi durumlarda kimlerin özel vücut bölgelerini görebileceğini bildiklerini düşündüklerini ifade etmişlerdir (Bkz. Tablo 4.2.11, Grafik 4.2.1). Özel vücut bölgelerinin nereleri olduğunu bilme bilgi puanlarındaki artışın istatistiksel olarak önemli olmadığı ($p>0.05$), kimlerin hangi durumlarda özel vücut bölgelerini görebileceklerini bilme bilgi puanlarındaki artışın ise istatistiksel olarak önemli olduğu ($p<0.05$) göz önüne alındığında (Bkz. Tablo 4.2.12), 14 ebeveynin çocuklarına ilişkin bu gözlem ve düşüncelerinin önemli olduğu ve değişimin sürdüğü şeklinde yorumlanmıştır. Ebeveynlerin ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“...Bornoza salona babasının, abisinin yanına gelirdi. Gelme derdim dinlemezdi, şimdi geliyor ama hemen utanıp kaçıyor. Oralarını öğrendi çünkü...” (3. çocuğun ebeveyni)

“.....Önceden külotunu bana giydirirdi. Şimdi **“değme”** diyor asla değdirtmiyor. Göğüslerini falan bana elletmiyor.” (8. çocuğun ebeveyni)

“....Siz bu özel vücut bölgelerinizi anlattıktan sonra kalktı sabah okula gitmek için giyinecekti. Ben giydireyim diye geldim. **“Anne”** dedi **“ben kendi üstümü kendim giyerim. Öğretmenim anlattı. Üstümüzü kendimiz giyinecekmişiz. Buralarımızı kimse göremezmiş”** dedi..” (10. çocuğun ebeveyni)

“.....Abisi orasına dokunmak istediğinde **“ayıp ayıp dokunma”** diyor. Ben abiyim bana ayıp olmaz diyor oğlum. **“Olsun”** diyor **“dokunma”** diyor. Şimdi şu dersi alalı dayısı dahi gelse başını bile sıvazlatmaz hele diğer yerlerine hiç dokundurtmaz.” (9. çocuğun ebeveyni)

“.....Artık özel vücut bölgelerini biliyor. Cevap verirken zorlanmıyor. Nereleri olduğunu sorduğumda biliyor söylüyor.” (13. çocuğun ebeveyni)

Eğitimden iki hafta sonra yapılan ebeveyn görüşmelerinde; cinsel istismardan korunma eğitimi alan zihinsel engelli çocukların özel vücut bölgelerinin görülebileceği durumları ve kimlerin dokunabileceğini öğrendikleri ve yaşantılarında davranış değişikliği yaptıkları ebeveyn ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Eğitim sonrası, çocuklarının iyi ve kötü niyetli insanları ayırt edebileceğini ve çocuğunun tek başınayken yabancılarla konuşmaması gerektiğini bildiğini düşünen ebeveynlerin sayısı artmıştır (Bkz. Tablo 4.2.11, Grafik 4.2.1, Grafik 4.2.2). İyi ve kötü niyetli insanları ayırt edebileceğini düşünme bilgi puanlarındaki artışın istatistiksel olarak önemli ($p<0.05$), tek başınayken yabancılarla konuşmaması gerektiğini bildiğini düşünme bilme bilgi puanlarındaki artışın ise önemli olmadığı ($p>0.05$) (Bkz. Tablo 4.2.12) göz önüne alındığında, 14 ebeveynin çocuklarına ilişkin bu gözlem ve düşüncelerinin önemli olduğu ve değişimin sürdüğü şeklinde yorumlanmıştır. Ebeveynlerin bu düşüncelerine neden olan olay ve ebeveyn düşüncelerine örnekleri şöyledir:

“...Önceleri tanımadıklarına bile çok yaklaşır, yakınlık gösterirdi. Tanısın tanımasın yanına gider, sarılırdı. Bu eğitimlere başladığınızdan beri eve gelen misafirlere bile fazla yaklaşmıyor....” (2. çocuğun ebeveyni)

“....Eskiden de tanımadıkları ile konuşmazdı ama şimdi asla konuşmuyor, yanlarına bile yaklaşmıyor....” (14. çocuğun ebeveyni)

Eğitimden sonra, çocuklarının tanımadığı kişilerden herhangi bir şey almayacağı ve bu kişilerle herhangi bir yere gitmeyeceğini belirten ebeveyn sayısı artmıştır (Bkz. Tablo 4.2.11, Grafik 4.2.1). Yine, ebeveynler arasında çocuklarının kendisine yönelen iyi ve kötü davranışları ayırt edebileceğini ve istemediği davranışla karşılaştığında “hayır” diyebileceğini düşünen ebeveyn sayısı eğitim sonrası artmıştır. Tanımadığı kişilerle herhangi bir şey alma bilgi puanlarındaki artışın istatistiksel olarak önemli olmadığı ($p>0.05$), herhangi bir yere gitme bilgi puanlarındaki artışın ise önemli olduğu ($p<0.05$) (Bkz. Tablo 4.2.12) dikkate alınırsa 14 ebeveynin çocuklarına ilişkin bu gözlem ve düşüncelerinin önemli olduğu ve değişimin sürdüğü şeklinde yorumlanmıştır. Ebeveynler çocuklarının tanımadığı kişilerden bir şey almayacağını, herhangi bir yere gitmeyeceklerini ve hayır diyebileceklerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“....Şimdiye kadar çok açık bir şeye rastlamadım ama bir şey olursa karşı koyar eminim.” (5. çocuğun ebeveyni)

“...Bizim evin yanından yol geçiyor ya adamın biri durmuş adres soruyordu. “Yok yok git” diyor, konuşmuyor. Çok güzel bu.” (6. çocuğun ebeveyni)

“...Sizin anlattığınız her şeyi sordum. Yabancınn dokunmasını, telefon vermeyi, ellemeye çalışmayı, sonra annesine gidip şikayet etmeyi. Vallahi hepsini bildi...” (8. çocuğun ebeveyni)

“.....Geçen hafta bizim komşulardan biri çocuğumun arabaya ilgisi olduğunu biliyor. Gerçi tüm tanıdıklar onun araba sevdasını bilir. Bu tanıdık gel sana arabamı göstereyim dedi. Bende uzaktan bakıyorum. Durdu düşündü. Çok gitmek istediği belliydi. Ama gitmedi “yok istemem” dedi....” (12. çocuğun ebeveyni)

Çocuğun istemediği bir davranışla karşılaştığında, hemen oradan uzaklaşması ve karşı koyması gerektiğini bildiğini ifade eden ebeveynlerin sayısı eğitimden sonra artmıştır (Bkz. Tablo 4.2.11, Grafik 4.2.1). Hemen oradan uzaklaşması gerektiğini bilme bilgi puanlarındaki artışın istatistiksel olarak önemli olduğu ($p<0.05$), karşı koyması gerektiğini bildiğini düşünme bilme bilgi puanlarındaki artışın ise önemli olmadığı ($p>0.05$) (Bkz. Tablo 4.2.12) ve yapılan görüşmelerde ebeveynlerin çoğunun çocuğunun istemediği davranışlara karşı koyması gerektiğini bildiğini belirtmeleri değişimin sürdüğü şeklinde yorumlanmıştır. Ebeveyn düşüncelerine örnekler şöyledir:

“...Bir adam bir şey sormak istemiş okuldan gelirken. Adamla konuşmamış bile, abisi anlattı bana. **“Konuşmak istemiyorum, git”** demiş....” (1. çocuğun ebeveyni)

“....Bu eğitimlerden çok şey öğrendi. Eminim çok işe yarayacak... Bir şey olursa karşı koyar eminim.” (4. çocuğun ebeveyni)

“...Babasının bir kötü huyu var, gel bakayım orana büyümüş mü der, hep eller. Artık istemiyor oğlan kaçıyor...” (7. çocuğun ebeveyni)

“....Az önce Hocası başını okşamak istedi. Hemen elini çekti. İstemedi başını geri çekti...” (9. çocuğun ebeveyni)

“....Sanıyorum istemediği bir şey olunca kaçır ordan. Gerçi görmedim ama şimdiye kadar böyle bir durum ama artık kaçır....” (11. çocuğun ebeveyni)

“....Bakıyorum işine gelmezse istemezse kafasına bile kimseyi dokundurtmuyor. Belki konuşup anlatamıyor ama kafasını çekiyor dokunandan....” (13. çocuğun ebeveyni)

Ebeveynlerin çoğu eğitim öncesi ve sonrası, çocuklarının karşılaştığı bir davranışı kendilerine anlatacağını belirtmişlerdir (Bkz. Tablo 4.2.11, Grafik 4.2.1). Bu konudaki bilme bilgi puanlarındaki artışın önemli olmadığı ($p>0.05$) saptanmıştır (Bkz. Tablo 4.2.12). Yapılan görüşmelerde, ebeveynler hem istenmeyen davranışları hem de diğer durumları çocuklarının kendileri ile paylaştıklarını ifade etmiş olmaları, çocuklarındaki değişimin sürdüğü şeklinde yorumlanmıştır. Ebeveynler ifadeleri aşağıda örneklendirilmiştir:

“...Geçen sene karşımıza bir aile taşındı, 10 yaşında bir oğulları vardı. Geçen geldi **“anne”** dedi **“Ali popomuza dokunuyor”** dedi. Neye uğradığımı şaşırdım. Baktım kız olsun erkek olsun herkese yapıyormuş. Gittim ailesi ile konuştum. Çocuğum bana söyledi bunları.” (5. çocuğun ebeveyni)

“...Geçen hafta servisten ağlayarak indi. Ne olduğunu sordum **“arkadaşım bacağıma dokundu”** dedi..” (6. çocuğun annesi)

“.....Kaynaştırmadan Ömer isimli arkadaşı önce bacaklarını okşamış, sonra ondan kendi özel bölgesini okşamasını istemiş. Çocuk geldi okuldan, bana anlattı....” (10. çocuğun ebeveyni)

Ebeveynler arasında eğitim sonrası, çocuğu kendisine yapılan herhangi bir istenmeyen davranışı söylediğinde, polise bildireceğini ve hastaneye başvuracağını belirtenlerin

sayısı artmıştır (Bkz. Tablo 4.2.11) ve bu konudaki bilgi puanlarındaki artışın istatistiksel olarak önemli olduğu ($p<0.05$) belirlenmiştir (Bkz. Tablo 4.2.12). Literatürde cinsel saldırıların çok az bir kısmının adli kuruluşlara yansıdığı dikkate alınır, gizli kalmanın istismarın tekrarlama olasılığını arttıracakı söylenebilir (69,148-150,168). Eğitim öncesi ebeveynlerden, hiçbir şey yapmama ve gizleme yönünde görüş bildirenlerin olması, aslında toplumda utanç, suçluluk ve damgalanma korkusu ile cinsel istismarların gizlendiği görüşünü (14) destekler niteliktedir.

Burada değinilmesi gereken önemli bir nokta, istismarın bildirilmesinin önemli olduğu kadar hangi kurumlara bildirilmesinin de önemli olduğudur. Ebeveynlerin hastane ve polis olarak sıraladıkları sağlık ve güvenlik kurumları istismarın cezasız kalmaması, tekrarlanmaması ve getirebileceği olumsuz sonuçların önlenmesi için başvurulması gereken ilk kurumlardır. Araştırmada ebeveynlerin özellikle hastaneye başvurma davranışı yanıtlarının artış göstermesi dikkat çekmiştir (Bkz. Tablo 4.2.11). Hastaneye başvurmak, istismarın gerek akut tıbbi tedavisini gerekse adli kuruluşlara bildirilmesini kolaylaştıracakı için önemli bir davranış olarak değerlendirilmektedir.

Çocuk cinsel istismarı suçu işlemiş bireylerin %39'unun daha önce de cinsel suç işledikleri belirtilmektedir (71). Cinsel istismar suçlularına yargı yolu açılacakı ve istismarcı açısından ciddi sonuçlar getireceği için istismarı çoğunlukla reddettikleri bildirilmektedir (167). Bu çalışmada eğitim sonrası öncesine göre davranışı yapan kişi ile konuşacakını belirten ebeveyn sayısının belirgin bir şekilde azalmış olması, bu konuda ebeveynlerin istedik ve doğru davranışı kazandıklarını göstermektedir. İstismarcıyla karşı karşıya gelmek, istismara uğrayan çocuk ve ebeveynler yönünden herhangi bir yarar sağlamayacakı gibi aksine, istismardan sonraki süreci içinden çıkılmaz hale getirebilecektir. Çünkü istismarcı toplum içindeki statüsünü kaybetmek ve istismarın getireceği adli süreçle karşılaşmaktan kaçınacaktır. Diğer taraftan çocuk cinsel istismarcılarının genellikle istismar davranışından vazgeçmeyeceklerinden, eğitim sonrası ebeveynlerin istismarı yapan kişi ile konuşma davranışından vazgeçmeleri önemlidir.

Çalışmada ebeveynlerin çocuklarına ilişkin düşünce ve davranış değışiklikleri için elde edilen eğitim öncesi ve sonrası bilgi puanları arasındaki istatistiksel fark da önemli bulunmuştur ($p<0.05$) (Bkz. Tablo 4.2.12).

Elde edilen bu bulgulara dayanarak, ebeveynlerin özellikle eğitim sonrası çocuklarına ilişkin, istismardan korunmalarına yönelik düşüncelerinin olumlu yönde değiştiği söylenebilmektedir. Ebeveynlerin düşüncelerinin olumlu yönde değişmesi çocuklarına daha fazla güveneceklerini, dolayısıyla kendilerini daha rahat ifade etmeleri için çocuklarına olanak vereceklerini düşündürmektedir.

İstismarı önleme çalışmalarında ebeveynlere de yer verilmesi gerektiğine sıkça değinilmesine karşın (138,163,166), zihinsel engelli çocukların ve ailelerinin birlikte ele alındığı çalışmaların olmaması dikkat çekmiştir.

Sonuç olarak;

- Zihinsel engelli çocukların, özel vücut bölgeleri, iyi dokunma, kötü dokunma ve hayır demeyi öğrenme, yabancıları tanıma ve onlara karşı güvenli bir sınır oluşturabilme, olası bir istismarın yaşanması halinde kimlere ne şekilde bildireceği konularındaki farkındalıkları eğitim sonrasında artmıştır. Bu sonuca göre araştırmanın “**Zihinsel engelli çocuklara kendilerini cinsel istismardan korumaya yönelik verilen eğitim ile çocukların konuya ilişkin farkındalıkları artar**” H₁ hipotezi araştırmanın sınırlılıkları içinde kabul edilmiştir.
- Zihinsel engelli çocukların ebeveynlerinin cinsel istismar ve çocuklarını cinsel istismardan koruma konularında bilgileri eğitim sonrasında artmıştır. Bu sonuçlara göre “**Zihinsel engelli çocukların ebeveynlerine verilen eğitim ile ebeveynlerin çocuklarını cinsel istismardan korumaya yönelik farkındalıkları artar**” H₂ hipotezi araştırmanın sınırlılıkları içinde kabul edilmiştir.
- Ebeveynlerle eğitimden iki hafta sonra yapılan görüşmelerde elde edilen bulgulara göre, cinsel istismardan korunma eğitiminden sonra, çocuk ve ebeveynlerin konuya ilişkin algı ve tanımları istendik yönde farklılaşmıştır.
- Bu çalışmada zihinsel engelli çocuklara yönelik, cinsel istismardan korunma konusunda eğitim materyali geliştirilmiştir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda getirilen öneriler;**Araştırma bulgularına yönelik öneriler:**

- Cinsel istismardan korunma eğitiminin risk gurubu olan zihinsel engelli çocukların eğitim konuları içine alınması ve bu amaçla eğitim müfredatlarına cinsel istismardan korunma eğitimlerinin eklenmesi,
- Çocukların cinsel istismardan korunma eğitimlerine ebeveynlerden babaların da katılması ve bu çalışmada olduğu gibi çocuk eğitimleri ile paralel yürütülmesi,
- Çocuk cinsel istismarından korunma programlarının yanında istismar yaşamış çocuk ve ailelerine yönelik programların oluşturulması ve bu programlarında ekip olarak yürütülmesi önerilmektedir.

Araştırma yöntemine ilişkin öneriler:

- Bu araştırmada çocuk eğitimlerinde kullanılan resim ve hikaye kitaplarının yanında video ve demostrasyon gibi yöntemlerin de eklenerek eğitimlerin görsel olarak daha etkili hale getirilmesi,
- İlerde yapılabilecek çocuk cinsel istismarını önleme çalışmalarına yol göstermesi amacıyla konu ile ilgili çalışmaların yaygınlaştırılması ve hemşirelerin bu çalışmalarda etkin rol alması önerilmektedir.

6.KAYNAKLAR

1. Crnic KA, Friedrich WN, Greenberg MT. Adaptation of families with mentally retarded children: A model of stress, coping and family ecology. American Journal of Mental Deficiency 1983; 88: 125-138
2. Çavuşoğlu H. Çocuk Sağlığı Hemşireliği, Cilt 1, Ofset Yayınevi, Ankara, 2004: s 2
3. Mott SR, James RS, Sperhag AM. Nursing Care of Children and Family (2 nd ed), Addison-Wesley Nursing, USA 1990: p 640-672
4. The World Health Report. WHO, 2001: p 63-64
5. Kavaklı A. Çocukluk yaşlarında büyüme ve gelişme. Hilal Matbaacılık, İstanbul, 1992: s 7
6. Özürlü istatistikleri sonuçları, http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=5&ust_id=1 Erişim Tarihi: 04.05.2010
7. 2002 Türkiye Özürlüler Araştırması. DİE: s 51-53
8. Chaudhury S, Prasad PL, Zacharias R, et al. Psychiatric morbidity pattern in a child guidance clinic. Medical Journal Armed Forces of India 2007; 63: 144-146
9. Helander E. The World of the Defenseless: A global overview of the health of maltreated. Summary Report, 2004; p 158
10. Violence Against Disabled Children. UN Secretary General Report on Violence Against Children Findings and Recommendations Covenanted. UNICEF, Newyork, 2005: p 6-21
11. Morano JP. Sexual abuse of mentally retarded patient: Medical and legal analysis for the primary care phsyician. Primary Care Companion Journal of Clinic Psychiatry 2001; 3: 126-135

12. Furey EM, Keharhahn M. What supervisors, managers and executives know about the abuse of people with mental retardation. *Developmental Disabilities Bulletin* 2000; 28: 40-59
13. A Source Manual on Child Abuse. Parent Advocacy Coalition for Educational Rights (PACER). Minneapolis 1996; p16
14. Aileler için Cinsel Eğitim Kitapçığı. <http://www.ozida.gov.tr/egitim/cinselegitim.htm> Erişim Tarihi: 10.03.2009
15. Skarbek D, Hahn K, Parrish P. Stop sexual abuse in special education: An ecological model of prevention and intervention strategies for sexual abuse in special education. *Sexuality and Disabilities* 2009; 27: 155-164
16. Lumley VA, Scotti JR. Supporting the sexuality of adults with mental retardation: Current status and future directions. *Journal of Positive Behavior Interventions* 2001; 3: 109-119
17. Sobsey D, Doe T. Patterns of sexual abuse and assault: Sexual exploitation of people with disabilities (special issue). *Sexuality and Disability* 1991; 9: 243-259
18. Kvam MH. Is sexual abuse of children with disabilities disclosed? A retrospective analysis of child disability and the likelihood of sexual abuse among those attending Norwegian hospitals. *Child Abuse & Neglect* 2000; 24: 1073-1084
19. Balogh R, Bretherton K, Whibley S, et al. Sexual abuse in children and adolescents with intellectual disability. *Journal of Intellectual Disability Research* 2001, 45: 194-201
20. Sandgrund H, Gaines R, Green A. Child abuse and mental retardation: A problem of cause and effect. *American Journal of Mental Deficiency* 1974; 79: 327-330
21. Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü İstatistikleri (27.03.2008). [http://www.adlisicil.gov.tr/istatistikler/1996/ac_cik/2006%20ACILAN%20KARAR_C_EZA/FORM10TCK_TUR_2006.pdf], Erişim Tarihi: 10 Nisan 2009
22. Aydın B, Çolak B. Samsunda ağır ceza mahkemesine yansıyan cinsel suçlar. *Adli Tıp Bülteni* 2004; 9: 11-18
23. Topbaş M. İnsanlığın büyük bir ayıbı: Çocuk istismarı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni* 2004; 3: 7-80
24. Çeçen AR. Çocuk cinsel istismarı: Sıklığı, etkileri ve okul temelli önleme yolları. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 2007; 1: 2-17
25. Özürlü Bireylere Uygulanacak Destek Eğitim Programları ve Eğitim Giderlerinin Karşılmasına Dair Yönetmelik, T.C. Resmi Gazete, 9 Temmuz 2009, sayı: 27283
26. Gibson L, Leitenberg H. Child sexual abuse prevention programs: Do they decrease the occurrence of child sexual abuse? *Child Abuse and Neglect* 2000; 24: 1115-1125

27. Davis KM, Gidycz CA. Child sexual abuse prevention programs: A meta-analysis. *Journal of Clinical Child Psychology* 2000; 29: 257-265
28. Turnbull AP. "Prent Professional İnteractions". In: Snell M (edt). *Sytematic Instruction of the Moderately and Severely Handicapped*, 2 nd ed. Ohio, Merrill Published Corporation, 1984: p 17-44
29. Baker BL, McCurry MC. School-Based parent training: An alternative for parents predicted to demonsrative low teahing profivency following group training. *Education and Training of the Mentaly Retarded* 1984; 12: 261-267
30. Baker BL, Brightman RP. Training parents of retarded children: program-specific outcomes. *Journal Behaviour Therapy and Experimental Psychiatry* 1984; 15: 255-260
31. Powers LE, Singer HS, Stevens T, et al. Behavioral parent training in home and community generalization settings. *Educational and Training in Mental Retardation* 1992 (march): 13-27
32. Tomey AM, Alligood MR. *Nursing Therorist and Their Work*. 4 th ed. USA, Mosby, 1998: p 496-515
33. George JB. *Nursing Theories*. 4 th ed. USA, 1995: p 391-405
34. Akduman G, Ruban C, Akduman B, ve ark. Çocuk ve cinsel istismar. *Adli Psikiyatri Dergisi* 2005; 3: 9-14
35. Mash E, Terdal L. *Behavioral Assesment Of Childhood Disorders, Child Abuse*. The New York, Guilford Press, 1981: p 782-789
36. Arıkan D, Yaman S, Çelebioğlu A. Çocuk istismarı ve ihmali konusunda hemşirelerin bilgileri, VII. Ulusal Hemşirelik Kongresi Bildiri Kitabı, s 159-162, 22-24 Haziran 1999, Atatürk Üniversitesi, Erzurum
37. Türkbay T. Zeka Geriliği. In: Koroğlu E, Güleç C. (eds). *Psikiyatri Temel Kitabı*. 2. Baskı. Ankara, Hekimler Yayın Birliği, 2007: s 757-767
38. Eripek S. Zihinsel Engelli Çocuklar, *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları*, Eskişehir 1996: s 18.
39. Eripek S. Zeka Geriliği Olan Çocuklar. In: Ataman A. (edt). *Özel Eğitime Giriş*. 5. Baskı, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2005: 153-171
40. AMMR. *Mental Retardation: Definition, Classification, Systems of Support*. (9 th ed), Washington 1992: p 25-28
41. Söhmen T, Türkbay T. Engelli Çocuklar, T.C. Genel Kurmay Başkanlığı Gülhane Tıp Akademisi Komutanlığı Gata Basımevi, Ankara 2003: s 10-12
42. Gönener D, Güler Y, Altay B, Açıl DA. Zihinsel engelli çocuğun evde bakımı ve hemşirelik yaklaşımı. *Gaziantep Tıp Dergisi* 2010; 16: 57-65

43. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Zihinsel Engelli Bireyler Destek Programı, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü, Ankara 1998: s 4-5
44. Göre F, Kartal T, Rıdvanoglu S, ve ark. Özürlülerle İlgili Mevzuat, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları 2002; s 19
45. Abay E. Klinik Psikiyatri, “Mental Retardasyon”. Nobel Tıp Kitapevi, İstanbul, 2004: 480-493
46. MacMillan DL, Gresham FM, Siperstein GN. Conceptual and psychometric concerns about the 1992 AAMR definition of mental retardation. American Journal of Retardation 1993; 98: 325-335
47. Sinclair E, Forness S. Classification: Educational Issues, Handbook of Mental Retardation, Pergaman Press, Newyork 1983: p 42-56
48. Aile Eğitim Seti-Zihinsel Özürlüler (01.02.2009). Erişim: [<http://www.ozida.gov.tr/egitim/egitimseti/zihinsel.htm>], Erişim Tarihi: 04 Mart 2009
49. Sucuoğlu B, Kargın T. İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları: Yaklaşımlar, Yöntemler, Teknikler, Morpa Yayınları, İstanbul 2006: s 98-107
50. Çağlar D. Geri Zekalı Çocuklar ve Eğitimi, Ankara Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara 1979: s 82-85
51. Zeytinoğlu, S. Sağlık, sosyal hizmet ve eğitim alanlarında çalışanların Türkiye’de çocuk istismarı ve ihmali sorunu ile ilgili görüşleri, Çocukların Kötü Muameleden Korunması I. Ulusal Kongresi Bildiri Kitabı, Ankara Üniversitesi, Ankara 12-14 Haziran 1989; s 149-151
52. Hancı İH. Adli Tıp ve Adli Bilimler, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002; s 263-284.
53. Mian M. World Report on Violence and Health: What It Means For Children and Pediatricians. The Journal of Pediatrics 2005; 145: 14-19
54. Kepenekçi Y. Hukusal Açıdan Çocuk istismarı ve ihmali. Katkı Pediatri Dergisi 2001; 22: 262-276
55. Ünal F. Ailede çocuk istismarı ve ihmali. TSA 2008; 1: 9-18
56. Yılmaz G, İşiten N, Ertan Ü, ve ark. Bir çocuk istismarı vakası. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 2003; 46: 295-298.
57. Buchanan A, Wilcins R. Sexual abuse of mentally handicapped: Difficulties in establishin prevalence. Psychiatric Bulletin 1991; 15: 601-605
58. Hedin LW. Physical and sexual abuse against women and children. Curr Opin Obstet Gynecol 2000; 12: 349-355
59. Polat O. Çocuk İstismarı, Adli Tıp Dergisi Yayınevi, İstanbul 2000: s 207-231.

60. Runyan D, Carrine W, Ikeda R, et al. Child Abuse And Neglect Bu Parents And Other Caregivers. In: Krug EG, Dahlberg LL, Mercy JA (eds), World Report On Violence And Health. World Health Organization, Geneva 2002; p 57-86
61. Walrath C, Ybarra M, Holden EW, et al. Children with reported histories of sexual abuse: utilizing multiple perspectives to understand clinical and psychosocial profiles. Child Abuse Neglect 2003; 27: 509-524
62. Smith DW, Letourneau EJ, Saunders BE, et al. Delay in disclosure of childhood rape: Results from a national survey. Child Abuse & Neglect 2000; 24: 273-287
63. Finkelhor D, Hotaling G, Lewis IA, Smith C. Sexual abuse in a national survey of adult men and women: Prevalence, characteristics, and risk factors. Child Abuse & Neglect 1990; 14: 19-28
64. Oral R, Can D, Kaplan S et al. Child abuse in Turkey: an experience in overcomingdenial and a description of 50 cases, Child Abuse & Neglect 2001; 25: 279-290
65. Zoroğlu S, Tüzün Ü, Şar V, ve ark. Çocukluk dönemi ihmal ve istismarın olası sonuçları. Anadolu Psikiyatri Dergisi 2001; 2: 69-78
66. Yolga AT, Avcı A, Çekin N. Çocuk istismarı, ruh sağlığı ve adli bildirim zorunluluğu. Anadolu Psikiyatri Dergisi 2008; 9: 1-7
67. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Fahişeliği ve Pornografisine İlişkin İhtiyari Protokolü İlk Ülke Raporu (03.04.2009).
[http://www.shcek.gov.tr/Cocuk_Haklari/CocukSatisiVePornografisi_UlkeRaporu.pdf],
Erişim Tarihi: 05 Nisan 2009
68. Yavuz MF. Cinsel saldırı olgularının değerlendirilmesinde yeni bir yaklaşım. Adli Tıp Dergisi 1996; 12: 155-160
69. Keskin G, Çam O. Çocuk cinsel istismarına psikodinamik hemşirelik yaklaşımı. Yeni Symposium 2005; 43: 118-125
70. Taner Y, Gökler B. Çocuk istismarı ve ihmali: psikiyatrik yönleri. Hacettepe Tıp Dergisi 2004; 35: 82-86
71. Gölge BZ, Yavuz MF, Yüksel Ş. Cinsel saldırgan profili. Adli Tıp Dergisi 2006; 20: 1-17
72. Green A. Child Sexual Abuse And İncest. In: Lewis M (edt), Child and Adolescent Psychiatry. A Comprehensive Textbook. 2 nd ed. Williams and Wilkins, Baltimore 1996; p 1041-1048
73. Elliot AJ, Peterson LW. Maternal sexual abuse of male children. When to suspect and how to uncover it. Postgrad Med 1993; 94: 169-172

74. Gölge BZ. Cinsel travma sonrası oluşan ruhsal sorunlar. *Nöropsikiyatri Arşivi* 2005; 42: 19-28
75. Pelcovitz D, Kaplan S, Goldenberg B, et al. Post-traumatic stress disorder in physically abused adolescents. *Journal American Academic Child Adolescent Psychiatry* 1994; 33: 305-312
76. Fleming J. Childhood sexual abuse: an update. *Curr Opin Obstet Gynecol* 1998; 10: 383-386
77. Kendall K, Tackett K. The health effects of child abuse; four pathways by which abuse can influence health. *Child Abuse & Neglect* 2002; 26: 715-729.
78. Livingston R. Sexually and physically abused children. *Journal American Academic Child Adolescent Psychiatry* 1987; 26: 413-415
79. Weiss EL, Longhurst JG, Mazure CM. Childhood sexual abuse as a risk factor for depression in women: psychosocial and neurobiological correlates. *American Journal Psychiatry* 1999; 156:816-828
80. Gorey KM, Leslie DR. The prevalence of child sexual abuse: integrative review adjustment for potential response and measurement biases. *Child Abuse Neglect* 1997; 21: 391-398
81. Fergusson DM, Horwood LJ, Lynskey MT. Childhood sexual abuse, adolescent sexual behaviors and sexual revictimization. *Child Abuse Negl* 1997; 21: 789-803
82. Pizarro RA, Billick SB. Current issues in child abuse. *Curr Opin Pediatr* 1999; 12: 665-668
83. Polat O, İnancı A, Aksoy A. *Adli Tıp Ders Kitabı, Nobel Tıp Kitabevi, İstanbul* 1997; s 315-338
84. Yüksel Ş. Ensestin tanınması ve değerlendirilmesi. *Nöropsikiyatri Arşivi* 1993; 30: 352-357
85. Denne DW. Sexuality, rape and mental retardation. *University of Illinois Law Review* 1997; 720: 315-434
86. Durmuş E. Cinsel taciz: Üniversite öğrencilerinin algı ve tepkileri, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi, Malatya 6-9 Temmuz 2004; s 129-132
87. Zirpoli TJ. Child abuse and children with handicaps. *Remedial and Special Education*, 1986; 7: 39-48
88. Sandgrund H, Gaines R, Green A. Child abuse and mental retardation: A problem of cause and effect. *American Journal of Mental Deficiency* 1974; 79: 327-330
89. Browne K. Çocuk İstismarını Önceden Kestirme. *Çocuk İstismarı ve İhmalı. Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği, Ankara*, 1999; s 255-266

90. Morse CW, Sahler OZ, Friedman SB. A Three-year follow-up study of abused and neglected children. *American Journal of Diseases of Children* 1970; 120: 439-446
91. Öztop DB, Özcan ÖÖ. Cinsel istismar vakalarının sosyodemografik ve klinik özelliklerinin değerlendirilmesi. *Yeni Symposium Journal* 2010; 48: 270-276
92. Beyazova U, Şahin F. Çocuk istismarı ve ihmeline yaklaşımda hastane çocuk koruma birimleri. *Türk Pediatri Arşivi* 2007; 42: 16-18
93. Kaya H. Çocukta cinsel istismar ve hemşirenin rolü. *İ.Ü. Florans Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2005: 55-59
94. Burgess AW. Preventing Child Sexual Abuse: A National Resource Directory and Handbook. National Sexual Violence Resource Center, New York 2005: p 13-15
95. Hoff LA, Ross M. Violence content in nursing curricula: Strategic issues and implementation. *Journal Advance Nursing* 1995; 21: 137-142
96. Bolen RM. Child sexual abuse: Prevention or promotion?. *Social Work* 2003; 48: 174-185
97. Dubowitz H. Prevention of child maltreatment: What is known?. *Pediatrics* 1989; 83: 570-577
98. Fisher LG, Jenkins SJ, Bancroft MJ. Teaching the mentally handicapped to avoid sexual exploitations 1985. [<http://www.eric.ed.gov>], Erişim Tarihi: 03 Nisan 2009
99. Channabasavanna SM, Bhatti RS, Prabhu LR. A toll to study the attitudes of parents towards the management of mentally retarded children. *Child Psychiatry Quarterly* 1985; 18: 44-47
100. Fox RA, Binder MC. Parenting: A developmental-behavioral approach. *Advances in Special Education*, 1990: 187-201
101. Coleman M, Apts S. Home alone risk factors. *Teaching Exceptional Children* 1991 (spring): 36-39
102. Jewkes R, Levin J, Mbananga N, et al. Rape of girls in South Africa. *Lancet* 2002; 359: 319-320
103. Özen NE, Şener Ş. Çocuk ve ergenlerde cinsel istismar. *Ege Psikiyatri Dergisi Süreli Yayınları* 1997; 2: 473-491
104. Yiğit R. Çocukların cinsel istismarı ve ensest. *İnternet Türk Tıp Dergisi* 2008; 3(1): 90-100
105. Çengel KE, Çuhadaroglu ÇF, Gökler B. Demographic and clinical features of child abuse and neglect cases. *Tur J Pediatr* 2007; 49: 256-262
106. Şengül M, Yalçın SK. Okuma ve Anlama Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Olarak Hazırlanan Bir Model Önerisi. *Milli Eğitim* 2004; 32: 36-59

107. Aral N, Gürsoy F. Kitabın çocuğun gelişiminde yeri ve önemi, I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar ve Çözüm Yolları Bildiri Kitabı, s 321-333, 20-21 Ocak 2000, Ankara Üniversitesi, Ankara
108. Speaker K, Taylor D, Kamen R. Storytelling: Enhancing language acquisition in young children. Education 2004; 125:3-14
109. Guastello EF, Beasley TM, Sinatra RC. Concept mapping effects on science content comprehension of low-achieving inner-city seventh graders. Remedial and Special Education 2000; 21: 356-365
110. Moss B. Teaching expository text structures through information trade book retellings. The Reading Teacher 2004; 57: 710-717
111. Cote N, Goldman SR, Saul EU. Students making sense of informational text: Relations between processing and representation. Discourse Processes 1998; 25: 1-53
112. Davis ZT, McPeterson MD. Story map instructions: A road map for reading comprehension. The Reading Teacher 1989; 43: 232-240
113. İdol L. Group story mapping: A comprehension strategy for both skilled and unskilled readers. Journal of Learning Disabilities 1987; 20: 196-205
114. Işıkdogan N, Kargin T. Hikaye haritası tekniğinin zihin engelli öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerini kazanmalarındaki etkinliği. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri 2010; 10: 1489-1531
115. Duman N, Tekinaslan İÇ. Hikaye haritası yönteminin hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin okuduğunu anlama becerileri üzerindeki etkisi. Özel Eğitim Dergisi 2007; 8: 33-55
116. Stein NL, Glenn CG. An analysis of story comprehension in elementary school children: a test of a schema. Eric 121474: 1979; 2-68
117. Güzel ÖR. Öykü yapısı ve öykü yapısının okuduğunu anlama öğretiminde kullanılması. Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi 1999; 11: 105-119
118. Akyol H. Hikaye Haritası Yöntemiyle Metin Öğretimi. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/medergi/15.htm>. Erişim: 03.04.2010
119. Porter S, Fairweather D, Drugge J, et al. Profiles of Psychopathy in incarcerated sexual offenders. Criminal Justice and Behavior 2000; 27: 216-234
120. Watts C, Zimmerman C. Violence Against Women: Global scope and magnitude. Lancet 2002; 359: 1232-1237
121. Kaptanoğlu C, Seber G, Tekin D. Rape and sexual assault from psychosocial perspective. Mediterranean Sociopsychiatric Association 1988-1989; 9-10: 41-45
122. Sobsey D, Randall W, Parilla RK. Gender differences in abused children with and without disabilities. Child Abuse and Neglect 1997; 21: 707-719

123. Sullivan PM, Knuston JF. Maltreatment and disabilities: A population-based epidemiological study. *Child Abuse and Neglect* 2000; 24: 1257-1273
124. İşeri E. Cinsel İstismar. In: Çetin FÇ, Pehlivan Türk B, Ünal F, Uslu R, İşeri E, Türkbay T, Coşkun A, Miral S, Motovalı N (eds), *Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı*. 1. Baskı. Ankara, Hekimler Yayın Birliği, 2008: s 470-477
125. Boyle C, Lutzker J. Teaching young to discriminate abusive from nonabusive situations using multiple exanplars in a modified discrete trial teaching format. *Journal of Family Violence* 2005; 20: 55-69
126. Elliot M, Browne K, Kilcoyne J. Child sexual abuse prevention: What offenders tell us. *Child Abuse & Neglect* 1995; 19: 579-594
127. Simons J, Dedroog I. Body awareness in children with mental retardation 2009; 30: 1343-1353
128. Abbeduto L, Davies B, Furman L. The development of speech act comprehension in mentally retarded individuals and nonretarded children. *Child Development* 1988; 59: 1460-1472
129. Johnson-Reid M, Drake B, Kim J, et al. A prospective analysis of the relationship between reported child maltreatment and special education eligibility among poor children. *Child Maltreatment* 2004; 9: 382-394
130. Haffeejee IE. Sexual abuse in Indian (Asian) Child in South Africa: First report in a community undergoing cultural change. *Child Abuse & Neglect* 1991; 15: 147-151
131. Kraizer S. *The Safe Child Book: A Commonsense approach to protecting Children and Teaching Children to Protect Themselves*. Fireside, New York, 1996: p 76
132. Finkelhor D, Dziuba-Leatherman J. Victimization prevention programs: A national survey of children's exposures and reactions. *Child Abuse and Neglect* 1995; 19: 129-139
133. Rispen J, Aleman A, Goudena P. Prevention of child sexual abuse victimization: A meta-analysis of school programs. *Child Abuse and Neglect* 1997; 21: 975-987
134. Tutty L. The ability of elementary school aged children to learn child sexual abuse prevention concepts. *Child Abuse and Neglect* 1992; 16: 369-384
135. Hayward S, Pehrsson DE. Interdisciplinary action supporting sexual assault prevention efforts in rural elementary schools. *Journal of Community Health Nursing* 2000; 17: 141-150
136. Berrick JD, Barth RP. Child sexual abuse prevention: Research review and recommendations. *Social Work Research and Abstracts* 1992; 28: 6-15
137. Hebert M, Lavoie F, Piche C, et al. Proximate effects of child sexual abuse prevention programme in elementary school children. *Child Abuse & Neglect* 2001; 25: 505-522

138. Wurtele S, Owens J. Teaching personal safety skills to young children: An investigating of age and gender across five studies. *Child Abuse & Neglect* 1997; 21: 805-814
139. Kenny MC, Capri J, Reena R, Kolar T, Ryan EE, Runyon MK. Child sexual abuse: From prevention to self-protection. *Child Abuse Review* 2008; 17: 36-54
140. Günce G. Çocuğun Cinsel İstismarı. Ankara, Pelin Ofset, 1999: 86-107
141. Dube R, Hebert M. Sexual abuse of children under 12 years of age: A review of 511 cases. *Child Abuse & Neglect* 1988; 12: 321-330
142. Guljonsson GH, Sigurdsson JF. Differences and similarities between violent offenders and sex offenders. *Child Abuse & Neglect* 2000; 24: 363-372
143. Roberts JA, Mitenberger E. Emerging issues in the research on child sexual abuse prevention. *Education & Treatment of Children* 1999; 22: 84-102
144. Sang D. "Just say no" may not be enough to prevent child sexual abuse. *Social Work* 1994; 39: 603-605
145. Akbaş S, Turla A, Karabekir K, ve ark. Cinsel istismara uğramış çocuklar. *Adli Bilimler Dergisi* 2009; 8: 24-32
146. Çengel KE, Çuhadaroğlu ÇF, Gökler B. Demographic and clinical features of child abuse and neglect cases. *Tur J Pediatr* 2007; 49: 256-262
147. Gönener D, Güler Y, Altay B, ve ark. Zihinsel engelli çocuğun evde bakımı ve hemşirelik yaklaşımı. *Gaziantep Tıp Dergisi*, 2010, 16: 57-65
148. Groth AN. Treatment of the sexual offender in a correctional institution. In Eds. Greer JG, Stuart IR, The sexual aggressor: Current perspectives on treatment. New York, Van Nostrand Reinhold Company Inc. 1983: p 123
149. Davis L.A. People with cognitive, intellectual and developmental disabilities & sexual offenses (Q&A). *The Arc* 2002; 1-2
150. Edward KE, Macleod MD. The reality and myth of rape: Implications for criminal justice system. *Expert Evidence* 1999; 7: 37-58
151. Glaser D. Child sexual abuse. In: Rutter M, Taylor T (eds), *Child and Adolescent Psychiatry*. 4 th ed. Massachusetts, Blackell Publishing Company, 2002: p 340-358
152. Wu HZ, Berenson AB, Wiemann CM. A profile of adolescent females with a history of sexual assault in Texas: Familial environment, risk behaviors and health status. *Journal Pediatr Adolesc Gynecol* 2003; 16: 207-216
153. Briere J, Elliot DM. Prevalence and Psychological sequelae of self-reported childhood physical and sexual abuse in general population sample of men and women. *Child Abuse & Neglect* 2003; 27: 1205-1222

154. Kurdoğlu M, Kurdoğlu Z, Güler A, ve ark. Türkiye'nin doğusunda çocukluk çağındaki cinsel istismar olgularının değerlendirilmesi. [Türk Jinekoloji ve Obstetrik Derneği Dergisi](#) 2010;7: 285-288
155. Tıraş Ü, Dilli D, Dallar Y, ve ark. Evaluation and follow-up of cases diagnosed as child abuse and neglect at a tertiary hospital in Turkey. *Turk Med Sci* 2009; 39: 969-977
156. Gölge B, Yavuz MF. Cinsel saldırı olgularının suç motivasyonuna göre sınıflandırılması. *Adli Tıp Dergisi* 2007; 21: 11-19
157. Şahin F, İşeri E, Paslı F, ve ark. Adölesan ve cinsel istismar. 1. Ulusal Adölesan Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı, s 266-267, 28 Kasım-1 Aralık 2006, Ankara
158. Elrod J, Rubin R. Parental involvement in sexual abuse prevention education. *Child Abuse & Neglect* 1993; 17: 527-538
159. Ateah CA, Durrant JE. Maternal use of physical punishment in response to child misbehavior: implications for child abuse prevention. *Child Abuse & Neglect*, 2005; 29: 169-185
160. Kozcu Ş, Zeytinoğlu S. Fiziksel çocuk istismarı konusunda bir araştırma. *Seminer Psikoloji* 1989; 7: 77- 84
161. Sharon MV. Sexual abuse of boys. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing* 2005; 18: 10-16
162. Tepper MS. Becoming sexually able: education to help youth with disabilities. *SIECUS Report* 2001; 29: 5-13
163. Ballan M. Parents as sexuality educators for their children with developmental disabilities. *SIECUS Report* 2001; 29: 14-15
164. Wurtele S, Kvaternick M, Franklin C. Sexual abuse prevention for preschoolers: A survey of parents' behaviours, attitudes, and beliefs. *Journal of Child Sexual Abuse* 1992c; 1: 113-128
165. Fieldman JP, Crespi TD. Child sexual abuse: offenders, disclosure, and school-based initiatives. *Adolescence* 2002; 37: 151-160
166. Hershkowitz I, Lamb ME, Horowitz D. Victimization of children with disabilities. *Am J Orthopsychiatry* 2007; 77: 629-635
167. Rodriguez CM, Price BL. Attributions and discipline history as predictors of child abuse potential and future discipline practices. *Child Abuse & Neglect* 2004; 28: 845-861
168. Aktepe E. Çocukluk çağı cinsel istismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 2009: 95-119

Ek 1.

Dehidrolizasyon ve Çözeltilerin Kurutulumu

www.gutenberg.org/files/54550/

SAYI : Öz.02.01.08/

KONU: Doktora Tez Çalışması

Address: P.O. Box 12, Zorawar Road, Jammu-180 007, India
Phone: +91-191-2611111
Fax: +91-191-2611111
E-mail: info@india.gov.in

24.06.2009

İLGİLİ MAKAMA

İlgi : 24/06/2009 Tarihli dilekçe

Sibel KÜÇÜK'ün 10 - 14 yaş arası Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Cinsel İstismar Konusunda Farkındalık yaratma isimli tez çalışmasını kurumuzda yapması uygundur. Bilgilerinizi ve gereğini arz/rica ederim.

M. Mehmet YILBIZ
sorumlu müdür

Ek 2.

KLİNİK ARAŞTIRMA BAŞVURUSU ETİK KURUL DEĞERLENDİRME FORMU

ETİK KURULUN ADI	: KAYSERİ 1 NOLU ETİK KURULU
AÇIK ADRES	: Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığı Melikgazi/KAYSERİ
TELEFON	: 0 352 437 49 10 - 11
FAKS	: 0 352 437 52 85
E-POSTA	: byancar@erciyes.edu.tr

BAŞVURU BİLGİLERİ	ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	10-14 Yaş arası eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda cinsel istismar konusunda farkındalık yaratma		
	ARAŞTIRMA PROTOKOLÜNÜN KODU			
	EUDRACT NUMARASI			
	SORUMLU ARAŞTIRMACININ ÜNVANI/ADI/SOYADI	Prof.Dr. Nurgün Platin		
	SORUMLU ARAŞTIRMACININ UZMANLIK ALANI	Hemşirelik Bölümü		
	KOORDİNATÖRÜN ÜNVANI/ADI/SOYADI			
	KOORDİNATÖRÜN UZMANLIK ALANI			
	ARAŞTIRMA MERKEZİ	Erciyes Üniversitesi Atatürk Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü		
	ARAŞTIRMA MERKEZİNİN AÇIK ADRESİ			
	BAŞVURULAN ETİK KURULUN ADI	Kayseri 1 Nolu Etik Kurulu		
	DESTEKLEYİCİ VE AÇIK ADRESİ			
	DESTEKLEYİCİNİN YASAL TEMSİLCİSİ VE ADRESİ			
	UZMANLIK TEZİ/ AKADEMİK AMAÇLI	UZMANLIK TEZİ	☒	AKADEMİK AMAÇLI

ARAŞTIRMA FAZİ VE TÜRÜ	FAZ 1	
	FAZ 2	
	FAZ 3	
	FAZ 4	
	BE/BY	
	DİĞER	

ARAŞTIRMAYA KATILAN MERKEZLER	TEKMERKEZ	☒	ÇOKMERKEZ	☐	ULUSAL	☐	ULUSLARARASI	☐
-------------------------------	-----------	-------------------------------------	-----------	--------------------------	--------	--------------------------	--------------	--------------------------

DEĞERLENDİRİLEN BELGELER	BELGE ADI	Tarihi	Versiyon Numarası	Dili		
	ARAŞTIRMA PROTOKOLÜ			Türkçe	☒	İngilizce
	ARAŞTIRMA BROŞÜRÜ			Türkçe	☐	İngilizce
	BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU			Türkçe	☐	İngilizce
	OLGU RAPOR FORMU			Türkçe	☐	İngilizce

DEĞERLENDİRİLEN DİĞER BELGELER	BELGE ADI	Açıklama
	ARAŞTIRMA BÜTÇESİ	
	SIGORTA	
	HASTA KARTI/GÜNLÜKLERİ	
	İLAN	
	YILLIK BİLDİRİM	
	SONUÇ RAPORU	
	GÜVENLİK BİLDİRİMLERİ	
	DİĞER	

Etik Kurul Değerlendirme Formu
28 Nisan 2009 Versiyon No: 1

Mehmet TEKİN
Fakülte Sekreteri

Karar No : 2009/43

Karar Tarihi : 03.09.2009

KARAR BİLGİLERİ

Erciyes Üniversitesi Atatürk Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü Öğretim Üyesi Prof.Dr. Nurgün Platin'in sorumluluğunda yapılması tasarlanan ve yukarıda başvuru bilgileri verilen klinik araştırma başvuru dosyası ve ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş, gerçekleştirilmesinde etik sakınca bulunmadığına ve kurulumuz kararının başvuru sahibine ve dekanlık makamına arzına toplantıya katılan etik kurul üyelerinin oy birliği ile karar verilmiştir.

ETİK KURUL BİLGİLERİ

ÇALIŞMA ESASI

Klinik Araştırmalar Hakkında Yönetmelik, İyi Klinik Uygulamaları Kulavuzu, ve Etik Kurul SOP

ETİK KURUL BAŞKANI UNVANI/ADI/SOYADI : Prof. Dr. Kader KÖSE

ETİK KURUL ÜYELERİ

Ünvanı / Adı Soyadı Ek Üyeliği	Uzmanlık Dalı	Kurumu	Cinsiyeti	İlişki (*)	Katılım (**)	İmza
Prof. Dr. Kader KÖSE	Biyokimya	E.Ü. Tıp Fak.	E ☐ K ☒ X	E ☐ H ☒ X	E ☒ K ☐ X	
Prof. Dr. Duran ASLAN	Çocuk Sağ. ve Hast.	E.Ü. Tıp Fak.	E ☒ K ☐ X	E ☐ K ☒ X	E ☒ K ☐ X	
Prof. Dr. Nazan DOLU	Fizyoloji	E.Ü. Tıp Fak.	E ☐ K ☒ X	E ☐ K ☒ X	E ☐ K ☒ X	
Doç. Dr. İrfan ÖZYAZGAN	Plastik ve Rek. Cer.	E.Ü. Tıp Fak.	E ☒ K ☐ X	E ☐ K ☒ X	E ☒ K ☐ X	
Doç. Dr. Polat DURUKAN	Acil Tıp	E.Ü. Tıp Fak.	E ☒ K ☐ X	E ☐ K ☒ X	E ☒ K ☐ X	
Yrd. Doç. Dr. H.Basri ULUSOY	Farmakoloji	E.Ü. Tıp Fak.	E ☒ K ☐ X	E ☐ K ☒ X	E ☒ K ☐ X	
Yrd. Doç. Dr. Gülay YILDIRIM	Deontoloji	C.Ü. Tıp Fak.	E ☐ K ☒ X	E ☐ K ☒ X	E ☒ K ☐ X	
Öğr. Gör. Dr. Ahmet ÖZTÜRK	Tıp Bilgisi ve Biyoistatistik	E.Ü. Tıp Fak.	E ☒ K ☐ X	E ☐ K ☒ X	E ☒ K ☐ X	
Ecz. Dilşad KÜÇÜKEMAH	Eczacı	E.Ü. Tıp Fak.	E ☐ K ☒ X	E ☐ K ☒ X	E ☒ K ☐ X	
Av. Zübeyde ÇELEBİ	Avukat	E.Ü.	E ☐ K ☒ X	E ☐ K ☒ X	E ☐ K ☒ X	
Sevtap KOÇER			E ☐ K ☒ X	E ☐ K ☒ X	E ☒ K ☐ X	

Mehmet TEKİN
Fakülte Sekreteri

Ek 3.

KIRŞEHİR VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.40.00.02-
Konu : Araştırma İzni

012088 26.10.2009

012088 26.10.2009

VALİLİK MAKAMINA

Erciyes Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 06.07.2009 tarih ve 1049/0683 sayılı yazıları ile; Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı Doktora Programı öğrencisi Sibel KÜÇÜK'ün İlimiz merkezinde bulunan Özel Gülen Çocuk Rehabilitasyon Merkezi bünyesinde ki "10-14 Yaş Arası Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Cinsel İstismar Konusunda Farkındalık Yaratma" konulu çalışmayı yapma isteği bildirilmektedir.

Doktora öğrencisi Sibel KÜÇÜK'ün İlimiz merkezindeki Özel Gülen Çocuk Rehabilitasyon Merkezi bünyesinde bulunan "10-14 Yaş arası eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Cinsel İstismar Konusunda Farkındalık Yaratma" konulu araştırmayı yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Şevket KARADENİZ
Milli Eğitim Müdürü V.

OLUR
22/10/2009
Mustafa HARPİTLİ
Vali a.
Vali Yardımcısı

26.10.2009 VHKİ N.TEKİNARSLAN
26.10.2009 Şef S.AKGÜL

Terme Cad. 40100 KIRŞEHİR
Bilgi için : Şevket KARADENİZ .Md.Yrd.
Telefon: (0 386) 213 51 50
Faks: (0 386) 2131003
kirsehirmem@meb.gov.tr
<http://kirsehir.meb.gov.tr>

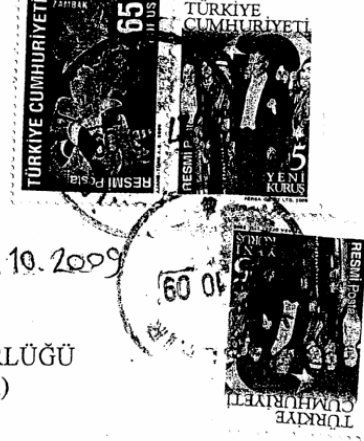

T.C.
KIRŞEHİR VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.40.00.02-
Konu : Araştırma İzni

013021 26.10.2009

ERCİYES ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 06.07.2009 tarih ve 500.1049.0683 sayılı Tez Çalışması konulu yazınız.

Üniversiteniz Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Doktora Programı öğrencisi Sibel KÜÇÜK'ün "10-14 Yaş arası Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Cinsel İstismar Konusunda Farkındalık Yaratma" isimli tezi ile ilgili İlimiz Merkez Özel Gülen Çocuk Rehabilitasyon Merkezi'nde çalışma yapmasında sakınca olmadığına ilişkin Valilik Makamının 26.10.2009 tarih ve 12988 sayılı olurları yazımız ekinde gönderilmiştir.

Gereğini arz ederim.

Mesut AYRIKSA
Milli Eğitim Müdürü

EKLER :

1- Onay örneği 1 adet

N. N. N.
02.11.09
JS

Terme Cad. 40100 KIRŞEHİR
Bilgi için : Ş.KARADENİZ Md.Yrd.
Telefon: (0 386) 213 51 50
Faks: (0 386) 2131003
kirsehirmem@meb.gov.tr
<http://kirsehir.meb.gov.tr>

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

03/11/2009

Sayı :B.30.2.ERC.0.70.72.00/ 500.1599
Konu: Uygulama İzni

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: a) 29/06/2009 tarihli ve 500-526 sayılı yazınız.

b) Kırşehir Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğünün 26/10/2009 tarihli ve 013021 sayılı yazısı.

Kırşehir Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan ilgi (b) yazıda: enstitünüz Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Doktora Programı öğrencilerinden Sibel KÜÇÜK'ün "10-14 Yaş Arası Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Cinsel İstismar Konusunda Farkındalık Yaratma" konulu çalışmasını Özel Gülen Çocuk Rehabilitasyon Merkezlerinde yapmasının uygun görüldüğü bildirilmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. M. Metin HÜLAGÜ
Rektör Yardımcısı

E K L E R :

1- İlgi (b) yazı ve eki (2 sayfa)

EK 4.

KATILIMCI BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Katılımcının

Adı, Soyadı, Adresi:

Telefon Numarası:

BİLGİLENDİRME

Bu çalışmanın amacı, eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda eğitim uygulamaları ile cinsel istismar konusunda bilinç/farkındalık oluşturmaktır.

Çalışmanın başında cinsel istismar ile ilgili çocuğunuzun bilgileri bir işaret listesi ile değerlendirilecek ve bilgi gereksinimleri doğrultusunda cinsel istismardan korunma eğitim programı uygulanacaktır. Bu eğitim programının içerisinde genel olarak cinsel istismarın tanımı, yabancıları ayırt etme ve yabancılar ile güvenlik sınırı oluşturabilme, vücut bölümlerini tanıma ve tanımlayabilme, özel vücut bölümlerini tanımlayabilme, uygun olan ve olmayan davranışları ayırt etme, uygun olmayan dokunma (iyi dokunma-kötü dokunma) ve davranışlara itiraz etme, hayır demeyi öğrenme, evde, sokakta, okulda kendisini nasıl koruyacağını öğrenme, otorite figürlerinden kaynaklanan cinsel istismar isteği, bu eylem karşılığında verilecek ödül, şiddete direnmeyi öğrenme, cinsel istismar olayını en yakınında olan aile bireyine bildirmeyi öğretme amacıyla çocuğunuza eğitim verilecektir. Bu eğitim programının, çocuğunuzun cinsel istismar ve cinsel istismardan korunma konusundaki eksiklerinin gidermesi ve kendisini böyle bir eylemden korumayı öğrenmesine katkıda bulunması beklenmektedir.

Fakültemiz Etik Kurulu bu çalışmanın Helsinki Deklarasyonu'nda belirtilen maddelere göre ahlaki, vicdani ve tıbbi kurallara uygun olduğunu onaylamış olup çalışma denetime açıktır.

Çalışma öncesinde bu eğitim programını almak ve hazırlanan ölçekleri uygulamak istediğinize dair bir evrak imzalamanız gerekmektedir.

Bu çalışmaya katılmakta özgürsünüz. Elde edilen veriler, toplu olarak kullanılacak ve bireysel veriler gizli tutulacaktır.

Teşekkür ederim.

Sibel Küçük

Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

KATILIMCI ONAMI

Aşağıda imzası bulunan ben,yukarıda yazılı olan bilgileri okudum ve anladım. Araştırma hakkında sözlü olarak bilgilendirildim. Bunun, denetime açık bir çalışma olduğu bana anlatıldı.

Ayrıca, bana verilen hizmeti etkilemeksizin araştırmanın herhangi bir aşamasında çekilebileceğim ve o ana kadar şahsımda elde edilen bilgiler üzerindeki haklarımdan vazgeçmeme hakkım olduğu konusunda da bilgilendirildim. Araştırma sonuçlarının eğitim ya da bilimsel amaçlarla kullanılması sırasında mahremiyetime saygı gösterileceğine inanıyorum. Söz konusu araştırmaya kendi rızamla, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Tarih :/...../.....

Veli Adı Soyadı:

İmza

Not: Velayet veya vesayet altında bulunanlar için veli veya vasisinin onamı alınacaktır.

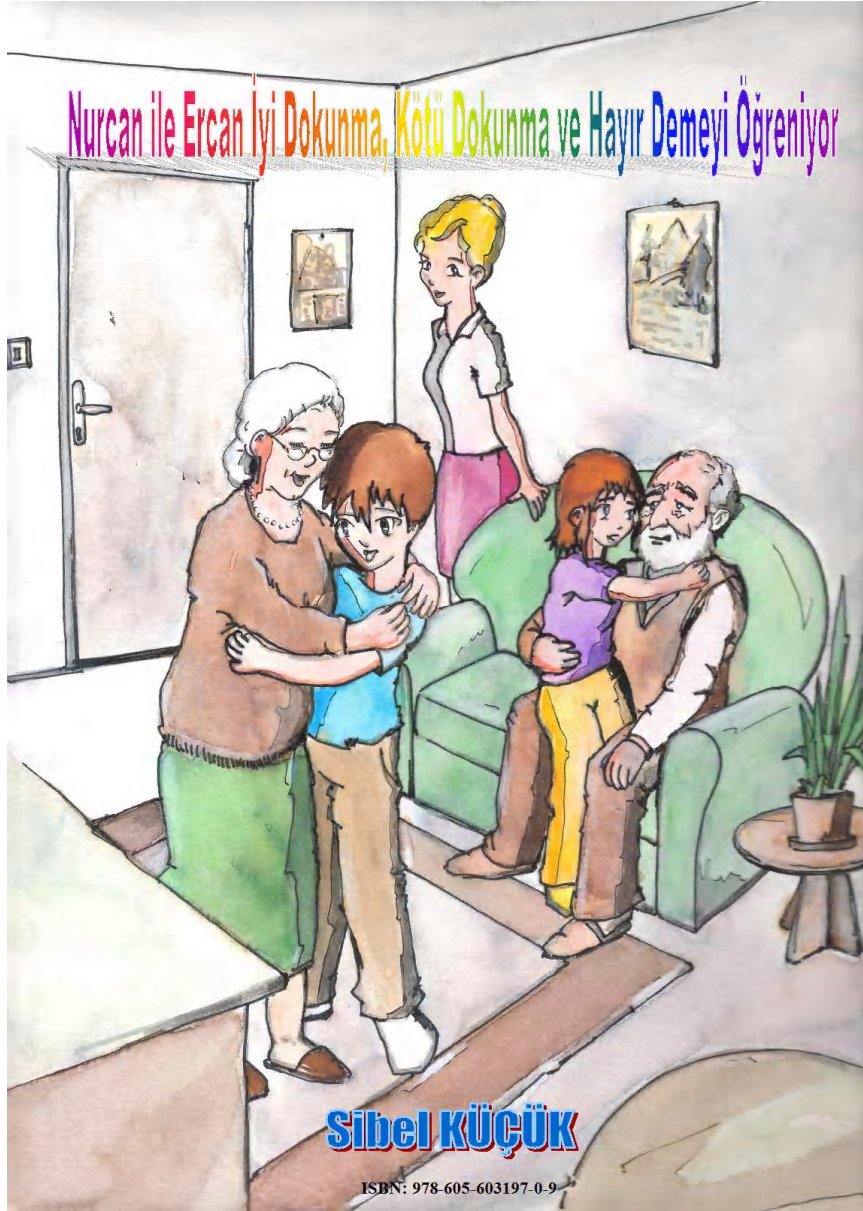
Tüm Araştırmacıların Adı, Ünvanı ve İmzaları:

Sibel KÜÇÜK

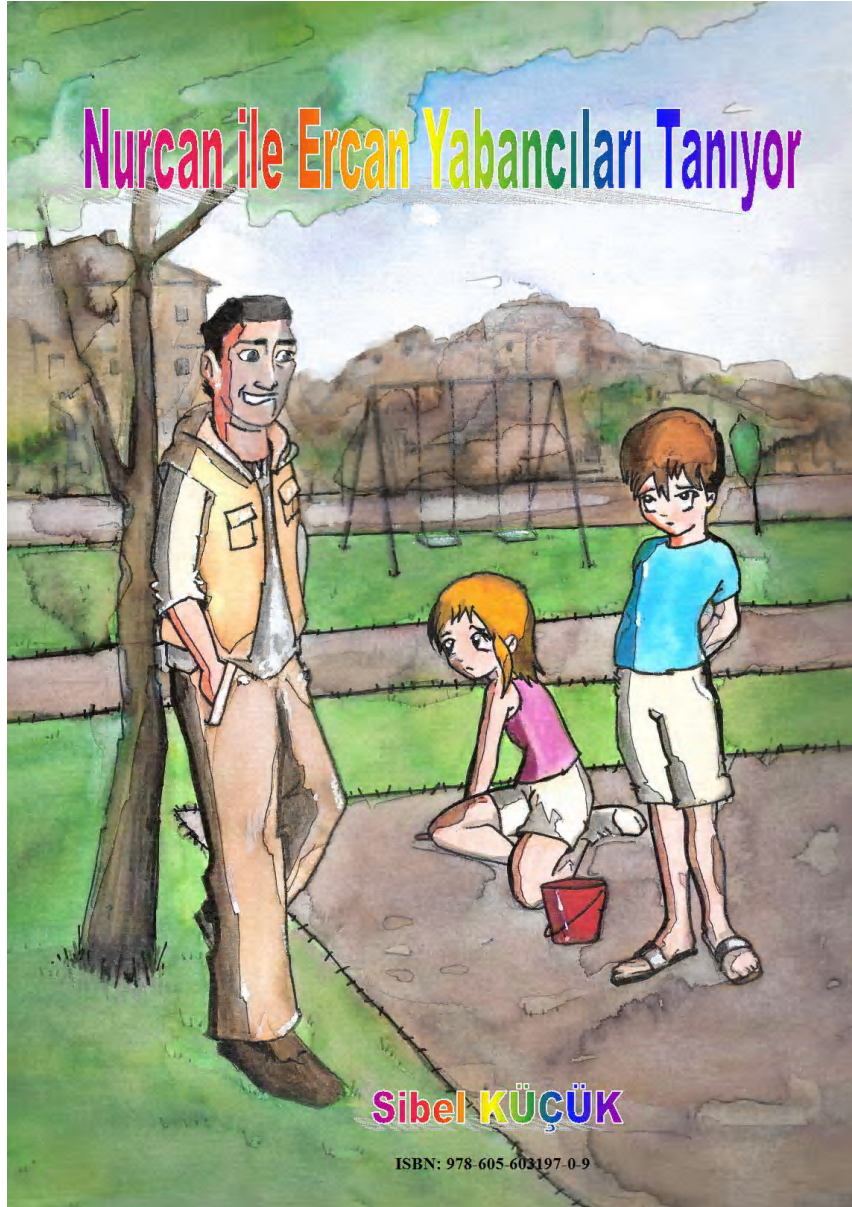
Prof. Dr. Nurgün PLATİN

Bu kitapçık, Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı "10-14 Yaş Arası Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Cinsel İstismar Konusunda Farkındalık Yaratma" isimli doktora tez çalışması kapsamında eğitim materyali olarak basılmıştır.

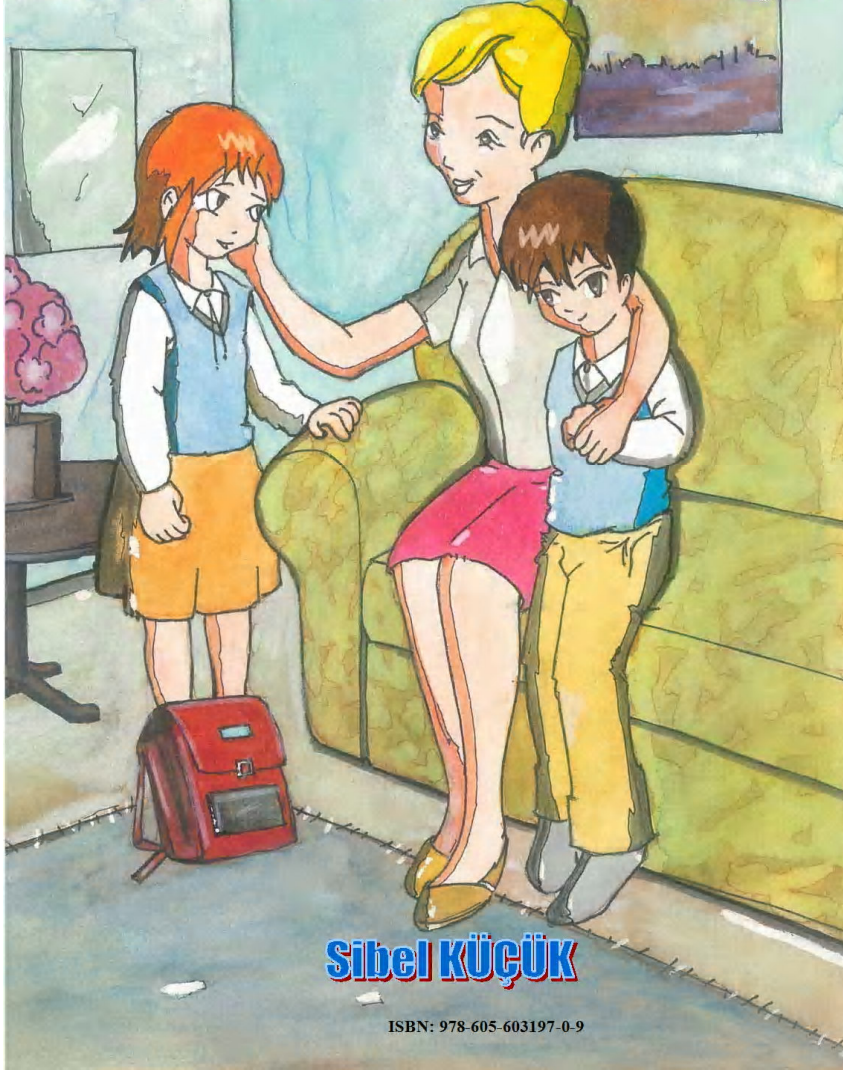

Bu kitapçık, Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı "10-14 Yaş Arası Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Cinsel İstismar Konusunda Farkındalık Yaratma" isimli doktora tez çalışması kapsamında eğitim materyali olarak basılmıştır.

Bu kitapçık Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı "10-14 Yaş Arası Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Cinsel İstismar Konusunda Farkındalık Yaratma" isimli doktora tez çalışması eğitim materyali olarak basılmıştır.

Nurcan ile Ercan Annesine Anlatıyor

SİBEL KÜÇÜK

ISBN: 978-605-603197-0-9

Bu kitapçık Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı "10-14 Yaş Arası Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Cinsel İstismar Konusunda Farkındalık Yaratma" isimli doktora tez çalışması eğitim materyali olarak basılmıştır.

Ek-6.

**VELİLER İÇİN
ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARI
EĞİTİM KILAVUZU
1**

ÇOCUK İSTİSMARI ve ÇEŞİTLERİ

ISBN: 978-605-603197-0-9

VELİLER İÇİN
ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARI EĞİTİM KILAVUZU 1
Çocuk İstismarı ve Çeşitleri

NOTLAR

[illegible]

Bu kitapçık, Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı "10-14 Yaş Arası Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Cinsel İstismar Konusunda Farkındalık Yaratma" isimli doktora tez çalışması kapsamında eğitim materyali olarak basılmıştır.

ÖZEL VÜCUT BÖLGELERİ

VELİLER İÇİN ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARI EĞİTİM KILAVUZU 2 Özel Vücut Bölgeleri

[illegible]

Veliler İçin Çocuk Cinsel İstismarı Eğitim Kılavuzu 2
Sibel Küçük

İYİ DOKUNMA & KÖTÜ DOKUNMA HAYIR DEMEYİ ÖĞRENME

VELİLER İÇİN
ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARI EĞİTİM KILAVUZU 3
İyi Dokunma & Kötü Dokunma
Hayır Demeyi Öğrenme

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are approximately 20 lines visible. On the left side, there is a vertical margin line, creating a narrow left margin. The paper appears to be from a notebook or a standard ruled document.

Bu kitapçık, Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı "10-14 Yaş Arası Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Cinsel İstismar Konusunda Farkındalık Yaratma" isimli doktora tez çalışması kapsamında eğitim materyali olarak basılmıştır.

**VELİLER İÇİN
ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARI
EĞİTİM KILAVUZU
4**

**YABANCILARLA GÜVENLİK SINIRI
OLUŞTURMA**

ISBN: 978-605-603197-0-9

**VELİLER İÇİN
ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARI EĞİTİM KILAVUZU 4
Yabancılarla Güvenlik Sınırı Oluşturma**

Bu kitapçık, Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı "10-14 Yaş Arası Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Cinsel İstismar Konusunda Farkındalık Yaratma" isimli doktora tez çalışması kapsamında eğitim materyali olarak basılmıştır.

Veliler İçin Çocuk Cinsel İstismarı Eğitim Kılavuzu 4
Sibel Küçük

İSTİSMAR OLAYINI BİLDİRME

VELİLER İÇİN
ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARI EĞİTİM KILAVUZU 5
İstismar Olayını Bildirme

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Bu kitapçık, Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı "10-14 Yaş Arası Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Cinsel İstismar Konusunda Farkındalık Yaratma" isimli doktora tez çalışması kapsamında eğitim materyali olarak basılmıştır.

**VELİLER İÇİN
ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARI
EĞİTİM KILAVUZU
6**

OLASI BİR ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARI NASIL ANLAŞILIR?

ISBN: 978-605-603197-0-9

VELİLER İÇİN
ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARI EĞİTİM KILAVUZU 6
Olası Bir Çocuk Cinsel İstismarı Nasıl Anlaşılır?

NOTLAR

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are approximately 20 lines visible. The paper has a slight shadow on the right side, suggesting it's resting on a surface.

Bu kitapçık, Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı "10-14 Yaş Arası Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Cinsel İstismar Konusunda Farkındalık Yaratma" isimli doktora tez çalışması kapsamında eğitim materyali olarak basılmıştır.

EK 7.

ÇOCUK GÖRÜŞME FORMU

Çocuğun Adı Soyadı:

Yaşı:

Görüşme Tarihi:

A. ÖZEL VÜCUT BÖLGELERİ EĞİTİM RESİMLERİ

A. 2. Resim: Özel Vücut Bölgeleri

Çocuğun Resmi Tanımlaması:

Resmi doğru tanımladı () (Aşağıdaki soruları sorunuz)

Resmi doğru tanımlayamadı () (Bir sonraki resme geçiniz)

Resimde kız ve erkek çocuk vücut resimleri var.

Soru 1. Resimdeki boyalı yerler nerelerdir?

.....

Soru 2. Bu bölgeleri diğer insanlar görüp dokunabilir mi?

Evet ()

Hayır ()

A. 3. Resim: Annenin banyo yapmaya yardım etmesi

Çocuğun Resmi Tanımlaması:

Resmi doğru tanımladı () (Aşağıdaki soruları sorunuz)

Resmi doğru tanımlayamadı () (Bir sonraki resme geçiniz)

Resimdeki çocuk kendi kendine banyo yapamadığı için annesi ona yardım ediyor.

Soru 1. Bu çocuğa annesi/babası banyo yaparken yardım edebilir mi?

Evet ()

Hayır ()

Soru 2. Banyo yaptırmak için anne/babanın çocuktan izin alması gerekir mi?

Evet ()

Hayır ()

A. 4. Resim: Babanın giyinmeye yardım etmesi

Çocuğun Resmi Tanımlaması:

Resmi doğru tanımladı () (Aşağıdaki soruları sorunuz)

Resmi doğru tanımlayamadı () (Bir sonraki resme geçiniz)

Resimdeki çocuk kendi kendine giyinemediği için babası ona yardım ediyor.

Soru 1. Bu çocuğa annesi/babası giyinirken yardım edebilir mi?

Evet ()

Hayır ()

Soru 2. Anne/babası giyinmesine yardım etmek için çocuktan izin almalı mı?

Evet () Hayır ()

A. 5. Resim: Doktor/Hemşire muayenesi

Çocuğun Resmi Tanımlaması:

Resmi doğru tanımladı () (Aşağıdaki soruları sorunuz)

Resmi doğru tanımlayamadı () (Bir sonraki resme geçiniz)

Resimdeki çocuk hasta olduğu için anne ve babasıyla muayene olmaya gidiyor.

Soru 1. Çocuğu doktor ya da hemşire muayene ederken çıplak olarak görebilirler mi?

Evet () Hayır ()

Soru 2. Çocuk doktor ya da hemşireye muayene olurken yanında anne ya da babası bulunmalı mı?

Evet () Hayır ()

B. İYİ DOKUNMA, KÖTÜ DOKUNMA VE HAYIR DEMEYİ ÖĞRENME EĞİTİM RESİMLERİ

B. 1. Resim: Çocukların anne ve babaya sarılması

Çocuğun Resmi Tanımlaması:

Resmi doğru tanımladı () (Aşağıdaki soruları sorunuz)

Resmi doğru tanımlayamadı () (Bir sonraki resme geçiniz)

Resimdeki bu çocuklar anne ve babalarına günaydın diyip, sarılıp öpüyorlar.

Soru 1. Anne ve babaları çocuklarına sarılıp yanaklarından öpebilir mi?

Evet () Hayır ()

Soru 2. Anne ve babalarının sarılma ve dokunması çocukların canını acıtır, çocuklara zarar verir mi?

Evet () Hayır ()

B.6. Resim: Yabancınn çocuklara dokunmaya çalışması

Çocuğun Resmi tanımlaması:

Resmi doğru tanımladı () (Aşağıdaki soruları sorunuz)

Resmi doğru tanımlayamadı () (Bir sonraki resme geçiniz)

Resimdeki çocuklar bu adamı hiç tanımıyorlar.

Soru 1. Bu adamın bu çocuğa dokunması doğru mu?

Evet () Hayır ()

Soru 2. Bu adamın bu çocuğa dokunması çocuğu rahatsız eder mi?

Evet () Hayır ()

B.7. Resim: Yabancınn çocukları tehdit etmesi

Çocuğun Resmi Tanımlaması:

Resmi doğru tanımladı () (Aşağıdaki soruları sorunuz)

Resmi doğru tanımlayamadı () (Bir sonraki resme geçiniz)

Resimdeki çocuklar bu adamı hiç tanımıyorlar.

Soru 1. Bu adam çocuklara ne yapıyor?

.....

Soru 2. Bu adamın çocuklara yaptığı doğru mudur?

Evet () Hayır ()

Soru 3. Çocuklar bu durumda ne yapmalılar?

.....

C. YABANCILARLA GÜVENLİK SINIRI OLUŞTURMA EĞİTİM RESİMLERİ

C.2. Resim: Yabancınn telefonunu gösterip inşaata gitmeyi teklif etmesi

Çocuğun Resmi tanımlaması:

Resmi doğru tanımladı () (Aşağıdaki soruları sorunuz)

Resmi doğru tanımlayamadı () (Bir sonraki resme geçiniz)

Resimdeki çocuklar bu adamı hiç tanımıyorlar.

Soru 1. Çocuklar tanımadıkları bu adamın verdiği telefonu alsınlar mı?

Evet () Hayır ()

Soru 2. Çocuklar adamla birlikte bu inşaata gitsinler mi?

Evet () Hayır ()

C.4. Resim: Yabancınn arabasına binmeyi teklif etmesi

Çocuğun Resim Tanımlaması:

Resmi doğru tanımladı () (Aşağıdaki soruları sorunuz)

Resmi doğru tanımlayamadı () (Bir sonraki resme geçiniz)

Resimdeki çocuklar bu adamı hiç tanımıyorlar.

Soru 1. Çocuklar tanımadıkları bu adamın arabasına binip gezsınler mi?

Evet () Hayır ()

C.6. Resim: Yabancınn çocukları istediklerini yapması için zorlaması

Resmi tanımlaması:

Resmi doğru tanımladı () (Aşağıdaki soruları sorunuz)

Resmi doğru tanımlayamadı () (Bir sonraki resme geçiniz)

Resimdeki çocuklar bu adamı hiç tanımıyorlar.

Soru 1. Çocuklar tanımadıkları bu adamın istediğini yapsınlar mı?

Evet () Hayır ()

Soru 2. Tanımadıkları bu adamdan kurtulmak için çocuklar ne yapmalılar?

Gitmemek için direnmeliler () Bağırmalılar () Çığlık atmalılar ()

Diğer ().....

D. İSTİSMAR OLAYINI BİLDİRME EĞİTİM RESİMLERİ

D.1. Resim: Yabancınn çocuklarla konuşmaya çalışması

Çocuğun Resmi Tanımlaması:

Resmi doğru tanımladı () (Aşağıdaki soruları sorunuz)

Resmi doğru tanımlayamadı () (Bir sonraki resme geçiniz)

Resimdeki çocuklar bu adamı hiç tanımıyorlar.

Soru 1. Çocuklar tanımadıkları bu adamla konuşsunlar mı?

Evet () Hayır ()

D.3. Resim: Yabancınn erkek çocuğuna dokunmaya çalışması

Çocuğun Resmi Tanımlaması:

Resmi doğru tanımladı () (Aşağıdaki soruları sorunuz)

Resmi doğru tanımlayamadı () (Bir sonraki resme geçiniz)

Resimdeki çocuklar bu adamı hiç tanımıyorlar.

Soru 1. Çocuklar tanımadıkları bu adamın kendilerine dokunmasına izin versinler mi?

Evet () Hayır ()

D.4. Resim: Yabancınn çocuklara dokunmaya çalışmasına çocukların karşı koyması

Çocuğın Resmi Tanımlaması:

Resmi doğru tanımladı () (Aşağıdaki soruları sorunuz)

Resmi doğru tanımlayamadı () (Bir sonraki resme geçiniz)

Resimdeki çocuklar bu adamı hiç tanımıyorlar.

Soru 1. Çocuklar tanımadıkları bu adamın dokunmasından kurtulmak için bağırırsınlar mı?

Evet () Hayır ()

Soru 2. Çocuklar tanımadıkları bu adama karşı koymak için tekme atsınlar mı?

Evet () Hayır ()

D.6. Resim: Çocukların yabancıdan kaçmaları

Çocuğın Resmi Tanımlaması:

Resmi doğru tanımladı () (Aşağıdaki soruları sorunuz)

Resmi doğru tanımlayamadı () (Bir sonraki resme geçiniz)

Resimdeki çocuklar bu adamı hiç tanımıyorlar.

Soru 1. Çocuklar tanımadıkları bu adamdan kaçsınlar mı?

Evet () Hayır ()

Soru 2. Çocuklar adamdan kaçarak hemen eve gitmeliler mi?

Evet () Hayır ()

D.7. Resim: Çocukların olanları annelerine anlatmaları

Çocuğın Resmi Tanımlaması:

Resmi doğru tanımladı () (Aşağıdaki soruları sorunuz)

Resmi doğru tanımlayamadı () (Bir sonraki resme geçiniz)

Resimdeki çocuklar annelerine başlarından geçenleri anlatıyorlar.

Soru 1. Tanımadıkları adamın çocuklara konuşmaya, dokunmaya çalıştığını çocuklar ilk kime anlatmalılar?

1.

2.

3.

EK 8.**ÇOCUK EĞİTİMİ DEĞERLENDİRME KONTROL LİSTESİ**

Adı Soyadı:

Görüşme Tarihi:

A. Özel Vücut Bölgeleri Eğitim Hikayesi**Hikayenin Adı:** Nurcan ile Ercan Özel Vücut Bölgelerini Öğreniyor

DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ	EVET	HAYIR	Eğitmen Yardımla EVET	Eğitmen Yardımla HAYIR
Özel vücut bölgelerini bilebiliyor.				
Özel vücut bölgelerini tam olarak tanımlayabiliyor.				
Özel vücut bölgelerini resim üzerinde gösterebiliyor.				
Özel vücut bölgelerinin kimseye gösterilmemesi gerektiğini biliyor.				
Özel vücut bölgelerine kimsenin dokunup elleyemeyeceğini biliyor.				
Anne ya da babasının giyinirken özel vücut bölgelerini görebileceğini biliyor.				
Anne ya da babasının banyo yaparken özel vücut bölgelerini görebileceğini biliyor.				
Hastalandığında doktor ya da hemşirenin gerekirse yanında anne ve/veya babası varken özel vücut bölgelerini görebileceğini biliyor.				
Özel vücut bölgeleri resmini doğru olarak boyayabiliyor.				

Görüşme Tarihi:

B. İyi Dokunma, Kötü Dokunma ve Hayır Demeyi Öğrenme Hikayesi

Hikayenin Adı: Nurcan ile Ercan İyi Dokunma, Kötü Dokunmayı ve Hayır Demeyi Öğreniyor

DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ	EVET	HAYIR	Eğitmen Yardımla EVET	Eğitmen Yardımla HAYIR
Sevdiği kişinin canını acıtmayan, rahatsız etmeyen dokunmasının iyi dokunma olduğunu biliyor.				
Anne ve babasının sarılıp yanağından öpmesine izin verebileceğini, bunun iyi bir dokunma olduğunu biliyor.				
Dede ve anneannesinin sarılıp yanağından öpmesine izin verebileceğini, bunun iyi bir dokunma olduğunu biliyor.				
Kendisine zarar vermeyen, canını acıtmayan dokunmaların iyi dokunma olduğunu biliyor.				
İstemediği, canını acıtan dokunmanın kötü dokunma olduğunu biliyor.				
İstemediği halde kendisine dokunulmasının kötü dokunma olduğunu biliyor.				
Dokunan kişinin dokunması kendisini rahatsız ediyorsa dokunmanın kötü dokunma olduğunu biliyor.				
Dokunma kendisini korkutup ve sinirlendiriyorsa kötü dokunma olduğunu biliyor.				
Dokunan kişi bunu hiç kimseye söylememesini istiyorsa bunun kötü dokunma olduğunu biliyor.				
İstemediği halde kendisine dokunulursa “ <i>hayır</i> ” diyeceğini biliyor.				
Dokunmak için ısrar edilirse hemen oradan uzaklaşacağını biliyor.				

Görüşme Tarihi:

C. Yabancılarla Güvenlik Sınırı Oluşturma Hikayesi

Hikayenin Adı: Nurcan ile Ercan Yabancıları Tanıyor

DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ	EVET	HAYIR	Eğitmen Yardımla EVET	Eğitmen Yardımla HAYIR
Tek başınayken yabancılarla konuşmaması gerektiğini biliyor.				
Yabancılardan bir şey almaması gerektiğini biliyor.				
Yabancıların çağırdığı yere gitmemesi gerektiğini biliyor.				
Yabancıların arabasına binmemesi gerektiğini biliyor.				
Yabancılarla ıssız yerlere gitmemesi gerektiğini, onlarla yalnız kalmaması gerektiğini biliyor.				
Hoşuna gitmeyen, kendisini rahatsız eden bir durumla karşılaştığında hemen oradan uzaklaşması gerektiğini biliyor.				
Uzaklaşmasına izin verilmezse direnebileceğini biliyor.				
Uzaklaşmasına izin verilmezse çığlık atabileceğini biliyor.				

Görüşme Tarihi:

D. İstismar Olayını Bildirme Hikayesi

Hikayenin Adı: Nurcan ile Ercan Annesine Anlatıyor

DEĞERLENDİRME KRİTERİ	EVET	HAYIR	Eğitmen Yardımla EVET	Eğitmen Yardımla HAYIR
İstemediği halde birisi kendine dokunacak olursa karşı çıkması gerektiğini biliyor.				
İstemediği halde birisi kendine dokunacak olursa bağırıp yardım isteyebileceğini biliyor				
İstemediği halde birisi kendine dokunacak olursa vurabileceğini, tekme atabileceğini biliyor.				
İstemediği halde birisi kendine dokunacak olursa hemen oradan uzaklaşması gerektiğini biliyor.				
Kendisine yapılanları anlatmaması için korkutulursa korkmaması gerektiğini biliyor.				
Başına kötü bir şey gelirse hemen bir yakınına anlatması gerektiğini biliyor.				
İstemediği halde birisi kendine dokunacak olursa hemen anne ve babasına haber vermesi gerektiğini biliyor.				
Başından geçenleri ilk anne ya da babasına anlatması gerektiğini biliyor.				
Başından geçenleri anne ya da babasına anlatmakla en doğruyu yaptığını biliyor.				
Başından geçenleri gerekirse anne/babasıyla beraber polise da anlatabileceğini biliyor.				

EK 8.**ÇOCUK EĞİTİMİ DEĞERLENDİRME KONTROL LİSTESİ**

Adı Soyadı:

Görüşme Tarihi:

A. Özel Vücut Bölgeleri Eğitim Hikayesi**Hikayenin Adı:** Nurcan ile Ercan Özel Vücut Bölgelerini Öğreniyor

DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ	EVET	HAYIR	Eğitmen Yardımla EVET	Eğitmen Yardımla HAYIR
Özel vücut bölgelerini bilebiliyor.				
Özel vücut bölgelerini tam olarak tanımlayabiliyor.				
Özel vücut bölgelerini resim üzerinde gösterebiliyor.				
Özel vücut bölgelerinin kimseye gösterilmemesi gerektiğini biliyor.				
Özel vücut bölgelerine kimsenin dokunup elleyemeyeceğini biliyor.				
Anne ya da babasının giyinirken özel vücut bölgelerini görebileceğini biliyor.				
Anne ya da babasının banyo yaparken özel vücut bölgelerini görebileceğini biliyor.				
Hastalandığında doktor ya da hemşirenin gerekirse yanında anne ve/veya babası varken özel vücut bölgelerini görebileceğini biliyor.				
Özel vücut bölgeleri resmini doğru olarak boyayabiliyor.				

Görüşme Tarihi:

B. İyi Dokunma, Kötü Dokunma ve Hayır Demeyi Öğrenme Hikayesi

Hikayenin Adı: Nurcan ile Ercan İyi Dokunma, Kötü Dokunmayı ve Hayır Demeyi Öğreniyor

DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ	EVET	HAYIR	Eğitmen Yardımla EVET	Eğitmen Yardımla HAYIR
Sevdiği kişinin canını acıtmayan, rahatsız etmeyen dokunmasının iyi dokunma olduğunu biliyor.				
Anne ve babasının sarılıp yanağından öpmesine izin verebileceğini, bunun iyi bir dokunma olduğunu biliyor.				
Dede ve anneannesinin sarılıp yanağından öpmesine izin verebileceğini, bunun iyi bir dokunma olduğunu biliyor.				
Kendisine zarar vermeyen, canını acıtmayan dokunmaların iyi dokunma olduğunu biliyor.				
İstemediği, canını acıtan dokunmanın kötü dokunma olduğunu biliyor.				
İstemediği halde kendisine dokunulmasının kötü dokunma olduğunu biliyor.				
Dokunan kişinin dokunması kendisini rahatsız ediyorsa dokunmanın kötü dokunma olduğunu biliyor.				
Dokunma kendisini korkutup ve sinirlendiriyorsa kötü dokunma olduğunu biliyor.				
Dokunan kişi bunu hiç kimseye söylememesini istiyorsa bunun kötü dokunma olduğunu biliyor.				
İstemediği halde kendisine dokunulursa “hayır” diyeceğini biliyor.				
Dokunmak için ısrar edilirse hemen oradan uzaklaşacağını biliyor.				

Görüşme Tarihi:

C. Yabancılarla Güvenlik Sınırı Oluşturma Hikayesi

Hikayenin Adı: Nurcan ile Ercan Yabancıları Tanıyor

DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ	EVET	HAYIR	Eğitmen Yardımla EVET	Eğitmen Yardımla HAYIR
Tek başınayken yabancılarla konuşmaması gerektiğini biliyor.				
Yabancılardan bir şey almaması gerektiğini biliyor.				
Yabancıların çağırdığı yere gitmemesi gerektiğini biliyor.				
Yabancıların arabasına binmemesi gerektiğini biliyor.				
Yabancılarla ıssız yerlere gitmemesi gerektiğini, onlarla yalnız kalmaması gerektiğini biliyor.				
Hoşuna gitmeyen, kendisini rahatsız eden bir durumla karşılaştığında hemen oradan uzaklaşması gerektiğini biliyor.				
Uzaklaşmasına izin verilmezse direnebileceğini biliyor.				
Uzaklaşmasına izin verilmezse çığlık atabileceğini biliyor.				

Görüşme Tarihi:

D. İstismar Olayını Bildirme Hikayesi

Hikayenin Adı: Nurcan ile Ercan Annesine Anlatıyor

DEĞERLENDİRME KRİTERİ	EVET	HAYIR	Eğitmen Yardımla EVET	Eğitmen Yardımla HAYIR
İstemediği halde birisi kendine dokunacak olursa karşı çıkması gerektiğini biliyor.				
İstemediği halde birisi kendine dokunacak olursa bağırıp yardım isteyebileceğini biliyor				
İstemediği halde birisi kendine dokunacak olursa vurabileceğini, tekme atabileceğini biliyor.				
İstemediği halde birisi kendine dokunacak olursa hemen oradan uzaklaşması gerektiğini biliyor.				
Kendisine yapılanları anlatmaması için korkutulursa korkmaması gerektiğini biliyor.				
Başına kötü bir şey gelirse hemen bir yakınına anlatması gerektiğini biliyor.				
İstemediği halde birisi kendine dokunacak olursa hemen anne ve babasına haber vermesi gerektiğini biliyor.				
Başından geçenleri ilk anne ya da babasına anlatması gerektiğini biliyor.				
Başından geçenleri anne ya da babasına anlatmakla en doğruyu yaptığını biliyor.				
Başından geçenleri gerekirse anne/babasıyla beraber polise da anlatabileceğini biliyor.				

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı: Sibel KÜÇÜK

Uyruğu: Türkiye (TC)

Doğum Tarihi ve Yeri: 10 Ekim 1976, Kırşehir

Medeni Durumu: Bekar

Tel: +90 382 288 25 47

Fax: +90 382 212 87 41

e-mail: sibel_9741@ hotmail.com

Yazışma Adresi: Aksaray Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu Zafer Mah. 26. cd. No: 24
68200 AKSARAY

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	EÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü	2005
Lisans	GÜ Kırşehir SYO	2003
Ön Lisans	EÜ HBSHMYO	1997
Lise	SML, Kayseri	1994

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2011- Halen	Aksaray Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu	Öğretim Görevlisi
1998-2011	Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Araştırma Hastanesi	Hemşire-Sorumlu Hemşire-Kalite Kontrol Sorumlusu
2009	Kırşehir 112 Acil Komuta Kontrol Birimi	Hemşire
1998	Kayseri Talas Pembe Sabancı Sağlık Ocağı	Hemşire
1997-1998	Kayseri Devlet Hastanesi	Hemşire
1994-1997	Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Hastanesi	Hemşire

YABANCI DİL

İngilizce

YAYINLAR

- 1. Bayat M, Küçük S, Erdem E, Barık Ö. Yıldırım Beyazıt İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Büyüme ve Gelişimlerinin Değerlendirilmesi**
48. Milli Pediatri Kongresi, Samsun 2004, PB: 471 (Poster)
- 2. Küçük S, Bayat M. Kırşehir Ortaöğretim Öğrencilerinin Genel Sağlık Sorunları**
1. Milli Pediatri Hemşireliği Kongresi, İzmir 2007, PB: 83 (Poster)
- 3. Küçük S, Oruç G. Üreli Solüsyonla Ayak Bakımı**
45. Ulusal Diyabet Kongresi, Antalya 2009, SB: HSS05 (Sözel)
- 4. Küçük S. Zihinsel Engelli Çocuk ve Cinsel İstismar**
Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Kongresi, Ankara 2009, PB: 12 (Poster)